

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ТЕОРІЇ І МЕТОДИК ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА В ДІЇ: АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ МЕТОДИК НАВЧАННЯ ТА СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ

Збірник наукових праць

Рівне - 2024

**Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет**

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

**Матеріали
IV Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції
(16 травня 2024 року)**

Рівне – 2024

УДК 373.3.091.33

Н 72

Надруковано за ухвалою вченої ради Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 6 від 30 травня 2024 р.)

Рецензенти:

Вітюк Валентина Володимирівна – доктор педагогічних наук, професор, заступник декана з навчальної роботи факультету педагогічної освіти та соціальної роботи, Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк;

Гудима Наталія Василівна – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методик початкової освіти, керівник навчально-методичного відділу, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, м. Кам'янець-Подільський;

Сойко Інна Миколаївна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри початкової та дошкільної освіти, декан педагогічного факультету, ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені Степана Дем'янчука», м. Рівне.

Редакційна колегія:

Бісовецька Людмила Андріївна – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методик початкової освіти Рівненського державного гуманітарного університету, м. Рівне;

Костолович Тетяна Василівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методик початкової освіти Рівненського державного гуманітарного університету, м. Рівне;

Шевчук Тамара Борисівна – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методик початкової освіти Рівненського державного гуманітарного університету, м. Рівне.

Члени редакційної колегії:

Суржук Тетяна Борисівна – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри теорії і методик початкової освіти Рівненського державного гуманітарного університету, м. Рівне;

Іванова Лідія Іванівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методик початкової освіти Рівненського державного гуманітарного університету, м. Рівне;

Лук'яник Людмила Василівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методик початкової освіти Рівненського державного гуманітарного університету, м. Рівне;

Сорочинська Тетяна Адамівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії і методик початкової освіти Рівненського державного гуманітарного університету, м. Рівне;

Сосюк Анна Володимирівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методик початкової освіти Рівненського державного гуманітарного університету, м. Рівне;

Ткачук Ольга Сергіївна – старший викладач кафедри теорії і методик початкової освіти Рівненського державного гуманітарного університету, м. Рівне.

Н 72 **Актуальні проблеми та стратегії розвитку початкової освіти:** матеріали IV Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції (16 травня 2024 року). Рівне: РДГУ, 2024. 194 с.

У збірнику представлено матеріали доповідей учасників IV Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції «Актуальні проблеми та стратегії розвитку початкової освіти». У працях розглянуто пріоритетні напрями розвитку сучасної української школи та професійної підготовки здобувачів вищої освіти.

УДК 373.3.091.33

Матеріали подано в авторській редакції. Редакційна колегія не завжди поділяє погляди авторів.

© Автори статей, 2024

© РДГУ, 2024

ПЕРЕДМОВА

З 24 лютого 2022 року війна увійшла в дім кожного українця, змінила звичний уклад нашого життя, поставила нові виклики та завдання. Зокрема, це стосується й освіти. Внаслідок повномасштабного вторгнення в Україні зруйнована кожна сьома школа. Загалом пошкоджено понад три з половиною тисячі закладів освіти. Освітній процес в Україні стикнувся з чималими труднощами.

Часто в публікаціях ЗМІ зустрічаємо фразу «українська школа сьогодні: змінюватися не варто зупинятися», в якій розділовий знак автори ставлять у різних місцях. Чому ж таке неоднакове трактування цього виразу? Дописувачі, які вважають, що кома необхідна після словосполучення «змінюватися не варто», пояснюють це тим, що уже третій рік триває повномасштабна війна, розв'язана агресивною росією проти мирної України, тобто питання освіти сьогодні – не на часі. Ми переконані у зворотному, й акцент робимо на тому, що, незважаючи на всі жахи війни, освіта розвивається. Підтвердженням цього є те, що українські школярі та студенти на всій території країни й навіть за її межами мають можливість отримувати знання. Для них доступні різні форми навчання: очна, дистанційна, сімейна (домашня), змішана та екстернат.

Освіта в нашій державі зорієнтована на майбутнє, тому як студенти, так і учні в освітньому процесі не виконують ролі виконавця або спостерігача, а насамперед – творці своєї «життєвої позиції», відповідальні за власні вчинки.

Рівень фахової підготовки педагога – важлива складова успішної школи. Основа професійної підготовки майбутніх учителів – зміст освіти, який не є сталим. Він зорієнтований на всі зміни, що фіксуються освітніми програмами початкової школи. У НУШ – пов'язаний з варіативністю його наповнення, різноманітними освітніми системами, компетентностями, технічним забезпеченням процесу навчання, застосуванням сучасних технологій під час вивчення дисциплін початкового циклу й вміннями передбачати результати навчання, вибудовувати індивідуальні маршрути особистого розвитку учня; в умовах інформаційного перенасичення відбирати ту інформацію, що є актуальною, необхідною в певній педагогічній та соціальній ситуації тощо і суттєво відрізняється від традиційного і стилем, і змістовим наповненням, і абсолютно новими дисциплінами тощо.

Жоден найталановитіший педагог неспроможний встигнути за розвитком науково-технічного прогресу, тому пріоритетне питання підготовки майбутніх учителів – оволодіння ними уміннями й навичками саморозвитку, яке можна розв'язати через упровадження інтерактивних технологій, організації інноваційного процесу навчання у ЗВО, здійснюючи фахову підготовку здобувачів вищої освіти за принципом цілісності, системності й інтеграції.

У Національній доктрині розвитку освіти України у XXI ст. акцентовано увагу на підготовку конкурентоспроможних фахівців – учителів-професіоналів, учителів-дослідників, які виконуватимуть завдання щодо модернізації освіти.

Сучасній українській школі потрібен високоосвічений, професійний, компетентний, ерудований учитель, який вміє генерувати творчі ідеї та втілювати їх у життя, тому вже сьогодні необхідно змінюватися, розвиватися заради майбутнього.

Р. В. Павелків,
доктор психологічних наук, професор,
в. о. ректора РДГУ

Шановні учасники конференції!

16 травня 2024 р. у Рівненському державному гуманітарному університеті на базі кафедри теорії і методик початкової освіти відбулася IV Всеукраїнська студентська науково-практична онлайн-конференція «Нова українська школа в дії: актуальні проблеми методик навчання та стратегії розвитку освіти».

Конференцію проведено у День вишиванки, який має особливий сенс – зберегти споконвічні народні традиції створення та носіння етнічного вишитого українського одягу. Сьогодні українці змушені відстоювати свою національну автентичність і боротися за неї, віддаючи свої життя. Люди нашої країни живуть у різних куточках планети. Побажаймо, щоб вишиванка – символ нескореності та свободи, сучасна зброя проти ворога, всіх об'єднала, незалежно від політичних, релігійних, мовних переконань.

Головним завданням педагогічної освіти є забезпечення її якості, виховання нової генерації вчителів – відповідальних, творчих, з високим рівнем розвитку педагогічної майстерності, професійної компетентності, які будуть успішно вирішувати проблеми сучасної української школи.

Мета конференції – обмін знаннями та досвідом; пошук рішень з актуальних проблем методик, перспективних технологій початкового навчання; визначення стратегій розвитку сучасної освіти; розширення та встановлення контактів між здобувачами, викладачами, науковцями України. Проблематика конференції охопила широкий спектр наукових і науково-методичних питань сучасної української школи, які узагальнено у напрямках роботи конференції.

Конференція привернула увагу більше двохсот учасників із різних регіонів України. У роботі конференції взяли участь наукові співробітники відділу початкової освіти імені О. Я. Савченко Інституту педагогіки НАПН України, представники Рівненського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, Приватного вищого навчального закладу «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янука», Волинського національного університету імені Лесі Українки, Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка, Київського університету імені Бориса Грінченка, Криворізького державного педагогічного університету, Львівського національного університету імені Івана Франка, Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, Херсонського державного університету, Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, ВСП Сарненського педагогічного фахового коледжу РДГУ, КЗ «Нікопольський фаховий педагогічний коледж ДОР», Чортківського гуманітарно-педагогічного фахового коледжу імені Олександра Барвінського, Рівненського державного гуманітарного університету.

Особливу подяку висловлюємо співробітникам відділу початкової освіти імені О. Я. Савченко Інституту педагогіки НАПН України за співпрацю й допомогу в організації конференції, цікаві пізнавальні доповіді щодо розвитку сучасної освіти, які викликали жваву дискусію. Важливими є питання про освітні втрати воєнного часу, окреслення шляхів їх подолання несуть у собі зерно майбутніх позитивних змін, пов'язаних з відродженням національних загальнолюдських духовних цінностей.

Доповіді й виступи учасників викликали плідну науково-методичну дискусію, створили підґрунтя для обміну досвідом. За результатами роботи науково-практичної конференції укладено збірник матеріалів конференції.

Матеріали конференції висвітлюють проблеми Нової української школи і відображають результати міркувань, наукових пошуків, методичних розробок вітчизняних науковців і здобувачів вищої освіти – учасників студентської конференції.

Наукові розвідки майбутніх учителів початкових класів свідчать, що питання освітнього процесу (теоретико-методичні та практичні) в сучасній українській школі досліджуються ними різноаспектно. Проблеми реалізації ідей інтеграції в освітньому процесі; забезпечення технологічності навчання мовно-літературної, природничої, математичної, інформатичної освітніх галузей; розвитку критичного мислення, творчості; дослідницького підходу до формування навчальних умінь; конструювання знань, а не їх відтворення; формування професійно-педагогічних компетентностей учителя сучасної школи тощо висвітлено у збірнику праць науковців і здобувачів вищої освіти.

Заслуговує на схвалення прагнення здобувачів апробувати у своїх дослідженнях інноваційні технології навчання, зокрема діалогічні, інтерактивні, особистісно зорієнтовані. Відчувається старанність здобувачів освіти та сумлінна робота їхніх наукових керівників. Більшість авторів виявила неабиякий науковий потенціал, фахову компетентність, вміння будувати письмовий монолог, формулювати цікаві запитання, переконливо доводити свою думку. Тези характеризуються самостійністю, науковим заглибленням у сутність проблеми, належним ілюструванням теоретичних положень.

Збірник матеріалів IV Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції «Нова українська школа в дії: актуальні проблеми методик навчання та стратегії розвитку» буде корисний здобувачам освіти, вчителям початкових класів, усім, хто цікавиться проблемами методики навчання освітніх галузей сучасної школи.

Дякуємо ЗСУ за можливість організувати освітній процес в ЗВО та школах за викликів воєнного часу!

Щиро дякуємо учасникам за співпрацю і з нетерпінням чекаємо на нові зустрічі!

*Т. Б. Суржук,
завідувач кафедри теорії і методик
початкової освіти РДГУ*

ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС В НУШ: ФОРМУЛА УСПІХУ (ПОРАДИ ВІД ФАХІВЦІВ)

Онопрієнко Оксана Володимирівна,
доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник,
завідувач відділу початкової освіти імені О. Я. Савченко
Інституту педагогіки НАПН України,
м. Київ

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДЛЯ ДОЛАННЯ ВТРАТ У НАВЧАННІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ МАТЕМАТИКИ

Втрати учнів у навчанні шкільних предметів є серйозним викликом для початкової освіти в Україні. Пандемія COVID-19 та російська військова агресія проти нашої країни значно посилили таку проблему. Дослідження, проведені співробітниками відділу початкової освіти імені О. Я. Савченко в 2022–2023 та 2023 – 2024 навчальних роках засвідчили наявність неоднакових умов організації освітнього процесу в регіонах країни, різних можливостей доступу молодших школярів до користування необхідними засобами навчання на тлі складної психологічної та моральної атмосфери в суспільстві [4].

З метою навчально-методичної підтримки вчителів і їхніх учнів у подоланні прогалин у знаннях в Інституті педагогіки НАПН України оперативно було розроблено низку практичних посібників. Зокрема для початкової школи були створені навчально-методичні кейси, укомплектовані матеріалами, які дозволяють здійснювати навчання у різних форматах його організації. Це електронні примірники підручників і навчальних посібників, презентації до уроків, відеозаписи онлайн-уроків, тести для контролю навчальних досягнень, записи вебінарів з методичними рекомендаціями для вчителів тощо. Перед початком 2023–2024 навчального року вчительській спільноті було представлено збірник матеріалів «Діагностика та механізми подолання втрат у навчанні молодших школярів. Методичні рекомендації», доміантою якого став інструментарій діагностики освітніх втрат у початковій школі [1].

Особливо корисним доробком в ситуації навчання під час війни вчителі визнали інтерактивні електронні додатки до підручників, створені у співпраці з видавництвом «Ранок» і розміщені на платформі ua.izzi.digital. Це сучасний інтерактивні засоби навчання, які цілісно презентують навчальний матеріал з кожної теми шкільних предметів, вони дають змогу навчатися з будь-якого куточка світу, не потребують постійного інтернету, адаптовані до різного гаджета, мають зручну систему навігації. За їх допомогою діти можуть не лише опанувати весь необхідний теоретичний матеріал, а й виконувати різноманітні цікаві інтерактивні завдання із забезпеченням миттєвого зворотного зв'язку. Учитель може обирати їх як для поточного робочого моменту в розкритті теми уроку, так і для покращення стану навчальних досягнень.

Сучасні цифрові технології у ситуації, що склалася в освіті, можуть стати ефективним інструментом для подолання навчальних втрат. Яскравим прикладом такого електронного засобу є фінська платформа Eduten, розроблена спеціально для допомоги вчителям та учням у боротьбі з прогалинами в математичних навичках [3]. Вона пропонує інтерактивний

матеріал до уроків із будь-якої теми, вправи різних рівнів складності, ігрові завдання та можливість реалізувати індивідуальний підхід до кожної дитини.

Двигуном Eduten є штучний інтелект, що допомагає із визначенням актуальних для кожної дитини різнорівневих завдань. Штучний інтелект виконує функції пошуку завдань для персоналізації та диференціації навчання. Більшість вправ мають вбудовані рівні, що дає змогу застосовувати їх за потреби для конкретного діагностованого в учня рівня навчальних можливостей. Використовуючи аналітику платформи Eduten, учителі можуть безпомилково виявляти слабкі місця у знаннях своїх учнів і підбирати відповідні завдання для закріплення або додаткового опрацювання матеріалу з математики [2].

Платформа адаптується до рівня знань і вмінь кожної дитини, надаючи конкретні пропозиції: або більше практичних вправ, або складніші завдання за потреби, або ж матеріал для опрацювання теми заново. Дітям пропонується виконати низку завдань із певної теми, після чого система миттєво визначає міру опанування відповідним змістом. У разі виявлення сталих проблем платформа рекомендує щонайменше п'ятнадцять тематично пов'язаних математичних завдань, які учні зможуть виконати в електронному форматі, або ж вчителі запропонують їм аналогічні завдання в зошиті.

Цифрова платформа Eduten є чудовим прикладом сучасного інструменту, який забезпечує персоналізоване навчання – основну умову для подолання втрат. Її потужна перевага над іншими електронними засобами – це можливість у ході виконання дитиною математичного завдання відразу визначати сильні й слабкі сторони в засвоєнні змісту. Тобто, вчителі мають змогу допомогти своїм учням одним клацанням миші [2]. Що не менш важливо, Eduten робить процес навчання цікавим та захопливим. Простий, доступний і яскравий для сприймання навчальний контент, привабливі ігрові елементи та змагальний дух допомагають учням залишатися мотивованими та зосередженими, позбавляють боязні математичних помилок і прогалин. Таким чином Eduten демонструє, як штучний інтелект може ефективно підтримувати вчителів, дозволяючи зосередитися на безпосередній допомозі учням та на керуванні їхньою пізнавальною діяльністю задля сприяння найкращим результатам навчання.

Список використаних джерел

1. Діагностика та механізми подолання втрат у навчанні молодших школярів. Методичні рекомендації / кол. автор. ; за загальною редакцією О.М. Топузова ; укл. О. В. Онопрієнко. Київ : Інститут педагогіки НАПН України, 2023. <https://lib.iitta.gov.ua/736748/>
2. Einari Kurvinen. (2024). The Power of Personalized Learning. Retrieved 18 Jan., 2024 from <https://eduten.medium.com/the-power-of-personalized-learning-f620cf968a70>
3. Eduten. (2022). #1 Math Learning Platform. From Finland. Retrieved 17 May, 2023 from <https://eduten.com/>
4. Оновлення змісту початкової освіти з урахуванням умов воєнного стану. Аналітичні матеріали / Н. М. Бібік, О. В. Вашуленко, Н. П. Листопад, В. О. Мартиненко, О. В. Онопрієнко, Т. С. Павлова, О. М. Петрук; за загальною редакцією О. В. Онопрієнко. Київ : Педагогічна думка, 2023. <https://lib.iitta.gov.ua/739108/>

Алексєєнко Тетяна Федорівна,
доктор педагогічних наук, професор,
Інститут педагогіки НАПН України,
м. Київ

КОМПЛЕКСНИЙ ПІДХІД У РОЗРОБЛЕННІ ДІАГНОСТИЧНОГО ІНСТРУМЕНТАРІЮ ДОСЛІДЖЕННЯ НАВЧАЛЬНИХ ВТРАТ В УЧНІВ СЕРЕДНЬОЇ ШКОЛИ

Проблема діагностики навчальних втрат учнів набула особливої гостроти після карантинних обмежень у зв'язку з пандемією covid-19 та внаслідок порушених умов навчання під час війни росії проти України з 2022 року. Деструкції освітнього процесу спричинено знищенням чи пошкодженням закладів освіти, масовим переміщенням учнів шкіл у більш безпечні регіони та умови здійснення освітньої діяльності, а також тривалими періодами дистанційної форми навчання, яка почасти була недоступною через перебої з енергозабезпеченням та Інтернетом. Окремою проблемою, особливо на початках, виявилась відсутність електронних шкільних підручників з різних навчальних предметів, а також недостатня готовність учителів до дистанційної форми організації навчального процесу і здійснення контрольних заходів з оцінювання його результативності. По мірі часу співробітниками Інституту педагогіки НАПН України було розроблено е-навчальні підручники, вчителі пройшли спеціальну підготовку з підвищення цифрової грамотності та методичної компетентності в дистанційному навчанні, однак тенденція до зниження навчальних втрат учнів набуває все більш загрозливих проявів. Щоб розробити науково-обґрунтовані шляхи її подолання, необхідне розуміння особливостей таких втрат.

У міжнародному досвіді, зокрема в країнах, які вже переживали схожі проблеми, пов'язані з навчальними втратами учнів у зв'язку з карантинними обмеженнями під час пандемії, проблема діагностики розроблялася на різних концептуальних підходах: у контексті різних стратегій (відповідних до національних систем освіти та освітніх стандартів; з урахуванням індивідуальної освітньої траєкторії учнів), різних потреб, обраних критеріїв, а також відносно числа та груп респондентів, учнів класів, охоплених дослідженням. Найбільш авторитетним та репрезентативним джерелом інформації про стан середньої освіти у світі та для подальших освітніх рішень у міжнародному досвіді сприймається дослідження PISA, започатковане Організацією економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) на початку XXI ст. і до якого залучено 80 країн світу. Україна була охоплена дослідженням PISA на 2-х останніх циклах (2018; 2022 роки), зокрема щодо базового рівня знань з математики, читання та природничо-наукових предметів [5].

У вітчизняному досвіді напрацювання зосереджувались, здебільшого, з орієнтуванням на учнів початкової школи. Значний внесок у розроблення діагностичного інструментарію за цим напрямом зроблено Н. Бібік, О. Вашуленко, Н. Листопад, В. Мартиненко, О. Онопрієнко, Т. Павловою, О. Петрук, О. Топузовим [3]. У рішення проблеми в системі середньої освіти значним доробком визначаються праці М. Головка, О. Ляшенка, Т. Лукіної, Ю. Жука, Л. Ващенко, А. Гривко, С. Науменко, О. Топузова, А. Топузової, зокрема щодо теоретико-методичного обґрунтування рекомендацій з удосконалення моніторингу оцінки якості загальної середньої освіти на основі тестових технологій та діагностики і подолання

освітніх втрат [2] та інші. Рекомендації щодо діагностичного інструментарію оцінки навчальних втрат учнями середньої школи під час війни розроблено й упроваджено в грудні 2022 – січні 2023 року) Державною службою якості освіти України (ДСЯО) спільно з експертами проєкту «Супровід урядових реформ в Україні» за підтримки ініціативи «Збереження доступу до шкільної освіти». Онлайн опитуванням було охоплено 150 шкіл з різних регіонів України. Зокрема директорів шкіл, вчителів, учнів 6-8 класів та їхніх батьків) та інші дослідження [4; 5]. Тестові методики оцінки навчальних втрат учнями з різних предметів у вільному доступі розміщено на освітній платформі «Всеукраїнська школа онлайн» [1].

Узагальнено можна зазначити, що вже розроблений діагностичний інструментарій навчальних втрат учнів та його наукове обґрунтування вирізняється, насамперед, локальним вибором цільових груп, зосередженістю на окремих предметах і масштабами упровадження.

Наше наукове дослідження навчальних втрат учнів середньої школи за темою «Дидактико-методичний супровід подолання навчальних втрат у початковій і базовій середній освіті» вибудовується на комплексному підході з використанням сучасних цифрових технологій – опитувальників у форматі Google Forms, які дозволили охопити велику кількість респондентів та оперативно налагодити з ними зворотний зв'язок, самостійність і незалежність у заповненні опитувальників. Комплексний підхід виявляється як в одночасному охопленні опитуванням різних регіонів, різних типів закладів загальної середньої освіти, всіх класів учнів середньої школи, так і в опитуванні директорів шкіл, вчителів різних предметів (а не тільки з базових предметів), учнів з 5 по 9 класи, їхніх батьків. Особливість структурування опитувальників виявляється у певному перехрещуванні питань для різних цільових груп з метою отримання більш достовірної інформації щодо стану навчальних втрат та розуміння міри узгодженості в їх оцінці директорами, вчителями-предметниками, учнями та їхніми батьками, взаємної про них поінформованості, а також особливостей їх діагностування у різних закладах освіти. Для цього обрано кілька домінуючих ліній зі схожим смисловим навантаженням. У кожному з опитувальників також задаються умови для самоаналізу, самооцінки, а також цілісного й критичного осмислення стану ситуації з навчальними втратами учнів окремого закладу освіти, доцільних шляхів та власної ролі й можливостях у їх подоланні. В основу опитувальників закладено гіпотезу про те, що суттєвими є навчальні втрати не тільки з базових, а й інших навчальних предметів. А також, що на результативність навчання впливає психоемоційний стан учнів, мотивація до навчання, безпечні умови освітнього середовища та освітнього процесу. За попередніми результатами участь в опитуванні прийняло більше 1500 закладів освіти та більше 100 тис. респондентів. Особливу активність виявили батьки, що свідчить про їхню залученість у процес навчання та те, наскільки питання навчальних втрат для їхніх дітей є актуальними.

Список використаних джерел

1. Всеукраїнська школа онлайн. URL: https://lms.e-school.net.ua/course_category/ Дата перегляду: 04.04.2024 року.
2. Діагностика та компенсація освітніх втрат у загальній середній освіті України : методичні рекомендації / кол. автор.; за загальною редакцією О. М. Топузова; укл. М. В. Головка. – [Електронне видання]. Київ : Педагогічна думка, 2023. 187 с.
3. Діагностика та механізми подолання втрат у навчанні молодших школярів. Методичні рекомендації [Електронне видання] / кол. автор. ; за загальною редакцією О.М. Топузова ; укл. О. В. Онопрієнко. Київ : Інститут педагогіки НАПН України, 2023. 146 с.

4. Дослідження якості організації освітнього процесу в умовах війни у 2022/2023 навчальному році. Державна служба якості освіти України. <https://sqe.gov.ua/wp-content/uploads/2023/04/yakist-osvity-v-umovah-viyny-web-3.pdf> Дата перегляду: 04.04.2024 року.
5. Національний звіт за результатами міжнародного дослідження якості освіти PISA-2022 / кол. авт. : Г. Бичко (осн. автор), Т. Вакуленко, Т. Лісова, М. Мазорчук, В. Терещенко, С. Раков, В. Горох та ін. ; за ред. В. Терещенка та І. Клименко ; Український центр оцінювання якості освіти. Київ, 2023. 395 с.

Барановська Олена Володимирівна,

кандидат педагогічних наук,

старший науковий співробітник

відділу початкової освіти імені О. Я. Савченко

Інституту педагогіки НАПН України,

м. Київ

ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS ЯК ОСНОВИ ДЛЯ УСПІШНОГО НАВЧАННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ В УМОВАХ ОСВІТНІХ РОЗРИВІВ

У нестабільному освітньому середовищі учні початкових класів часто зіштовхуються із труднощами, що вимагають особливої уваги до їхніх можливостей адаптації та відновлення. Акцентування на індивідуальних потребах та можливостях дитини допомагає віднайти ефективні інструменти компенсації втрат у базових вміннях та навичках, враховуючи розвиток дитячої психології та особливостей вікового періоду. Створення різноманітних програм, спрямованих на розвиток soft skills, відіграє ключову роль у забезпеченні успішного навчання та підготовці до викликів сучасності.

На сьогоднішній день науково-педагогічна спільнота активно працює над розробкою механізмів захисту освіти під час надзвичайних ситуацій та воєнних конфліктів. Українські науковці, аналізуючи міжнародні стандарти та практику, спрямовують свої зусилля на вивчення можливостей компенсації освітніх втрат учнів в умовах війни. Комітет з питань освіти, науки та інновацій провів слухання на тему: *«Освітні втрати й освітні розриви на рівні загальної середньої освіти: вимірювання та механізми подолання»* [8]. Було наголошено, що освітні втрати поглиблюють нерівності в освіті; спричиняють значний негативний вплив на розвиток особистості в реальному часі та впливатимуть на добробут суспільства у майбутньому; мають кумулятивний ефект і можуть призвести до серйозних економічних наслідків. З нагальних питань, що потребують розв'язання найближчим часом було виокремлено: формування чіткого термінологічно-понятійного апарату щодо освітніх втрат і освітніх розривів; розроблення системи вимірювання освітніх втрат та освітні розриви, їх оцінювання; визначення конкретних механізмів подолання освітніх втрат та освітніх розривів; шляхи забезпечення диференційованого підходу до навчання; використання потенціалу ІКТ для проведення вимірювання освітніх втрат та освітніх розривів.

В методичних рекомендаціях *«Діагностика та компенсація освітніх втрат у загальній середній освіті України»* колектив науковців (Н. Бібік, О. Вашуленко, Н. Листопад, В. Мартиненко, О. Онопрієнко, Т. Павлова, О. Петрук) представив результати діагностики

навчальних втрат та рекомендації щодо їх подолання у початковій школі [7]. Було акцентовано на тому, що переривання освітнього процесу й нестабільність у навчанні дитини першочергово позначаються на сформованості в неї навичок читання, які безпосередньо впливають на успішність навчання, особистісний розвиток, та соціалізацію в інформаційному суспільстві. Науковці акцентують важливість діагностування як технічного (техніка читання), так і смислового (якісних характеристик розуміння текстів) складників навичок читання. На етапі дослідження освітніх втрат учнів початкових класів протягом 2022–2023 років науковцями було визначено такі *кроки з мінімізації навчальних втрат*: діагностика та встановлення навчальних втрат учнів; розроблення програми/плану надолуження прогалин; оптимальний розподіл (чи об'єднання) навчального змісту, який потребує доопрацювання; виокремлення в змісті навчання опорних знань з предмета в кожному класі; унаочнення складного навчального матеріалу із використанням різноманітних технік; диференційований підхід до навчання (поділ класу на групи за рівнем навчальних досягнень та характером навчальних втрат); урізноманітнення форм роботи; реалізація міжпредметних зв'язків; мотивація учнів; дослідницька діяльність учнів з опорою на знання про навколишній світ.

Внаслідок різної загальної підготовки, ступеня володіння навичкою читання на момент переривання навчання, нерівномірного доступу до нього, різних життєвих обставин, багато дітей втрачають базові навички читання з розумінням, які є складовою читацької компетентності. Враховуючи те, що саме *читацька компетентність* є одною з базових компетентностей, яка починає активно формуватися в дитини саме в початковій школі, її відновлення та подальше формування вкрай важливе для учнів молодшого шкільного віку. Така ситуація підкреслює необхідність розробки індивідуальних програм для дитини, зокрема, з акцентом на розвиток читацьких вмінь, оскільки досвід минулих десятиліть показує негативні наслідки «нечитаючого покоління», яке наразі здійснює виховання власних дітей, що ускладнюється важкими умовами війни [1; 3; 5].

Виходячи з цієї необхідності ми приділили увагу модернізації створеної нами *програми формування інформаційних (читацьких) умінь учнів початкових класів (О. Почупайло (Барановська, 1994–2005) [2; 4; 6; 9–11]*. Для вирішення проблеми компенсації втрат *вміння читати з розумінням* учнів початкових класів, ми модернізували і оновили комплекс навичок та вмінь з урахуванням вимог сучасного змішаного навчання. Наша програма була розширена за рахунок включення цифрових навичок, які стали необхідною частиною повсякденного життя учнів початкових класів. Окрім того, ми підкреслили значення вміння працювати в групах та у проєктах, а також ефективно користуватися підручником як у паперовому, так і в електронному форматі. В програмі вміння та навички ускладнюються з класу в клас за чотирма рівнями: об'єктним, рівневим, структурним та якісним. Їх було структуровано за чотирма розділами: 1) інтелектуальні вміння як компонент інформаційних умінь; 2) вміння читати й аналізувати художній твір; 3) вміння працювати з комп'ютером та іншими гаджетами; 4) бібліотечно-бібліографічні вміння та навички. До першого розділу «інтелектуальні вміння як компонент інформаційних умінь» віднесено інтелектуальні вміння та навички, які потрібні для роботи з будь-якою інформацією (4 клас: володіти елементарним смисловим аналізом тексту, вміти розділяти його на основні змістові частини, відділяючи головне від другорядного; порівнювати, розрізняючи істотні та неістотні ознаки, робити узагальнення як висновок порівняння, користуватися з допомогою вчителя правилом-орієнтиром порівняння; узагальнювати, виходячи з власного досвіду; вчитись доводити за планом-алгоритмом,

прогнозувати і моделювати ситуації в ігровій формі та ін.). До другого розділу «вміння читати й аналізувати художній твір» ми відносили вміння роботи з художнім твором та його літературними засобами (4 клас: розрізняти основні роди і види літературних творів; стежити за кількома сюжетними лініями, діями головних і другорядних персонажів; вчитись розуміти позицію автора, висловлювати альтернативну думку; зіставляти прочитаний твір з особистим досвідом, ситуацією в житті; прогнозувати розвиток подій; визначати загальний настрій твору; висловлювати своє емоційне ставлення до твору в цілому, персонажів, об'єктів мистецтва і навколишнього світу та ін.). До третього розділу «вміння працювати з комп'ютером та іншими гаджетами» увійшов комплекс цифрових умінь та навичок, необхідних для змішаного навчання (4 клас: володіти вміннями й навичками роботи з цифровими платформами, що використовуються для змішаного навчання; ускладнювати вміння використовувати інші гаджети; мати уявлення про основні поняття, які потрібні для роботи за комп'ютером; вчитись робити елементарний пошук інформації в Google, виконуючи завдання вчителя, створювати власну систему, за якою зберігатиметься інформація; користуватися навчальними та розвивальними відео на перевірених платформах та YouTube Kids самостійно та коригувати помилки з допомогою батьків; самостійно шукати та обирати книжки для читання різної тематики на книжкових розвивальних дитячих сайтах). До четвертого розділу «бібліотечно-бібліографічні вміння та навички» увійшов блок умінь та навичок роботи в бібліотеці та з паперовими носіями інформації (пошук, узагальнення, систематизація, використання літератури, вільне читання, робота з довідково-пошуковим апаратом бібліотеки) [4].

Отже, вивчення питання компенсації освітніх втрат учнів в умовах війни показало, що першим етапом має стати діагностика та встановлення навчальних втрат учнів. На другому етапі опорою мають стати програми надолуження прогалин не тільки у предметному змісті, а й в загальнонавчальному сегменті. Бо втрати soft skills унеможливають подальше ефективне навчання та розвиток дитини. Сучасна початкова освіта перебуває на етапі значних трансформацій, що створює нові виклики і можливості. Інновації в цій галузі орієнтовані на створення більш ефективного і гнучкого навчального середовища, яке враховує індивідуальні потреби кожного учня.

Список використаних джерел

1. Барановська О. В. *Змішане навчання у початковій школі: нові форми взаємодії: Методичні рекомендації*. Київ: «Фенікс», 2021. 64 с.
2. Барановська О. В. Інформаційні компетентності учнів як дидактична категорія. *Хімія і біологія в школі*. № 6. 2004. С. 32–34.
3. Барановська О. В. Інформаційні (читацькі) уміння учнів початкових класів: освітні втрати в реаліях війни. *Теорія і практика використання інформаційних технологій в умовах цифрової трансформації освіти*: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, 29 червня 2023 року, м. Київ. Упорядник: Твердохліб І.А. Київ: Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова, 2023. С. 200–203.
4. Барановська О. В. Програма формування читацьких умінь учнів початкових класів як підґрунтя для роботи вчителя в умовах освітніх розривів. *Світ дидактики: дидактика в сучасному світі*: зб. матеріалів III Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 07-08 листопада 2023 р. / за наук. ред. доктора педагогічних наук, професора, дійсного члена (академіка) НАПН України О. Топузова, доктора педагогічних наук, професора О. Малихіна. Київ: Видавництво «Людмила», 2024. С. 112–114.
5. Барановська О. В. Уміння читати з розумінням: компенсація освітніх втрат учнів початкової школи в умовах воєнного часу. *Світ дидактики: дидактика в сучасному світі*: зб. матеріалів II Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 22-23 листопада 2022 р. / за наук. ред. доктора педагогічних наук професора, дійсного члена (академіка) НАПН України

- О. Топузова; доктора педагогічних наук професора О. Малихіна. Київ: Видавництво «Людмила», 2023. С. 78–82.
6. Барановська О. Формування інформаційної культури учня. *Шлях освіти*. № 3. 31–34. 2000.
 7. Діагностика навчальних втрат та рекомендації щодо їх подолання у початковій школі. Авт. кол.: Бібік Н. М., Вашуленко О. В., Листопад Н. П., Мартиненко В. О., Онопрієнко О. В., Павлова Т.С., Петрук О.М. *Діагностика та компенсація освітніх втрат у загальній середній освіті України* : методичні рекомендації. К. : Інститут педагогіки НАПН України, Педагогічна думка, 2023. с. 60–69.
 8. Освітні втрати й освітні розриви на рівні загальної середньої освіти: вимірювання та механізми подолання». Прес-служба Апарату Верховної Ради України. Опубліковано 11 травня 2023. url: https://www.rada.gov.ua/news/news_kom/236373.html?fbclid=IwAR28O7YAI6i-sC9xxquuGQ8wM8juhYCFsnQkWQ132D_0fYrgr4HvVvWqKvo
 9. Почупайло О. В. Інформаційні вміння – складова навчальної культури учня. *Педагогіка і психологія*. 1996. № 4. С. 95–102.
 10. Почупайло О. В. Формування читацьких умінь в учнів I–IV класів. ... дис. канд. пед наук. Київ, 1994. 179 с.
 11. Почупайло О. В. Програма формування читацьких умінь у школярів. *Початкова школа*. 1997. № 10. С. 29–38.

Бібік Надія Михайлівна,
доктор педагогічних наук,
головний науковий співробітник
відділу початкової освіти імені О. Я. Савченко
Інституту педагогіки НАПН України,
м. Київ

ОСОБЛИВОСТІ ПЕДАГОГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ: ВІД ЗАЛЕЖНОСТІ ДО САМОСТІЙНОСТІ

Управління визначають як функцію систем, що забезпечують реалізацію досягнення мети [4, с. 657]. В освітній практиці, як і в кожній соціальній системі, управління здійснюється на різних рівнях: державному, громадському, шкільному. В останнє десятиліття шкільне управління досліджувалось інтенсивніше в зв'язку з прийняттям низки базових документів (Закон України про освіту (2017)).

Рівень управління закладом освіти досліджувався в аспекті характеристики як системного явища, структурних елементів, функцій учасників управління. Ученою Л. Калініною вперше розгорнено й уточнено ознаки громадського самоврядування в закладах освіти, схарактеризовано органи здійснення цього виду управління (пед. рада, методичне об'єднання, батьківські об'єднання, конференція колективу) [1, с. 1040–1041].

Водночас, діяльність учителя, що здійснює педагогічне управління, сприймається спеціалістами неоднозначно. Так, вважається, що за певних умов відбувається жорстка детермінація діяльності учня, а натомість управління має передбачати допомогу учневі.

У дискусіях з цього питання відомий психолог Ю. Машбиць стверджує, що «спільна діяльність вчителя і учнів ґрунтується на взаємозв'язках у здійсненні управління цією діяльністю» Він уважає, дидактично обґрунтований розподіл функцій між учителем і учнем,

що спрямований на досягнення мети навчання, позитивно впливає на психічний розвиток учнів як суб'єктів цього процесу [2, с. 180].

Метою управління навчальним процесом у початковій школі вважається створення оптимальних організаційно-педагогічних, психологічних, дидактичних, матеріально-технічних та санітарно-гігієнічних умов для різнобічного розвитку дітей молодшого шкільного віку, формування в них пізнавального інтересу, оволодіння ними базовими знаннями, вміннями і навичками; виховання гармонійної особистості з урахуванням вікових та індивідуальних пізнавальних потреб і можливостей кожного учня.

Основними завданнями управління навчальним процесом дослідники визначають такі: раціональне планування навчально-виховного процесу відповідно до вимог навчальних планів та програм; створення сприятливого психологічного клімату в колективі та організація ефективної взаємодії всіх учасників освітнього процесу; упровадження в практику роботи сучасних освітніх технологій, форм і методів навчання; забезпечення відповідних санітарно-гігієнічних та матеріально-технічних умов для проведення навчальних занять; постійне вдосконалення професійної майстерності вчителів шляхом підвищення кваліфікації, обміну досвідом тощо.

За способом педагогічного впливу дослідники визначають пряме і непряме управління в навчанні молодших школярів: пряме управління вважається ефективним при поясненні нового матеріалу, відпрацюванні навичок і вмінь, а також за потреби скорегувати поведінку окремих учнів; непрямі методи управління визнано доцільними для стимулювання пізнавальної активності та самостійності школярів щодо закріплення знань, виконання творчих завдань.

За О. Савченко, педагогічне управління має здійснюватись таким чином, щоб навчання вело учнів від виконання вказівок вчителя, роботи за певним алгоритмом до уміння планувати і контролювати результати своєї діяльності [3, с. 126–127]. Перевагу слід надавати непрямим методам управління пізнавальною діяльністю, оскільки вони сприяють формуванню відповідальності та саморегуляції молодших школярів.

Вважається, що домінування прямих методів управління пригнічує ініціативу та активність дітей, що порушує принципи розвивального навчання. Натомість організація цілеспрямованої діяльності всіх учасників навчально-виховного процесу має спрямовуватись для досягнення поставлених цілей, створення оптимального розкладу, підбір ефективних методів, форм організації діяльності учнів тощо. Мотивація школярів до активної пізнавальної діяльності на основі їхніх потреб та інтересів передбачає застосування стимулів, заохочень, створення ситуацій успіху. Отримання інформації про результати навчальної діяльності учнів потребує своєчасного корегування процесу.

Таким чином, часовий цикл взаємодії вчителя й учня на уроці, результатом якого має стати компетентність і пізнавальна самостійність учнів у певній сфері, містить такі структурні елементи: постановку інформаційно місткої й актуальної для учня мети; створення настанови на її реалізацію; план досягнення результату; засоби організації навчальної взаємодії діяльності, їх коригування з урахуванням індивідуального досвіду учнів; оцінку й самооцінку досягнень.

Список використаних джерел

1. Калініна Л. М. Управління та громадянське самоврядування закладу загальної середньої освіти. Енциклопедія освіти : 2-ге вид., допов. та перероб. / Нац. акад. пед. наук України; гол. ред. В.Г. Кремень. Київ: Юрінком Інтер, 2021. 1144 с.
2. Машбиць Ю. І. Динамічний розподіл функцій управління учбовою діяльністю між учителями та учнями й психологічний механізм навчання. *Педагогічна і психологічна науки в Україні* : зб. наук. праць до 15-річчя АПН України у 5 томах. Том 3. Психологія, вікова фізіологія, дефектологія. Київ : Педагогічна думка, 2007. 376 с.
3. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти : підручник для вищих навчальних закладів. Київ : Грамота, 2013. 504 с.
4. Філософський енциклопедичний словник / Інститут філософії ім. Г.С. Сковороди НАН України. Київ : Абрис, 2002. 742 с.

Вашуленко Оксана Вікторівна,

науковий співробітник

відділу початкової освіти імені О. Я. Савченко

Інституту педагогіки НАПН України,

м. Київ

ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ НА УРОКАХ ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ

Патріотичне виховання особистості є одним із пріоритетних напрямків державної політики України. Це підтверджують державні документи: Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти (Затверджено наказом МОН України від 06.06.2022, №527), Концепція розвитку освіти України на період 2015–2025 рр., Держаний стандарт початкової освіти, у яких визначені мета і основні завдання національно-патріотичного виховання в системі освіти України. Зокрема, Концепція Нової української школи передбачає виховання здобувача загальної середньої освіти як «патріота з активною позицією, який діє згідно з морально-етичними принципами і здатний приймати відповідальні рішення, поважає гідність і права людини» [5, с. 6].

Зазначимо, що тема національної єдності є особливо актуальною на сучасному етапі, у період відстоювання державної незалежності та боротьби з російськими терористами, які розв'язали війну. Адже від свідомої патріотичної позиції українців залежить безпека та самостійність нашої держави.

У сучасній початковій школі ідеї патріотичного виховання органічно вписуються у зміст і методику навчальної роботи. Цей напрям виховання в початковій школі має на меті формування в дітей знань і уявлень про українське суспільство, рідний край, виховання в них позитивного особистісного ставлення до цінностей і символів Української держави, національної самосвідомості, почуття любові до рідної землі, поваги до українського народу, шанобливого ставлення до української мови, цікавості до української культури, літератури, звичаїв, традицій тощо. Українська система освіти своїм змістом, організацією, педагогічними засобами має цілеспрямовано утверджувати цінності української національної ідеї.

Відомо, що молодший шкільний вік є найбільш сприятливим віковим періодом для виховання дитини. Тому важливо використати потенційні можливості цього вікового періоду для формування патріотизму. Зауважимо, що патріотичне виховання – планомірний, неперервний процес, який не є одноразовою бесідою чи заходом. Цілі патріотичного виховання мають реалізуватися на засадах системного підходу, важливо постійно давати учням можливість продемонструвати власну патріотичну позицію, вчинок, поведінку тощо. З цією метою доцільно використовувати в освітньому процесі демократичні, гуманні методи і форми роботи, міжпредметні зв'язки змісту і методик різних освітніх галузей, розширювати зв'язки дітей із соціумом, залучати їх до різних проєктів.

Художня література має унікальні можливості впливу на особистість дитини та її патріотичне виховання, оскільки засобами художнього слова впливає на уяву, розуміння, пізнання й емоції дитини, дає приклади поведінки для наслідування, демонструє патріотичні цінності в дії тощо. Уроки літературного читання створюють належні умови для реалізації завдань патріотичного виховання молодших школярів, адже діти опрацьовують твори, які цьому сприяють.

Наведемо приклади художніх творів, які подано в підручниках «Українська мова та читання. Ч. 2» для 2–4 класів [1; 2; 3] й креслимо основні методичні аспекти реалізації завдань патріотичного виховання молодших школярів засобами текстового та методичного апарату цих підручників.

Перші уроки літературного читання в початкових класах присвячені розширенню і поглибленню знань учнів про найважливіші державні символи – Прапор і Герб України, Державний Гімн України, вихованню почуття поваги до національної символіки. Мета цієї роботи – створити передумови для розуміння молодшими школярами того, що символи нашої держави мають славу історію; вони засвідчують, що українці – давній і волелюбний народ; символи держави треба знати і шанувати. Найголовніша мета роботи над текстом Державного Гімну України полягає в тому, щоб діти добре усвідомили значення цього символу нашої держави в житті як усього українського народу, у його прагненні здобути державну незалежність України, так і кожного українця зокрема; щоб вони прониклися до нього високою повагою і, беручи участь у різних урочистостях, де виконується Гімн, активно і з задоволенням прилучалися до його виконання, а також відповідно поводитися як гідні громадяни своєї держави. Така робота сприятиме формуванню у свідомості учнів ідеї державності, яка полягає у визнанні цінності власної незалежної держави. Відомо, що без держави немає нації, немає мови, а без мови нівелюються національна культура, історія, традиції.

Патріотичну тематику художньо презентують у підручниках твори різних жанрів. Палітра виховних аспектів, закладена в цих творах, досить широка і змістовна. Зокрема, тема виховання любові до родини, Батьківщини, України розгортається у таких розділах підручників: «Моя родина – це наша слава Україна» [1]; «Україна – це я, це ти, це ми» [2]; «Гордість і слава України» [3].

Значні можливості для патріотичного виховання мають твори усної народної творчості, які відображають життя українського народу, знання про природу, погляди, ідеали, вірування, світ думок, уявлень, почуттів і переживань. Так, на уроках літературного читання учні ознайомлюються із народними колисковими піснями [1, с. 40]. Це перші уроки духовності, моральності, шанобливого ставлення до рідних та свого краю. Українське слово увібрало, зберегло й донесло з глибини минулих століть народну мудрість, яка відображена в

народних прислів'ях і приказках. Учні ознайомляться з прислів'ями, у яких передано досвід народу, повчання, поради, застереження [1, с. 46; 2, с. 34–35]. Твори усної народної творчості мотивують дітей до уважного, зацікавленого вивчення рідної мови, виховують любов і повагу до рідного слова, бажання вивчати рідну мову, щоденно черпати з її глибини багатства, продовжувати традиції українського народу, оберігати цей неоціненний скарб. У процесі опрацювання на уроках літературного читання фольклорних творів доцільно пояснити учням, що багатство і розмаїття народної творчості свідчить про мудрість і талановитість українського народу, а знання і трепетне ставлення до них стане запорукою збереження цього багатства для майбутніх поколінь.

У милозвучних поезіях Тараса Шевченка, Лесі Українки, Олександра Олеся та ін. учні прочитають про красу української природи. У творах сучасних українських письменників діти читатимуть про красу і любов до Батьківщини, України, української мови; поглиблять свої знання про українські народні символи і традиції, культурні цінності і надбання нашого народу, про народну творчість, про видатних українців – Івана Франка, Катерину Білокур, Марію Приймаченко, Леоніда Каденюка та ін. У процесі аналізу та інтерпретації прочитаних творів дітям відкривається багата і красива українська земля, мелодійна українська мова, українська культура, що, безумовно, є джерелом патріотичного виховання учнів початкових класів.

Читаючи вірші, оповідання, колядки, щедрівки, веснянки, учні матимуть можливість збагатити свої знання про улюблені свята українського народу – Різдво, Великдень та ін.

У підручниках подано легенди рідного краю, твори, які дають можливість привернути увагу учнів до історії рідного краю, походження географічних назв, що сприяє розвитку кругозору і національної свідомості.

Виховувати любов до рідного краю покликані, наприклад, такі твори з підручників літературного читання: «Добрий день, матусю Україно!» Н. Рибальської, «Прапор» Н. Поклад [1, с. 81–82], «Україна» Л. Повх [1, с. 92], «Україна» М. Савки, «Наша країна – Україна» Є. Гуменко [2, с. 142–145], «Квіти з Петриківки» З. Мензатюк [2, с. 151–152], «Україні» М. Лукинюка [3, с. 132] та ін.

У формуванні національної свідомості не можна оминати проблеми мови. Молодші школярі мають усвідомити, що без володіння державною мовою неможливо стати повноцінним громадянином своєї держави, патріотом України, інтелігентною людиною, кваліфікованим спеціалістом, адже рідна мова є душею нації, її духом. Тож у підручниках подано художні твори про красу і велич української мови. Це, наприклад, твори В. Верховеня «Українська мова», А. Григорука «Мудра мова» [2, с. 87–90], М. Магери «Чубчик» [2, с. 146–148], М. Яновської «Наша мова», Д. Білоуса «Дивне розмаїття», А. Майданюк «Звідки приходять слова?» [3, с. 132–134] та ін. Під час читання творів про рідну мову варто спонукати учнів до рефлексивного міркування «Що я можу зробити для розквіту рідної мови?».

Формуванню в молодших школярів розуміння таких засадничих принципів патріотичного виховання, як відданість рідній Батьківщині, гордість за її соціокультурні та історичні здобутки сприятиме читання творів про славетних українців, внесок українців у досягнення науки, культури і спорту.

Отже, роль патріотичного виховання молодших школярів в освітньому процесі є надзвичайно важливою, оскільки саме цей вік є сенситивним періодом для формування загальнолюдських та національних цінностей. Художні твори для дітей є одним із

ефективних засобів формування патріотизму та національно свідомої позиції молодших школярів, оскільки художнє слово пробуджує в дітей патріотичні почуття, повагу до героїчного, переконує в тому, що за будь-яких історичних часів у житті завжди є місце для подвигів, вірного служіння рідному народу та Батьківщині. Крім зазначеного, художні тексти допомагають дітям усвідомити важкі, деколи незрозумілі, тривожні події чи емоції в доступному сюжеті, моделях поведінки героїв.

Список використаних джерел

1. Вашуленко О. Українська мова та читання: підручник для 2 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 2. Київ: Видавничий дім «Освіта», 2019. 144 с.
2. Вашуленко О. Українська мова та читання: підручник для 3 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 2. Київ: Видавничий дім «Освіта», 2020. 160 с.
3. Вашуленко О. Українська мова та читання: підручник для 4 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 2. Київ: Видавничий дім «Освіта», 2021. 168 с.
4. Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти [електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0527729-22#Text>
5. Міністерство освіти і науки України (2016) Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>

Листопад Наталія Петрівна,
науковий співробітник
відділу початкової освіти імені О. Я. Савченко
Інституту педагогіки НАПН України,
м. Київ

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЧИСЛЮВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА ОСНОВІ МІЖПРЕДМЕТНИХ ЗВ'ЯЗКІВ

Упродовж тривалого часу розвитку педагогічної теорії і практики міжпредметні зв'язки залишаються в колі наукової уваги. Сутність міжпредметних зв'язків, їх функції та методики застосування розглядалися як у класичній дидактиці (Я. Коменський, Д. Локк, Й. Песталоцці, К. Ушинський), так і в сучасних наукових розвідках (Н. Захарова, В. Науменко, В. Паламарчук, О. Савченко та інші).

Описуючи сутність міжпредметних зв'язків, О. Савченко зазначає «Методологічною основою міжпредметних зв'язків є філософське положення про цілісність світу природи, об'єктивно існуючі зв'язки між природою і людиною, між різними формами пізнання, взаємозумовленість процесів, що відбуваються в природі, науці, суспільстві, культурі, виробництві» [2, с. 7].

Міжпредметні зв'язки є важливим ресурсом навчання, що сприяє забезпеченню цілісності результатів початкової освіти та переносу умінь у нові ситуації. Необхідність використання міжпредметних зв'язків зазначена у Типовій освітній програмі для початкової школи [3, с. 3].

Засоби реалізації міжпредметних зв'язків в процесі навчання можуть бути різними: запитання, завдання, задачі, проблемні ситуації, пізнавальні задачі, навчальні проекти міжпредметного характеру тощо.

Одним із засобів реалізації міжпредметних зв'язків на уроках математики є міжпредметні завдання на обчислення, які містять величини та контент, що відносяться до інших освітніх галузей – природничої, технологічної, інформатичної, соціальної, здоров'язбережувальної, громадянської, історичної; мистецької; фізкультурної.

Зміст таких завдань визначається насамперед випадками обчислення, які вивчаються в певний період, та інформацією, що містить числові дані і відноситься до іншої галузі. Як зазначав Г. Бевз «Здійснювати міжпредметні зв'язки при викладанні математики – це означає не обмежуватись розглядом однієї «чистої математики», а пов'язувати її вивчення (в тих випадках, де таке пов'язування природне, зрозуміле учням і не вимагає багато часу) з відповідними питаннями інших навчальних предметів» [1, с. 15].

Наведемо окремі види завдань, що сприяють організації активної обчислювальної діяльності молодших школярів та формуванню предметних компетентностей інших освітніх галузей:

- 1) на визначення століття, коли відбулася вказана подія; на визначення її тривалості; кількості років, що минули від часу, коли відбулася подія (історична освітня галузь);
- 2) на обчислення площі полотнища Державного прапора, площі країни, рідного населеного пункту (громадянська);
- 3) на обчислення відстані між населеними пунктами країни, області, району, громади (громадянська);
- 4) фіксація результатів змагань та визначення переможця, порівняння і аналіз результатів(фізкультурна);
- 5) на обчислення тактів у музиці (мистецька);
- 6) на обчислення часу, необхідного для певної діяльності, та планування власного часу (соціальна);
- 7) на визначення маси інгредієнтів страви, обчислення загальної маси, калорійності страви (соціальна, здоров'язбережувальна);
- 8) арифметичні дії з числовими даними, що характеризують об'єкти живої і неживої природи (природничка).

Приклади таких задач:

- Визнач, скільки років минуло від часу, коли відбулися вказані події.

- 1) У 1891 році в Києві запустили кінний трамвай.
- 2) У 1247 році Данило Галицький заснував Львів.
- 3) У 1996 році ухвалено Конституцію України.

- Найбільший прапор України було піднято в Києві 22 серпня 2020 року.

Висота флагштока 90 м, а розміри полотнища – 16 м і 24 м. Знайди площу полотнища прапора.

- Із Кагарлика до Богуслава вирушила група велосипедистів, рухаючись зі швидкістю 12 км/год. Одночасно із Богуслава їм назустріч вирушила група велосипедистів, із швидкістю 10 км/год. Зустрілися ці групи через 2 год. Яка відстань між Богуславом і Кагарликом?

- Микита домовився зустрітися з Марком у парку о 6 год вечора. О 16 год 30 хв у Микити розпочинається тренування з карате, яке триває 40 хв. Після цього Микита заносить

додому спортивну форму. На цей шлях він витрачає 15 хв. Чи встигне Микита вчасно прийти на зустріч з Марком, якщо шлях від дому до місця зустрічі він проходить за $\frac{1}{3}$ год?

- Під час шкільних змагань хлопчики бігли на лижах 3 км. Переможцем став Микита. Він подолав дистанцію за 20 хв 50 с. За ним прийшов Олесь, який програв переможцю 37 с. Третім прийшов до фінішу Максим з результатом 22 хв 5 с. Скільки часу Максим програв Олесеві?

Очевидно, що міжпредметні завдання на уроках математики мають демонструвати практичне застосування математичних ідей і методів та використовувати матеріал, що вивчається в іншій освітній галузі, містити відомі або зрозумілі учням поняття і терміни. Міжпредметні завдання на обчислення розширюють обчислювальну діяльність молодших школярів, суттєво доповнюють методика формування ключового складника математичної компетентності – обчислювальних умінь і навичок. Ці завдання в більшості є компетентнісними і мають такі ознаки:

- особистісна значущість (пізнавальна, загальнокультурна, соціальна), що забезпечує мотивацію учня;

- умова завдання сформульована як сюжет, ситуація або проблема, для вирішення якої необхідно використовувати знання (з різних змістових ліній галузі «Математика», з інших освітніх галузей або з життєвого досвіду), на які немає явного вказівки в тексті завдання;

- інформація та дані в завданні можуть бути представлені в різній формі, що потребують розпізнавання математичних об'єктів та відношень між ними;

- вказівка (пряма або опосередкована) на область застосування здобутого результату.

За таких умов міжпредметне завдання на обчислення дає педагогічний ефект – ілюструє практичну значущість і цінність набутих математичних знань; сприяє розвитку в молодших школярів таких важливих якостей як спостережливність, допитливість, формує логічне мислення, вміння самостійно аналізувати явища навколишнього світу.

Список використаних джерел

1. Бевз Г. П. Методика вкладання математики. Київ, 1989. 367 с.
2. Савченко О. Я. Система міжпредметних завдань на уроках літературного читання: методичний посібник. Київ, 2020. 104 с.
3. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Савченко О.Я. 1-2 клас. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2022/08/15/Typova.osvitnya.prohrama.1-4/Typova.osvitnya.prohrama.1-2.Savchenko.pdf> (Дата звернення 04. 05. 2024).

Ліпчевська Інна Леонідівна,
 доктор філософії з галузі знань 01 Освіта / Педагогіка,
 науковий співробітник відділу дидактики,
 науковий співробітник відділу початкової освіти імені О. Я. Савченко
 Інституту педагогіки НАПН України,
 м. Київ

МІНІМІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНИХ ВТРАТ У ПОЧАТКОВІЙ ОСВІТІ: ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ УЧНІВ

У реаліях сьогодення інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) широко використовуються для забезпечення неперервності (стабільності) освітнього процесу, дотримання принципів доступності навчання, його систематичності й послідовності. Результативність навчання, зокрема у початковій школі, безпосередньо залежить від можливості його реалізації у змішаному/дистанційному форматі: компетентності вчителів та учнів щодо використання ІКТ в освітньому процесі, наявності засобів віддаленої комунікації та навчання. Цифровізація освіти є дієвим шляхом оптимізації (адаптації) освітньої системи до воєнних умов в країні, мінімізації освітніх втрат учнів, забезпечення персоналізації/індивідуалізації/диференціації освіти задля надолуження розривів у навчанні.

Інформаційно-комунікаційна компетентність є однією з ключових компетентностей сучасного школяра та, згідно Державного стандарту початкової освіти, «передбачає опанування основою цифрової грамотності для розвитку і спілкування, здатність безпечного та етичного використання засобів інформаційно-комунікаційної компетентності у навчанні та інших життєвих ситуаціях». Зокрема учні початкової школи мають усвідомлено використовувати ІКТ та цифрові пристрої для доступу до інформації, спілкування та співпраці, а також бути обізнаними щодо етичних, міжкультурних та правових норм інформаційної взаємодії та дотримуватися їх. Зазначене відображено в загальних і обов'язкових результатах навчання здобувачів освіти в межах інформатичної освітньої галузі (табл. 1).

Таблиця 1

ДСПО: інформаційно-комунікаційна взаємодія учнів
 (в межах освітнього процесу)

Загальні результати навчання здобувачів освіти	Обов'язкові результати навчання здобувачів освіти	
	1–2 класи	3–4 класи
Організовує власне інформаційне середовище	Організовує власне робоче місце за допомогою дорослих; розпізнає та описує прості проблеми та збої, які виникають у роботі доступних цифрових пристроїв, звертається за	Налаштовує для власних потреб відповідне програмне середовище; визначає за допомогою правильної термінології збої у роботі доступних цифрових пристроїв, усуває прості

	допомогою та підтримкою	несправності
Спілкується, навчається та співпрацює в мережевих спільнотах	Використовує цифрові пристрої, технології для доступу до інформації та спілкування	Співпрацює та спілкується в захищених мережевих спільнотах для обміну думками, виконання спільних завдань, пошуку інформації та навчання
Відповідально використовує інформаційні технології у повсякденному житті, захищає себе та власний інформаційний простір	Дотримується правил безпечної роботи; захищає власний інформаційний простір; розповідає про проблеми дорослим	Відповідально використовує технології для власної безпеки, регулює власний час роботи з цифровими пристроями, обговорює різні наслідки використання інформаційних технологій у школі, на вулиці, вдома тощо

Водночас, у чинних типових освітніх програмах для початкової школи розглянуті загальні й обов'язкові результати навчання з предмета «Інформатика» знаходяться поза основним фокусом уваги. Так, у програмі, розробленій під керівництвом О. Савченко зміст предмета «Інформатика» (2, 3, 4 класи) включає змістовні лінії: «Інформація. Дії з інформацією», «Комп'ютерні пристрої для здійснення дій із інформацією», «Комп'ютерні програми. Меню та інструменти», «Об'єкт. Властивості об'єкта», «Створення інформаційних моделей. Змінення готових. Використання», «Алгоритми», які вивчаються за використання текстового (MicrosoftWord), графічного (Paint) редакторів і середовища програмування (Scratch) за лінійно-концентричним принципом (з горизонтальним поглибленням). Констатуємо, що питання використання ІКТ для дистанційного спілкування учнів і вчителя, їхньої взаємодії в цифровому освітньому середовищі не розглядається. У типовій освітній програмі, розробленій під керівництвом Р. Шияна в межах предмета «Інформатика» (3, 4 класи) виділено змістову лінію «Комунікація та співпраця», присвячену питанням ознайомлення учнів початкової школи з доступними засобами цифрової та безпосередньої комунікації для гри, спілкування, навчання, отримання нової інформації; використання безпечного онлайн-ового чи офлайн-ового середовища для цього. Проте в обов'язкових та очікуваних результатах навчання аспект використання ІКТ для дистанційної (навчальної) комунікації, взаємодії, виконання навчальних завдань не виокремлюється.

Це обумовлює відсутність цілеспрямованої уваги вчителів інформатики до розглянутого питання, а також обмеженість (недостатність) контенту з розвитку умінь та навичок дистанційної (навчальної) комунікації учнів в дидактичному забезпеченні предмету «Інформатика» для початкової школи.

Згідно зазначеного, розвиток в учнів початкової школи умінь і навичок використання ІКТ для доступу до (навчальної) інформації, спілкування та співпраці в цифровому (освітньому) середовищі не реалізовується у повному обсязі та має значний потенціал щодо мінімізації освітніх втрат учнів в умовах воєнного стану.

Список використаних джерел

1. Загоруйко М. О. Personalized learning in a digital educational environment. *Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика* зб. матеріалів VII міжн. наук.-практ. конф., 01 берез. 2023 р., Харків, 2023. С. 210–212
2. Ліпчевська І. Розвиток умінь візуалізації навчальної інформації вчителів початкової школи : дис. ... д-ра філософії в галузі педагогіки : 011. Київ, 2024. 464 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/739908/>
3. Ліпчевська І. Л. Засоби наочності у початковій освіті: аспект використання інформаційно-комунікаційних технологій. *Неперервна освіта нового сторіччя: досягнення та перспективи* : матеріали VI Міжнар. науково-практ. конф., м. Запоріжжя, 12–18 трав. 2020 р. 2020. URL: https://drive.google.com/file/d/1zRJ_kH2acw1pLqhuMN5ofxseerBTbaMi/view
4. Малихін О. В., Загоруйко М. О. Індивідуалізація навчання в закладах загальної середньої освіти як психолого-педагогічна проблема. *Світ дидактики: дидактика в сучасному світі* : зб. матеріалів III міжн. наук.-практ. інтернет-конф., м. Київ, 07–08 лист. 2023 р., Київ, 2024. С. 165–170
5. Малихін О., Арістова Н., Ліпчевська І. Аналітичні матеріали: дидактичні особливості організації освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти в умовах воєнного стану. *Освіта. Інноватика. Практика.* 2023. Т. 11, № 10. С. 56–62. URL: <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol11i10-008>
6. Про внесення змін до Державного стандарту початкової освіти : Постанова Каб. Міністрів України від 24.07.2019 р. № 688. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-п#Text> (дата звернення: 17.07.2022)
7. Програма великої трансформації «Освіта 4.0: український світанок». *Міністерство освіти і науки України.* URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/2022/12/10/Osvita-4.0.ukrayinskyy.svitanok.pdf>
8. Типологія цифрових інструментів / UNESCO Education team та ін. *Genially.* URL: https://view.genial.ly/6523f3c1289adb00115ffcd9/interactive-content-unesco-interaktiv-m2-tipologiya-cifrovih-instrumentiv?fbclid=IwAR3PCeQZ5VYztz64NmYKId8P9WxXGF7YUx93_LdSA7RJJx3Z2GHwZ_2nJxw_aem_AUK-7hcCIshC1QibQVaGbEDCTMpK00xSB1TSo743RftTv7MvGPiYoZdJyzGL (дата звернення: 18.04.2024)
9. Anxiety among school-age children in war-affected areas in Ukraine and ways to reduce it: parents' views / O. Malykhin et al. *SOCIETY. INTEGRATION. EDUCATION. Proceedings of the International Scientific Conference.* 2023. Vol. 1. P. 553–563. URL: <https://doi.org/10.17770/sie2023vol1.7088> (date of access: 18.04.2024)
10. Educators' feedback on website "Overcoming stress and anxiety together: teachers – schoolchildren – parents" / A. Kaupuzs et al. *SOCIETY. INTEGRATION. EDUCATION. Proceedings of the International Scientific Conference.* 2023. Vol. 1. P. 564–574. URL: <https://doi.org/10.17770/sie2023vol1.7089> (date of access: 18.04.2024)

Мартиненко Валентина Олександрівна,
кандидат педагогічних наук,
провідний науковий співробітник
відділу початкової освіти імені О. Я. Савченко
Інституту педагогіки НАПН України,
м. Київ

ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ЧИТАЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУЧАСНИХ ШКОЛЯРІВ 3-4 КЛАСІВ

У цифрову інформаційну добу спостерігаємо становлення нового типу читача-молодшого школяра, що пов'язано з довгочасним провадженням школярами часу з екранними пристроями, дистанційним навчанням, викликаним пандемією Covid-19 та умовами воєнного стану.

Тривала взаємодія учнів з електронними медіаресурсами, призвела до інформаційного переважання дітей, зниження у них обсягів робочої пам'яті, різних властивостей уваги, істотне скорочення обсягу змісту тексту, який сприймається за одиницю часу, спричинила труднощі концентрації уваги учнів на одній дії, негативно відобразилася на розвитку зв'язного мовлення дітей. Читання/розуміння лінійних текстів на паперових носіях, у т.ч. дитячих книжок, які потребують уваги і зосередження, відстеження розвитку сюжетної лінії, розуміння логічного взаємозв'язку між епізодами, встановлення причиново-наслідкових зв'язків між подіями, вчинками персонажів, викликає у дітей значні труднощі.

Для сучасних «цифрових» дітей типовим є швидкий темп обробки одержуваної візуальної інформації і низький темп обробки та якості розуміння вербальної. Крім того, у ситуації повномасштабної війни і неможливістю у багатьох регіонах нашої країни з об'єктивних причин надавати дітям якісні освітні послуги, зниження якісних параметрів читачької діяльності молодших школярів дедалі стає все відчутнішим.

У процесі дослідження було виокремлено такі *групи читачів*: діти, які *практично не читають у вільний від навчання час* (крім читання, пов'язаного з виконанням домашніх завдань); *діти, які мало читають* (не систематично, час від часу); *діти-активні читачі*.

Більш затребуваними серед школярів 3–4 класів, *які мало читають*, так званих «пасивних читачів», є розважальні дитячі книжки з короткими текстами на сторінці і значним його візуальним супроводом. До слова, раніше такі дитячі видання користувалися попитом переважно серед учнів 1–2 класів. У цьому контексті виокремимо такі види видань, як комікси, вімельбухи та інші жанри візуального нарративу. Для сучасних дітей вони стали однією з умов їхньої інтеграції в інформаційний світ.

Компетентність юного читача у цьому випадку полягає в його умінні «зчитувати», «розкодовувати» візуальний ряд чи окремі картинки, тобто розуміти, про що вони розповідають; в умінні співвідносити зміст міні-тексту і зображення тощо. Такі читачі потребують постійної інноваційності у всьому, що їх оточує.

Звичка постійно одержувати інформацію у легкій для сприймання формі, відлучує дітей від розумової напруги, необхідної під час читання. Школярі – пасивні читачі не здатні повністю сприйняти сюжетну лінію твору, загальний смисл тексту, у них є досить значні труднощі у визначенні теми та основної думки твору, зв'язного переказу, а також

використання змісту прочитаного для власних висновків. Крім того, у них слабо розвинена творча уява, яка гальмує формування навички читання-розуміння тексту.

Водночас варто зазначити, що за великим рахунком читання не зникло з життєдіяльності молодших школярів. Воно стало іншим: прагматичним, інформаційним, більш мотивованим, індивідуалізованим. Наприклад, діти з цікавістю прочитають той чи інший твір, якщо будуть розуміти, для чого це їм потрібно.

У виборі дитячої літератури вони мотивовані на одержання швидкого результату тут і зараз, знаходження актуальної інформації, краще наочної, візуальної.

Серед трансформаційних процесів у сфері читацької діяльності досить помітною є зміна в розвитку читацьких інтересів молодших школярів з числа тих, які *систематично читають книжки*. Є підстави говорити про так звані «вільні» – «некеровані» читацькі практики, які пов'язані з процесом задоволенням учнями власних читацьких інтересів, самоосвітою. Такі читачі неохоче читають книжки, рекомендовані вчителем для уроків роботи з дитячою книжкою, особливо тоді, коли тематика таких книжок не збігається з їхніми власними читацькими інтересами. Натомість, ми спостерігаємо самостійне звернення дитини до того чи іншого жанру літератури, вибір книжок за певною тематикою, яка цікавить дітей саме зараз.

Помітною особливістю активних читачів є прагнення до самопізнання, саморозвитку, самовдосконалення, розширення свого світогляду, амбітні установки стати у майбутньому знаменитими, успішними людьми. У читацькій діяльності таких учнів відчутно вирізняє інтерес до пізнавальної літератури нон-фікшн з різних галузей знань, до серій книжок, довідкових видань, із змісту яких школярі одержують цікаву інформацію, різні факти про дітей – майбутніх видатних постатей різних країн світу, а також відомості про великих українців, імена яких примножили славу нашої країни у світовому масштабі.

Варто додати, що така література виконує функцію стимулювання пізнавальних інтересів читачів, розширення їхнього світогляду, що дуже важливо з погляду соціалізації дитини, яка відбувається засобами читання.

Водночас чимала кількість представників цієї категорії читачів вважають, що література про події давно минулих років нецікава, нічого не навчає, оскільки у ХХІ столітті все відбувається по-іншому. Ця теза знаходить своє підтвердження і під час опитування працівників дитячих бібліотек, які констатують низький попит у сучасних молодших школярів на художні книжки дитячих письменників-класиків, які наприкінці ХХ століття були популярними. Очевидним є протиріччя у світобаченні та цінностях між поколіннями. Але це ніяк не означає, що актуальний соціальний досвід, цінності минулого ми, дорослі, не повинні передавати сучасним дітям засобами читання. Як зазначала О. Я. Савченко, варто всіляко привертати увагу учнів до такої літератури. Це стане вагомим маркером у вихованні у дітей поваги до культурних цінностей минулих поколінь нашої країни, а також зарубіжної спадщини [1].

В умовах воєнного стану у молодших школярів в разі збільшився попит на дитячі твори про тварин, особливо на ті книжки, де йдеться про тварин, яких рятують дорослі чи діти через їх потрапляння у складні, небезпечні ситуації.

Зміст таких текстів, на нашу думку, є особливо важливим, тому що вони слугують для дітей одним із своєрідних компенсаторних засобів для поліпшення їхньої психо-емоційної сфери у ці складні часи, які проживає наша країна, вселяють віру, оптимізм у те, що

допомога обов'язково приходить, коли хтось потребує захисту, потрапляє в біду, а також сприяють любові, чуйного ставлення до братів наших менших.

У змісті читацької діяльності учнів 3–4 класів збільшилась частка читання з екрану. Така модель читання має свої особливості, порівняно з традиційним. У цьому процесі по-іншому діють механізми зорового сприймання й уваги; процеси цифрового читання і традиційного (паперового) спираються на різні когнітивні механізми. Отже, для ефективної роботи з цифровим текстом потрібно формувати в учнів спеціальні стратегії і практики та вміння використовувати допоміжні техніки. На жаль, у сучасних дослідженнях ми поки що не знаходимо фахових, кваліфікованих методик з навчання учнів читання екранних текстів.

У колі читацьких інтересів сучасних учнів 3–4 класів залишається традиційна тематика, яка була популярною і в минулі роки (пригоди, фантастика, детективи, про чаклунів, розбійників, про навчання і дозвілля їхніх ровесників, природу тощо).

Список використаних джерел

1. Савченко О. *Методичний потенціал нового підручника з літературного читання у 3-му класі. Проблеми сучасного підручника*ю Київ : Наукова думка. 2020. С 133–148.

Павлова Тетяна Сергіївна,

науковий співробітник

відділу початкової освіти імені О. Я. Савченко

Інституту педагогіки НАПН України,

м. Київ

ЕЛЕКТРОННИЙ ІНТЕРАКТИВНИЙ ПІДРУЧНИК ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ЗАСІБ НАВЧАННЯ

Визначаючи педагогічні пріоритети сьогодення, науковці і практики наголошують, що «освіта вимагає значних змін і за формою, і за змістом. Учні потребують різноманітних освітніх можливостей, що передбачають і соціальну, й емоційну підтримку, інтерактивні заняття та доступ до медіа та технологій. Освітній процес у закладах загальної середньої освіти повинен задовольняти сучасні потреби учнів, щоб допомогти їм у майбутньому пристосуватися до умов життя в інформаційному суспільстві» (О. М. Топузов, С. В. Алексеева) [5, с. 7].

Науковці В. Ю. Биков, С. Г. Литвинова, О. М. Мельник, О. В. Николук, О. І. Пометун, С. О. Сисоева характеризують навчально-пізнавальну діяльність сучасних дітей як здатність:

- швидко сприймати та обробляти великі обсяги інформації;
- ефективно переключатися між різними завданнями та видами діяльності;
- одночасно концентруватися на кількох інформаційних потоках;
- швидко знаходити потрібну інформацію серед величезних масивів даних.

Щодо особливостей навчальної діяльності молодших школярів, то учена О. В. Онопрієнко зазначає: «зважаючи на відмінності у форматах навчання молодших школярів, більшість матеріалів усе частіше «перекладають» на цифрову мову, аби долучити до освітнього процесу якомога більше українських дітей. Поширюються практики

користування різноманітними електронними ресурсами, наповненими навчальним контентом, створеним або адаптованим до вітчизняних освітніх програм» [2, с. 89].

Своєю чергою, дослідниця О. М. Петрук підкреслює, що «здобувачами початкової освіти є діти, які зростають і розвиваються під впливом цифрових технологій. Постійне перебування в онлайн-просторі формує в новій генерації передусім ті здатності, що необхідні їм для знаходження в цифровому світі» [4, с. 132].

Зазначені вікові характеристики використано під час розробки електронного інтерактивного підручника (ЕІП) з інтегрованого курсу «Я досліджую світ» для 1–4 класів до підручників авторів Н. М. Бібік, Г. П. Бондарчук, які розміщено на платформі IZZI [1].

Сутнісні характеристики підручника, апробація в навчальному процесі дає підстави для визначення технологічних можливостей інтерактивного підручника, зокрема: наявність динамічної структури та зручного пошуку інформації шляхом гіперпосилань, швидкого переходу між сторінками та розділами, що робить процес опанування матеріалу доступним та оперативним; персоналізація навчання дає змогу адаптувати складність і темп подання матеріалу до індивідуальних потреб кожного конкретного учня, що підвищує ефективність засвоєння інформації.

Деталізуємо структуру та інструментарні можливості ЕІП, у якому розміщено: електронний підручник в форматі pdf. Електронний інтерактивний підручник є доповненням до паперового підручника. У кожній темі передбачено QR-код, через який можна конкретно вийти на урок до певної теми; календарно-тематичний план, у якому вміщено мету, очікувані результати і методичний коментар до кожного уроку із зазначенням видів діяльності на уроці.

ЕІП структуровано відповідно до змістових ліній Типової освітньої програми, розробленої під керівництвом О. Я. Савченко (НУШ-1), а саме: Людина; Людина в суспільстві; Людина і природа; Людина серед людей; Людина і світ; Дизайн і технології (додається в 4 класі).

У ЕІП закладено завдання з можливістю виконувати на міжпредметному рівні інструкції типу: вибери; познач; оціни; встанови відповідність; назви послідовність подій; вибери правильну відповідь; з'єднай причину і наслідок; доповни власними міркуваннями; вилучи зайве тощо.

Кожний етап уроку наповнено змістом, що дозволяє актуалізувати опорні знання учнів з попередніх тем; перевірити правильність виконаних завдань; сприяє кращому сприйняттю інформації завдяки мультимедійному поданню навчального контенту (текстів, відео); варіативні практичні завдання дозволяють у достатній частотності відпрацювати навички, закріпити уміння; надає можливість для творчості учнів та унаочнення результатів їхньої роботи, що значно полегшує працю вчителя. Передбачено оцінювання та підбиття підсумків засвоєння теми. Технічні функції полегшують роботу вчителя з інтерактивною дошкою [3, с. 154].

Отже, сучасний електронний підручник значно розширює дидактичні можливості вчителя, оптимізує процес навчання та робить його більш якісним.

Науковці відділу початкової освіти ім. О. Я. Савченко Інституту педагогіки НАПН України (Н. М. Бібік, Т. С. Павлова) протягом тривалого часу апробували ЕІП на уроках з інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 1–4 класах. Ця робота супроводжувалась взаємними консультаціями, пропозиціями щодо корегування навчальних матеріалів,

визначення їх відповідності актуальним запитам практики і пізнавальним можливостям учнів.

За результатами проведених бесід з учителями було встановлено порівняльну ефективність електронного інтерактивного підручника. Учителі відзначають, що інтерактивне навчальне середовище сприяє підвищенню інтересу учнів до занять; надає змогу самостійно опрацьовувати матеріали та шукати відповіді на свої запитання, що підтримує інтелектуальне зростання учнів.

Ось кілька аргументів, які наводили вчителі-експериментатори щодо використання електронного інтерактивного підручника: електронні підручники пропонують переваги, такі як інтерактивність, наявність мультимедійного контенту, та зручність у пошуку інформації. Проте, через обмежені технологічні можливості, вони поки що не можуть повністю замінити паперові підручники;

не в кожній школі чи класі є достатньо технічних ресурсів для ефективного використання виключно електронних підручників; дослідження вказують на те, що читання тексту з паперу сприяє кращому засвоєнню та запам'ятовуванню матеріалу. Крім того, тривале читання з екрану може викликати втоми в очах; паперові книги не потребують електричного живлення або підключення до Wi-Fi, що є великою перевагою у випадку відсутності доступу до електроенергії чи інтернету [3, с. 156].

Отже, впровадження інноваційних підходів, зокрема електронних інтерактивних підручників, є важливою умовою для забезпечення розвитку особистості дитини та підготовки її до навчальної діяльності з використанням цифрових засобів у поєднанні з традиційними.

Список використаних джерел

1. Бібік Н. М., Бондарчук Г. П. Електронний підручник з інтегрованого курсу «Я досліджую світ» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://api.izzi.digital/preview/page/376756>.
2. Онопрієнко О. В. Вимірювання втрат у навчанні молодших школярів математики засобами електронної платформи. *Інновації в початковій освіті: проблеми, перспективи, відповіді на виклики сьогодення*. 2023. С. 88–91. – Режим доступу: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/736628>.
3. Павлова Т. С. Електронний інтерактивний підручник з інтегрованого курсу «Я досліджую світ»: інструментальні можливості. *Український Педагогічний журнал*. 2024. № 1. С. 151–160. – DOI: <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2024-1-151-160>.
4. Петрук О. М. Особливості сучасних молодших школярів: орієнтири для навчальної взаємодії. *Український Педагогічний журнал*. 2024. № 1. С. 132–140. – DOI: <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2024-1-132-140>.
5. Топузов О. М., Алексеєва С.В. Можливості використання штучного інтелекту в освітньому процесі закладів середньої освіти в умовах воєнного стану. *Український Педагогічний журнал*. 2024. № 1. С. 5–11. – DOI: <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2024-1-5-11>.

Петрук Оксана Миколаївна,
кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник,
провідний науковий співробітник відділу
початкової освіти імені О. Я. Савченко
Інституту педагогіки НАПН України,
м. Київ

ВЕКТОРИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ НАВЧАЛЬНИХ ВТРАТ У ПОЧАТКОВІЙ І БАЗОВІЙ СЕРЕДНІЙ ОСВІТІ

У 2024 році в Інституті педагогіки НАПН України розпочато наукове дослідження «Дидактико-методичний супровід подолання навчальних втрат у початковій і базовій середній освіті». Зниження рівня навчальних досягнень здобувачів освіти всіх ступенів констатували вже під час пандемії COVID-19, ще значніших масштабів і загострення проблема набула в умовах воєнного стану. Перед педагогічною спільнотою постала необхідність оперативно й ефективно реагувати на запити, досі не властиві нашій школі, як-то: «організація освітнього процесу в умовах загрози життю і здоров'ю дітей; урахування діапазону відмінностей форм і способів навчання з метою забезпечення якості освіти школярів, які навчаються очно, дистанційно, у змішаному або індивідуальному форматі; індивідуальний характер прогалин у результатах навчання, викликаний особливостями їх прояву в різних умовах перебування учнів» [4, с. 3]. Актуальність дослідження навчальних втрат і розривів посилюється у зв'язку із потребами змістового та інструментального забезпечення освітнього процесу, пошуку засобів для морально-мотиваційної і ресурсної підтримки вчителів.

Аналіз публікацій вітчизняних і зарубіжних науковців, міжнародних та неурядових організацій дає змогу стверджувати, що проблема освітніх втрат загалом, і навчальних зокрема, є однією із ключових. Різні аспекти цієї проблеми висвітлили у своїх працях Т. Алексєєнко, О. Барановська, А. Bertolotti, Г. Бичко, Н. Бібік, N. Bookman, Н. J. Hough, О. Глушко, М. Головка, S. Graham, А. Джурило, Т. Засєкіна, D. Contini, В. Кремень, М. Christian, І. Липчевська, О. Локшина, В. Малихін, О. Онопрієнко, Т. Павлова, L. Pier, В. Терещенко, О. Топузов, А. Huebner та інші.

Більшість українських дослідників суголосні в тому, що попри результати опитувань педагогів, спостережень за освітнім процесом, окремих вимірювань рівнів успішності школярів, на сьогодні неможливо засвідчити достовірну величину навчальних втрат, адже кінцевих даних про досягнення учнів під час війни немає. А отже, «без проведення спеціальних моніторингових досліджень складно окреслити втрати у навчанні, оскільки вони спричинені сукупністю багатьох чинників, які можуть різнитися як у межах регіону, так і окремого населеного пункту, закладу освіти, навіть класу» [4, с. 3]. Т. Алексєєнко наголошує на актуальності й соціальній затребуваності досліджень, що передбачають розроблення комплексного діагностичного інструментарію оцінювання навчальних втрат та їх подолання чи мінімізації упродовж процесу навчання школярів з огляду на «динамічність розвитку ситуації в освіті в умовах повномасштабної війни, накопичення навчальних втрат учнів внаслідок тривалої дії несприятливих факторів» [2, с. 203]. Проте, за словами Освітнього

омбудсмена, наразі в Україні на рівні держави, на жаль, відсутні усталені процедури для дослідження рівня освітніх втрат та їх компенсації [3].

Зауважимо, що у світовій практиці оцінка й аналіз навчальних втрат здебільшого здійснюються на основі результатів міжнародних моніторингових досліджень академічних досягнень учнів, досліджень на основі національних стандартизованих тестувань, досліджень з підрахунком утраченого часу, опитувань учасників освітнього процесу тощо. Всі вони загалом хоч і не ставлять за мету виміряти навчальні втрати, проте дають змогу відстежити певні тенденції в навчальному поступі здобувачів освіти. Натомість в Україні востаннє міжнародне дослідження PISA проводилося навесні 2022 року (зі змінами у вибірці). Національні стандартизовані дослідження нині також мають доволі обмежені можливості щодо виявлення навчальних втрат учнів: у 2022 році ЗНО було замінено НМТ, який складали не всі випускники закладів загальної середньої освіти, а ДПА було скасовано в перший рік пандемії COVID-19. На сьогодні в Україні не виміряно навчальні втрати, спричинені пандемією та війною. Згідно попередніх підрахунків, проведених ще в перший рік повномасштабного вторгнення, втрати в навчанні в Україні можуть становити понад один рік [1]. Можемо припускати, що з того часу ситуація ще погіршилася.

Таким чином, нагальною є необхідність обґрунтування й класифікації навчальних втрат у початковій і базовій середній освіті та розроблення дидактико-методичного супроводу визначення навчальних втрат і механізмів їх подолання.

Список використаних джерел

1. Anqrst N., Djankov S., Goldberg P., Patrinos H.A. The loss of human capital in Ukraine. Center for Economic Policy Research. 2022. URL: [The loss of human capital in Ukraine | CEPR](#)
2. Алексєєнко Т. Засадничі ідеї дидактико-методичних рішень діагностики навчальних втрат здобувачів освіти: досвід і перспективи. Компетентісно орієнтоване навчання: виклики та перспективи: збірник тез IV Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції. Київ, 21 березня 2024 р. [Електронне видання]. Київ : Педагогічна думка, 2024. С. 202–205.
3. [Вимірювання та компенсація освітніх втрат дітей на рівні громади й закладу освіти | Офіційний веб-сайт Служби освітнього омбудсмена України \(eo.gov.ua\)](#)
4. Діагностика та механізми подолання втрат у навчанні молодших школярів. Методичні рекомендації [Електронне видання]/ кол. автор. ; за загальною редакцією О.М. Топузова ; укл. О.В. Онопрієнко Київ : Інститут педагогіки НАПН України, 2023. 146с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/736336>

НУШ – ПРОСТІР ОСВІТНІХ МОЖЛИВОСТЕЙ (ПОРАДИ ВІД ФАХІВЦІВ)

Андрійчук Валентина Вікторівна,
завідувач лабораторії дошкільної та початкової освіти
Рівненського обласного інституту післядипломної
педагогічної освіти,
м. Рівне

ОЦІНЮВАННЯ В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ: РЕСУРС ДЛЯ РОЗВИТКУ

Головна ідея Нової української школи [3] і нового Стандарту [2] – навчання, побудоване на компетентностях. У Законі України «Про освіту» [1] компетентність визначається як динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність.

Оскільки метою освіти є розвиток особистості учня, а основу компетентності складає навчальний досвід, то сучасний освітній процес вимагає нових підходів до оцінювання навчальної діяльності молодших школярів.

У Державному стандарті початкової освіти зазначено, що вимірювання обов'язкових результатів навчання відбувається шляхом:

формувального оцінювання, яке допомагає відстежувати особистісний розвиток здобувачів освіти й процес опановування ними навчального досвіду як основи компетентності, вибудовувати індивідуальну траєкторію особистості;

підсумкового оцінювання, під час якого навчальні досягнення здобувачів освіти співвідносяться з обов'язковими результатами навчання, визначеними Державним стандартом [2].

Формувальне оцінювання – це ефективний ресурс для розвитку учнів початкових класів, який допомагає вчителям надавати зворотний зв'язок здобувачам освіти. Такий підхід передбачає систематичне спостереження за досягненнями учнів, аналіз їхніх помилок та визначення зон розвитку. Завдяки цьому учні отримують можливість вдосконалювати свої знання та навички в реальному часі, що сприяє більш глибокому засвоєнню матеріалу та підвищенню мотивації до навчання.

Процес оцінювання в школі має бути побудований із врахуванням таких принципів:

1. Оцінювання є рівним.
2. Оцінювання вимагає відкритості, співпраці та участі учнів: взаємодія, зворотний зв'язок, співпраця між школою та батьками.
3. Оцінювання носить систематичний і послідовний характер:
4. Оцінювання є різноманітним і проводиться досить часто.
5. Оцінювання ґрунтується на цілях і критеріях.
6. Оцінювання враховує вік і здібності учня.

У своїй діяльності вчителі початкових класів мають:

1. Направляти, заохочувати й підтримувати в процесі навчання.
2. Допомогати учневі ставити цілі для власного навчання.
3. Визначати, наскільки добре учень досягає цілей, поставлених для зростання і навчання.
4. Допомогати учневі розуміти, як і навіщо він навчається, та розвивати реалістичне розуміння себе як учня.

Мета сучасної шкільної системи оцінювання полягає в тому, щоб підтримати в учня: почуття власної гідності (позитивний, індивідуальний зворотний зв'язок); впевненість у собі (підтримка, зміцнення, реалістичність і позитивний зворотний зв'язок);

самопізнання (розуміння себе як учня, самоефективність), а не просто зосереджуватися на успішності.

Саме тому алгоритм діяльності вчителя початкових класів щодо організації формульованого оцінювання передбачає:

1. Формулювання об'єктивних і зрозумілих для учнів навчальних цілей. Учитель спільно з учнями розробляє й обговорює цілі уроку. Ціль має бути вимірною, а зворотний зв'язок – зрозумілим, чітким, доброзичливим, своєчасним.

2. Забезпечення активної участі учнів у процесі пізнання. Це забезпечується використанням різноманітних прийомів, форм і методів роботи з навчальним матеріалом.

3. Ознайомлення учнів із критеріями оцінювання. Обговорення робить процес оцінювання прозорим і зрозумілим для всіх суб'єктів освітньої діяльності та сприяє позитивному ставленню до самого процесу. Учні слід ознайомити із критеріями до початку виконання завдання. Чим конкретніше сформульовані критерії оцінювання, тим зрозумілішою для учнів є діяльність щодо успішного виконання завдання.

4. Забезпечення можливості й уміння учнів аналізувати власну діяльність (рефлексія). У процесі навчання важливе значення має спостереження своїх дій та дій однокласників, осмислення своїх суджень, учинків з огляду на їх відповідність меті діяльності.

5. Корегування спільно з учнями підходів до навчання з урахуванням результатів оцінювання.

Формульоване оцінювання дає можливість вчителю відстежити процес поступу учня до навчальних цілей, корегування освітнього процесу на ранніх етапах, а учневі – усвідомлення відповідальності за самоосвіту.

Формульоване оцінювання є ключовим інструментом, який дозволяє вчителям адаптувати освітній процес відповідно до індивідуальних потреб кожного учня. Перевагами такого підходу є:

1. Зворотний зв'язок. Формульоване оцінювання передбачає постійне надання зворотного зв'язку, що допомагає учням зрозуміти, що вони роблять добре, а над чим ще потрібно попрацювати.

2. Активна участь учнів. Учні стають активними учасниками свого навчального процесу, оскільки вони отримують можливість оцінювати власні досягнення і визначати навчальні цілі.

3. Індивідуалізація навчання. Використання формульованого оцінювання дозволяє вчителям враховувати різні рівні підготовки учнів, що сприяє індивідуальному підходу до кожного.

4. Розвиток критичного мислення. Учні вчаться аналізувати свої успіхи та невдачі, що розвиває їхнє критичне мислення та вміння самостійно вирішувати проблеми.

5. Підвищення мотивації. Регулярний та конструктивний зворотний зв'язок мотивує учнів продовжувати працювати над собою і вдосконалювати навички.

6. Різноманітність методів оцінювання. Формувальне оцінювання може включати різні методи, такі як: спостереження, бесіди, тести, творчі завдання, що дозволяє оцінювати знання та вміння учнів комплексно.

7. Співпраця з батьками. Такий підхід також сприяє тіснішій співпраці з батьками, які можуть отримувати регулярну інформацію про прогрес своїх дітей і надавати їм необхідну підтримку.

Отже, процес оцінювання в сучасній початковій школі передбачає, що учень є суб'єктом й «активним гравцем» власного навчання. Перехід до справжнього формувального оцінювання вимагає зміни культурних норм, парадигм та педагогічних звичок.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про освіту». URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
2. Постанова Кабінету міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87 «Про затвердження Державного стандарту початкової освіти». URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-п>
3. Розпорядження Кабінету міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 988-р «Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року». URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-р>

Бісовецька Людмила Андріївна,

кандидат філологічних наук, доцент

Шостак Анастасія Володимирівна,

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
педагогічного факультету

Рівненського державного гуманітарного університету,

м. Рівне

ФОРМУВАННЯ ПОНЯТЬ ПРО ЗАЙМЕННИК ЯК ЧАСТИНУ МОВИ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Формування граматичного поняття про займенник починається в 4 і продовжується у старших класах [2, с. 84]. Програмою 1–4 класів передбачено ознайомлення дітей із загальним поняттям про займенник як частину мови, зі значенням особових займенників, їх синтаксичною роллю. Водночас програма з української мови орієнтує вчителя початкової школи на вироблення у здобувачів освіти умінь оперувати займенниками під час складання словосполучень і речень, а також на формування вмінь і навичок редагувати тексти, тобто вдосконалювати їх, уникаючи лексичних повторів, і із цією метою застосовуючи займенники.

Поняття про займенник як частину мови формується на завершальному етапі початкового курсу української мови. Займенник є найбільш абстрагованою частиною мови.

Вважається, що в свідомості дітей поняття про нього сформуватися не може в повному обсязі, через це в початковій школі вивчаються лише особові займенники.

Займенник, за визначенням І. Вихованця [1, с. 188], – частина мови, що вказує на особу, предмет або ознаку, але не називає їх. Займенники утворюють особливу систему слів-субститутів (слів-замінників), які, крім того, виявляють значеннєву, морфологічну та синтаксичну спільність із відповідними частинами мови. За значенням займенники поділяють на 9 розрядів: 1) особові (*я, ми; ти, ви; він, вона, воно, вони*); 2) зворотний (*себе*); 3) присвійні (*мій, наш, твій, ваш, свій, його, її, їх, їхній*); 4) питальні (*хто, що, який, котрий, чий, скільки*); 5) відносні (*хто, що, який, котрий, чий, скільки*); 6) вказівні (*цей (оцей), той (отой), такий (отакий)*); 7) означальні (*сам, самий, увесь, всякий, кожний, інший*); 8) заперечні (*ніхто, ніщо, ніякий, нічий, нікотрий, ніскільки*); 9) неозначені (*дехто, дещо, деякий, хтось, щось, якийсь, чийсь, котрийсь, абихто, абищо, абиякий, абичий, хто-небудь, що-небудь, який-небудь, чий-небудь, будь-хто, будь-що, будь-який, будь-чий, казна-хто, казна-що, казна-який*).

Хоча у початкових класах вивчаються лише особові займенники, у текстах завдань підручників для початкових класів вживаються займенники всіх розрядів. Наприклад: *Побачивши картини Катерини Білокур на виставці в Парижі, відомий художник Пабло Пікассо захоплено сказав: «Якби у Франції була така жінка, ми б змусили весь світ говорити про неї»* [4, с. 22].

У змістовій лінії «Досліджуємо мовні явища» Типової освітньої програми, розробленої під керівництвом Савченко О. Я. 3–4 клас [5], визначено очікувані результати навчання здобувачів освіти: розпізнає серед слів особові займенники, ставить до них питання; пояснює роль займенників у мовленні; відмінює особові займенники за зразком; правильно вживає займенники з прийменниками; використовує займенники у власному мовленні для зв'язку речень у тексті та з метою уникнення повторів тих самих слів.

Змістом навчання передбачено дослідження ролі займенників у тексті, відмінювання особових займенників за зразком, уживання займенників у власних висловленнях.

Поняття «займенник» можна пояснити здобувачам освіти на прикладі речень, в яких іменник треба замінити займенником: *Жила-була у великому лісі ялинка. Ялинка була маленька і пухнаста. Учні переконуються в тому, що в другому реченні слово ялинка потрібно замінити на слово вона. Отже, слово вона вжито замість іменника ялинка (займенник вказує на раніше названий предмет, але не називає його).*

Досить складно, як зазначає М. Вашуленко [3, с. 216], навчити молодших школярів стилістично правильно вживати особові займенники в реченні, тексті. Спостереження за дитячим усним мовленням, аналіз письмових робіт показують, що в учнівських висловлюваннях і творчих роботах найчастіше трапляються стилістичні помилки трьох видів:

- 1) уживання займенника в реченні без називання відповідного предмета в попередньому реченні, на який цей займенник вказує;
- 2) недоречне вживання займенника безпосередньо після іменника (наприклад, на запитання вчителя «Що означають дієслова?» чуємо таку відповідь: «Дієслова, вони означають дію предмета»);
- 3) невиправдане повторення в тексті тих самих іменників.

Роботи (тексти) з такими недоліками обов'язково треба аналізувати в класі, залучаючи до їх редагування всіх учнів. І робити це необхідно не тільки в межах тих годин, які

відводяться на вивчення займенника, а постійно. Корисними є колективні вправлення учнів (в окремих випадках – робота в групах, у парах) у стилістичному вдосконаленні текстів, пропорованих учителем.

Руда білка швидко стрибнула з ялинки на сніг і легко полинула по білій галявині. Ось білка завмерла перед пеньком, роздивилась по боках. Вона добігла до самої берези, неквапно здерлась угору по стовбуру. Вона перескочила на інше дерево. Вона сховалась у дуслі.

Працюючи над подібними текстами (колективно та індивідуально), учні вчатьс я використовувати особові займенники в мовленні, у зв'язних висловлюваннях, розуміти їх роль у мові й мовленні, уникати зайвих повторень тих самих слів. Така робота виховує в учнів мовне чуття.

Засвоєння учнями правопису відмінкових форм особових займенників вимагає уваги до таких двох моментів: 1) написання ненаголошених голосних у відмінкових формах (*мене, мені, на мені, тебе*) та 2) вживання займенників він, вона, воно, вони в непрямих відмінках з приставною літерою *н* чи без неї. Слід звернути увагу учнів на те, що і в займенниках ненаголошений голосний може перевірятися іншою його формою, де цей звук стоїть під наголосом (*мені – до мéне, тебе – до тéбе*).

Вживання звуків [н], [н'] на початку відмінкових форм: *у нього, на ньому, без неї, у ній, до них, за ним* пов'язане з правописом займенників у сполученні з прийменниками. Умінню правильно вживати ці займенники після прийменників сприятимуть такі вправи:

Зміни подані займенники, як того вимагають прийменники. Запиши сполучення займенників з прийменниками: *без (я), (він), (вона), (вони)*.

У підручнику для 4 класу К. Пономарьової та Л. Гайової «Українська мова та читання» вміщено такі завдання:

Спиши і відгадай загадки. Підкресли особові займенники. Познач їх особу і число.

1. Коли хочеш ти читати, то мене повинен знати. 2. Сушить він волосся всім теплим вітерцем своїм. 3. Хоч не шию я ніколи, та голок маю доволі. 4. Він продукти зберігає, бо у холоді тримає. 5. Ми поріжемо для тебе і тканину, і папір. Як не віриш – перевір. 6. Хоч і відстань розділяє, він нас з друзями з'єднає [4, с. 89].

Допоможи Гаджикові поставити займенники у відповідній формі. Спиши словосполучення, розкривши дужки: *зустрів (вона), дивився на (вони), подарувала (він), звернулись до (вона), познайомилися з (вони), привів (вони), побачили (воно), розмовляла з (він)* [4, с. 93].

Вивчаючи займенники, наголошує М. Вашуленко [3, с. 217], учні вперше дізнаються про те, що в ролі підмета, крім іменника, може виступати інша частина мови. Складання речень з особовими займенниками, синтаксичний аналіз цих речень переконує учнів, що особові займенники в реченні можуть виступати в ролі головного (підмета) і другорядних членів, що в реченні вони відповідають на ті самі питання, що й іменники, замість яких вони вжиті. Відомості, одержані учнями 4 класу про особові займенники, активно закріплюються в процесі вивчення наступної частини мови – дієслова.

Список використаних джерел

1. Вихованець І. Р. Займенник. *Українська мова: Енциклопедія*. Вид. 2-е. випр., доп. Київ : Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2004. 824 с.
2. Дубовик С. Г., Євтушенко Я. А. Організаційно-методичний супровід роботи вчителя з опрацювання розділу «частини мови» в початковій школі. *Молодий вчений*. 2023. № 4 (116). С. 82–87.

3. Методика навчання української мови в початковій школі : навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів / За наук. ред. М. С. Вашуленка. Київ : Літера ЛТД, 2011. 364 с.
4. Пономарьова К. І., Гайова Л. А. Українська мова та читання : Підручник для 4 класу ЗЗСО (у 2-х частинах) : Ч. 1. Київ : УОВЦ «Оріон», 2021. 160 с.
5. Типові освітні програми для закладів загальної середньої освіти: 1–2 та 3–4 класи. Київ : Видавництво «Світоч», 2019. 336 с.

Данилюк Оксана Климівна,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри теорії і методики початкової освіти
Волинського національного університету імені Лесі Українки,
м. Луцьк

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ ХУДОЖНЬОГО СЛОВА

В сучасних важких і болісних ситуаціях викликів та загроз існуванню України як держави і водночас великих перспектив розвитку, кардинальних змін у свідомості молодих людей пріоритетним завданням суспільного поступу, поряд з забезпеченням своєї суверенності й територіальної цілісності, пошуками шляхів для інтегрування в європейське співтовариство, є визначення нової стратегії виховання як багатокomпонентної та багатовекторної системи, яка великою мірою формує майбутній розвиток особистості Української держави. Тому нині, як ніколи, потрібні нові підходи і нові шляхи до виховання патріотизму як почуття і як базової якості особистості. «Серед виховних напрямів сьогодні найбільш актуальними виступають патріотичне, громадянське виховання... Тому нині, як ніколи, потрібні нові підходи і нові шляхи до виховання патріотизму як почуття і як базової якості особистості», – зазначено в Концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді [4].

Національна системи освіти України має стати реальним втіленням багатовікових мрій та прагнень українського народу про створення можливостей вільного розвитку національної культури та виховання національно свідомих, активних громадян в умовах своєї незалежної держави, проте без становлення вчителя початкових класів, здатного не просто проводити уроки, а виховувати та навчати, ми ніколи не досягнемо позитивного успіху. «Там, де виховання відкладають до «кращих часів» і починають вирішувати інші, нагальніші і важливіші, як здається, проблеми, ці кращі часи не настають ніколи. Виховання – це саме життя, а життя «на потім» відкласти не можна» [1, с. 6–7].

Сьогодні тисячі українських героїв поплавилися найдорожчим – своїм життям – для збереження Української держави і нації, і тому учителеві початкової школи важливо виховати нових українців, гідних своєї історії, своєї землі і нашого непростого часу. Українське слово має розглядатися як культурно-національна сила суспільства, без якої неможливо виховати громадян-патріотів Української держави [3, с. 12]. Доречними з цього приводу звучать слова В. Сухомлинського: «Школа стане вогнищем культури, коли в ній

запанують чотири культури: культ батьківщини, культ людини, культ книжки і культ рідного слова...» [2, с. 361].

Результативність процесу формування національної свідомості студентської молоді можна виявити за змінами у змісті навчальної програми з української літератури, використанні сучасних педагогічних технологій, підвищенні професійної компетентності викладача, етнокультурному середовищі.

Для реалізації проблем формування національної свідомості майбутніх фахівців початкової освіти важливим є вирішення таких завдань:

1) удосконалення силабусів, зокрема з освітніх компонентів «Дитяча література», введення освітнього компонента «Сучасна українська література» відповідно до теоретичних засад формування національної свідомості майбутніх фахівців початкової освіти;

2) розробка навчально-методичного забезпечення вивчення освітніх компонентів з літератури з урахуванням національного змісту навчання;

3) розробка та проведення позааудиторних заходів українознавчого спрямування з урахуванням сучасних соціально-політичних реалій;

4) апробація активних форм і методів, що підвищують ефективність впливу українського художнього слова на формування національної свідомості майбутніх учителів початкової школи у процесі фахової підготовки.

Основними професійно орієнтованими педагогічними напрямками впровадження українського художнього слова як одного з важливих чинників формування національної свідомості майбутніх учителів початкових класів вважаємо такі:

1. Збагачення змісту професійної педагогічної підготовки, яке здійснювалося через корекцію програми з української літератури, доповненої художніми творами з яскраво вираженим національним звучанням, та шляхом цілісного гармонійного сприйняття національної культури.

2. Збільшення впливу національних культурних цінностей у процесі виховної роботи, яке здійснювалося через залучення до підготовки та проведення позааудиторних заходів українознавчої тематики та шляхом інтенсифікації інформаційно-пояснювальної роботи щодо формування національної свідомості.

3. Створення педагогічних умов для активізації самостійної пізнавальної, дослідницької діяльності студентів у процесі формування в них національної свідомості, яке здійснювалося через різні форми науково-дослідницької роботи та мотивування самоідентифікації.

Визначені педагогічні напрями складаються із різноманітних форм та методів роботи, безпосередньо пов'язані із навчально-виховним процесом й спрямовані на формування професійної компетентності майбутніх учителів початкових класів. Так, ми вважаємо, що вони охоплюють навчально-виховний процес та самостійну роботу студентів.

Отже, розробка оптимальних напрямів формування національної свідомості майбутніх учителів засобами українського художнього слова в процесі їх фахової підготовки на педагогічному факультеті можлива за умов виявлення основних напрямів: збагачення змісту професійної педагогічної підготовки; збільшення впливу національних культурних цінностей у процесі виховної роботи; створення педагогічних умов для активізації самостійної пізнавальної, дослідницької діяльності студентів. Найбільшої ефективності процес формування національної свідомості засобами українського художнього слова досягається за умов застосування сучасних педагогічних технологій, активних форм і

методів навчання, які дозволяють здійснювати індивідуальний підхід до кожного студента та розкрити їх творчий потенціал.

Список використаних джерел

1. Кловак Г. Т. Традиції української етнопедагогіки як фактор формування національної самосвідомості молодших школярів: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. Київ. ун-т ім. Т.Шевченка. Київ, 1996. 198 с.
2. Сухомлинський В. О. З чого починається громадянин. Вибрані твори: У 5 т. Київ, 1997. Т 5. С. 359-366.
3. Яремчук В. Д. Національні проблеми загальноосвітньої школи України: історія і сучасність. Київ : Освіта, 1993. 176 с.
4. Державна цільова соціальна програма національно-патріотичного виховання на період до 2025 року <http://www.kharkivosvita.net.ua/document/8600>

Костолович Тетяна Василівна,

кандидат педагогічних наук, доцент

Мокич Ірина Григорівна,

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти

педагогічного факультету

Рівненського державного гуманітарного університету,

м. Рівне

РЕАЛІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНІСНОГО ПІДХОДУ ДО НАВЧАННЯ МОВИ Й МОВЛЕННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Модернізація шкільної освіти відповідно до Національної доктрини розвитку освіти, Державної національної програми «Освіта» (Україна ХХІ століття), Концепції мовної освіти націлена на формування та розвиток національно-мовної особистості. Ця особистість має володіти літературною мовою як усно, так і письмово, вміло використовувати мовні засоби в різних ситуаціях життя. Особлива увага приділяється оволодінню учнями рідною мовою, оскільки саме мова є засобом спілкування, пізнання та вираження думок. Діяльнісний підхід до вивчення української мови сприяє інтенсивному розвитку мовленнєвих та інтелектуальних здібностей учнів, зокрема, розвитку їхнього мислення.

З метою забезпечення молодших школярів глибокими знаннями, збудження в них інтересу до вивчення мови, розвитку пізнавальної активності, самостійності й творчої ініціативи, вчитель повинен оволодіти теорією та практикою сучасних методів навчання мови, знати інноваційні способи їх застосування. Без розв'язання цієї проблеми неможливо досягнути поставленої мети, реалізувати зміст освіти, наповнити навчання пізнавальною діяльністю.

Діяльнісний підхід щодо формування мовно-мовленнєвих умінь здобувачів початкової освіти передбачає активізацію діяльності учнів на уроці, сприяє їхньому розвитку як особистостей, що володіють мовою і комунікаційними навичками, відчують себе впевнено в соціальному середовищі та орієнтовані на самовдосконалення. Важливо зауважити, що навчання мови в початковій школі є не лише процесом, а й результатом пізнавальної діяльності, спрямованої на засвоєння мовних теорій практично, для комунікації, розвитку мовленнєвих, когнітивних та естетичних здібностей, а також оволодіння культурою

народу. Діяльнісний підхід до навчання мови в початковій школі тісно пов'язаний з особистісно орієнтованим підходом, оскільки вимагає перетворення змісту навчання з універсальної моделі на індивідуальний набір навичок кожного учня [3].

У результаті аналізу науково-методичної літератури щодо питань діяльнісного підходу до змісту та структури сучасної початкової мовної освіти, акцентуємо увагу, що мовна система представляє собою комплекс лінгвістичних знань, які містять поняття, відомості та мовні вміння, зазначені в освітніх програмах, а також вміння використовувати графічні, граматичні та морфемні структури. Мовна діяльність – це процес використання мови, що охоплює читання, письмо, слухання та говоріння. Ці всі аспекти об'єднують в собі розвиток мовних навичок різного рівня складності та вміння сприймати та створювати тексти, а також орфографічні та пунктуаційні вміння, навички правильного, свідомого, виразного і швидкого читання. Мовні твори, що використовуються як навчальний матеріал, є текстами-зразками різних типів та стилів мовлення. Вони сприяють засвоєнню школярами мови та розвитку у них мовних вмінь. Способи діяльності спрямовані на засвоєння мовної системи та формування мовленнєвих та загально-пізнавальних вмінь. Культура мовної поведінки та культура спілкування є важливими аспектами мовної освіти, що сприяють розвиткові вмінь використовувати мову в різних ситуаціях спілкування. Культура народу-носія мови – це важливий контекстуальний аспект мовної освіти, оскільки сприяє розумінню зв'язного тексту та оволодінню мовною культурою [1;2;5].

Методика реалізації діяльнісного підходу в навчанні мови й мовлення учнів початкових класів базується на розвиткові у них вміння міркувати, що є ключовим для підвищення їхніх пізнавальних здібностей. Це комплексне вміння, яке об'єднує логічне мислення та вміння послідовно й зв'язно висловлювати свої думки. Індивідуальна розумова діяльність становить основу навчального процесу. Кожна розумова дія складається з певних операцій, серед яких ключовими є аналіз, порівняння та синтез. Виконуючи ці операції, учень розрізняє істотні ознаки, розмежовує головне та другорядне, класифікує, групує, встановлює зв'язки й узагальнює. Формування всіх стратегічних умінь передбачає акцент на ці розумові операції.

Вивчення спеціальної лінгвометодичної літератури дало можливість виявити чинники, що зумовлюють успішну реалізацію діяльнісного підходу до уроків української мови, а саме:

- 1) на етапі засвоєння нового матеріалу – організація пошуково-пізнавальної діяльності шляхом застосування евристичної бесіди;
- 2) на етапі закріплення знань і формування вмінь і навичок – пошуково-пізнавальні завдання, виконання яких спрямоване одночасно на вироблення як мовно-мовленнєвих, так і розумових умінь, та інтелектуальні ігри;
- 3) доцільним є ознайомлення учнів з пам'ятками щодо послідовності дій у виконанні основних розумових операцій: порівняння, визначення поняття, виокремлення головного, систематизації, узагальнення, конкретизації, встановлення причинно-наслідкових зв'язків, доведення, спростування тощо.

Зазначені види роботи дають учням матеріал для роздумів, можливість виявити винахідливість і творчість, здатність до самостійного пошуку, відчуття потреби в осмисленні способу виконання щойно завершеної роботи, а отже забезпечують інтелектуально-мовленнєвий розвиток школярів.

Спостереження під час проходження педагогічної практики за роботою вчителів засвідчило, що зменшення репродуктивної діяльності учнів і активне застосування видів роботи, спрямованих на інтелектуальний розвиток учнів, значно поліпшує результативність роботи та рівень навчальних досягнень учнів.

Анкетування учнів 4 класів підтвердило, що учні надають перевагу активним методам і прийомам навчання, відзначають, що на уроках, насичених такими видами роботи, їм цікаво.

Систематична цілеспрямована робота на уроках української мови з реалізації діяльнісної змістової лінії, формування умінь виконувати різноманітні розумові операції, вправління учнів у їх здійсненні на основі мовного та мовленнєвого матеріалу дає змогу суттєво підвищити ефективність навчання учнів.

Отже, діяльнісний підхід передбачає дотримання принципу цілісного вивчення мови і мовлення, забезпечує мовленнєвий розвиток учнів початкової школи, сприяє навчанню школярів володіти передовсім практичною мовою. Засвоєний мовний матеріал розвиває розумові здібності здобувачів освіти, забезпечує формування відповідних мовленнєвих навичок й умінь для успішного спілкування в різних життєвих ситуаціях.

Список використаних джерел

1. Бовсунівська Г., Трохименко Т., Діяльнісний підхід як основа організації освітнього процесу в початковій школі. *Житомирщина педагогічна*, № 2 (26). 2022.
URL: https://znayshov.com/News/Details/zhytomyrsh_chyna_pedahohichna_2_2022
2. Організаційні форми навчання у початковій школі : посібник / О. Я. Савченко, Н. М. Бібік, В. О. Мартиненко, А. Д. Цимбалару та ін. Київ : *Педагогічна думка*, 2017, 423с.
3. Романюк С. Комунікативно-діяльнісний підхід до навчання української мови у початковій школі. Міжнародна науково-практична конференція «Освітні інновації: філософія, психологія, педагогіка», Суми, 3 грудня 2014 р.: у 4 ч. Суми, 2014. Ч.2. С.115–118.
4. Типові освітні програми для закладів загальної середньої освіти: 1-2 та 3-4 класи. Київ: Світоч, 2019. 336 с.
5. Фатьянова Т. Діяльнісний підхід у навчанні здобувачів початкової освіти. *Матеріали конференції МЦНД*, (08.12.2023; Черкаси, 2023. С. 334–336. вилучено із <https://archive.mcnd.org.ua/index.php/conference-proceeding/article/view/891>

Подановська Галина Володимирівна,

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри початкової та дошкільної освіти

Львівського національного університету імені Івана Франка,

м. Львів

ОСВІТНІЙ БУКТРЕЙЛЕР ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ ЧИТАННЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Дитина, котра тільки починає жити, ще не має достатнього досвіду та знань. Вона лише набуває їх, і від того, з яких джерел пізнаватиме світ, здобуватиме знання залежить її майбутнє. Бажано, щоб одним з найголовніших стала книга. Бо саме книжка, прочитана в дитинстві, запам'ятовується на все життя, впливає на подальший розвиток, світосприйняття, поведінку, допомагає стати людиною в найвищому розумінні цього слова. Читаючи її,

дитина співпереживає, сприймає розумом і серцем, а дитяча книга – то взагалі особливий світ. Для дитини це нові знання, враження, думки, почуття, фантазії. Саме у книзі вона може знайти відповіді на питання, що хвилюють її, навіть на ті, які соромиться поставити дорослим. З огляду на це, очевидна актуальність проблеми розвитку дитячого читання. Зважаючи на стрімкий інформаційний розвиток суспільства, кожне нове покоління дітей вирізняється іншими запитами та потребами, а відтак, кожне нове покоління читачів формує свою читацьку культуру. Одним із засобів залучення дитини до процесу читання в школі та в позаурочний час може бути інтеграція інноваційних технологій в освітній простір. Отже головне завдання вчителів початкової школи – спонукати учнів до читання, розвивати їх світогляд, читацьку самостійність та активність [2].

Серед форм роботи із художніми творами: книжкові виставки, переказ сюжету, аналіз художніх засобів, характеристика образів. Популяризації набувають буктрейлери (BookTrailer) – відеоролики, які створюють візуальний образ книги. Його особливістю є те, що розповідь про книгу подається в образній, незвичній формі. Ще кілька років тому їх використовували лише для реклами, але з часом такі міні-фільми набули освітнього значення. Зараз в буктрейлерах виробилася своя унікальна кіномова, що розкриває нові, часом неймовірні, якості книги.

Буктрейлер – це відеоролик про книгу чи певний твір, в якому в художній формі цікаво та насичено подається ключова ідея, спонукаючи до прочитання повної версії. Це свого роду рекламний хід, який привертає увагу до тексту через залучення візуальних засобів.

«Родзинка» буктрейлеру – інтрига. Тому головна задача такого виду мистецтва – не стільки передати головний зміст, скільки викликати захоплення, зацікавлення та сильні емоції.

Основні завдання буктрейлера:

- відрекламувати твір за програмою;
- виявити зацікавленість в учнів до читання та подальшого аналізу твору;
- розповісти про твір, його основний зміст та автора.

Нині немає загальних вимог до структури, тривалості та стилю буктрейлерів. Найбільш ефективною вважається тривалість буктрейлера, що коливається від однієї до півтори хвилин. В Україні в соціальних мережах викладено відеоролики буктрейлерів тривалістю в середньому три хвилини.

Створення буктрейлера формує такі вміння:

- уміння самостійно отримувати інформацію з кількох джерел (відеоінформація, музична інформація, текст художнього твору);
- уміння самостійно інтегрувати та перетворювати інформацію;
- уміння на основі аналізу тексту створювати різні його інтерпретації;
- вибір способів і форм наочного представлення результатів діяльності; – уміння виражати себе, впливати на інших [1].

За способом візуального втілення тексту буктрейлери поділяються на:

- ігрові;
- у форматі невеликого фільму за книгою;
- неігрові – у вигляді набору слайдів з описом, зображеннями, прикладами книжкових розворотів, світлинами, короткими викладами;

– анімаційні – у вигляді мультиплікаційних фільмів за книгами з героями, що представлені в різних стилях.

Буктрейлери можна класифікувати за змістом:

– розповідь на основі сюжету книги чи іншого твору;
– історія, що дає змогу побачити настрої та емоції читача;
– ілюстрація зі смисловою спрямованістю тексту і його ключових моментів. Останній тип буктрейлера є концептуальним. Він транслює ключові ідеї та загальну смислову спрямованість тексту твору [1].

Запропонуйте учням створити власний проєкт мініфільму, використовуючи ключові факти з біографії певного автора, творчість якого будете вивчати на уроках за освітньою програмою. Для відеоряду можна використати відео з фільмів, знятих за біографією відповідних письменників; світлини, наявні в Інтернеті, чи навіть спробувати себе в ролі акторів, вживаючись у відповідні образи [2]. Така організація освітнього процесу буде цікавою для учнів, адже вони не просто читатимуть книжку, а створюватимуть власний буктрейлер.

До основних етапів створення освітніх буктрейлерів відносяться:

1. Ознайомлення із прикладами буктрейлерів.
2. Визначення сюжету та ідеї майбутнього відеоролику (герої, місце, конфлікт).
3. Розробка сценарного плану відеоряду (сюжет та вербальний супровід). Текст має бути не більше 10-15 речень, він має зацікавити читача, спонукати його до читання.

4. Добір відеоматеріалу (знайти відео за потрібною тематикою). Особливу увагу треба приділяти заголовку буктрейлера, який має відображувати основну думку твору. Важливо дотримуватися однієї стилізації ілюстрацій. Якщо використовуються мальовані ілюстрації – то всі мальовані, якщо це аніме – то аніме, якщо там є лише фото – то всі фото. При цьому бажано враховувати гармонійність стилю музики й відеоряду.

5. Робота із текстом. Потрібно вирішити, яким буде вербальний супровід відео – появою на слайдах, субтитрами або ж аудіозаписом – замість музики. Шрифт у титрах і субтитрах має бути зрозумілим і легким. Краще використовувати простий і класичний шрифт.

6. Вибір програм для роботи із відео:

– **PowerPoint** – програма дозволяє використовувати спецефекти та анімацію, створений відеоряд можна записати за допомогою екранної камери;

– **Windows MovieMaker** – цю програму краще використовувати тим, хто робить перші кроки, вона входить у пакет Microsoft Windows;

– **Camtasiastudio** – програма з відеомонтажу для досвідчених користувачів.

Також можна скористатися будь-якими онлайн-редакторами для виконання роботи з відео, фото:

– **YouTube** – дуже легкий відеоредактор, можна зробити початок або кінець фільму, поєднати кілька матеріалів, додати звукову доріжку.

– Сервіси **Animoto**, **Slidely** призначені в основному для підготовки відеоколажів з великої кількості фотографій, з накладанням звуку.

7. Виконання відеомонтажу. Треба об'єднати наявні візуальні і аудіоматеріали в один ролик з використанням обраного програмного забезпечення.

Отже, освітній буктрейлер можна вважати інноваційною технологією, що покликана не лише зробити уроки літературного читання більш ефективними і цікавими для учнів, а й спонукає їх читати у вільний час.

Список використаних джерел:

1. Давидова К. С. Освітній буктрейлер як технологія популяризації читання на уроках української літератури. URL: <https://naurok.com.ua/stattya-osvitniy-buktrejler-yak-novitnya-tehnologiya-populyarizaci-chitannya-na-urokah-ukra-nsko-literaturi-64535.html> (дата звернення: 03.05.2024).
2. Марусяк М. Проблема дитячого читання та особливості сучасних дітей-читачів: думки письменників та методичні поради педагогів. URL: <https://naurok.com.ua/problema-dityachogo-chitannya-ta-osoblivosti-suchasnih-ditey-chitachiv-dumki-pismennikov-ta-metodichni-poradi-pedagogiv-163178.html> (дата звернення: 03.05.2024).

Сорочинська Тетяна Адамівна,

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри теорії і методик початкової освіти

Рівненського державного гуманітарного університету,

м. Рівне

**ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ
ДО ВИКОРИСТАННЯ АРТТЕРАПЕВТИЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ
В СУЧАСНИХ УМОВАХ**

В умовах воєнного часу використання вчителями початкових класів арттерапевтичних технологій навчання з лікувальною метою набуває особливої актуальності, оскільки діти часто перебувають у стресовому стані через обстріли, повітряну тривогу, часту зміну місця проживання, нестабільну ситуацію в країні, яка триває вже понад два роки. І в таких умовах українським дітям доводиться зростати та здобувати знання. Тому педагоги у тісній співпраці з батьками мають докласти максимум зусиль, щоб дитина пізнавала цей світ без агресії та насильства, а головне – зростала в розумінні та доброзичливості, усвідомлювала цінність життя, вірила в майбутнє, відчувала любов і турботу дорослого.

Всесвітня організація охорони здоров'я закликає до захисту дітей у збройних конфліктах. За її даними, деякі діти, які пережили травматичну подію, згодом матимуть симптоми психологічної травми, тоді як у інших – можуть проявитися поведінкові зміни, що стануть перешкодою для повноцінної участі в повсякденному житті [4]. Щоб уникнути цього, необхідно допомогти дітям у процесі навчання усвідомити, що життя і здоров'я – це дар не тільки для людини, а й українського суспільства; спонукати дбайливо ставитися до свого здоров'я; розвивати бажання жити та підтримувати традиції здорового способу життя; формувати вміння керувати своїми емоціями, почуттями та страхами. Обмеженість відповідного досвіду у дітей молодшого шкільного віку вимагає постійного залучення й аналізу їхніх вражень, чуттєвої опори на результати дослідження об'єктів і явищ навколишньої дійсності.

Відповідно до нових вимірів безпеки Державна служба якості освіти України пропонує методичні рекомендації, інструкції та протоколи для освітян щодо організації

навчання в складних умовах сьогодення. У них увага акцентується на чутливому підході до відбору навчального матеріалу, тем для обговорення через різний і часто травматичний досвід, який можуть мати діти.

Педагогам пропонується уважно продумувати та за необхідності вносити зміни до стратегії управління/взаємодії з класом, враховуючи те, що діти пережили психотравмуючі дії та можуть бути чутливими до зовнішніх чинників, є емоційно відстороненими, з апатією, хронічною втомою, мають ризик саморуйнівної поведінки тощо [3].

З огляду на вище викладене, важливо звернути особливу увагу на фахову підготовку сучасних учителів початкових класів у вищому педагогічному закладі до застосування арттерапевтичних технологій навчання (психокорекційних методик) та різноманітних оздоровчих технік з метою формування в учнів психосоціальних компетенцій, таких як: самоконтроль, співчуття, керування емоційно-вольовим компонентом, мотивація успіху та гартування волі, критичне та творче мислення, ефективне спілкування, вміння приймати зважені рішення, протистояти негативним соціальним впливам тощо. Реалізувати поставлені завдання в умовах зміни освітнього середовища зможе лише вчитель, який володіє не тільки професійними знаннями і вміннями, а й універсальними якостями (soft skills), такими як: емоційний інтелект, стресостійкість, креативність, критичне мислення, уміння пристосовуватися, відстоювати власну думку, бажання вчитися, вміння планувати і досягати поставленого результату. Сучасний педагог, який може бути гнучким з дітьми, які пережили травматичні події та вміє адаптуватися до різних життєвих обставин, сприймає зміни не як проблему, а як можливість для зростання та розвитку, шукає шляхи їх вирішення.

У процесі навчання в закладі вищої освіти майбутні вчителі отримують знання про сучасні напрями арттерапії, набувають умінь і навичок використання та поєднання арттехнологій в сучасних умовах початкової школи на засадах особистісно-орієнтованого та компетентнісного підходах. Здобувачі вищої освіти вчаються проектувати та вибудовувати технологічний ланцюжок дій, операцій і комунікацій, послідовність виконання яких сприятиме оптимізації освітнього процесу і гарантуватиме досягнення поставленої мети та конкретних очікуваних результатів. Зауважимо, що основною метою арттерапії є гармонізація внутрішнього світу дитини, відновлення її здатності знаходити оптимальний стан, який допоможе активному продовженню її життя, набуттю рівноваги. Поряд з цим майбутні фахівці відповідно до нових вимірів безпеки моделюють (не)безпечне освітнє середовище та знаходять шляхи вирішення (алгоритм дій) проблемних ситуацій, враховуючи регіональність та місцеві умови. Викладач, здійснюючи психолого-педагогічний супровід, реалізує систему заходів, спрямованих на діагностику та профілактику ймовірних (соціальних, екстремальних, стресових, кризових, психологічних) ситуацій, що можуть виникнути під час навчання в умовах війни, надає методичну допомогу та психологічну підтримку.

Застосування арттехнік в освітньому процесі початкової школи сприяє стабілізації емоційного та психологічного стану молодших школярів. Лікувальний ефект досягається завдяки тому, що в процесі творчої діяльності створюється атмосфера емоційної теплоти, психологічного комфорту, доброзичливості, підтримки, емпатійного спілкування, захищеності, радості та успіху. Використання методів арттерапії як одного із засобів естетотерапії базується на різних видах візуальної, пластичної, звукової комунікації та забезпечує можливість контакту з дитиною. Отже, арттерапія є сукупністю психокорекційних методик, які мають відмінності і особливості, що визначаються як

жанровою приналежністю до певного виду мистецтва, так і спрямованістю, технологією психокорекційного лікувального застосування.

У початкових класах майбутнім учителям пропонується використовувати такі види арттерапевтичних технологій навчання: ізотерапії, імаготерапії, казкотерапії, музикотерапії, піскової терапії, колажування, глинотерапії, метафоричних асоціативних карток та інших [5]. Переваги арттерапії у тому, що вона не має обмежень у використанні, оскільки не вимагає наявності особливих здібностей у дітей до образотворчої чи будь-якої іншої творчої діяльності. Як засіб невербального спілкування арттерапія особливо цінна для тих, кому важко передати свої переживання словами. Як засіб вільного самовираження передбачає атмосферу толерантності, довіри та взаємоповаги. Під час художньої діяльності дає дитині значний позитивний емоційний заряд, формує впевненість у своїх силах, дозволяє пройти процес самопізнання та самовираження, визначити особистісні ціннісні орієнтири.

Підготовка майбутніх учителів початкової школи до впровадження арттерапевтичних технологій навчання у закладі вищої педагогічної освіти відбувається поетапно:

перший етап (вступний) передбачає формування у здобувачів вищої освіти мотивації до арттерапевтичної діяльності, чітких уявлень про сутність, мету та можливості арттерапії;

другий етап (базовий) передбачає застосування майбутніми вчителями знань, умінь і навичок з арттерапії на практиці. Експериментальна робота спрямована на розвиток якостей і здібностей здобувачів освіти до арттерапії, подальший розвиток мотивації до її проведення;

метою третього етапу (конструктивного) є систематизація арттерапевтичних знань, удосконалення умінь і навичок, усвідомлення важливості використання арттерапевтичних технологій у сучасних умовах.

З огляду на нинішню ситуацію в країні та відповідно до нових вимірів безпеки, важливою є підготовка майбутніх учителів початкових класів до проведення різноманітних соціально-психологічних тренінгів, використання арттерапевтичних технологій навчання (у психокорекційних і психотерапевтичних цілях), оздоровчих технік з метою формування та розвитку у дітей молодшого шкільного віку психосоціальних компетенцій, які є важливими складовими здоров'язберезувальної компетентності особистості. Встановлено, що реалізувати поставлені завдання зможе педагог, який уміло адаптується до різних життєвих обставин; є гнучким; бачить зміни не як проблему, а як можливість для зростання та розвитку; володіє не лише професійними знаннями та вміннями, а й універсальними якостями. Сучасний учитель, який вміє створювати, незважаючи на складну ситуацію, сприятливий емоційно-психологічний клімат і комфортне освітнє середовище для навчання з урахуванням вікових та психофізіологічних особливостей дітей; атмосферу доброти, довіри, партнерства та взаємоповаги.

Список використаних джерел

1. Арттерапія і війна: контексти і досвід практичної роботи : колективна монографія / за заг. ред. Н. Кальки, Г. Одинцової. Львів: ЛьвДУВС, 2023. 283с.
2. Безпечне освітнє середовище: нові виміри безпеки. Державна служба якості освіти України : веб-сайт. URL: content/uploads/2022/08/Bezpechne_osvitnie_seredovysche_2022_SQESURGe.pdf (дата звернення: 27.02.2024).
3. Вплив війни на психічне здоров'я дітей. War childhood museum. URL: <https://warchildhood.org/ua/impact-of-war-on-childrens-mental-health/#:~:text=%D0%A3%20%D1%80%D0%B5%D0%B7%D1%83%D0%BB%D1%8C%D1%82%20> (дата звернення: 29.02.2024).

4. Калька Н., Ковальчук З. Практикум з арт-терапії : навчально-методичний посібник. Ч. 1. Львів : ЛьвДУВС, 2020. 232 с.
5. Сорока О. В. Підготовка майбутніх учителів початкової школи до використання арттерапевтичних технологій: теоретико-методичні основи: монографія. Тернопіль : Астон, 2015. 350 с.
6. Сорочинська Т., Костолович Т. Професійно-педагогічна підготовка майбутнього вчителя до формування соціальної і здоров'язбережувальної компетентностей у закладі вищої педагогічної освіти. *Молодь і ринок*. 2024. №3 (223).

Шевчук Тамара Борисівна,
кандидат філологічних наук, доцент
Нестерчук Ірина Вікторівна,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
педагогічного факультету
Рівненського державного гуманітарного університету,
м. Рівне

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОГО МОВЛЕННЯ УЧНІВ 3-4 КЛАСІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЧИТАННЯ

Державний стандарт початкової освіти націлює на посилення практичного спрямування мовної освіти; формування мовної культури особистості в процесі вивчення всіх предметів початкової школи. Провідна роль у цьому процесі належить урокам мови та читання, на яких педагог виявляє й розвиває здібності школярів, формує вміння та бажання вчитися, створює умови для дитячого самовираження в різних видах діяльності. Сьогодні найважливіше завдання вчителя – активізація цілеспрямованої, систематичної роботи з розвитку креативного мовлення учнів, що є показником гармонійного поєднання творчого мислення з високорозвиненими загально мовленнєвими вміннями. Необхідно не просто оволодіти сумою знань з мови, а вміти творчо застосовувати. Дитина повинна навчитися за допомогою мовлення логічно мислити, зосереджувати свою увагу, увагу – тільки тоді вона зможе вільно висловлювати свої думки.

Аналіз науково-методичної літератури, змісту Типових освітніх програм НУШ (3–4 класи), створених під керівництвом О. Савченко та підручників «Українська мова та читання» для 3 та 4 класів (М. Вашуленко, Н. Васильківська, С. Дубовик) щодо проблеми формування креативного мовлення в здобувачів початкової освіти засвідчує, що у третьому й четвертому класах продовжується та поглиблюється робота над розвитком навичок спостереження за лексичним матеріалом, зокрема за образністю слова; урізноманітнюється словникова робота учнів, результат якої передбачає кількісне та якісне збагачення дитячого словникового запасу.

Сприяють розвиткові креативного мовлення завдання та вправи розділу «Слово. Значення слова» (цей розділ передбачений як в 3 класі, так і в четвертому), виконуючи які, учні знайомляться з основними лексичними поняттями та працюють над уточненням мовленнєвих одиниць, значно активізують свій словник, усувають із нього слова, які не відповідають літературній нормі. Особливого значення набуває робота над семантикою слова.

Під час педагогічної практики з'ясували, що серед вправ та завдань, що спрямовані на розвиток креативного мовлення, учителі найчастіше використовують описове пояснення значення нових слів, близьких або протилежних за значенням до певного слова, складання окремих речень на задану тему або за опорними словами. На жаль, на уроці часто переважають однотипні види вправ і завдань. Що стосується інших, не лексичних тем, то педагоги не систематично проводять словникову роботу, зокрема учні не практикуються у дослідженні та визначенні семантики слів. Робота над образним змістом слова характеризується епізодичністю, поверховістю, шаблонністю.

Від уроку до уроку змінюється зміст мовних знань, які опановують діти, незмінною ж залишається владна сила мистецького образу. Цей могутній емоційно-естетичний струмінь викликає у них почуття то радості, то суму, примушує хвилюватися, любити і ненавидіти, без цих почуттів не може повноцінно розвиватися думка дитини. Як правило, вона формується від наочних образів до абстрактних узагальнень, від усвідомлення того чи іншого явища до його сутності [3; 4].

До системи уроків української мови та читання необхідно добирати із народної мудрості, виплеканої століттями, із художніх творів Т. Шевченка, Лесі Українки, О. Пчілки, М. Коцюбинського, О. Гончара, В. Винниченка, В. Сухомлинського, Л. Костенко, Г. Тютюнника, В. Симоненка тощо тематично близькі тексти, у яких виучувані мовні явища є типовими, що дасть можливість сформулювати комплексне завдання, яке спонукатиме дітей до словесної творчості й одночасно націлюватиме на розв'язання лексичних, граматичних і стилістичних завдань [2].

Бажання вчитися, мотиваційний аспект пізнання значно підсиляться, якщо тексти, спеціально дібрані для створення мовленнєвих ситуацій, будуть поєднуватися з картиною, кадрами комп'ютерних діафільмів з використанням елементів анімації чи записом музики; різними видами діяльності, які найхарактерніші для дітей молодшого шкільного віку, в яких найповніше розкриваються їх нахили (грою, предметно-практичною діяльністю, малюванням, спілкуванням з природою) [5].

Тематична єдність текстово-ілюстративної та текстово-діяльнісної опори, на матеріалі якої будується система занять, дає можливість сконструювати систему вправ з розвитку образного мовлення за мірою допомоги вчителя під час їх виконання учнями та ступенем самостійності й творчої активності школярів.

Найважливіші, на нашу думку, групи комплексних вправ такі:

1. Спостереження за виражальними можливостями слова, речення, інтонації, які поєднуються з колективним доббором влучних мовних засобів, словесним малюванням.
2. Конструктивні вправи (доповнення, поширення, зіставлення, редагування, відновлення, переказ тексту).
3. Побудова казок, розповідей, описів, міркувань за робочими матеріалами.
4. Власні творчі висловлювання.

Послідовність перерахованих вправ визначається місцем уроку в системі інших, відведених на вивчення тієї чи іншої теми.

На перших уроках, присвячених засвоєнню нового, доцільними є вправи першої та другої груп. Далі, коли учні навчаються розпізнавати виучувані мовні явища, застосовуються вправи третьої й четвертої груп, з вищим ступенем самостійності й творчості. Розвивальний ефект комплексних вправ полягає в тому, що ситуація спілкування сприяє усвідомленню граматичних понять, а розв'язання мовних завдань стимулює мовленнєву творчість.

Однією з умов, що забезпечує ефективність навчання мови на основі комплексних вправ, є попередня розосереджена підготовка учнів до сприймання найважливіших тем освітньої програми.

Спіраючись на сюжетну картину, дидактичну гру або текст, учитель повинен підвести дітей до розуміння найбільш уживаної суспільної, абстрактної лексики, слів з переносним значенням, близьких і протилежних за змістом [3].

Важливо, щоб постановка лексичних завдань педагога навчала найголовнішого – як добирати найточніші влучні слова залежно від мети, умов спілкування.

Отже, проблема креативного мовлення є однією з центральних в методиці навчання української мови в початковій школі, оскільки розв'язання її сприяє реалізації таких завдань: розвинути в учнів уяву як основу творчої діяльності, допомогти їм опанувати процеси і форми мислення, навчити втілювати свої знання, спостереження, відчуття у слові.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт початкової освіти. *Учитель початкової школи*. №4. 2018. С. 40–42.
2. Качак Т. Креативність учителя й учнів у процесі реалізації змісту й завдань літературної освіти у початковій школі. *Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти*: збірн. наук. праць. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», (10), 2021. 190–194.
3. Костюк Г. С. Здібності і їх розвиток у дітей. К: Знання, 2003. 80 с.
4. Павленко В. В. Розвиток креативності молодших школярів як педагогічна проблема. *Проблеми освіти*: Наук-метод. зб. Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України. Київ, 2015. Вип. 85. С. 152–158.
5. Станіславчук І. М. Розвиток креативного мислення учнів початкових класів через використання творчих завдань: навч.-метод. посіб. Вінниця, 2017. 41 с.
6. Типові освітні програми для закладів загальної середньої освіти: 1–2 та 3–4 класи. Київ: Видавництво «Світоч». 2019. 336 с.

Шульжук Наталія Василівна,

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри стилістики та культури української мови

Рівненського державного гуманітарного університету,

м. Рівне

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНО-ПРАГМАТИЧНИХ УМІНЬ В УЧНІВ МАН НА ЗАНЯТТЯХ ГУРТКА «УКРАЇНСЬКА МОВА»

Прагматичні складники ситуації мовлення, комунікативні, соціальні й психологічні ролі її учасників нерідко залишаються поза уроком української мови. Невідповідність окремих засад традиційної шкільної мовної освіти науковим пріоритетам сучасної лінгводидактики, вектори розвитку якої визначає проблемне поле таких мовознавчих галузей знань, як прагмалінгвістика, соціолінгвістика, комунікативна та когнітивна лінгвістика, еколінгвістика, лінгвістика впливу та ін., зумовлює упровадження комунікативно-прагматичного підходу до вивчення мовних одиниць, який дозволяє у процесі комунікації якнайповніше використовувати їх прагматичний потенціал. Оскільки шкільна мовна освіта передусім спрямована на формування орфографічної та пунктуаційної грамотності, то

очевидною стає потреба навчати вихованців МАН основам ефективного спілкування, за якого мовець досягає мети, не порушуючи комунікативної рівноваги та виявляючи високий рівень сформованості комунікативної грамотності.

У науковій літературі представлені критерії сформованості комунікативної діяльності, що визначили її рівні [7]. Якщо високий рівень характеризується стійкою потребою в спілкуванні, усвідомленням цінності комунікативних умінь мовця, спроможністю доречно застосовувати системні знання про техніку спілкування відповідно до параметрів комунікативної ситуації, то низький визначають такі характеристики, як-от: недостатньо усвідомлена потреба у спілкуванні, поверхневі знання про його цінність, неспроможність здійснювати ефективну комунікативну діяльність та аналізувати її наслідки. Щодо достатнього рівня сформованості комунікативної діяльності мовця, то Д. Трубачова акцентує увагу на таких визначальних її параметрах, як наявність прогалів у знаннях про комунікативну діяльність, постійну потребу в якій мовець не завжди усвідомлює, виявляючи переважно стереотипне застосування засобів комунікації та неспроможність моделювати комунікативну ситуацію відповідно до її параметрів.

Багаторічний досвід керівника гуртка «Українська мова» РМАНУМ засвідчує, що в учнів недостатньо сформовані такі уміння, як-от: планувати комунікативну діяльність, підтримувати адекватний зворотній зв'язок зі співрозмовником, контролювати процес спілкування, співвідносити індивідуальні можливості з реальними умовами спілкування, перебудовувати програму спілкування відповідно до умов, що склалися.

Мета наукової розвідки – обґрунтувати доцільність виокремлення прагматичного компонента у навчанні мови та окреслити основні параметри досвіду формування комунікативно-прагматичних умінь в учнів-членів МАН на заняттях гуртка «Українська мова».

Антропозорієнтоване мовознавство активізувало такі підходи до вивчення мовних явищ, як функційний, комунікативний, прагматичний. Інтеграція двох останніх на базі системно-структурного уявлення про рівневу організацію мови призвела до формування комунікативно-прагматичного підходу, який помітно просуває знання носіїв мови про її можливості у процесі передачі комунікативно значущих смислів у конкретній мовленнєвій ситуації. Це спонукає керівника гуртка пропонувати завдання, побудовані на текстово-дискурсному матеріалі, розрахованому на розширення знань учнів про альтернативне використання лексико-фразеологічних одиниць, граматичних форм, синтаксичних конструкцій. Зауважимо, що лінгвопрагматика, теорія мовленнєвих актів не лише активізували поняття «дискурс», а й зумовили потребу наукового обґрунтування дискурсної компетенції мовця – його здатності будувати і сприймати дискурси різних типів відповідно до комунікативного наміру мовця в конкретній ситуації спілкування [3].

Єдність визначених підходів, ключові позиції лінгвопрагматики та орієнтація на засади комунікативно-когнітивної методики [4] потенційно дозволяють у результаті навчання формувати в учнів МАН відповідний набір компетентностей. Однак підготовка науково-дослідницької роботи з української мови на актуальну тему не гарантує вихованцям призових результатів. Адже їх важливим складником (80 балів зі 100) є презентація основних положень дослідження під час захистів. Йдеться про обґрунтування доцільності виокремлення прагматичного компонента у навчанні мови, який сприяє формуванню в учнів МАН комунікативно-прагматичних умінь і навичок, що дозволяють їм не лише відчувати себе учасником мовленнєвої ситуації, а й досягати у ній комунікативної мети. Що це за

уміння і навички? Важливими з-поміж них (слідом за Р. Дружененко) вважаємо такі, як-от: уміння оцінювати ситуацію мовлення та визначати намір співрозмовника; уміння аналізувати мовленнєву поведінку співрозмовників; ефективно використовувати прагматичний потенціал мовних одиниць та таких мовленнєвих засобів, як пауза, тон, темп, тональність; уміння продукувати дискурсивний матеріал відповідно до параметрів ситуації мовлення та ін. [2].

Процес формування визначених умінь спонукає керівника гуртка вийти за межі «чистої» лінгвістики, яка оперує поняттям «текст», і ввести до наукового мовлення учнів-членів МАН поняття «дискурс», яке у відповідній літературі [1; 3; 5; 6] інтерпретують як текст у сукупності із екстралінгвальними, соціокультурними, психологічними та ін. чинниками, реалізований в умовах конкретної мовленнєвої ситуації у контексті відповідної лінгвокультури.

На заняттях гуртка пропонуємо комунікативно-прагматичні вправи (термін О. Кучерявої), спрямовані на з'ясування прагматичних смислів висловлювання, та ситуативно-творчі завдання, які спонукають гуртківців до виконання мовленнєвих дій відповідно до визначених педагогом параметрів. У такий спосіб гуртківці не лише вчать взаємодіяти зі співрозмовником, використовувати ефективні засоби мовленнєвого впливу, а й демонструють відповідний рівень сформованості дискурсивної компетенції, що дозволяє керівнику гуртка здійснювати корекцію їх комунікативної діяльності з метою усунення комунікативних девіацій (невдач).

У процесі формування дискурсивної компетентності акцентуємо увагу вихованців на таких поняттях, як «мовленнєве насилля», «мовленнєва агресія», «мовленнєва маніпуляція», «імплікація», що демонструють утвердження екоцентричного підходу до мовознавчих досліджень. Для лінгвістичного аналізу пропонуємо учням тексти, що містять конфліктогенні маркери. У процесі ж комунікативної взаємодії з вихованцями активно послуговуємося метакомунікативами, що її регулюють.

Отже, навчально-виховний процес, що його організовує керівник гуртка «Українська мова» в системі МАН потребує вдосконалення у контексті поліпарадигмального простору сучасної лінгвістики. Ефективність формування комунікативної діяльності учнів-членів гуртка пов'язуємо із актуалізацією прагматичного компонента у навчанні, що забезпечує опрацювання мовних знаків як смислів, які можна інтерпретувати лише в конкретному дискурсивному фрагменті, та дозволяє отримати практично вагомий результат. Діагностування ж рівня сформованості комунікативної діяльності учнів уможливує вибір оптимальних методів навчання мови на різних етапах їх підготовки та результативну презентацію науково-дослідницьких робіт під час захисту.

Список використаної літератури

1. Безугла Л. Р., Бондаренко Є. В. Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен. Харків : Константа, 2005. 356 с.
2. Дружененко Р. Перспективи актуалізації комунікативно-прагматичної основи навчання української мови. *Українська мова і література в школах України*. 2014. № 1(130). С. 15–18.
3. Кучерява О. Система роботи з формування дискурсивної компетенції у сфері писемної комунікації. *Вісник Львівського університету. Серія «Філологічна»*. 2010. Вип. 50. С. 254–261.
4. Пентилок М. І., Горшкіна О. М., Нікітіна А. В. Концептуальні засади комунікативної методики навчання української мови. *Українська мова і література в школі*. 2006. № 1. С. 15–20.

5. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми : підручник. Полтава : Довкілля-К, 2008. С. 482–550, 625–631.
6. Серажим К. Дискурс як соціальне явище: методологія, архітектоніка, варіативність (на матеріалах сучасної газетної публіцистики) : монографія / за ред. В. Різуна / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2002. 392 с.
7. Трубачова Д. Шляхи підвищення комунікативної діяльності студентів. *Українська мова і література в школі*. 2013. № 3. С. 34–39.

Яковишина Тетяна В'ячеславівна,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри педагогіки початкової, інклюзивної та вищої освіти
Рівненського державного гуманітарного університету,
м. Рівне

КРЕАТИВНІСТЬ ЯК ОБ'ЄКТИВНА ПРОФЕСІЙНА НЕОБХІДНІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Радикальні зміни, що відбуваються в сучасному суспільстві, його високий динамізм розвитку, впровадження нових технологій та інноваційних процесів окреслили перед професійною освітою необхідність виховання творчої особистості, здатної генерувати нові професійні ідеї у сфері навчання та виховання здобувачів. Отож, освітні заклади потребують конкурентоспроможного, творчого педагога.

Сучасна освітня парадигма вимагає від вчителів початкових класів не лише передачі знань, а й розвитку ключових навичок, таких як критичне мислення, співпраця, комунікація та, безперечно, креативність. Креативність, яка допомагає вчителю не лише ефективно впроваджувати інноваційні підходи у навчальний процес, а й адаптувати свою роботу до потреб кожного учня.

Учитель, педагогічна діяльність якого вирізняється високою соціальною значущістю і неповторністю сформованості індивідуально своєрідної особистості учня, відсутністю стандарту та шаблону у взаємодії вчителя й учня, розв'язанням творчих завдань – це і є сучасний освітянин. Він здатний і готовий до ризику, креативний, заповзятливий, уміє працювати в команді тощо [2].

У педагогічній діяльності креативність визначається, по-перше, високою соціальною значущістю і неповторністю її кінцевого продукту – формування особистості учня в усьому багатстві його індивідуальної своєрідності. По-друге, сам процес освітньої діяльності, що ґрунтується на взаємодії вчителя та учнів, не терпить стандарту і шаблону, хоча масштаби творчих завдань вчителя можуть бути, звісно, різними, починаючи від внесення принципових інновацій до змісту, форм і методів освітнього процесу і закінчуючи розв'язанням різноманітних питань, які виникають у конкретних ситуаціях діяльності та спілкування зі здобувачами. Мистецтво вчителя проявляється в тому, як він будує архітектоніку і композицію свого уроку; в який спосіб організовує самостійну роботу учнів, залучаючи їх до розв'язання навчально-пізнавальних завдань; як він знаходить контакти і потрібний тон спілкування з учнями в тих чи інших ситуаціях шкільного життя.

Креативність – це не якийсь окремих бік особистості педагога, а найсуттєвіша і найнеобхідніша її характеристика. Звідси можна зробити висновок, що креативність – значуща умова педагогічної діяльності, об'єктивна професійна необхідність учительської праці [2].

Результати дослідження механізмів впливу рівня креативності на успішність подолання зовнішніх і внутрішніх бар'єрів професійного розвитку педагогів дають підстави зазначити про необхідність розробки відповідних спеціалізованих технологій, які ґрунтуються на застосуванні технік стимуляції творчої активності в контексті професійного розвитку, ефективної адаптації до зовнішніх і внутрішніх змін; активної адаптації у розв'язанні проблем, які перебувають поза межами наявного досвіду; пошукової активності, що дає змогу адаптуватися до мінливих умов, виступати гуманістичною силою, мотивом безперервного зростання й особистісного розвитку майбутнього вчителя початкових класів [1].

Розвиток креативності в майбутнього вчителя початкових класів надзвичайно важливий як для його ефективного навчання, так і майбутньої професійної діяльності. Тому під час навчання ми орієнтуємо здобувача на глибоке засвоєння та рефлексію системи педагогічних знань; добір оригінальних творчих ідей; розвиток здатності до виявлення, постановки та розв'язання творчих завдань; генерування ідей; пошук оригінальних способів вирішення; оцінювання, синтез, аналіз фактів, явищ, теорії, досвіду педагогічної діяльності, стимулювання їхньої участі в дослідженнях, які проводять у ЗВО, регіоні; організацію самостійної роботи студентів і підтримку їхніх наукових інтересів тощо. Кожен студент з першого курсу формує портфоліо, в якому відображається результат реалізації особистісних здібностей, прояв талантів та оригінальної концепції педагогічного досвіду розв'язання проблем, непередбачуваних ситуацій.

Теоретичний аналіз дає змогу констатувати: під час вивчення тем на лекціях, практичних/лабораторних заняттях з педагогічних дисциплін, під час підготовки та проведення педагогічної практики важливо систематично формувати внутрішню мотивацію до вивчення педагогічних дисциплін; навчити працювати з інформацією (відшукувати, аналізувати, структурувати); працювати в аудиторії (слухати й чути інших, ставити запитання, аргументовано відповідати на них); критично осмислювати та демонструвати результати особистісної креативності.

Здобувачі, яким притаманна креативність, надають перевагу експерименту, пошуку нового, усвідомленому розв'язанню проблем в оригінальний спосіб, передбачаючи результат, намагаються організувати діяльність відповідно до своїх можливостей і потреб. Вони готові до ризику, готові перевірити межу своїх можливостей. Їм притаманні інтелектуальна активність, інтелектуальна ініціатива розумової діяльності, самостійне творче розв'язання педагогічних завдань. А інтелект і креативність виступають індикаторами професійного зростання, становлення та благополуччя майбутнього вчителя початкових класів [1].

Майбутнього вчителя ми вчимо мислити креативно на свідомому та несвідомому рівнях, розглядаючи творчість як практико-орієнтовану діяльність, як генерування нових ідей; навчаємо його приймати інноваційні рішення в повсякденній діяльності. З цією метою використовуємо методи трансформації низки відомих прийомів активізації творчого мислення, здатності до творчості, пізнавальних настанов, побудованих за принципом протилежності та призначених для розв'язання творчих проблем; здобувачам пропонується

знайти схожість у різномірних на перший погляд предметах, описати взаємодію різних систем, пізнати пізнаване тощо. Використання евристик під час розв'язання креативних проблем дає змогу майбутньому вчителю більш цілеспрямовано, з різних боків розглядати наявну інформацію про предмет дослідження на основі широкого кола соціальної інформації та індивідуальних можливостей дослідника.

Дослідження когнітивної креативності в освітньому процесі дало змогу розширити уявлення майбутнього вчителя про генезу творчого самовираження, розвитку особистості, здатної до творчої самореалізації, виявити особистісні особливості простору навчання та розвитку, розкрити можливості формування компетентності його як вчителя, цілеспрямовано виявляти й готувати творчих фахівців, здатних до впровадження інноваційних розробок в усі сфери життєдіяльності [1].

Існують і певні педагогічні передумови креативної взаємодії: професійна компетентність, ерудиція, почуття гумору, інтелігентність педагога, довірливе ставлення майбутнього вчителя до педагога, гуманні взаємини здобувачів у групі.

Результатом професійного становлення майбутнього вчителя є його здатність вийти за межі безперервного потоку повсякденної педагогічної практики і побачити свою професійну працю в цілому. Це дає йому змогу цілеспрямовано конструювати програму свого творчого саморозвитку.

Креативна особистість майбутнього вчителя успішно реалізується і відтворюється, якщо: давати гідну оцінку її діяльності; спонукати її до творчості; забезпечувати механізми для мобілізації ресурсів довкола її ідей; бути чутливою до незначних змін і нових ідей великого масштабу [1].

Отже, креативність вчителя початкових класів не є просто бажаною якістю, а об'єктивною професійною необхідністю. Вона допомагає створити стимулюючий освітнє середовище, індивідуалізувати навчання та розвивати ключові навички, необхідні для успішного функціонування у сучасному світі. Тому майбутні вчителі початкових класів повинні активно розвивати свою креативність як один з основних елементів своєї професійної підготовки.

Список використаних джерел

1. Боровець О., Яковишина Т. Розвиток творчості – підґрунтя якісної професійної підготовки майбутніх учителів. *Перспективи та інновації науки: журнал. Серія «Педагогіка»*. 2022. Вип. 2(7). С. 160–170.
2. Павленко В. Креативність: сутнісна характеристика поняття. *Креативна педагогіка: наук.-метод. журнал. Академія міжнародного співробітництва з креативної педагогіки «Полісся»*. Житомир, 2016. Вип. 11. С. 120–131.

ПОЧАТКОВА ШКОЛА – ОСВІТА ДЛЯ ЖИТТЯ (ПОРАДИ ВІД ФАХІВЦІВ)

Петухова Любов Євгенівна,
доктор педагогічних наук, професор
Поспєлова Олександра Олексіївна,
здобувач другого (магістерського) рівня
вищої освіти педагогічного факультету
Херсонського державного університету,
м. Херсон

РОЛЬ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В РОЗВИТКУ SOFT SKILLS: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ

Освітній ландшафт переживає період стрімких змін та інновацій, які підсилюються у зв'язку з такими викликами сьогодення, як пандемія, війна, міграційна криза – все це впливає на освіту та змушує її адаптуватися до нових реалій, шукати нові шляхи розвитку. Цей період характеризується нестабільністю, невизначеністю, складністю та неясністю, оскільки ми не можемо точно передбачити, що нас очікує в майбутньому, і як це вплине на освітній процес [2, с. 109].

Одним з викликів, що постав перед освітою, став перехід на дистанційний та змішаний формати навчання. Але нейтралізатором цієї проблеми стали інформаційно-комунікаційні технології. Однією з найбільш значущих подій, стала поява штучного інтелекту, який має потенціал покращити підходи до здобуття якісної освіти та розвитку навичок.

М. М. Фіцула в посібнику «Педагогіка» дає таке визначення поняття «навичка» – «психічне новоутворення, завдяки якому індивід спроможний виконувати певну дію раціонально, точно і швидко, без зайвих затрат фізичної та нервово-психічної енергії» [3, с. 142]. Простіше, навичка – це вміння, яке автоматично набуваються через багаторазову практику.

Дуже часто ми можемо почути таку класифікацію навичок, як *soft skills* («м'які», гнучкі навички) та *hard skills* («жорсткі», технічні навички) [2, с. 109].

Hard skills – кількісні навички, які мають відношення до певних, окреслених та визначених знань, умінь, процесів, технологій, які застосовуються в певній сфері діяльності.

Якщо говорити про *soft skills*, О. В. Василенко вказує: «М'які навички стосуються широкого набору навичок, компетенцій, поведінки, ставлення та особистісних якостей, які дозволяють людям ефективно орієнтуватися в навколишньому середовищі, добре працювати з іншими та досягати своїх цілей, доповнюючи жорсткі навички». Тобто, м'які навички, це поєднання декількох видів навичок, а яких саме, пропонуємо переглянути на рисунку 1 [1, с. 39].

Рис.1 Групи Soft Skills

Оскільки світ стає все більш технологічним та інноваційним, попит на новий набір навичок, «soft skills», стає все більш актуальним. Тому виникає потреба в пошуку такого інструменту, який би гарантував комплексне та ефективне набуття цих навичок. Одним з таких інструментів може стати – штучний інтелект, який має величезний потенціал для розвитку soft skills та революціонізації освіти зокрема. Далі, мені хотілося б, розглянути переваги та недоліки інтеграції штучного інтелекту, як помічника в здобутті цих навичок.

Однією з переваг використання штучного інтелекту, є створення інноваційних освітніх середовищ, які б задовольняли унікальні потреби та стилі навчання кожного учня. Індивідуальний підхід у навчанні сприяє кращому засвоєнню матеріалу, розвитку критичного мислення та навичок вирішення проблем. Це досягається здатністю штучного інтелекту аналізувати успішність учнів та створювати персоналізовані плани навчання.

Наступною перевагою є сприяння співпраці між учасниками освітнього процесу, що є надважливою навичкою сьогодення. Системи штучного інтелекту інтегруються в групові проекти, забезпечуючи обмін ідеями, отримання зворотного зв'язку в режимі реального часу. Таке інтерактивне освітнє середовище сприяє розвитку навичок, таких як активне слухання, вирішення конфліктів і ефективне спілкування.

Також штучний інтелект можна використовувати як імітаційне середовище, яке дозволяє практикувати та застосовувати свої навички у реалістичних сценаріях. А проходить це в дуже цікавий спосіб, а саме, за допомогою віртуальної та доповненої реальності. Це дозволяє здобувачам відточити свої навички, дослідити складні сценарії, підходи та отримати негайний зворотний зв'язок. Окрім цього, такі сценарії реального світу, змушують їх аналізувати інформацію, ідентифікувати шаблони (ситуації, що повторюються) та розробляти інноваційні рішення.

Однак інтеграція штучного інтелекту також створює певні проблеми, яким необхідно запобігати та вчасно вирішувати. Розпочати слід з занепокоєння, що штучний інтелект може посилити нерівність, оскільки доступ до ресурсів може бути розділено нерівномірно. Тому вчителі та адміністрація має працювати над тим, щоб переваги освіти, за допомогою

штучного інтелекту, змогли відчувати всі здобувачі, на рівних умовах, незалежно від їх соціально-економічного походження чи географічного розташування.

Наступним викликом є зменшення уваги до людської взаємодії та розвитку соціально-емоційних навичок, адже з бездумним та необмеженим використанням інструментів на основі штучного інтелекту, існує ризик втрати зв'язку з реальністю та зниженням взаємодії з оточуючими людьми, що навпаки перешкоджає розвитку комунікативних навичок.

Ну і також, слід відзначити, що успішне впровадження систем штучного інтелекту в освіту, вимагає значних інвестицій, як у підготовку вчителів так і забезпеченні необхідними ресурсами. Тому слід забезпечити вчителів необхідними навичками, для ефективної інтеграції штучного інтелекту в практику навчання та виховання.

Отже, штучний інтелект і справді може революціонізувати освітній процес, зробивши його більш персоналізованим, інтерактивним, мотивуючим та доступним для кожного. Важливо зазначити, що системи штучного інтелекту не можуть замінити людську взаємодію, оскільки в них відсутні такі риси, як емпатія, розуміння, підтримка. Штучний інтелект може бути корисним інструментом для розвитку soft skills, але не зможе надати того ж досвіду та знань, які ми отримуємо від спілкування з іншими людьми. Тому надважливо навчитись його використовувати правильно в поєднанні з іншими методами та прийомами. У подальших своїх дослідженнях, хотілося б більше приділити увагу саме методичній частині використання штучного інтелекту, як додаткового інструменту в здобутті навичок майбутнього.

Список використаних джерел

1. Василенко О. Розвиток «гнучких» навичок у системі освіти дорослих. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*. 2019. Т. 1, № 14. С. 35–43. URL: <http://www.adult-education-journal.com.ua/index.php/aej/article/view/22>
2. Муравйова І., Мар'янюк Я., Осадча А. Soft skills у сучасних реаліях української освіти. *Інноваційна педагогіка*. 2021. Т. 1, № 32. С. 108–112. DOI: <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2021/32-1.23>
3. Фіцула М. Педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2013. 232 с.

Лавор Олена Анатоліївна,
викладач вищої кваліфікаційної категорії
Василевич Євгенія Олександрівна,
здобувач ступеня «фаховай молодший бакалавр»
ВСП «Сарненський педагогічний фаховий коледж
Рівненського державного гуманітарного університету»,
м. Сарни

«ЩОДЕННІ 3» ЯК ОДИН ІЗ ІНСТРУМЕНТІВ РЕАЛІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНІСНОГО ПІДХОДУ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ

Нова українська школа – школа компетентностей XXI століття. Одним з основних завдань є те, щоб наші здобувачі початкової освіти досягли максимальних результатів у навчанні та отримали навички, потрібні їм у реальному житті.

Метою навчання математики є різнобічний розвиток особистості дитини та її світоглядних орієнтацій засобами математичної діяльності, формування математичної й інших ключових компетентностей, необхідних їй для життя та продовження навчання [3, с. 35].

Головним акцентом у вивченні математичної освітньої галузі є реалізація компетентнісного підходу в освітньому процесі. Такий підхід дає можливість чітко бачити, якими компетентностями мають оволодіти молодші школярі на уроках математики. Компетентнісний підхід тісно пов'язаний із таким підходом до навчання, як діяльнісний, що може бути реалізований тільки в діяльності, тобто в процесі виконання конкретним учнем певного комплексу дій.

Діяльнісний підхід в освіті – спрямованість освітнього процесу на розвиток ключових компетентностей і наскрізних умінь особистості, застосування теоретичних знань на практиці, формування здібностей до самоосвіти і командної роботи, успішну інтеграцію в соціум і професійну самореалізацію [2, с. 4].

Одним із інструментів реалізації цього підходу на уроках математики може виступати педагогічна технологія «Щоденні 3», яку розробили два вчителі початкових класів Гейл Боші та Джоан Мозер з міста Сіетл (США). Основними компонентами моделі є математика самостійно, математика разом та математичне письмо [1, с. 66].

Мета «Щоденних 3» – зацікавити здобувачів початкової освіти математикою, навчити їх самостійності та витривалості, правилам успішного вибору, що дає можливість учителю працювати як індивідуально так і у малих групах.

Основними принципами моделі виступають: довіра та повага, спільність, вибір, відповідальність, тимчасове зосередження, переходи як паузи для відпочинку та 10 кроків до самостійності.

Для забезпечення щоденних видів діяльності вчитель повинен мати сигнал (тихий дзвоник), стенд для схем або дошку та місце для загального збору учнів.

Особливості педагогічної технології «Щоденних 3»:

1. Кожна з трьох діяльностей вводиться через 10 кроків до самостійності.
2. Усі завдання, які діти виконують самостійно, мають бути їм знайомі.
3. Ігри та завдання вчитель добирає відповідно до віку, інтересів та потреб учнів класу.

4. Діти працюють за принципом: «Я роблю, ми робимо, ви робите».

5. Учитель підбирає і розташовує матеріали у математичному осередку, де фіксуються назви діяльностей, які діти виконуватимуть упродовж дня. Це можуть бути маніпулятивні ігри, настільні ігри, гральні кубики, геометричні фігури, танграм, логічні завдання, картки і т. д.

6. З усіма матеріалами дітей потрібно обов'язково познайомити та навчити працювати з ними.

Компоненти «Математика самостійно» і «Математика разом» – це переважно кінестетична діяльність для опанування математичних понять. Вона базується на маніпуляції з різними предметами. Зазвичай, це математичні ігри, у які учні грають самостійно чи в парі. Під час гри діти використовують вимірвальні інструменти та лічильний матеріал. Якщо в класі є електронні пристрої (планшети, смартфони, ноутбуки), то діти можуть використовувати їх, щоб грати в математичні ігри.

Компонент «Математичне письмо» – це діяльність, за якою учні письмово виконують математичні завдання: розв'язують задачі, працюють у зошитах чи з картками, створюють власні завдання.

Впроваджувати модель «Щоденні 3» потрібно з першого дня у школі та обов'язково обговорити разом з учнями правила роботи перед початком виконання завдань. Вони можуть бути написані як на дошці, так і на папері, бути у полі зору школярів:

1. Учні визначаються із завданням для роботи.
2. Обирають зручне місце і починають працювати.
3. Під час роботи залишаються на одному місці.
4. Працюють весь відведений час.
5. Дотримуються правил поведінки.
6. Працюють тихенько. Слідкують за математичною витривалістю.
7. Закінчивши роботу, складають маніпулятивні ігри у відведеному місці.

Для реалізації кожної діяльності вчитель разом із учнями проходить 10 кроків до самостійності, а саме :

Крок 1. Познайомте дітей з діяльністю.

Крок 2. Поставте ціль та створіть атмосферу необхідності.

Крок 3. Запишіть бажану поведінку на «Я – схемі».

Крок 4. Змоделюйте бажану поведінку.

Крок 5. Змоделюйте менш бажану поведінку. Потім більш бажану.

Крок 6. Діти беруть матеріали й розміщуються в класі.

Крок 7. Учні працюють самостійно.

Крок 8. Учитель не заважає, а непомітно спостерігає.

Крок 9. Як тільки перша дитина втрачає витримку, вчитель використовує сигнал, щоб зібрати учнів. У русі вони повертають матеріали.

Крок 10. Учитель запитує: «Як все пройшло?», «Що вдалося? Що ні?», для того, щоб підсумувати та проаналізувати роботу [1, с. 67].

Спочатку вводять діяльність «Математика самостійно», а коли діти розвинули витривалість до 5-7 хвилин, переходять до «Математичного письма» і учитель пропонує їм самостійно обирати одну з діяльностей. Останньою вводять – «Математика разом», коли діти впевнено виконують інші дві діяльності. Для цієї діяльності діти мають вміти обирати партнера.

Під час проведення уроків з математики ми реалізовували модель «Щоденні 3». У процесі формування нових знань здобувачі початкової освіти під час виконання дій дійшли висновків. На етапі закріплення вивченого грали у математичні ігри, а саме: «Математичні пазли», «Нагодуй мавпочку», «Погаси вогонь», «Долети до планети», «Математична піца», «Пофарбуй писанки», «Хрестики-нулики», «Відкрий замок» тощо; виконували цікаві завдання, розроблені студентами.

Отже, працюючи самостійно та в групах за педагогічною технологією «Щоденні 3», учні навчаються робити вибір, працювати самостійно, розвивають витривалість і відповідальність, а учитель має час на індивідуальну роботу з учнями.

Список використаних джерел

1. Бібік Н. М. Нова українська школа: порадник для вчителя. Київ: Літера ЛТД, 2019. 208 с.
2. Діяльна математика. Методичний посібник із фасилітації уроків математики в початковій школі. Запоріжжя: Статус, 2023. 208 с.
3. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Савченко О. Я. URL: https://osvita.ua/doc/files/news/873/87314/Savchenko_1-2.pdf (дата звернення: 25.04.2024).

Левшунова Олена Олександрівна,
викладач вищої кваліфікаційної категорії,
викладач-методист

Кабанець Анастасія Володимирівна,
здобувач ступеня «фаховий молодший бакалавр»
ВСП «Сарненський педагогічний фаховий коледж
Рівненського державного гуманітарного університету»,
м. Сарни

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ КОМІКСІВ НА УРОКАХ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ

Змістова лінія «Досліджуємо медіа» Типової освітньої програми, розробленої відповідно до Закону України «Про освіту» та Державного стандарту початкової освіти [2], передбачає формування в молодших школярів на уроках мови й читання умінь аналізувати, інтерпретувати, критично оцінювати інформацію в медіатекстах та використовувати її, створювати прості медіапродукти; висловлювати свої думки й почуття з приводу перегляду простих медіапродуктів. Одним із таких медіатекстів є комікс як єдність оповідального тексту і візуального дії.

Сьогодні комікси все більше перетворюються на ефективну навчальну методику, коли здобувачам освіти цікаво не лише читати, а й складати їх. Відомим творцем коміксів є Рудольф Деркс [3]. Саме він вигадав «бульбашки», рамочки, в яких розміщують мову персонажів. Скотт МакКлауд, автор книги «Суть коміксу», пропонує своє визначення коміксів як «послідовні зображення», «суміжні малюнки та інші зображення у смисловій послідовності, призначені для передачі інформації та/або для викликання в глядача естетичного почуття» [8]. Тобто – це серія

картинок (від двох і більше), пов'язаних між собою сюжетно, за змістом; це – синтез елементів літератури, кінематографу (перш за все – анімації) та образотворчого мистецтва. «Комікс – невеличка, наповнена ілюстраціями книжка легкого, зазвичай пригодницького змісту, і навіть серія малюнків з відповідними підписами», – інформує нас Тлумачний словник [4]. А Велика українська енциклопедія [5] уточнює: «Комікс (анг. comics, – комічний, смішний) – графічно-розповідний жанр, серія малюнків із короткими текстами, утворює чітку розповідь».

Яка ж доцільність використання коміксів у процесі навчання молодших школярів? Комікс важливий для учнів початкової школи, оскільки в них переважає наочно-образне мислення; комікс підвищує мотивацію до навчання; читати словесні «бульбашки» легше і цікавіше, ніж довгі тексти; веселі картинки забезпечують візуальну підтримку навчання; використання коміксів дозволяє зменшити тривалість презентації, доповіді, лекції або пояснення нового поняття; комікс спрощує і прискорює процес пізнання, оскільки він ділиться на фрагменти. Читання і розуміння коротких коміксів може вселити впевненість у своїх здібностях (особливо в учнів, темп читання у яких не найкращий), яка часом так необхідна в процесі навчання. Під час роботи над коміксами в учнів включається в діяльність слуховий та зоровий аналізатори: школярі аналізують, виокремлюють, зіставляють, виділяють головне, вилучають непотрібне, змінюють, мислячи нестандартно та творчо. Комікси здатні впливати на свідомість дітей навіть більше, ніж традиційні навчальні тексти. Таким чином, комікс допомагає учням нетрадиційним способом здобувати нові знання, вміння, навички, які сприятимуть розвитку комунікативної компетенції.

Будова коміксу така: у коміксах не обов'язково присутній текст, існують і «німі» комікси, сюжет яких сприймається інтуїтивно. Але найчастіше пряма мова в коміксі передається за допомогою філактера – «бульбашки для слів», яка «видувається» з вуст персонажа. Слова автора звичайно поміщають над або під кадрами коміксу. Як правило, комікс створюється у процесі співпраці кількох людей: перший – автор сюжету, людина, яка власне вигадує історію та її героїв; другий – художник, який всю історію вимальовує на папері без кольору; третій – колорист, він все це розфарбовує. Є ще так званий летерер – людина, що робить текстові написи.

Існує декілька підходів до класифікації коміксів, залежно від їх форми, обсягу, стилю, жанру, сюжету тощо. Жанри і тематика графічних історій: детектив, драма, мелодрама, комедія, пародія; казка, бойовик, фантастика, фентезі, пригоди, історія соціальної проблематики тощо. Є види коміксів для хлопчиків (військової, пригодницької або науково-фантастичної тематики); дівчаток (шкільної або любовної тематики); молодіжні, жіночі та ін.

Можна сміливо сказати, що комікс в Україні є споконвіку улюбленим народним жанром. Початок українському коміксу поклали життя святих, які традиційно зображувалися як комікс. Пізніше ця ідея трансформувалася на лубок – низку картинок за підписами «на злободенність». Свого часу лубок висів практично в кожній хаті. Перші лубки були у вигляді паперових ікон, біблійних картинок, на теми «Життя святих». Знаменитими майстрами їх були Памво Беринда, чернець Ілія, Василь Корінь. Пізніше з'явилися лубки з сюжетами на мирські, світські теми [7]. Головна риса саме українського коміксу – це і почуття гумору і посилання на власну історію. Наша мова дає можливість грати відтінками слів, значеннями та підтекстами, а українська вдача – показати себе з різних сторін, посміятися з себе і побачити себе в такому світлі, в якому ще не бачили.

Традиційно методика роботи молодших школярів із серією сюжетних картинок на уроках мови та читання урізноманітнюється дослідницько-пошуковими завданнями: склади

кадри за порядком; знайди, чого не вистачає; домалюй відсутні деталі; намалюй наступні події; виклади зображення головного героя у відповідні кадри; розкажи історію тощо. Під час роботи над коміксами, школярі активно залучають до роботи свій слуховий і зоровий аналізатори. Вони аналізують, порівнюють, виділяють головне, видаляють непотрібне та демонструють нестандартне й творче мислення.

Підручники «Українська мова та читання» для 2 кл. авторів І. Большакової та М. Пристінської включають теми: «Комікс» (Вправа 1, с. 88, 1 ч.), (Вправа 2, с. 68, 2 ч.) [1], а в 3 кл. – здобувачам освіти пропонується скласти діалог між «землянами» та «інопланетянами». Найбільш оптимальним варіантом у процесі створення учнями коміксу може бути робота групи учнів над подібним творчим завданням. Отож, учнівська діяльність на уроці по створенню коміксу складається з таких етапів: 1. Об'єднання у групи 2. Інструктаж до роботи 3. Колективне виконання. 4. Представлення результатів групової роботи.

Фрагмент уроку. Українська мова та літературне читання 2 клас

Вчитель: Зараз я вам пропоную зробити комікс за сюжетом цієї історії.

Створювати комікс ми будемо в групах. Кожна група отримає малюнки до коміксу і працюватиме за поданим планом:

1) з'ясувати, до якого фрагменту історії відноситься малюнок 1; 2) підібрати необхідні репліки героїв та форми бульбашок; 3) вписати репліки героїв у бульбашки та приклеїти до малюнка; 4) придумати нову кінцівку до нашого коміксу; 5) вписати репліки головних героїв та приклеїти їх до малюнка 2 тощо.

Робота в групах: даємо учням час для обговорення

послідовності розташування кожного фрагмента коміксу і створення готового продукту. Всі малюнки із закінченням коміксу розташовуються внизу аркуша з коміксом.

– Чи цікаво вам було створювати комікс і чому?

– Чи виникли у вас труднощі при створенні цього медіапродукту? Які саме? У чому?

Складання коміксів має позитивний вплив на дитину через те, що під час їх виготовлення розвиваються навички позитивного міжособистісного спілкування; створюється атмосфера самодіяльності й творчості; з'являється можливість реалізувати свої потреби в художньо-творчій діяльності; створюються умови для особистісної взаємодії, що, у свою чергу, стимулює індивідуальний розвиток учня [6]. Такий підхід до навчання дозволяє молодшим школярам ознайомитися з цікавим та креативним жанром, що сприяє розвитку їхнього мовлення та мислення.

Отже, комікси – нове явище в дидактиці, у нього є перспективи стати ефективним засобом розвитку творчого мислення та мовлення дитини й реалізації диференційованого підходу у навчанні.

Список використаних джерел

1. Большакова І., Пристінська М. Українська мова та читання. Підручник для 2 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Київ: Ранок, 2019.
2. Державний стандарт початкової освіти: від 21 лютого 2018 року / Міністерство освіти і науки України. Офіц. вид. Київ: Кабінет Міністрів України, 2018. 37 с.
3. Космацька Н. Нарис з історії виникнення і становлення жанру коміксу. *Вісник Львівського університету. Серія: Іноземні мови*. 2012. Вип. 19. С. 141–147.
4. Використання коміксів у початковій школі. URL: <https://naurok.com.ua/stattya-vikoristannya-komiksiv-u-pochatkoviy-shkoli-296481.html> (дата звернення: 29.03.2024).
5. Вікіпедія. Комікс. URL: <http://uk.wikipedia.org/wiki/Комікс>. (дата звернення: 29.03.2024).
6. З досвіду роботи: Застосування коміксів у початковій школі. URL: <https://naurok.com.ua/z-dosvidu-roboti-zastosuvannya-komiksiv-u-pochatkoviy-shkoli-253004.html> (дата звернення: 20.04.2024).
7. Історія створення коміксів. Pustunchik. URL: <https://pustunchik.ua/ua/online-school/history/istorija-komiksiv>. (дата звернення: 26.03.2024).
8. МакКлауд С. Суть коміксу. URL: <https://studfile.net/preview/3283128/page:6/> (дата звернення: 29.03.2024).

Михальська Катерина Григорівна,
викладач вищої кваліфікаційної категорії,
викладач-методист

Корінь Діна Віталіївна,
здобувач ступеня «фаховий молодший бакалавр»
ВСП «Сарненський педагогічний фаховий коледж
Рівненського державного гуманітарного університету»,
м. Сарни

ЗАСТОСУВАННЯ МОБІЛЬНОГО ДОДАТКУ КАНООТ ДЛЯ РОЗВИТКУ УМІНЬ РОЗВ'ЯЗУВАТИ РІВНЯННЯ В ТРЕТЬОМУ КЛАСІ

Формування та підтримка інтересу до такого предмета як математика протягом тривалого часу – процес непростий. Не кожен вчитель може стверджувати, що учні люблять цей предмет, із задоволенням виконують математичного змісту завдання, готові до діагностувальних робіт. У зв'язку з цим і виникла потреба залучення здобувачів початкової освіти у світ математики шляхом застосування нових цифрових технологій. Діти «цифрового віку» цілком легко ставляться до всього нового на уроці. Для них це якась гра із застосуванням комп'ютера та мобільного телефону.

Різноманітні інформаційні технології, ігрові завдання дозволяють підвищити мотивацію учня до вивчення предмета.

Змістова лінія «Вирази, рівності, нерівності» програми з математики НУШ передбачає формування в учнів уявлень про рівняння та такі очікувані результати навчання здобувачів освіти 3 класу: *учень розуміє сутність понять «рівняння», «розв'язок рівняння»; розв'язує рівняння на основі правил знаходження невідомого компонента арифметичної дії та іншими способами [2, с. 47].*

Це є підготовкою до наступного ступеня засвоєння курсу алгебри.

Визначення понять у курсі математики початкової школи не надається. Учні усвідомлюють їх на рівні загальних понять під час виконання спеціальних завдань.

У 3 класі формуються вміння учнів розв'язувати прості рівняння та ускладнені (в них права частина подана числовим виразом або один із компонентів є числовим виразом) на множині трицифрових чисел.

Аналізуючи зміст підручників з математики (3 клас) авторів Н. Листопад, О. Онопрієнко, С. Скворцової, під час вивчення теми «Рівняння», мимоволі постає питання: наскільки успішно автори змогли розробити методичні прийоми навчання поняття «рівняння», наскільки оптимально підібрано обсяг навчального матеріалу, яким чином організовано навчальну діяльність учнів. І як висновок – є потреба використовувати додатково сучасні інформаційно-комунікаційні технології для більш повного опанування теми дослідження та для кращого засвоєння знань та формування умінь учнями розв'язувати рівняння.

Kahoot! – це зручний додатковий ресурс для навчання. Платформа дозволяє створювати різні інтерактивні завдання в ігровому форматі для різних навчальних цілей:

- формування нових знань і способів дій;
- організація контролю знань, дискусій закріплення вивченого матеріалу;
- проведення діагностувальних робіт;
- додатковий інтелектуальний розвиток дитини;
- генерування домашніх завдань;
- формування зацікавленості до теми за допомогою яскравих та нестандартних завдань.

Інтерфейс сервісу англomовний, однак у браузері Google Chrome можна вибрати переклад українською мовою. Kahoot – сервіс для створення онлайн вікторин, дидактичних ігор та тестів. Щоб скористатися можливостями цього сервісу, треба зареєструватися в Kahoot (<https://kahoot.com>).

Тести створюються та зберігаються в особистому кабінеті. Учні можуть відповідати на створені вчителем тести з планшетів, ноутбуків, смартфонів, тобто з будь-якого пристрою з доступом до інтернету. Додаткових програм встановлювати не треба [1, с. 3].

Сервіс Kahoot – це ігрова навчальна платформа, яка використовується у школах та інших навчальних закладах для створення інтерактивних завдань. Педагог може створити онлайн-вікторини, тести, опитування, навчальну гру, використовуючи програму як у настільній версії, так і на смартфонах [3].

Можливості педагога в процесі використання сервісу:

- оцінювати попередні знання, запроваджувати нові концепції;
- приймати ігри у прямому ефірі через відеоконференції або надсилати самостійні ігри для зв'язку з учнями вдома та в будь-якому іншому місці в рамках дистанційного навчання;
- імпортувати або створювати слайди та поєднувати їх з різними типами питань в одному безшовному інтерактивному уроці;
- використовувати аналітику з ігрових звітів з метою оцінки прогресу навчання;
- вимикати таймер питань і призначати учням Kahoot, щоб вони грали в будь-якому місці, у будь-який час на комп'ютері або в програмі;
- розвивати співпрацю, командну роботу та комунікацію, граючи в Kahoots у командному режимі;

- об'єднувати питання вікторини зі слайдами, опитуваннями, головоломками та іншими типами питань в одному Kahoot або використовувати банк питань цього сервісу.

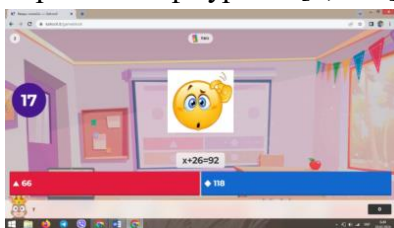
Питання та відповіді відображаються на загальному екрані, у той час, як учні відповідають на своїх технічних пристроях, педагог також може вибрати відображення питань на своєму пристрої [3].

Після реєстрації на сервісі в особистому кабінеті можна пройти пробний Квіз, щоб зрозуміти як працює гра.

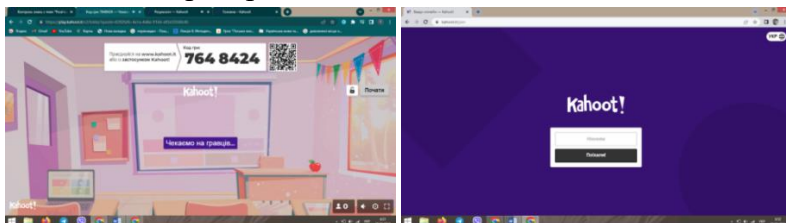
До завдань можна включити фотографії та відеофрагменти з метою навчання або пояснення нового матеріалу. Темп виконання завдань регулюється шляхом введення тимчасової межі для кожного питання.

За необхідності педагог може ввести бали за відповіді на поставлені запитання: за правильні відповіді та швидкість їх виконання. Табло з'являється на екрані комп'ютера або будь-якого технічного пристрою педагога.

У зв'язку з впровадженням елементів дистанційного навчання, учні можуть відповідати на створені педагогом тести (опитування, завдання тощо) з планшетів, ноутбуків, смартфонів, тобто з будь-якого пристрою, який має доступ до інтернету. Учням зручно на своєму пристрої вибирати правильну відповідь. Варіанти відповіді питання представлені геометричними фігурами [1, с. 4].

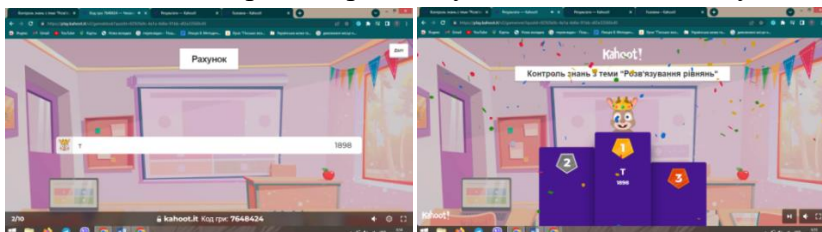

Для участі у тестуванні учні відкривають сервіс та вводять PIN-код, який представляє педагог зі свого пристрою.

Однією з особливостей Kahoot є можливість дублювати та редагувати тести, що дозволяє педагогу заощадити багато часу. Він може переміщувати питання та варіанти відповідей. Може налаштувати автоматичне проходження питань, не клацнувши на кнопку «наступне» питання.

Рейтинг гравців, який ведеться в кожній грі, буде стимулювати того, хто навчається якнайбільше, щоб набрати переможну кількість очок наступного разу.

Сервіс Kahoot можна використовувати як засіб розвитку самостійної діяльності учнів, так і помічник при проведенні різних заходів. Ще раз підкреслимо зручний інтерфейс та простоту використання як для учнів, так і для вчителів.

Тест, створений за допомогою сервісу Kahoot, розрахований на участь у ньому до 30 осіб.

Використання Kahoot може бути хорошим способом оригінального отримання зворотного зв'язку від учнів. Також на сайті сервісу зібрані ігри та вікторини з різних тем та предметів. Можна не лише використовувати вікторини, створені у своєму особистому кабінеті, а й скористатися матеріалами інших користувачів сервісу. Створеними тестами можна поділитись у соціальних мережах (Twitter, Facebook, Google+) або надіслати посилання на тест електронною поштою [1, с. 4].

Отже, використання сучасних ІКТ, таких як онлайн-сервіс Kahoot!, дозволяє ефективно та нестандартно перевіряти математичну компетенцію за рахунок створення спільного навчального середовища, яке мотивує учнів досягати кращого освітнього результату та викликає інтерес до вивчення математики.

Таким чином, проаналізувавши роботу мобільного додатку Kahoot було створено завдання (<https://create.kahoot.it/details/8292fa9c-4a1a-4d6e-91bb-df2e33560c45>), які можна запропонувати здобувачам початкової освіти при вивченні теми «Рівняння» для 3 класу.

Список використаних джерел

1. Навчальний тренінг «Створення вікторин, дидактичних ігор та тестів по програмі Kahoot». URL : <https://bit.ly/3OORDVS> (дата звернення: 28.04.2024р.)
2. Нова редакція типових освітніх програм для 3-4 класів НУШ. URL: <https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2019/10/5d9d950e2e6d2068304471.pdf> (дата звернення: 24.04.2024р.)
3. Тиркалова О. Що таке Kahoot! і чому його варто спробувати для організації дистанційного навчання. ВУКІ. URL: <https://buki.com.ua/news/shchotake-kahoot-i-chomu-yoho-varto-sprobuvaty-dlya-orhanizatsiyi-dystantsiyononavchannya/> (дата звернення: 02.05.2024р.)

Руденський Ростислав Євгенович,

аспірант 3-го року навчання,

асистент кафедри педагогіки і методики початкової та дошкільної освіти

Тернопільського національного педагогічного університету

імені Володимира Гнатюка,

м. Тернопіль

РОЗВИТОК НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ОСВІТНІХ НАСТІЛЬНИХ ІГОР

Реформа початкової освіти на концептуальних засадах Нової української школи зміцнила позицію важливості врахування вікових особливостей дітей 6–7 років. Це відображено у поділі років навчання в початковій школі на два цикли: адаптаційно-ігровий (1–2 клас) та основний (3–4 класи) [2]. Цей поділ не є умовним і звертає увагу на суттєві зміни у психіці здобувача на етапі завершення дошкільної освіти – вступу у початкову школу. Формальний підхід репрезентує чітку задекларованість цього розмежування у поняттях «здобувачі дошкільної освіти» та «здобувачі початкової освіти». Однак у практиці

освітнього процесу намітилася тенденція, що уже в старшій групі закладу дошкільної освіти одночасно перебувають діти 6-го (5 повних років), 7-го (6 повних років і більше), і навіть 8-го (7 повних років) років життя. Така ж неоднорідність вікової категорії є помітною і в першому класі початкової школи зі здобувачами різного віку. Наявність в одному колективі першокласників різного віку свідчить передусім про відмінність у життєвому досвіді дітей, їх готовності до систематичного шкільного навчання, сформованості тих психічних новоутворень, які є базовими для органічної зміни провідного типу діяльності: від гри до учіння.

Безумовно, ці зміни в психіці дітей 6–7-го років життя не є одномоментним, різким явищем, а вимагають тривалого часу і часто не без участі дорослих. Якщо першокласником є здобувач, якому виповнилося шість повних років на момент вступу у початкову школу, то важливо враховувати те, що природно тяжіти до ігрової діяльності він буде до кінця сьомого року життя. Фактично, увесь перший цикл початкової освіти (1–2 клас) і стосуватиметься цієї динамічної зміни провідних типів діяльності. З огляду на це вчителів початкової школи важливо організувати весь освітній процес, навчальне середовище, у цілому весь освітній простір із розумінням того, що здобувачі 1–2 класів початкової школи природно тяжіють до ігрової діяльності. Важливим у цьому контексті залишається і те, що тільки у грі дитина «входить» у нову соціальну ситуацію, бо ігрова діяльність є природним, відомим і безпечним механізмом пізнання нового, набуття нової соціальної ролі – учня. Саме такий підхід лежить в основі адаптаційно-ігрового циклу початкової освіти [1, с. 13].

Організація навчання у формі гри в першому класі початкової школи – завдання не просте. Цю тезу підтверджує той факт, що вчителі початкової школи (як і вихователі ЗДО) часто називають грою ті форми і види діяльності, які насправді грою не є. Наявність одного із структурних компонентів гри не робить завдання чи вправу грою. Отже, необхідно вчителів початкової школи чітко диференціювати різні види ігор, ігрові вправи/завдання, а також традиційні навчальні вправи (пробні (ввідні), тренувальні, творчі) та завдання. Якщо вправа чи навчальне завдання містить один зі структурних компонентів гри (ігрове завдання-ціль, ігрова уявна ситуація, ігрові дії, правила гри та ін.), то ведуть мову про ігрову вправу чи ігрове завдання, але не гру. Зауважимо, що у вітчизняній теорії і методиці гри розроблено класифікацію дидактичних ігор. Узагальнений її зміст наводимо на рисунку 1.

У науково-методичній літературі достатньо добре прописано методику організації, види різних дидактичних ігор у початковій школі. Цінними для вчителів початкової школи стануть методичні збірники та праці Л. Артемової, Н. Бібік, Н. Кудикіної, О. Савченко та ін.

Змінюючи концептуальний підхід до організації освітнього процесу початкової школи, науковці наголошують на важливості оновлення й освітньо-розвивального середовища початкової школи. Активність у засвоєнні навчального матеріалу виявляється у динамічному, варіативному, стимулювальному, комфортному та безпечному середовищі. Цьому сприяє організація навчання першокласників в осередках діяльності [5, с. 46–48]. Одним із таких осередків, що враховує вікові особливості дітей 6–8 років, є осередок настільних ігор. Не йдеться лише про розважально-культурну спрямованість змісту цього типу ігор, адже вони містять значний освітньо-розвивальний і виховний потенціал [6; 7]. Наведемо приклади освітніх настільних ігор, які можуть бути використаними в освітньому процесі початкової школи, та коротко їх охарактеризуємо.

Рис. 1. Класифікація дидактичних ігор (за Л. Артемовою, О. Янківською)

Успішним прикладом розробки настільних ігор, що реалізують функцію розваги, організації дозвілля молодших школярів та закріплення знань, умінь і навичок з різних навчальних предметів, вважаємо ігри українського видавництва «Мальви» [4]. Видавництво випустило кілька ігор з математики («40ніжок», «Муркітливе додавання», «Муркітливе віднімання», «Дивозвірі»), навчання грамоти та української мови («Ліпа. Дерево слів», «Дуб. Дерево слів», «Йоржик-жоржик», «Тукан-повторян», «Мишка-мімішка» тощо). Окрім цього, кожен комплект гри має кілька варіантів ігроладу. Наприклад, гру-комплект «Дуб. Дерево слів» молодші школярі можуть використати в таких іграх: «Дерево слів», «Доріжки слів», «Казкові історії», «Букви та звуки» тощо. Ігри видавництва «Мальви» є навчально-розважальними, тобто містять дидактичний потенціал, й сприяють у формуванні, закріпленні та застосуванні знань, умінь та навичок у молодших школярів. Зауважимо, що вони є також ефективним засобом формування позитивного стійкого емоційно-ціннісного ставлення до навчання, що суттєво впливає на якість освітнього процесу в початковій школі, розвитку стійкої мотивації учіння. Активність першокласників у процесі гри, що спирається на набуті освітні результати, сприяє й активності в учінні. Здобувачі сприймають такі комплекти, як легкий, доступний, цікавий спосіб ігрової діяльності, а для вчителя – це ефективний дидактичний засіб. Так, першокласники під час гри «Дерево слів» за принципом доміно викладають плитки (тайли) так, щоб утворювати гілки дерева та листя. Гра має кілька варіантів залежно від кількості гравців: кожен гравець вирощує своє дерево (виграє той, чие дерево слів найбільше); усі учасники вирощують «величного дуба» і намагаються якомога швидше зіграти свої плитки (виграє той, хто першим зіграє усі свої); моноверсія для одного гравця. У цій грі першокласники мають можливість закріпити вміння розпізнавати звуки на початку та в кінці слова, добирати слова на одну і ту ж літеру/склад, диференціювати тверді і м'які приголосні, навички складоподілу та ін. В інших варіантах гри «Дуб. Дерево слів» здобувачі 1–2 класів можуть удосконалювати навички звукового аналізу слова, визначати голосні, приголосні (тверді, м'які, пом'якшені), позначати їх фішками тощо.

Освітні настільні ігри видавництва «The Brainy Band» можна розмістити в осередках здобувачів основного циклу навчання в початковій школі (3–4 класи) [3]. Здебільшого це картковий тип ігор. Навчальний потенціал ігор цього видавництва реалізує зміст різних

освітніх галузей початкової освіти. Наприклад, гра «Квітаріум» спрямована на швидке вивчення та відтворення таблиці множення; у грі «Багаж» молодші школярі удосконалюють навички просторового та логічного мислення; зігравши в «Хроноліт», учні закріплюють знання про час як момент дії та тривалий період, величини часу (хвилини, години, доба та її частини); «Деліссімо» – гра для вивчення теми «Дробі. Ціле. Частина»; у грі «Читай-Хватай» молодші школярі тренують швидкість реакції, спостережливість та уважність, навички швидкого читання тощо.

Отже, настільні ігри все ще є малодослідженими у педагогічній теорії. Однак, як свідчить практика освітнього процесу, вони містять освітній потенціал, розвивальну спрямованість, культурно-виховну цінність, можуть бути ефективним засобом навчання молодших школярів, організації їх дозвілля, групи подовженого дня, перерв тощо. Під час уроків у початковій школі такі ігри успішно використовують на етапі формування, закріплення та застосування на практиці понять, уявлень, навичок і вмінь. Освітні настільні ігри відповідають віковим особливостям дітей 6–8-ми років, оскільки сприяють органічному нефорсованому переходу від гри як провідного типу діяльності до навчання (учіння), а також є засобом реалізації принципу «навчання через гру». В освітньому просторі початкової школи доречно створити осередок настільних ігор, які, окрім освітнього потенціалу, є ефективними для розвитку емоційного інтелекту, командної, міжособистісної взаємодії, логічного, стратегічного мислення. Вчителям початкової школи доцільно вивчати можливості конкретних ігрових комплектів та успішно їх використовувати в освітньому процесі.

Список використаних джерел

1. Василега О. Адаптаційно-ігровий цикл навчання: врахування вікових особливостей 6–8-го віку в контексті впровадження НУШ. *Учитель початкової школи*. 2019. № 9. С. 12–15.
2. Державний стандарт початкової загальної освіти. 2018.
3. Настільні ігри. Видавництво «The Brainy Band». URL: <https://thebrainyband.com> (дата звернення: 20.04.2024).
4. Настільні ігри. Видавництво «Мальви». URL: <https://malvy.games/> (дата звернення: 20.04.2024).
5. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / za zag. red. N. M. Bibik. Kyiv: Litera LTD, 2019. 208 s.
6. Руденський Р. Настільні і дидактичні ігри для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку: ретроспективний і структурний аналіз. *Формування професійної компетентності майбутніх фахівців: педагогічна та філологічна парадигми: матеріали Міжнародної науково-практичної міждисциплінарної конференції* (м. Тернопіль, 11 травня 2023 року). Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2023. С. 101–106.
7. Руденський Р., Писарчук О. Європейський контекст еволюції структури настільних ігор для дітей старшого та молодшого шкільного віку. *Науковий вісник Вінницької академії безперервної освіти. Серія «Педагогіка. Психологія»*. 2023. № 4. С. 109–118.

Синишин Леся Віталіївна,
викладач вищої кваліфікаційної категорії, викладач-методист
Мервяк Олександр Романович,
здобувач ступеня «фаховий молодший бакалавр»
Чортківського гуманітарно-педагогічного фахового коледжу
імені Олександра Барвінського,
м. Чортків

ВИКОРИСТАННЯ ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НА УРОКАХ ІНФОРМАТИКИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

З усього різноманіття педагогічних засобів інформаційно-комунікаційних технологій особливо потрібно виділити використання програмних засобів у зв'язку з їх широкою популярністю в практиці освітнього процесу.

Використання програмного забезпечення на уроках інформатики у початковій школі сьогодні відіграє велику роль і це не просто мода чи прагнення доповнити освітній процес новими технологіями. Це реальна необхідність, яка відповідає сучасним вимогам освіти та розвитку суспільства.

Завдяки програмному забезпеченню, учні отримують можливість вивчати комп'ютерні технології у форматі цікавих інтерактивних завдань та ігор. Це допомагає не лише залучити учнів до навчання, а й сприяє кращому засвоєнню матеріалу. Крім того, використання програмного забезпечення дозволяє персоналізувати навчання, враховуючи індивідуальні особливості кожного учня та створювати для них оптимальні умови для розвитку.

Також важливо враховувати, що інформатика не лише навчає дітей основам роботи і використання комп'ютерної техніки, а й розвиває їх критичне мислення, логіку та творчість. Тому актуальність використання програмного забезпечення на уроках інформатики в початковій школі важко переоцінити. Це не лише підготовка до майбутнього, а й можливість навчити дітей розуміти та впливати на технологічний світ, в якому вони живуть.

Методичне призначення кожного виду педагогічних програмних засобів відображає методичну мету (або цілі) його використання в процесі навчання і ті можливості, реалізація яких інтенсифікує освітній процес, переводить його на якісно вищий рівень.

Доцільність проведення типології програмних засобів викликана обставинами, з яких основними є: необхідність добору вчителем потрібного програмного засобу із запропонованого набору; порівняння програмних засобів у межах одного типу для добору найкращого; створення ієрархії програмних засобів за складністю; орієнтування користувача у безлічі програмних засобів різного методичного призначення. Для реалізації завдань інформатичної освітньої галузі в початковій школі використовується прикладне програмне забезпечення загального та спеціального, зокрема навчального, призначення.

Згідно із діючими навчальними програмами для забезпечення курсу інформатики вивчаються такі програмні засоби загального призначення офісного пакету Microsoft Office: розвиваючі комп'ютерні ігри; редактор текстів Word Pad та текстовий процесор Microsoft Word; графічний редактор Paint; редактор презентацій Microsoft PowerPoint; редактор публікацій Microsoft Publisher.

Досить часто програмне забезпечення загального призначення розглядається у пакеті офісу OpenOffice, який містить набір програм для створення високоякісних документів, об'єднуючи текстові, числові, табличні та графічні дані. До складу пакета входять додатки: процесор для опрацювання текстових документів Writer, програма електронних таблиць для роботи з числами, діаграмами, нескладними базами даних Calc, програма створення й відтворення презентацій Impress, редактор математичних формул Math, векторний графічний редактор Draw.

Програмні засоби навчального призначення використовуються в освітньому процесі з метою розвитку особистості учня, інтенсифікації процесу навчання і поділяються за ознаками функціонального та методичного призначення. Зокрема, в початковій школі доцільно використовувати такі програмні засоби як: графічний редактор Tux Paint, середовище створення алгоритмів Scratch графічний редактор з інструментами штучного інтелекту AutoDraw, а також освітні платформи для розвитку пізнавальних інтересів LogicLike та WordWall.

Графічний редактор Tux Paint – це безкоштовна програма для малювання, використовується в школах по всьому світу та сприяє розвитку творчості дітей.

Tux Paint має простий та дружній інтерфейс, веселі звукові ефекти допомагають дітям відчувати себе комфортно під час малювання. Програма надає полотно та різноманітні інструменти для малювання. Діти можуть виразити свою творчість, створюючи малюнки, а також вивчати основи роботи з комп'ютером [2].

Scratch – це інтерактивне середовище програмування, яке дозволяє учням початкової школи ознайомитись з алгоритмами виконання дій. Уроки з використанням середовища Scratch в початковій школі можуть бути захоплюючими та пізнавальними, а також сприяти розвитку їхньої творчості та логічного мислення. Основними перевагами Scratch є легкий інтерфейс і блок-програмування, що дозволяє навчати дітей створювати алгоритми без складнощів. Замість писання коду, діти використовують готові блоки команд, які можна перетягувати та з'єднувати.

На уроках інформатики діти, використовуючи середовище програмування Scratch можуть: створювати примітивні мультфільми, анімувати персонажів, додавати фони та звукові ефекти; створювати графічні ігри; навчатися математики та логіки, створювати завдання для вивчення таблиці множення, логічних головоломок тощо. Загалом, Scratch – це потужний інструмент для розвитку творчості, логічного мислення та навичок програмування [3].

У сучасному світі, де технології стають необхідним атрибутом нашого щоденного життя, важливо забезпечити дітей не лише базовими знаннями з інформатики, але й розвивати їх творчі здібності та вміння працювати з інноваційними інструментами. Один із таких інструментів – графічний редактор з штучним інтелектом AutoDraw, що може стати цінним програмним ресурсом на уроках інформатики в початковій школі.

AutoDraw – це онлайн-інструмент, розроблений компанією Google, який використовує штучний інтелект для розпізнавання малюнків, намагаючись автоматично надати користувачеві варіанти схожих вже готових зображень. AutoDraw дозволяє навіть тим, хто не має навичок малювати, створювати якісні ілюстрації шляхом вибору готових елементів зі списку запропонованих. Крім того, використання AutoDraw сприяє розвитку у дітей навичок розпізнавання образів [4].

Ще однією перевагою використання AutoDraw є його доступність. Онлайн-інструмент, який може бути легко доступний у шкільних комп'ютерних класах або навіть на планшетах чи смартфонах, що дозволяє дітям використовувати його як у школі, так і вдома для самостійної роботи або творчих проєктів.

Отже, використання графічного редактора з штучним інтелектом AutoDraw на уроках інформатики в початковій школі може сприяти підвищенню інформаційної грамотності, розвитку творчих здібностей та вміння працювати з сучасними технологіями у молодших поколіннях.

Також розглядаючи інтерактивні ресурси для навчання варто згадати про такі розвиваючі освітні платформи як LogicLike та WordWall, які дозволяють створювати цікаві завдання, інтерактивні вправи та навчальні моделі.

Освітня платформа LogicLike пропонує інтерактивні завдання, які допомагають учням краще засвоювати матеріал. Вони можуть виконувати вправи, розв'язувати задачі та вивчати нові поняття через гру [5].

Сайт надає можливість візуально представити алгоритми, логічні структури, вікторини та головоломки, підібрати завдання відповідно до рівня навченості учнів. Загалом, LogicLike може бути корисним доповненням до уроків інформатики, але варто враховувати його обмеження та використовувати його розумно.

Wordwall – це онлайн-сервіс, який дозволяє створювати власні навчальні ресурси за допомогою шаблонів, слів і зображень. Їх можна роздрукувати чи проходити онлайн, вибираючи з різних типів і тем.

Wordwall пропонує різноманітні шаблони та структури, достатньо лише наповнити їх змістом. Інтерактивні завдання можна створювати, роздрукувати або відтворювати на екрані, вибираючи зручний спосіб демонстрації та використання [6].

Отже, в процесі навчання інформатики в початковій школі важливим є використання не тільки стандартного програмного забезпечення, а й інтерактивних ресурсів та інструментів, які сприяють підвищенню зацікавленості дітей, розвитку критичного мислення, практичних навичок роботи, покращенню володіння та використання ними сучасних інформаційних технологій. Інтерактивні ресурси дозволяють дітям вивчати матеріал у цікавій формі, використовуючи ігрові та інтерактивні методи навчання. Такий підхід сприяє більш ефективному засвоєнню навчального матеріалу та розвитку різноманітних навичок учнів, що є ключовими у сучасній освіті. Тому, використання в освіті сучасних інструментів інформаційно-комунікаційних технологій, є важливою складовою успішного освітнього процесу початкової школи.

Список використаних джерел

1. Синишин Л. В. Методика навчання інформатики в початковій школі. Навчально-методичний посібник. Чортків, 2019. 76 с. Ел.
2. <https://kotyash-vadim.jimdofree.com/%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%BC%D0%BD%D0%B5-%D0%B7%D0%B0%D0%B1%D0%B5%D1%81%D0%BF%D0%B5%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F/%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9-%D1%80%D0%B5%D0%B4%D0%B0%D0%BA%D1%82%D0%BE%D1%80-tux-paint/> Програмне забезпечення, графічний редактор Tux Paint. (24.04)
3. <https://justsmart.com.ua/uk/blog/shho-take-scratch/> Ляшенко О. Що таке скретч? (24.04)

4. https://znayshov.com/News/Details/autodraw_innovatsiyni_instrument_dlia_maliuvannia_z_mashynnym_navchanniam_vid_google AutoDraw: інноваційний інструмент для малювання з машинним навчанням від Google. (25.04)
5. <https://logiclike.com/uk/logichni-zadachi> Логічні задачі, захоплюючі головоломки (25.04)
6. <https://vchymo.com/application/WordWall> WordWall (25.04)

Суржук Тетяна Борисівна,
кандидат педагогічних наук, доцент
Борух Софія Василівна,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
педагогічного факультету
Рівненського державного гуманітарного університету,
м. Рівне

ВИКОРИСТАННЯ УЧНЯМИ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ МОВЛЕННЄВИХ УМІНЬ ЯК НАСКРІЗНИХ У ОВОЛОДІННІ НАВЧАЛЬНИМИ ПРЕДМЕТАМИ

Мовлення є основним засобом комунікації, його необхідно вміло використовувати у всіх сферах життя. Сучасне суспільство потребує людей, які вміють чітко, лаконічно та аргументовано висловлювати свої думки, володіють різними стилями мовлення та можуть ефективно спілкуватися в різних ситуаціях. Спроможність учнів початкових класів виразно та чітко висловлювати свої думки є важливою умовою для успішного навчання на всіх етапах освітнього процесу. Розвиток мовлення включає у себе не лише навички вербальної комунікації, але й розвиток емоційного і соціального інтелекту. Здатність виразно спілкуватися з оточуючими сприяє формуванню позитивних взаємин та соціальної інтеграції.

Основна мета навчання української мови в початкових класах [1, с. 13] – формування ключової комунікативної компетентності молодшого школяра, яка виявляється у здатності успішно користуватися мовою (всіма видами мовленнєвої діяльності) у процесі спілкування, пізнання навколишнього світу, вирішення життєво важливих завдань. Під компетентністю розуміється поєднання знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, особистих якостей, що визначає здатність особи успішно провадити діяльність у нових непередбачуваних умовах. Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності сформульовано в термінах компетентнісного підходу: знаннєвий компонент – *учень / учениця називає, формулює, записує, наводить приклади* тощо; діяльнісний – *учень / учениця розпізнає, розрізняє, описує, аналізує, порівнює, планує, застосовує* тощо; ціннісний – *учень / учениця усвідомлює, критично ставиться, оцінює, обґрунтовує, робить висновки, висловлює судження* тощо.

Вивчаючи українську мову, учні оволодівають мовленнєвими вміннями. Ці вміння [3, с. 21] мають загальнонавчальний характер і в подальшому навчанні стають міжпредметними.

У Державному стандарті початкової освіти [5, с. 11–14] визначено такі вимоги до обов'язкових результатів навчання мовно-літературної освітньої галузі:

- здобувач освіти *взаємодіє з іншими особами усно, сприймає і використовує інформацію для досягнення життєвих цілей у різних комунікативних ситуаціях* (сприймає усну інформацію; перетворює усну інформацію в різні форми повідомлень;

аналізує та інтерпретує усну інформацію; оцінює усну інформацію; висловлює і захищає власні погляди; використовує вербальні та невербальні засоби під час представлення своїх думок; регулює власний емоційний стан; працює з текстом; читає творчо);

- здобувач освіти *висловлює думки, почуття та ставлення, взаємодіє з іншими особами письмово та в режимі реального часу, дотримується норм літературної мови* (створює письмові висловлювання; взаємодіє в режимі реального часу; редагує письмові тексти);

- здобувач освіти *досліджує індивідуальне мовлення для власної мовної творчості, спостерігає за мовними явищами, аналізує їх* (досліджує мовні явища; використовує знання з мови у мовленнєвій творчості).

У виділених вимогах чітко простежуються характеристики мовленнєвих умінь.

Призначення мовленнєвої складової оволодіння українською мовою та читанням полягає в забезпеченні цілеспрямованого формування вмінь, що є базовими для ключових і предметних компетентностей. Її зміст реалізують на кожному уроці, що дає змогу зробити процес розвитку мовленнєво-комунікативних умінь і навичок ефективним.

У тлумачному словник української мови [4, с. 306] слово «наскрізний» пояснюється як такий, що проходить наскрізь через що-небудь з виходом назовні; по якому пересування здійснюється від початкового до кінцевого пункту маршруту без перешкод; який зберігається на всьому протязі чого-небудь, від початку до кінця; який повністю охоплює всі моменти виробничої діяльності.

Базуючись на цьому тлумаченні, вважаємо, що сформовані мовленнєві уміння є наскрізними вміннями учнів у оволодінні навчальними предметами. Мовленнєві уміння спільні для всіх начальних предметів є засобом інтеграції та міжпредметних зв'язків.

Здатність учнів початкових класів використовувати мовленнєві уміння в процесі оволодіння предметними і ключовими компетентностями виявляється у виконанні самотійної роботи з різними джерелами інформації; оформленні результатів спостережень в усній і письмовій формах; формуванні думки в зовнішньому і внутрішньому мовленні; проведенні самоаналізу; вмінні виділяти проблеми, робити припущення, планувати навчальну діяльність, обмірковувати, порівнювати, узагальнювати і робити висновки.

Наведемо приклади мовленнєвих (наскрізних) і предметних результатів навчальної діяльності [2], формування яких закладено у проєкті уроку окремої дисципліни.

Урок української мови в четвертому класі. Тема уроку: Складання ділових текстів (записка).

Результати навчальної діяльності, формування яких закладено у проєкті уроку

Мовленнєві (наскрізні)	Предметні
Учень / учениця:	Учень / учениця:
- отримується правил культури письмового спілкування;	- знайомиться зі структурою записки як ділового тексту;
- використовує у мовленні слова ввічливості;	- складає записку з поясненням певного факту;
- аналізує та інтерпретує усну інформацію;	- редагує зміст записки, висловлює поради щодо можливого удосконалення тексту;
- вміє працювати в парах / малих групах;	- добирає слова відповідно до
- бере участь в обговоренні;	

- використовує словесні засоби під час презентування своїх думок;
- вчиться презентувати результати роботи групи

запропонованої ситуації та свідомо пояснює вибір уживаного слова чи звороту

Урок природничої освітньої галузі в четвертому класі. Тема уроку: Населення Землі. Умови життя на Землі.

**Результати навчальної діяльності,
формування яких закладено у проєкті уроку**

Мовленнєві (наскрізні)

Учень / учениця:

- вчиться висловлювати власні міркування за результатами спостережень;
- вчиться виявляти і формулювати дослідницькі проблеми;
- вчиться обґрунтовувати розв'язання дослідницьких завдань;
- вчиться використовувати у навчальних і життєвих ситуаціях інформацію з таблиць, діаграм;
- набуває досвіду спілкування з іншими учасниками групи та вчителем;
- використовує словесні засоби під час узагальнення своїх думок;

Предметні

Учень / учениця:

- має уявлення про населення Землі;
- розпізнає риси людей за їхніми основними характерними рисами;
- розуміє причини розселення людей на Землі;
- читає карту, її умовні позначення;
- вміє працювати з глобусом і картою

Урок математики в четвертому класі. Тема уроку: Алгоритм письмового ділення на одноцифрове число з розгорнутим поясненням. Складені задачі, які є комбінаціями вивчених видів простих задач на дії різних ступенів.

**Результати навчальної діяльності,
формування яких закладено у проєкті уроку**

Мовленнєві (наскрізні)

Учень / учениця:

- висловлює власні міркування щодо життєвих ситуацій, які розв'язуються математичним шляхом;
- супроводжує припущення й міркування поясненням, формулює висновки на основі припущень;
- вміє поводити найпростіші логічні операції: розуміння понять, узагальнення, класифікація, доказ;
- обмірковує результати обчислювальних експериментів;
- набуває навичок співпраці з іншими учнями в парі / малій групі;
- вчиться презентувати роботу групи;

Предметні

Учень / учениця:

- застосовує зв'язок між діями множення і ділення для обчислення виразів;
- складає вирази на ділення з виразів на множення;
- застосовує алгоритм письмового ділення на одноцифрове число з розгорнутим поясненням;
- прогнозує кількість цифр у частці до знаходження результату;
- перевіряє правильність виконання ділення;
- коментує свої дії під час виконання обчислень;
- розв'язує складені задачі, які є комбінаціями вивчених видів простих задач

- опановує наукові методи отримання нових знань: обчислення, експеримент, аналіз, логічні умовиводи

Наведені приклади підтверджують думку про те, що мовленнєві уміння є наскрізними в оволодінні навчальними предметами. Результати їхнього використання учнями початкових класів виявляється в уміннях самостійно обмірковувати ситуацію; пояснювати явища, їхні причини та зв'язки; виконувати різні види усних і письмових робіт з метою використання виучуваного теоретичного матеріалу; самостійно вчитися; оцінювати отримані результати.

Список використаних джерел

1. Вашуленко М. С. Українська мова і мовлення в початковій школі: Метод. посіб. Київ : Видавничий дім «Освіта», 2018. 400 с.
2. Должек Г. М., Твердохвалова І. А. Я дослідник. Розробки уроків та методичні рекомендації. Київ : Видавничий дім «Освіта», 2017. 48 с.
3. Компетентісно орієнтоване навчання в початковій школі: мовно-літературна освіта : колективна монографія Колективна монографія /за наук. ред. Суржук Т. Б., Костолович. Т. В. Рівне : Зень, 2022. 422 с.
4. Новий тлумачний словник української мови / укл. Яременко В., Сліпушко О. Київ : «Аконіт». Т. 2. 928 с.
5. Типові освітні програми для закл. загальної середньої освіти: 1–2 та 3–4 класи. Київ : Видавництво «Світоч», 2019. 336 с.

Хріник Євген Олександрович,

доктор філософії,

викладач інформаційних дисциплін

Давидова Софія Сергіївна,

здобувач ступеня «фаховий молодший бакалавр»

КЗ «Нікопольський фаховий педагогічний коледж» ДОР»,

м. Нікополь

ПРОБЛЕМА ВПРОВАДЖЕННЯ ГЕЙМІФІКАЦІЇ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

В умовах швидкого розвитку та змін в системі початкової освіти важливу роль відіграють медіа – та цифрова грамотність, а також цифрові навички, забезпечують вміння людини застосовувати практичним шляхом сучасні інформаційні технології. Освітній процес початкової школи найбільш сприятливий для впровадження інформаційних технологій, що суттєво змінюють процес оволодіння школярами знань та практичних навичок. Для закладів початкової освіти в сьогоденні є надзвичайно актуальне питання розвитку в дітей креативності, активності, творчості, прагнення до самонавчання. Учням важливо бути свідомими у власному навчанні і не бути обмеженими тільки у виконання навчальних завдань, а й розуміти мету отриманих знань та практичних навичок, бути ініціативними та розвивати власні професійні компетентності. Задля цього було вирішено впроваджувати ігрові технології, що дозволить окреслити основні вектори для підвищення ефективності освітнього процесу шляхом використання ігрових методик. Якщо говорити про ігрову діяльність в освітньому процесі, маємо на увазі складний багатовекторний процес, що є

надзвичайно важливим для розвитку та становлення особистості здобувача, який можемо розділити на такі рівні: 1) складові гейміфікації (досягнення, нагороди, автари тощо); 2) принципи роботи (фідбек, взаємодія з учасниками, робота на перемогу); 3) динаміка гри (емоції гравців, прогрес гравця, стосунки між учасниками).

Ігрові технології мають на меті допомогти дітям засвоїти та зрозуміти складні принципи, аспекти навчального матеріалу, а також можливість навчитися розв'язувати складні проблеми та приймати важливі рішення у нестандартних ситуаціях.

Однак, разом з цим, запровадження в освітньому процесі новітніх педагогічних технологій на основі інформаційно-комунікаційних технологій не повинно мати деструктивну дію, а навпаки, повинно забезпечувати гармонійне поєднання цифрових та традиційних технологій навчання, вдосконалюючи та підсилюючи існуючий педагогічний досвід.

Нині гейміфікація є одним із інноваційних освітніх інструментів. Освітній процес із використанням гейміфікації забезпечує: стимул учнів до активного та плідного спілкування, інтенсивність роботи над спільною проблемою; навчає відстоювати власну точку зору та думки задля вирішення тієї чи іншої проблеми; підвищує вмотивованість; розвиває та стимулює розумові навички, просторову уяву, реакцію; надає можливості для навчання в інтерактивному середовищі, в якому вони тренуються, починають все спочатку в разі невдачі, вчитись на власних помилках. Провідна ідея гейміфікації полягає в отриманні постійного фідбеку користувача, швидке засвоєння загальних правил та функцій гри, а також поступове занурення студента у найбільш тонкі моменти.

Наукові розвідки праць вчених дають змогу зазначити, що використання ігрових технологій (механік) суттєво впливає на усвідомлення сенсу діяльності, допомагає виявити рівень майстерності, активізує автономію та створює взаємодію. Науковець К. Вербак акцентує на мотиваційній функції гейміфікації, що забезпечує активізацію діяльності людей. Погоджуючись із цим, Д. Хантер вказує на те, що гейміфікація дає змогу не тільки створювати нові ігри, а також використовувати їх частини для мотивації людини [6].

Науковці стверджують на безпосередньому зв'язку гарного ігрового дизайну та ефективністю навчання [5], а також наголошують, що традиційні освітні плани та традиційний процес навчання не можуть повністю відповідати новим освітнім викликам та запитам. Безперечно, використання традиційних підходів та методик приносить користь, спонукає та підтримує тривалий інтерес студентів до освітнього процесу. Присутність всіляких нагород за досягнуті результати та відсутність покарань за помилки дає можливість зосередитися студентам на прогресі, до чітко та конкретно поставленої мети. Проте, частина вчителів, з огляду на всі позитивні компоненти, зауважують, що гейміфікація не може бути універсальним способом до побудови освітнього процесу [2].

Отже, гра – є одним із видів діяльності молодших школярів, що об'єднує інші види діяльності, які відображаються в умовних ситуаціях, з метою отримання суспільного досвіду всіма учасниками. Ігрова діяльність захоплює та підводить учнів до уявного інформаційного середовища, викликаючи у них цікавість до вивчення нового навчального матеріалу.

Ігрова діяльність завбачує конкуренцію, що є мотивом для здійснення ефективної освітньої діяльності. Вона непомітно заохочує молодшого школяра на досягнення поставлених цілей та мети. Таким чином, процес гейміфікації в освітньому процесі початкової школи забезпечує підвищенню мотивації дітей, спираючись на базові

психологічні потреби людини за допомогою ігрових технологій (механік), саме тому питання впровадження її в освітній процес є актуальним.

Список використаних джерел

1. Бугайова В. Ю. Гейміфікація як спосіб формування активної професійної поведінки майбутніх фахівців ІТ галузі.л Збірник наукових праць «Педагогіка та психологія». Харків, 2017. Вип. 56, С. 129–135.
2. Гончарова Н. О. Використання ігрових технологій в STEM-освіті. *Нові технології навчання: наук.-метод. зб.* Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України. Київ, 2016. Вип. 88. Частина 2. С. 160–163.
3. Коневщинська О. Е. Зарубіжний досвід використання «MINECRAFT: EDUCATION EDITION» у проектній діяльності. *Інформаційні технології в освіті.* 2017. № 3 (32), С. 86–97.
4. Приходькіна, Н. О. Гейміфікація як ефективна технологія розвитку медіаграмотності учнів: досвід США. Збірник наукових праць «Педагогічні науки», (92), 84–90. Режим доступу: <https://doi.org/10.32999/ksu2413-1865/2020-92-14>
5. Шість кроків до гейміфікації навчання (із прикладами). URL: <https://ain.ua/2017/12/06/6-kroki-v-do-gejmifikaci%D1%97-navchannya> (дата звернення: 01.05.2024).

РОЗДІЛ I

ІННОВАЦІЙНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В СУЧАСНІЙ ПОЧАТКОВІЙ ОСВІТІ

Вихованець Ірина Володимирівна,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
педагогічного факультету
Рівненського державного гуманітарного університету
Науковий керівник: Сосюк Анна Володимирівна,
кандидат педагогічних наук, доцент

ФОРМУВАННЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ НА УРОКАХ МОВНО- ЛІТЕРАТУРНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ

У сучасному цифровому світі вміння працювати з інформацією та аналізувати її критично є надзвичайно важливими. Особливо це стосується уроків мовно-літературної освітньої галузі, де використання Інтернету та пошукових систем може сприяти учням розвивати цифрову грамотність та критичне мислення [5].

Використання Google на уроках мовно-літературної освітньої галузі слугує ключовим компонентом формування критичного мислення за допомогою розвитку цифрової грамотності з таких причин: доступ до інформації, навчання в поєднанні з технологіями, сприяння самостійному навчанню, підготовка до сучасного світу, розвиток критичного мислення.

Критичне мислення відіграє важливу роль у цифровому світі, особливо у процесі використання мережі Інтернет. Учні мають вміти аналізувати інформацію, яка зустрічається та оцінювати її об'єктивність та правдивість, розвинути навички постановки запитань до отриманої інформації, перевірки її джерел та пошуку додаткових доказів перед тим, як зробити висновок на підставі даних з Інтернету [3]. Наприклад, вчитель може запропонувати учням провести дослідження на означену тему, використовуючи Google для пошуку інформації. Здобувачі початкової ланки освіти можуть працювати в групах, де кожен отримує різні завдання щодо пошуку, аналізу та оцінки інформації з Інтернету. Після цього, варто презентувати дослідження перед класом, поділитися своїми висновками та обговорити їх з іншими. Такі завдання можуть стати стимулом для співпраці, обміну ідеями та взаємного навчання між учнями. Крім того, вчителі можуть організувати дискусії або обговорення на основі опрацьованої інформації, що сприятиме розвитку критичного мислення та його аналізу.

Використання практичних вправ та завдань, пов'язаних з мережею Google, не лише допомагає учням сформувавши критичне мислення за допомогою використання цифрової грамотності, але й робить навчання більш захоплюючим та практичним.

Одним зі способів використання Google на уроках мовно-літературної освітньої галузі є розвиток лексичного запасу учнів. Вони можуть використовувати пошуковий двигун для знаходження синонімів, антонімів або визначення значень незнайомих слів. Це допомагає розширити словниковий запас та покращити рівень оволодіння українською мовою [2].

Завдання, які передбачають пошук інформації в мережі Інтернет, можуть бути цікавими для них, оскільки учні бачать практичне застосування отриманих знань.

Під час використання Google на уроках обов'язково обговорити з учнями ризики та етичні аспекти використання Інтернету. Вони мають розуміти, що не вся інформація в Інтернеті є правдивою, а також вміти оцінювати джерела та робити правильний вибір. Вчителю варто забезпечити безпеку в Інтернеті, надати інструкції щодо безпечного використання пошукових систем та актуалізувати увагу на важливості збереження особистих даних та конфіденційної інформації. Окрім того, обговорювати загрози та ризики, пов'язані з використанням Інтернету, такі як шахрайство, кібербулінг, спам та віруси. Важливо навчити учнів розпізнавати потенційно небезпечні ситуації та надавати їм інструменти для захисту своєї безпеки в Інтернеті. Застосування стратегій безпеки в Інтернеті на уроках допомагає учням стати відповідальними та обізнаними користувачами Інтернету, забезпечує їхню безпеку та допомагає уникнути негативних наслідків від використання Інтернету [1].

Для забезпечення успішного впровадження використання Google на уроках мовно-літературної освітньої галузі необхідно здійснювати постійну оцінку ефективності цього підходу та вносити відповідні корективи. Для цього можуть бути використані такі прийоми:

1. Збір зворотного зв'язку від учнів: організація опитувань або обговорень щодо їхнього досвіду використання Google на уроках. Це дозволить зрозуміти, які аспекти роботи були найбільш корисними або проблемними.

2. Аналіз результатів навчальних досягнень: порівняння успішності учнів, які брали участь у заняттях з використанням Google, з тими, хто використовував традиційні методи навчання. Це дозволить визначити, наскільки ефективним є використання Google у навчанні української мови.

3. Співпраця з колегами та експертами: обмін досвідом та кращими практиками з іншими вчителями української мови або експертами в галузі цифрової освіти. Це допоможе отримати нові ідеї та підходи до використання Google на уроках.

4. Постійне оновлення змісту та методик: урахуваючи швидкі зміни в технологіях та освітніх потребах, важливо постійно оновлювати зміст уроків та методики викладання. Це допоможе забезпечити актуальність та ефективність використання Google [4].

Враховуючи широкі можливості та потенціал використання Google на уроках, вчителям варто розглянути такі напрямки розвитку критичного мислення:

1. Застосування інших інструментів Google: окрім пошуку інформації, можна використовувати інші інструменти Google, такі як Google Docs, Google Slides та Google Forms, для створення інтерактивних завдань та презентацій.

2. Створення онлайн-курсів та ресурсів: розробляти онлайн-курси та навчальні ресурси, які базуються на використанні Google, для самостійного вивчення мови учнями поза класом.

3. Співпраця з іншими вчителями та фахівцями: обмінюватись досвідом та співпрацювати з іншими вчителями та фахівцями в галузі цифрової освіти сприятиме вдосконаленню методів використання Google та розробці нових підходів.

4. Інтеграція з іншими предметами: Google може бути використаний не лише на уроках української мови, але й в інших предметах, наприклад, на уроках математики або англійської мови, для проведення досліджень та створення проєктів.

5. Підтримка інклюзивного навчання.

Загальна перспектива цих напрямків полягає в постійному розвитку та вдосконаленні методів навчання, що сприяє покращенню якості освіти та розвитку компетентностей учнів[1].

Отже, використання Google на уроках мовно-літературної освітньої галузі є важливим кроком у вихованні цифрової грамотності та формування критичного мислення серед учнів. Послідовне впровадження різноманітних практик, таких як пошук інформації, критичний аналіз та оцінка джерел, а також спільні завдання, проекти та дебати, сприяє розвитку важливих навичок. Для досягнення максимального ефекту вчителі мають ретельно планувати свої уроки, включаючи різноманітні практичні вправи та завдання. Важливо створити мотиваційне та безпечне середовище, де учні можуть вільно експериментувати з новими ідеями та навичками, ділитися своїми думками та досвідом [4]. Збалансований підхід до використання Google дозволяє забезпечити ефективне навчання, що відповідає сучасним вимогам і допомагає учням стати активними та критичними громадянами цифрового світу.

Список використаних джерел

1. Батрун І. В. Розвиток критичного мислення школярів через використання Google на уроках української мови. *Педагогічна майстерня*. Львів. 2018. С. 9–16.
2. Волошенюк О., Дегтярєва Г., Іванов В. Медіаграмотність та критичне мислення в початковій школі : посібник для вчителя. Київ : ЦВП, АУП, 2017. 196 с.
3. Компаній О. Розвиток критичного мислення у школярів початкових класів: з досвіду роботи. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка*. 2023. Т. 177. № 21. С. 13–20.
4. Марченко Н. В. Інтеграція інформаційно-комунікаційних технологій у викладання української мови для підвищення рівня цифрової грамотності учнів. *Педагогіка і психологія*. Київ. 2021. С. 8–12.
5. Помегун О., Сущенко І. Путівник з розвитку критичного мислення в учнів початкової школи: методичний посібник для вчителя, Київ, 2017. С. 8–20.
6. Райта О. Б. Реалізація інформаційно-цифрових компетентностей на уроках української мови та літератури як фактор розвитку творчих здібностей учнів: навчально-методичний посібник, Великі Мости, 2022. С. 7–16.

Владимирова Марина Олександрівна,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
педагогічного факультету
Херсонського державного університету
Науковий керівник: Голінська Тетяна Миколаївна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
м. Херсон

РЕАЛІЗАЦІЯ ДОСВІДУ КРАЇН СВІТУ В СУЧАСНИХ ТЕНДЕНЦІЯХ ІНТЕГРОВАНОГО НАВЧАННЯ У ГАЛУЗІ МИСТЕЦТВА

Сучасні тенденції в освіті диктують необхідність переходу від традиційних методів навчання до інтегрованих, які поєднують різні навчальні предмети та галузі знань. Це стосується й мистецької освітньої галузі, яка має величезний потенціал для розвитку

творчого мислення, емоційної сфери та естетичного смаку учнів. Педагогічна освіта динамічно розвивається, оновлюючись та вдосконалюючись відповідно до потреб часу.

Інтегроване навчання в мистецтві надає учням таких можливостей:

глибше розуміти світ (визначення спільної мети у вивченні різних дисциплін, об'єднаних мистецькою складовою);

розвивати творчі здібності (заохочення учнів до експериментів, пошуку нових ідей та нестандартних рішень);

удосконалювати навички комунікації (навчання чітко та лаконічно висловлювати свої думки, формувати аргументи та презентувати свої роботи);

підвищувати самооцінку (відчуття впевненості у своїх силах та можливостях).

Л. Масол констатує: «Інтеграція змісту загальної мистецької освіти (зовнішня і внутрішня, понятійна та світоглядна, повна або часткова) зумовлює необхідність розробки відповідних інтегративних художньо-педагогічних технологій з урахуванням вікових особливостей учнів і вимог Нової української школи» [1, с. 26].

Досвід країн світу переконує, що інтегроване навчання в мистецтві може бути дуже ефективним. Наприклад:

- у фінських школах мистецтво є обов'язковим предметом для всіх учнів. Інтегровані уроки мистецтва використовуються для розвитку творчого мислення, навичок вирішення проблем та співпраці;

- у сінгапурських школах мистецтво використовується для розвитку естетичного смаку учнів та розуміння різних культур. Інтегровані уроки мистецтва допомагають учням краще розуміти історію та літературу;

- у США інтегровані уроки мистецтва використовуються для розвитку мовних навичок учнів. Мистецтво також використовується для вивчення історії та культури різних народів;

- у Бельгії інтегроване навчання мистецтв об'єднало монопредметні блоки (музика, малювання, танець і драма).

- у Польщі в початкових класах запровадили інтегрований курс мистецтва на базі об'єднання музики й образотворчого мистецтва. Також інтегрують мистецтво із природознавством, рідною мовою і фізичною культурою;

- у Китаї дотримуються вікових закономірностей фізіологічного та психологічного розвитку дітей, а також закономірностей мистецької педагогіки та педагогіки творчості.

За визначенням Л. Масол мистецькі курси допомагають об'єднати ізольовані предмети і діють як інтегрована «естетична парасолька» [2].

Чжао Бейбей наголошує: «Стандарти вводять обов'язкові навчальні курси мистецтва поетапно:

- перший етап (1–2 клас) – це переважно синтетична мистецька діяльність;

- другий етап (3–7 класи) зосереджується на музиці (співи та інструментальна музика) та образотворчому мистецтві, дизайні;

- третій етап (8–9 класи) пропонує інтегрований курс мистецтва, що охоплює обов'язкові мистецькі курси: музику, образотворче мистецтво, танці, драму (включаючи оперу), кіно та телебачення (включаючи цифрове медіа-мистецтво)» [3, с. 72].

Таким чином, організація інтегрованої мистецької діяльності в роки шкільного навчання дає змогу учням оволодіти 1–2 мистецькими спеціальностями, що забезпечує

плавний перехід до вищої освіти із її вимогами обов'язкового модульного навчання мистецтву для всіх спеціальностей без винятку.

В Україні інтегроване навчання в мистецтві також набуває все більшої популярності. Більшість учителів використовують інтегровані уроки мистецтва у своїй практиці. Однак, для більш широкого впровадження цього підходу вчителі повинні володіти методиками інтегрованого навчання та мати знання із різних предметів.

Для цього необхідно розробити методичні матеріали та посібники для вчителів, що допоможуть їм у плануванні та проведенні інтегрованих уроків мистецтва.

Шкільні освітні заклади мають бути оснащені необхідними матеріалами та обладнанням для проведення інтегрованих уроків мистецтва.

Інтегроване навчання в українських школах засобами мистецьких дисциплін має такі переваги:

здійснюється розвиток творчості та критичного мислення (інтегроване навчання мистецтва може допомогти учням розвинути свою творчість та критичне мислення, оскільки воно заохочує їх до самовираження, дослідження та вирішення проблем);

відбувається підвищення мотивації та зацікавленості (інтегроване навчання мистецтва може зробити навчання більш цікавим та захоплюючим для учнів, оскільки в процесі навчання використовуються сучасні методи та технології дослідження);

формується вміння спілкування та співпраці (інтегроване навчання мистецтва може допомогти учням розвинути свої навички спілкування та співпраці, оскільки діяльність відбувається в групі або в команді);

розвивається естетична чутливість і смак, учні набувають культурної обізнаності (під час інтегрованого навчання мистецтва учні знайомляться з різними видами, типами, формами мистецтва, вивчають історичні етапи розвитку культури).

Отже, інтегроване навчання мистецтва може бути цінним інструментом для розвитку творчості, критичного мислення, естетичної чутливості та культурної обізнаності учнів. Вивчення досвіду країн світу допоможе у розробці сучасних методик внутрішньопредметного і міжпредметного інтегрованого навчання в початковій і середній ланках освіти; сприятиме впровадженню кращих зразків зарубіжного досвіду в українську систему освіти.

Список використаних джерел

1. Масол Л., Інтеграція? Інтеграція. Інтеграція... Інтеграція! (Поліцентрична інтеграція змісту загальної мистецької освіти). Теорія художньої освіти та виховання. *Мистецтво та освіта*. №1 (95) 2020. С. 20–26.
2. Масол, Л. М. Навчально-методичний посібник Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Мистецтво» у 1-2 класах на засадах компетентнісного підходу». Київ : Генеза, 2019. 208 с. URL:[https://lib.imzo.gov.ua/wa-data/public/site/books2/navchalno-metodychny-posibnyky/dlya-pedpraysivnykiv/%D0%9C%D0%B0%D1%81%D0%BE%D0%BB_%D0%9C%D0%B8%D1%81%D1%82_%D0%9D%D0%A3%D0%A8%D0%BC%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4_2.%D1%83%D0%BA%D1%80_\(109-19\)_S.pdf](https://lib.imzo.gov.ua/wa-data/public/site/books2/navchalno-metodychny-posibnyky/dlya-pedpraysivnykiv/%D0%9C%D0%B0%D1%81%D0%BE%D0%BB_%D0%9C%D0%B8%D1%81%D1%82_%D0%9D%D0%A3%D0%A8%D0%BC%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4_2.%D1%83%D0%BA%D1%80_(109-19)_S.pdf) (дата звернення:30.03.2024).
3. Чжао Бейбей. Образотворче мистецтво в китайській школі: контекст інтеграції. *Південноукраїнські мистецькі студії*. Науковий журнал. Випуск 2 (3). Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2023. С. 69–74. URL:<file:///C:/Users/Public/Videos/Downloads/5-13-PB.pdf> (дата звернення: 30.03.2024).

Колодич Сніжана Іванівна,
здобувач другого (магістерського) рівня
вищої освіти педагогічного факультету
Рівненського державного гуманітарного університету
Науковий керівник: Яковишина Тетяна В'ячеславівна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
м. Рівне

ЗАСТОСУВАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ЕЙДЕТИКИ В СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Сучасний освітній простір початкової школи вимагає запам'ятовування великого обсягу інформації. Це сприяє появі значної кількості новітніх методик розвитку пам'яті та мислення молодших школярів. Серед них, на наш погляд, досить ефективною є ейдетика.

Ейдетика – це галузь психології, що вивчає способи сприйняття та мислення. У початковій школі цю технологію застосовують для обробки, зберігання та відтворення інформації, адже в її основі лежить використання найбільш ефективних та перевірених практикою прийомів запам'ятовування, заснованих на максимальному використанні *образного типу інформації*. Використання ейдетичних методів дозволяє викликати інтерес до навчання, розвивати креативність та вдосконалювати мислення. Отже, ейдетизм – це різновид образної пам'яті, що проявляється у здатності зберігати яскраві образи предметів упродовж тривалого часу. Ейдос – з грецької означає «образ», ейдон – бачу, а ейдетика – вміння працювати з живою уявою, використовуючи мнемічні прийоми [3].

У початковій школі застосування ейдетики сприяє розвитку уяви та творчих здібностей молодших школярів. Завдяки різноманітним вправам учні малюють в уяві різні образи, вчать створювати власні історії. Наприклад, ейдетичні ігри стимулюють уяву, дозволяють дітям створювати нові світи та експериментувати з різними ідеями. Водночас ейдетика допомагає розвитку аналітичного та проблемного мислення. Учні, які швидко вирішують ейдетичні завдання, аналізують інформацію, виділяють головне та шукати нестандартні рішення. Це важливі навички, які допоможуть дітям не лише в навчанні, але й у подальшому житті.

Варто сказати й про те, що ця методика може стимулювати саморефлексію та розвиток емоційного інтелекту дітей молодшого шкільного віку. Розв'язуючи ейдетичні завдання, учні краще розуміють свої думки, почуття та переконання. Це сприяє їхньому особистісному зростанню та розвитку міжособистісних відносин.

Отже, як бачимо з вище викладеного, застосування ейдетики в початковій школі є важливим інструментом для розвитку молодших школярів у багатьох аспектах, а саме:

- креативному та аналітичному мисленню;
- розвитку уяви та емоційного інтелекту;
- творчих здібностей та саморефлексії.

Це дає підстави для включення ейдетичних методів в сучасний освітній простір початкової школи.

Слід відмітити, що ейдетика також застосовується у роботі в інклюзивному класі. Це допомагає учням із особливими освітніми потребами швидше засвоювати навчальний матеріал [1]. Завдяки ейдетизму характерною є емоційна забарвленість образів. Ейдетизм

(від гр. «ейдос» – вигляд, образ) – це психічне явище, яке полягає у здатності відтворювати яскравий наочний образ переважно тоді, коли об'єкт, який викликає цей образ, уже безпосередньо не діє на органи відчуття через тривалий вплив.

Використовуючи різні засоби ейдетики, вчитель-асистент розвиває одну з найважливіших сторін психічного життя дитини – пам'ять, яка отримує незвичний розвиток в особистісно-зорієнтованому навчанні. На відміну від логічної пам'яті, обсяг образної пам'яті необмежений. Ейдетика заснована на методі, який базується на конкретно-образному мисленні. Перевага образного мислення полягає в одномоментному засвоєнні інформації – образної, яскравої.

Завдяки нестандартним підходам до застосування ейдетичних ігор заняття стають цікавими і захоплюючими. У процесі такої роботи розвивається фантазія та інші види сприйняття учнів, образне мислення й пам'ять. У кліматі позитивного емоційного настрою навчальний матеріал сприймається і засвоюється легко та невимушено [3].

Наголосимо на тому, що значних успіхів методами та прийомами ейдетики можна досягти у процесі вивчення математики у початковій школі, адже важливо не лише викладати математику як збірник правил і формул, але й створювати стимулююче освітнє середовище для розвитку творчого мислення та зацікавленості учнів з цього предмету. Використання методів та прийомів ейдетики на уроках математики значно підвищує ефективність навчання та робить його набагато цікавішим для дітей. Один із таких методів ейдетики є використання візуалізації. При цьому вчитель надає учням можливість уявити математичні концепції за допомогою малюнків, діаграм, схем чи інших візуальних засобів. Наприклад, використання малюнків для пояснення геометричних понять або використання діаграм для розуміння відносностей між числами [1].

Ще одним важливим прийомом є стимулювання творчості дитини через постановку нестандартних завдань та загадок. Учитель пропонує розв'язати математичні задачі, які вимагають нестандартного підходу чи застосування креативних стратегій. Наприклад, складання математичних головоломок або розв'язування задач із неочікуваним об'єктом аналізу. Разом з тим, ейдетичні методи вчитель може включати в рольову гру. Він створює ситуацію, в якій учні виступають в ролі математичних дослідників або намагаються розв'язати реальні життєві проблеми з використанням математичних понять. Це допомагає дітям побачити практичне застосування математики та розвинути навички розв'язувати задачі.

Отже, методи та прийоми ейдетики на уроках математики в початковій школі створюють сприятливе середовище для розвитку творчого мислення та зацікавленості учнів у цьому предметі. Вони допомагають учням краще зрозуміти математичні концепції, стимулюють їх до пошуку нестандартних рішень та розвивають навички співпраці та комунікації. Такий підхід не лише робить навчання математики більш ефективним, але й цікавішим та захоплюючим для учнів.

Виходячи з вище означеного, можемо резюмувати, що потреба в образному сприйнятті навколишнього світу має велике значення у молодшому шкільному віці. Адже застосування методів і прийомів ейдетики у сучасному освітньому просторі початкової школи допоможе школяреві краще вчитися, гармонійно розвиватися, і головне – бути зібраним та сконцентрованим. Ейдетика сприяє не лише запам'ятовуванню, але й відтворюванню образів – а це важливий фактор сучасного процесу навчання.

Список використаних джерел

1. Антошук Є. 10 уроків чудової пам'яті. Київ: Ешке О., 2003. 14 с.
2. Артихович В. Сходинки творчого мислення. Навчально-методичний комплекс дисципліни «Ейдетика (практична психологія та психологія творчості)». Київ: Інститут економіки та права «КРОК», 2003. 36 с.
3. Чепурний Г., Палійчук Ю. Серія «Як навчитися легко вчитися». Книга 1. Асоціативний зв'язок, цифри та творче мислення. Навчально-методичний посібник. Видання друге доповнене. Волинь: Розвиток, 2006. 80 с.
4. Проектування розвитку та психолого-педагогічного супроводу обдарованої особистості: в умовах воєнного стану: матеріали науково-практичної онлайн-конференції (Київ, 23–25 червня 2022 р.). Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2022. 368 с.

Лоза Юлія Олегівна,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
факультету педагогічної освіти та соціальної роботи
Волинського національного університету імені Лесі Українки
Науковий керівник: Данилюк Оксана Климівна,
кандидат філологічних наук, доцент,
м. Луцьк

ВИКОРИСТАННЯ ДИДАКТИЧНОЇ ГРИ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ

Освітній процес у Новій українській школі вимагає стратегії прискореного, випереджувального інноваційного розвитку освіти й науки, забезпечення умов для розвитку, самоствердження і самореалізації особистості впродовж життя. Тому зважаючи на новий зміст освіти навчання молодших школярів знаходиться в епіцентрі уваги, адже саме перші роки мають надзвичайно важливий вплив на подальший розвиток інтелекту, творчості, формування характеру, саморозвиток особистості тощо.

Завдяки активній взаємодії з ідеями та знаннями, а також зі світом загалом, ми бачимо дітей, які готові мати справу із завтрашньою реальністю – реальністю, яку вони втілюватимуть самостійно. З цієї точки зору, навчання через гру є вирішальним для позитивного, здорового розвитку дитини, незалежно від ситуації [1].

Формування навчальних дій дітей молодшого шкільного віку пояснюються специфікою пізнавальних процесів малюків: відчуттів, сприймань, пам'яті, уяви та мислення. Відтак вікові особливості розумових дій дітей полягають у тому, що кожний із зазначених компонентів розумової діяльності насичений руховим змістом, образами, переживаннями. Під час сприймання інформації в дитини активізується наочно-дійова форма мислення, потім додається образна і нарешті – понятійно-логічна. Така тріада мислення забезпечує переробку чуттєвої інформації та її узагальнення у складних навчальних схемах.

Формування навчальних навичок відбувається у взаємодії дитини з вчителем, який створює умови, за яких розвивається увага, пам'ять, розуміння власних способів пізнання. Саме тому важливо здійснювати діяльнісний підхід до організації навчання дітей. Учитель виступає як організатор навчальної діяльності, в якій дитина виконує складні рухові завдання. Засвоюючи дії, дитина не отримує інформацію в готових схемах, а діє. У такий спосіб відбувається розвиток психомоторних здібностей та інтелекту маленьких учнів.

Аналіз шляхів підвищення ефективності навчання дає можливість виокремити три основних напрями розвитку інноваційних освітніх технологій: використання дискусії у процесі навчання, організація проблемного навчання, впровадження гри в навчальний процес. Отже, серед методів навчання особливого значення набувають ігри, і особливо дидактичні, оскільки ігри мають такі особливості:

- містять ігровий (розважальний, змагальний та ін.) компонент;
- можуть нести навчальний елемент (зміст, організація);

базуються на ігровій діяльності, яка бажана для дітей молодшого шкільного віку [2].

Мета гри – забезпечення переходу від пізнавальної мотивації до зв'язку з появою потреби у знаннях та їх практичного застосування в обстановці навчального процесу; в іграх використовуються прийоми, що «розкріпачують» учнів, викликають бажання вирішувати проблеми в ході гри.

Головними умовами ефективності застосування дидактичних ігор є органічне включення їх до навчального процесу: захопливість, цікавість, обов'язковість ігрових елементів, зокрема зачинів; обов'язковість правил, які не можна порушувати; включення лічилок; емоційне ставлення самого вчителя до ігрових дій (його слова й рухи цікаві, несподівані для дітей) [2].

Запровадження дидактичної гри в освітній процес початкової школи має важливе значення, а саме:

мотивація до навчання: дидактичні ігри стимулюють цікавість і бажання вчитися, оскільки навчання стає активним та інтерактивним процесом, що захоплює дітей;

розвиток когнітивних здібностей: ігри сприяють розвитку мислення, пам'яті, уваги та інших когнітивних функцій. Діти вчаться аналізувати, порівнювати, класифікувати та робити висновки;

підвищення комунікативних навичок: у процесі гри діти спілкуються між собою, вчаться працювати в команді, обговорювати завдання і шукати спільні рішення;

індивідуалізація навчання: дидактичні ігри дозволяють враховувати індивідуальні особливості кожної дитини. Вчитель може підібрати гру, що відповідає рівню розвитку та інтересам конкретного учня;

засвоєння навчального матеріалу: граючи, діти легше засвоюють нову інформацію, оскільки гра забезпечує багаторазове повторення матеріалу в різних формах;

розвиток творчих здібностей: дидактичні ігри сприяють розвитку уяви і творчого мислення, діти вчаться придумувати нові стратегії, вирішувати нестандартні завдання;

психологічний комфорт: ігрова форма навчання знижує стрес і напругу, що можуть виникати під час традиційних уроків, діти почуваються більш розкуто і впевнено;

виховання соціальних навичок: ігри допомагають розвивати навички соціальної взаємодії, такі як співпраця, відповідальність, вміння домовлятися і дотримуватися правил.

Таким чином, дидактичні ігри є ефективним інструментом у навчальному процесі початкової школи, сприяють всебічному розвитку дитини та створюють сприятливі умови для засвоєння знань.

Гра охоплює багато вмінь, які, як нам відомо з досліджень, ведуть до усвідомленого навчання і забезпечують у такий спосіб сприятливе середовище для розвитку вмінь та опанування знаннями, які діти повинні мати, щоб процвітати та досягати успіх у дорослому житті. Діти мають власну мотивацію до гри, що варто використовувати як підґрунтя до навчання та розвитку нових умінь та навичок. Під час гри діти беруть на себе

відповідальність і роблять вибір щодо того, як вони вчиняють.

Отже, запровадження дидактичних ігор в навчальний процес сприяє активізації навчально-пізнавальної діяльності (від виконавського – до пошукового і творчого, та формується система внутрішніх зв'язків. Гра – один із важливих способів взаємодії педагога з дитиною, допомагає дитині вчитися мислити, шукати та використовувати інформацію. Це є дієвим інструментом тренування, який дозволяє ставити питання до світу навколо, не боятися помилок, ризикувати, пробувати знову і знову, що дозволяє дитині стверджуватися у суспільстві.

Список використаних джерел

1. Навчання через гру та діяльнісний підхід: огляд доказів: <http://surl.li/btwkw>
2. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи: підручник для студентів педагогічного факультету. Київ: Абрис, 1997. 366 с.

Мартинюк Тетяна Сергіївна,
здобувач ступеня «фаховий молодший бакалавр»
ВСП «Сарненський педагогічний фаховий коледж
Рівненського державного гуманітарного університету»
Науковий керівник: Мечкало Микола Дмитрович,
викладач музичного мистецтва з методикою навчання,
м. Сарни

МУЗИЧНО-ДИДАКТИЧНІ ІГРИ НА УРОКАХ МИСТЕЦТВА В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ

Ігрова діяльність стимулює дитячу фантазію, розвиває увагу і пам'ять, виховує самостійність і реалізує потребу у співробітництві. Кожна гра несе в собі глибоке смислове навантаження і має конкретно визначену мету. Шлях до мети лежить через виконання завдань, поставлених перед учнями. У контексті навчання Нової української школи, гра може бути використана як інструмент для залучення школярів до навчального процесу. Вона дозволяє учням ефективніше засвоювати матеріал, оскільки активізує їхні когнітивні, соціальні та емоційні навички. Цінність гри полягає у тому, що в процесі ігрової діяльності тісно взаємопов'язані дидактична, розвиваюча і виховна функції [2, с. 18].

Використання ігрової діяльності на уроках музичного мистецтва включає два напрямки: впровадження у навчальний процес ігор, ігрових методів і прийомів та розвиток здатності учнів вступати в ігровий контакт з музикою у процесі музичного сприйняття. Тому, основною метою музично-дидактичних ігор є формування у дітей музичних здібностей, у доступній ігровій формі допомогти їм розрізняти звуки за висотою, розвивати відчуття ритму, тембр і динамічний слух, спонукати до самостійних дій з застосування знань, набутих на музичних заняттях. А головне, музичні дидактичні ігри збагачують дітей новими враженнями, розвивають ініціативу, самостійність, уміння сприймати та розрізняти основні ознаки музичних звуків [3, с. 42].

У контексті розгляду нашої проблеми, варто виокремити педагогічні умови, що забезпечать ефективність використання музично-дидактичних ігор у розвитку естетичного потенціалу молодших школярів на уроках музичного мистецтва. Це:

- доступність і змістовність;
- системний і цілеспрямований підхід до використання музично-дидактичних ігор;
- особистісно-орієнтований підхід;
- створення атмосфери діалогового музично-творчого спілкування;
- використання різноманітних форм, методів і прийомів;
- забезпечення науковою та музично-методичною літературою.

На основі проведеного теоретичного аналізу зазначеної проблеми розвитку естетичного потенціалу молодших школярів засобами музично-дидактичних ігор нами було підготовлено та проведено констатувальне дослідження. У процес дослідницької роботи були залучені учні Карпилівського ліцею. Метою науково-дослідної роботи було визначено – розвиток естетичного потенціалу молодших школярів у процесі використання музично-дидактичних ігор на уроках мистецтва у початковій школі. Для досягнення поставленої мети було виокремлено низку необхідних методів дослідження. З огляду на це, варто зазначити, що специфіка музичного виховання полягає в тому, що критеріями вибору методів роботи виступають зміст, складність і новизна навчального матеріалу, а також підготовка учнів, визначення конкретних педагогічних цілей [1, с. 79].

На початковому етапі дослідження, за нашими спостереженнями, внаслідок залучення учнів на уроках мистецтва до музично-дидактичних ігор учні почали активніше цікавитися творчими завданнями в сфері музичного мистецтва. Вони більш впевнено і правильно стали розрізняти засоби музичної виразності, у них виник більш стійкий інтерес до музики (діти правильно визначали пісню за вступом або фрагментом, почали чітко відтворювати невеликий ритмічний рисунок, виявляли бажання взяти участь у вікторинах, тетралізаціях, концертах, танцях, хороводах тощо).

На першому етапі науково-дослідної роботи було проведено (як вже зазначалося) констатувальне дослідження. Було виділено рівні використання музичних та дидактичних ігор в процесі розвитку естетичного потенціалу молодших школярів на уроках музичного мистецтва. Отже:

Перший рівень – високий.

Учні емоційні, мають добру пам'ять, у них розвинені виконавські та ритмічні навички, вони швидко включаються у музичну ігрову діяльність, проявляють самостійність та інтерес до нових музичних і дидактичних ігор, легко встановлюють контакт з колективом, дітьми, вчителем.

Другий рівень – достатній.

Учні активно приймають участь у музичних та дидактичних іграх, прагнуть до активності в музичній сфері, нерідко проявляють ініціативність і намагаються отримати задоволення від виконання завдань творчого характеру. Старанно виконують запропоновані музичні вправи.

Третій рівень – середній.

Учні проявляють вибірковий інтерес до музичних та дидактичних ігор, що пропонується на уроках, хоча мають добре розвинений музичний слух і почуття ритму. Іноді

у них виникає спонтанність, неуважність. Контактність середня. У спілкуванні адекватні, хоча іноді емоційні прояви не виразні.

Четвертий рівень – початковий.

Знання учнів слабо реалізуються в процесі ігрових вправ або дитина зовсім незацікавлена й пасивна в ігровій діяльності на уроці. Ритмічний і музичний слух розвинений слабо, прояв емоцій нестабільний, контактність середня, іноді агресивна.

Слід відмітити, якщо на констатувальному етапі дослідження кількість учнів з високим рівнем розвитку естетичного потенціалу в процесі використання музично-дидактичних ігор становила 12%, то на прикінцевому етапі високого рівня було досягнуто 15%. Змінилася також кількість учнів дослідницької групи, які досягли достатнього рівня готовності: на констатувальному етапі – 24%, на прикінцевому – 27%. На початку дослідницької роботи на середньому рівні готовності – 37% учнів, наприкінці дослідження ми виявили 34%. Найсуттєвіші зміни було відчутно в учнів, які продемонстрували початковий рівень означеної готовності: на початку дослідження їх було 27%, а наприкінці виявилось 24%.

Результати дослідження дозволяють зробити висновок, що розвиток естетичного потенціалу молодших школярів засобами музичних та дидактичних ігор може бути ефективним у випадку знаходження учителем оптимального, послідовного вирішення питання змістового та інформаційно-методичного наповнення змісту уроків.

Список використаних джерел

1. Вивчення музики в 1–4 класах: навчально-методичний посібник для вчителів. Масол Л. М. та ін. Харків: Скорпіон, 2019. 144 с.
2. Гумінська О. О. Візуальне моделювання уроку музичного мистецтва. *Мистецтво та освіта*. 2021. №1 (99), С.14–19.
3. Лобач О. Музично-дидактичні ігри в початковій школі. *Мистецтво і освіта*. 2017. № 2. С. 18–24.

Мельник Тетяна Іванівна,

здобувач першого (бакалаврського) рівня
вищої освіти педагогічного факультету

Львівського національного університету імені Івана Франка

Гаврон Марія Ярославівна,

здобувач першого (бакалаврського) рівня
вищої освіти педагогічного факультету

Львівського національного університету імені Івана Франка

Науковий керівник: Подановська Галина Володимирівна,
кандидат педагогічних наук, доцент,

м. Львів

ФОРМУВАННЯ ДІАЛОГІЧНИХ НАВИЧОК У ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

У сучасному світі важливу роль відіграє комунікація, тому в процесі навчання варто акцентувати увагу на вивченні та формуванні в учнів початкової школи діалогічного мислення та навичок діалогічного мовлення. Власне, діалог – це один із видів усного

мовлення, основа спілкування, яка дозволяє людям обмінюватися інформацією, думками, почуттями та будувати стосунки. Він передбачає обмін інформацією між двома або декількома особами.

Обрана нами проблема розглядалася у працях багатьох дослідників, а саме: М. Вашуленка, О. Власенко, О. Гриценка, С. Дубовик, А. Каніщенко, О. Мельничайко, Л. Наконечної, М. Наумчук, М. Одинак, М. Пентиліук, К. Пономарьової, Т. Суржук та ін. [1, с. 40].

Діалог між вчителем та учнем в класі є важливим видом навчальної діяльності. Діти часто наслідують стиль мовлення, жести та міміку вчителя, тому варто звертати увагу на мовлення школярів. У навчальному діалозі необхідно створити атмосферу, в якій учням буде комфортно спілкуватися. Важливою умовою налагодження діалогу між учителем і учнем є співпраця та комунікація.

У процесі навчання складати діалоги вчителю необхідно продумати алгоритм дій, тобто етапи навчального діалогу. Першим етапом може бути словесне збагачення мови. Наприклад, учитель описує реальну ситуацію: учень (учениця), збираючись поспіхом до школи, забув (забула) своє шкільне приладдя і звертається до однокласників із запитанням: *Хто має зайві ручку та олівець?* Учні мають продовжити діалог між учнями, які домовляються про можливість скористатися шкільним приладдям однокласника.

На другому етапі передбачається виконання учнями мовленнєвого завдання щодо правильного звертання та вживання слів ввічливості, необхідних у певній ситуації. Учитель акцентує увагу учнів на таких словах і розкриває їхню сутність, роль і значення у мовленні, доповнює пояснення конкретними прикладами: *Оксанко, позич мені, будь ласка, ручку. Іване, якщо твоя ласка, подай мені мій олівець.*

На третьому етапі пропонуємо учням обрати роль одного із співрозмовників.

Четвертій етап – створення самого діалогу, проговорювання та написання реплік.

На заключному п'ятому етапі відбувається аналіз результатів мовленнєвої діяльності: з'ясовуємо питання досягнення учнями мети спілкування; правильності побудови співрозмовниками розповідних і питальних речень; вдалого використання сили голосу; правильного вживання слів ввічливості та звертання; емоційного забарвлення процесу спілкування [1, с. 41].

Після названих етапів роботи над діалогами можна запропонувати учням наступні завдання:

- доповнити і продовжити розмову;
- створити власні оповідання або казки, використовуючи прислів'я чи приказки (під час роботи в групах зробити спілкування більш насиченим та цікавим);
- змінити поданий вчителем діалог, за аналогією створити власний, демонструючи гнучкість мовлення;
- доповнити пропущені репліки діалогу, що дасть змогу розвивати логічне та творче мислення учнів;
- скласти діалог за ситуативними малюнками (такі малюнки стимулюють учнів на створення цікавих історій та розвивають уяву);
- самостійно скласти діалоги за вказаними ситуаціями (свобода творчості);
- інсценувати діалог за вказаною ситуацією, створити атмосферу спілкування, застосовуючи міміку та жести, розкрити акторський потенціал у кожній дитині [3, с. 356–

357]. При цьому, варто звертати увагу на взаємини між вчителем і учнями, адже для діалогічного мовлення дуже важливо, щоб учень відчував підтримку у словах педагога та був з ним на одному рівні. Не варто нехтувати допитливістю [2, с. 132] дитини, адже ця риса характеру спонукає її до цікавих запитань, що є рушійною силою для створення діалогів.

Отже, для формування навичок ефективного діалогічного мовлення необхідно створити у процесі навчання для молодших школярів сприятливі умови та дотримуватися їх. Використання на уроках різноманітних методів і прийомів (ігор, вправ, інсценізацій, драматизацій, роботу в групах, проєктну діяльність тощо) дасть змогу урізноманітнити роботу вчителя, що стимулюватиме діалогічному спілкуванню учнів. При цьому вчитель повинен бути активним учасником спілкування, демонструвати учням зразки правильного мовлення, виправляти їхні помилки, надавати поради та рекомендації, бути на рівні з учнями, відчувати зворотній зв'язок. Варто пам'ятати про індивідуальний підхід до дитини, враховувати її індивідуальні, вікові та психологічні характеристики, рівень розвитку мовлення. У кожній дитини цей рівень різний: хтось дуже швидко говорить, а у когось помірний темп мовлення, а деякі учні демонструють високий рівень вільного володіння мовою, мають багатий словниковий запас, деяким взагалі складно вільно висловити свої думки. Дотримуючись таких умов на етапах діалогічного спілкування педагог зможе налагодити роботу з дітьми на найвищому рівні.

Список використаних джерел

1. Дмитренко Н., Марчук С. Специфіка розвитку діалогічного мовлення здобувачів освіти в умовах сучасного освітнього процесу початкової школи. Збірник матеріалів VI Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю. 2022. С. 39–43. URL: <http://ipc.org.ua/wp-content/uploads/2022/12/%D0%97%D0%91%D0%86%D0%A0%D0%9D%D0%98%D0%9A-%D0%A7%D0%90%D0%A1%D0%A2%D0%98%D0%9D%D0%90-1.pdf#page=40> (дата звернення 03.05.2024).
2. Николишин Н. М., Ростикус Н. П. Особливості розвитку діалогічного мовлення учнів початкових класів. *Педагогічна освіта у світлі реформ та викликів* 2023. С. 132–134. URL: https://pedagogy.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/05/Zbirnyk-materialiv_2023.pdf#page=133 (дата звернення 03.05.2024).
3. Цибульська С. М. Розвиток діалогічного мовлення молодших школярів. *Освіта, наука та культура України в світі: мобільність, глобалізація, інклюзія*. Збірник тез учасників міжнародного стажування в рамках Міжнародного науково-практичного симпозиуму 2022 р. с.353–360. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/43172/1/S_Tsybulska%20ONKUSMGI_IPO.pdf (дата звернення 03.05.2024).

Мельникова Христина Русланівна,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
педагогічного факультету
Кам'янець-Подільського національного університету
імені Івана Огієнка
Науковий керівник: Гудима Наталя Василівна,
кандидат філологічних наук, доцент,
м. Кам'янець-Подільський

ФОРМУВАННЯ ЧИТАЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ 4 КЛАСУ НА ЗАСАДАХ ДІЯЛЬНІСНОГО ПІДХОДУ

Одним із важливих засобів формування всебічно розвиненої особистості учня є читання. Саме такий процес активізує діяльність мозку, сприяє залученню когнітивних процесів та формуванню нових нейронних зв'язків. В епоху стрімкого розвитку інформаційних технологій знизився інтерес школярів до читання. Останнє, у свою чергу, дає нам доступ до базових знань, сприяє удосконаленню комунікативних здібностей та розширенню кругозору.

З метою модернізації освіти відбувається впровадження інновацій, які спрямовані на осучаснення її та наближення до вимог суспільства. В Україні ці процеси відбуваються на засадах діяльнісного та компетентнісного підходів. Останній передбачає спрямованість освітнього процесу на опанування певних компетентностей, навичок та вмінь, які знадобляться учням у дорослому житті. Діяльнісний підхід спрямований на засвоєння умінь і навичок у процесі вирішення практичних ситуацій. Такі підходи сприяють тому, що учні не просто засвоюють теоретичні знання без усвідомлення їх практичного значення, а вчать шукати необхідну інформацію, опановувати її та застосовувати. Таким чином, вчителі мають підготувати школярів до життя, розвинути навички критичного мислення та здатності вирішувати проблемні ситуації [2].

Однією із значимих компетентностей у Новій українській школі є читацька. Український центр оцінювання якості освіти визначає читацьку компетентність як здатність розуміти прочитаний текст, шукати нову інформацію, відтворювати і застосовувати її за необхідності, пояснювати зміст та формулювати висновки, осмислювати й давати оцінку змісту і формі тексту [3]. Вона складається із декількох елементів: технічного (навичка читання), когнітивного (здатність сприймати та інтерпретувати текст), ціннісного (здатність висловлювати свою думку щодо прочитаного), комунікативного (передбачає навички слухання, читання, письма та говоріння) [2].

Навичка усвідомленого читання формується у процесі розвитку вмінь, пов'язаних із взаємодією з текстом. До таких вмінь належить розуміння прочитаного і здатність відповідати на запитання за сюжетом тексту. Учень повинен вміти узагальнювати прочитане та виокремлювати у тексті головне від другорядного. Школярі вчать підсумовувати та робити власні висновки, що передбачає здатність адекватно оцінювати та інтерпретувати, а також висловлювати власну думку. З метою розвитку уяви, образного та критичного мислення, розвивається вміння передбачати сюжет у тексті [1].

Вивченням особливостей читацької компетентності займались О. Савченко, В. Вітюк, Н. Гудима, Л. Іванова, В. Мартиненко тощо. Ці науковці розкрили сутність цього поняття, визначили його функції, характеристики, компоненти та складові. Також були визначені основні етапи формування читацької компетентності молодших школярів.

Формування читацької компетентності відбувається на засадах діяльнісного підходу. Відомі психологи стверджували, що психіка та свідомість людини тісно пов'язані із діяльністю і нею обумовлені. У процесі діяльності формується особистість людини, її цінності, стосунки з іншими. І в процесі діяльності людина проявляє себе як особистість. Тобто через діяльність людина не тільки змінює безпосередньо зовнішні об'єкти, але й у процесі змінюється сама. Діяльнісний підхід передбачає навчання, коли учень не отримує готові знання, а самостійно їх здобуває у процесі навчально-пізнавальної діяльності. Вчитель пропонує учням розв'язувати проблемні ситуації, активно залучає до процесу засвоєння знань та спонукає до творчої самостійної роботи.

Інноваційним освітнім інструментом розвитку читацької компетентності є леґо-технології. В їх основі лежить засвоєння знань за допомогою чергування практичних та розумових дій учня. Така технологія є перспективною у застосуванні, оскільки має високі освітні можливості: багатофункціональність, естетичні особливості, технічні характеристики. Використання цеглинок леґо в освітньому процесі спрямоване на розвиток конструктивного мислення, уяви, здатності досліджувати. Леґо-технології сприяють створенню комфортного навчального середовища, підвищує інтерес дітей до навчання.

Окреслена технологія дає можливість учням створювати власні історії, працювати у команді, розвивати дрібну моторику, займатись творчістю, збагачувати активний словник, формувати навички зв'язного мовлення, приміряти на себе різні ролі тощо.

Леґо-технології дають змогу вчителю за короткий проміжок часу визначити рівень розуміння учнями прочитаного тексту. Експрес-опитування з цеглинками леґо залучає всіх учнів до активності на уроці та перетворює роботу із текстом на інтерактивну гру. Школярі граються – навчаються. Прикладом такого опитування є гра «Правда чи брехня». Після опрацювання тексту учням пропонується твердження, що стосуються прочитаного. Якщо твердження є правдивим, учні піднімають вгору зелену цеглинку. Якщо хибне, то обирають червону. Таким чином всі учні мають можливість продемонструвати свої знання і проаналізувати прочитане.

Ще одним варіантом проведення експрес-опитування за змістом твору є вправа «Шість пелюсточок». Учні пропонується відповісти на запитання, що стосуються прочитаного твору. Кожна дитина отримує квітку із шістьма пелюстками, на яких написані відповіді до запитань. На презентації вчитель показує відповідність цеглинок леґо і запитання. Школярі мають знайти відповідь на пелюстках та розфарбувати відповідним кольором.

Під час переказу творів або створення власних історій також можна застосовувати кубики леґо. Учні можуть побудувати власні декорації, створити із леґо персонажів та додаткові деталі для театралізації текстів. Цю роботу краще виконувати у групі, щоб учні вчилися домовлятися, знаходити спільні рішення, висловлювати свою думку та відстоювати її. Така командна робота сприяє розвитку творчого мислення, емоційного інтелекту, комунікативних навичок. В учнів формується пізнавальний інтерес до читання.

Леґо-технології є гнучким інструментом, який можна адаптовувати до різних завдань. При цьому навчання відбувається у легкій та захопливій атмосфері. Леґо є ефективною

технологією створення нового освітнього середовища, яка спрямоване на формування компетентностей, навчання у діяльності та орієнтацію на кожного учня.

Список використаних джерел

1. Нова українська школа: розвиток читацької компетентності в учнів початкової школи в системі інтегрованого навчання: навчально-методичний посібник / Старагіна І. П., Терещенко В. М., Панченков А. О. Харків: Соняшник, 2020. 176 с.
2. Пометун О. І. Діяльнісний підхід. Енциклопедія освіти, 2021. С. 250–251.
3. Рекомендації щодо формування читацької компетентності учнів на рівні початкової освіти. URL: <https://testportal.gov.ua/wp-content/uploads/2022/10/chyt-gram-24-10-22.pdf>
4. Рома О. Ю. Гра по-новому, навчання по-іншому: методичний посібник. Київ: the LEGO Foundation, 2018. 44 с.

Моніч Фаїна Петрівна,

здобувач ступеня «фаховий молодший бакалавр»
ВСП «Сарненський педагогічний фаховий коледж
Рівненського державного гуманітарного університету»
Науковий керівник: Годунко Людмила Володимирівна,
кандидат педагогічних наук, викладач-методист,
м. Сарни

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Світ, у якому ми живемо, – це постійний рух, все швидко змінюється, з’являються нові технології, пристрої та багато іншого, про що навіть не здогадувалися наші попередники. Поява та стрімкий розвиток штучного інтелекту є одним із найвизначніших явищ технологічного прогресу в останні десятиліття. Він вже змінює багато аспектів нашого життя, а його потенціал для майбутнього розвитку суспільства залишається надзвичайно великим. Проте, як сказав засновник корпорації Microsoft Білл Гейтс, технології – це всього лише інструмент. І наше завдання, як майбутніх учителів, навчитися ці технології ефективно використовувати у своїй професійній діяльності. Адже, штучний інтелект може стати потужним інструментом для перетворення уроків англійської мови у захоплюючі та продуктивні заняття.

Слід наголосити, що використання ChatGPT відіграє важливу роль у створенні текстової інформації на уроках англійської мови у початковій школі. ChatGPT (від англ. Generative Pre-trained Transformer, укр. Породжувальний попередньо натренований трансформер) – чат-бот з породжувальним штучним інтелектом, розроблений компанією OpenAI і представлений широкому загалу 30 листопада 2022 року [5].

Для вчителів ChatGPT може стати ресурсом швидкого пошуку або генерації завдань. Чат-бот допоможе в генерації текстових завдань для початкової школи, оскільки ChatGPT – мовна модель і він пропонує класні теми есе і творів. Також ChatGPT буде корисним педагогам для дослідження нових методик. Він дуже гарно підказує цифрові інструменти для вчителів. Наприклад, ви хочете створити освітній ресурс, але не знаєте, де це зробити. Чат-бот відразу видає перелік платформ з усіма їхніми перевагами та недоліками. Важливо лише

чітко формулювати завдання. Варто зазначити, що будь-які запропоновані чатом завдання вчителям доцільно передивитись та проаналізувати, а тоді вже давати в роботу дітям. Важливо також враховувати, що ChatGPT зараз володіє інформацією за 2021 рік. Тож на відміну від вікіпедії, яку постійно фільтрують і моніторять, чат-бот може видавати не завжди правдиву інформацію [3].

У педагогічній діяльності вчителю можна використати деякі програми, створені на основі штучного інтелекту, які допоможуть у вивченні і викладанні англійської мови.

Duolingo – найпопулярніший у світі додаток для вивчення мов. У Duolingo є чат-боти, які вільно володіють 38 мовами, і чат-бот кожного користувача зі штучним інтелектом використовує машинне навчання, щоб розпізнавати голос і шаблони мови/тексту користувача. Це дозволяє програмі автоматично створювати тести з читання, письма та мовлення для користувачів і дозволяє Duolingo оцінювати та класифікувати їх на основі кваліфікації [2].

Іспанський додаток Busuu використовує штучний інтелекту поєднанні з індивідуальним навчанням, щоб навчити користувачів однієї з 12 мов. Busuu інтегрується з Google Assistant, і нещодавно запустив додаток для віртуальної реальності (VR).

Британський додаток Memrise застосовує спеціальний алгоритм розпізнавання, щоб ідентифікувати текст/мову в розумних чат-ботах, які взаємодіють з користувачами 23 мовами.

Google перекладач вже доволі давно використовує ШІ. У разі використання нейронних мереж для машинного перекладу кожна пропозиція аналізується у контексті, а не як набір окремих слів. Це дозволяє системі краще розуміти зміст та семантику речення, враховуючи граматичні та культурні нюанси. Цей підхід також забезпечує більш плавний та природний переклад, що робить його більш доступним для користувачів. Важливу роль в ефективності Перекладача Google відіграє обсяг даних, з яким працює система. Чим більше текстів для навчання отримує ШІ, тим краще він стає в розпізнаванні та перекладі різних мовних структур та виразів. Це включає все, від підручників і наукових статей до постів в блогах і інтернет-форумах [2].

Вчитель англійської мови у початкових класах може звернутися до програм штучного інтелекту для створення мультимедійних продуктів.

DALL-E 2 (<https://labs.openai.com/>) – вебресурс від компанії OpenAI, розробників ChatGPT, що дозволяє створювати зображення на основі текстового запиту користувача. За одним запитом сервіс формує чотири ілюстрації. Зображення можуть бути згенеровані на різну тематику, з різним стилістичним оформленням – від реалістичних до абстрактних. Отриманий результат на пряму залежить від заданого запиту, чим він точніший, тим більша ймовірність того, що DALL-E 2 згенерує необхідні зображення [1].

DreamStudio (<https://beta.dreamstudio.ai/generate>) – це онлайн-інструмент для генерації зображень на базі штучного інтелекту, що дозволяє користувачам створювати якісні та унікальні графічні елементи без використання графічних редакторів. Сервіс є платним, проте при реєстрації доступно 25 кредитів, за рахунок чого можна створити близько 30 зображень [1].

SlidesGPT представляє собою інноваційний інструмент для створення презентаційних слайдів у форматі PowerPoint, що базується на використанні штучного інтелекту. Цей інструмент забезпечує простоту в користуванні, не вимагаючи великих технічних навичок від користувача. Для початку використання SlidesGPT достатньо лише ввести необхідний

запит у текстове поле, розташоване на головній сторінці, та натиснути кнопку «Створити колоду». Штучний інтелект бере на себе завдання підготовки слайдів для презентації, відображаючи прогрес на панелі завантаження, що заповнюється по мірі виконання завдання [6].

Artflow (<https://www.app.artflow.ai/>) – засіб створення графічних зображень, побудований на основі штучного інтелекту. При реєстрації користувачу надається 100 кредитів для створення 100 зображень чи портретів, кожного місяця ця кількість кредитів оновлюється. Інтерфейс Artflow подібний до DreamStudio та містить ряд налаштувань, зокрема тип ілюстрації (портрет, загальний, інтер'єр та екстер'єр), її пропорції, підказка та виключення, а також стиль (фотографія, мультфільм, акварель тощо) [1].

Томе – дозволяє створювати презентації, але має обмеження стосовно кількості безкоштовно створених презентацій. Томе це комбінація двох механізмів: ChatGPT і DALL-E 2. За допомогою першого програма генерує тексти, а за допомогою другого малює зображення. Принцип доволі простий та типовий, користувач формує текстові підказки, які максимально точно описують запит, побажання, тематику та вміст презентації. Дотримуючись підказок, Томе створює близько восьми слайдів із відповідними зображеннями та текстами. Слід наголосити, що окрім генерації за допомогою штучного інтелекту, вебсайт пропонує користувачам безліч шаблонів, які також можна використовувати для створення презентацій або налаштовувати новозгенеровані. Окрім основного тексту сторінки та макетів, Томе допомагає придумати заголовки, підзаголовки та сюжетні лінії для презентацій, маркетингових і навчальних презентацій, комерційних пропозицій, або звітів [4].

Gamma.app – це сучасна платформа для створення презентацій, яка використовує можливості штучного інтелекту (ШІ) для автоматизації структури, контенту та візуалізації ідей. Платформа дозволяє користувачам створювати красиві, цікаві та ефективні презентації за допомогою простого та інтуїтивного інтерфейсу. Платформа також дозволяє користувачам ділитися своїми презентаціями онлайн або експортувати їх у різні формати [1].

Отже, штучний інтелект дає безліч нових можливостей для викладання англійської мови. Він може бути надійним помічником вчителя. З його допомогою можна досягти значних успіхів у роботі, спростити виконання рутинних завдань та звільнити час для творчості. Проте важливо не забувати про необхідність критичного оцінювання згенерованих продуктів штучного інтелекту, а також про принципи академічної доброчесності при користуванні ними. А ще програми штучного інтелекту можуть не тільки суттєво полегшити роботу вчителя, а й допомогти учням у вивченні іноземної мови.

Список використаних джерел

1. Безлюдний О. І. Сервіси для роботи з графічними зображеннями на базі штучного інтелекту. *Наука. Освіта. Молодь* : зб. матеріалів XVI Всеукр. наук. конф. студентів та молодих науковців. Умань: Візаві. 2023. С.123–135.
2. Вебінар: Можливості штучного інтелекту для викладання англійської мови. Освітній проект «На Урок» для вчителів. URL: <https://naurok.com.ua/webinar/mozhливosti-shtuchnogo-intelektu-dlya-vikladannya-angliysko-movi> (дата звернення: 30.03.2024).
3. Зробіть ChatGPT своїм асистентом: як учителю використовувати штучний інтелект для уроків. URL: https://znayshov.com/News/Details/zrobit_chatgpt_svoim_asistentom_Yak_uchyte_liu_vykorystovuvaty_shtuchnyi_intelekt_dlia_urokiv (дата звернення: 30.03.2024).

4. Створення презентацій за допомогою штучного інтелекту (Wepic, Tome, Gamma App). URL: https://znayshov.com/News/Details/stvorennia_prezentatsii_za_dopomohoiu_shtuchnoho_intelektu_wepic_tome_gamma_app (дата звернення: 30.03.2024).
5. Учасники проєктів Вікімедіа. ChatGPT – Вікіпедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/ChatGPT> (дата звернення: 30.03.2024).
6. 7 найкращих платформ ШІ для слайдів | Перевірено та схвалено в 2023 році – AhaSlides. URL: <https://ahaslides.com/uk/blog/slides-ai-platforms/> (дата звернення: 30.03.2024).

Москалюк Софія Олегівна,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
психолого-педагогічного факультету
Криворізького державного педагогічного університету
Науковий керівник: Манькута Аліна Олександрівна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
м. Кривий Ріг

ІНТЕГРАЦІЯ ЗАРУБІЖНОГО АНІМАЦІЙНОГО ДОСВІДУ В ПРОЦЕСІ ОСВІТНЬОЇ ПІДГОТОВКИ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ НУШ

Після офіційного визнання анімації як механізму посилення виховного потенціалу соціального простору у Франції в середині ХХ ст. було створено методологічне підґрунтя (А. Гурдон, П. Бенар, Ж. Дямазедьє, Р. Лабури, С. Сімоно та ін.), що уможливило подальший, поглиблений аналіз, соціально-культурної анімації та виокремлення педагогічного напрямку анімаційної діяльності та використання анімаційних технологій не лише в напрямку екранної культури, медійного простору, а й в освітянській сфері [4, с. 43].

Поняття «анімація» визначається швейцарськими фахівцями як свідомо діяльність, спрямована на розвиток і зміну соціального спілкування людей, громадських структур та вдосконалення умов для дій окремих індивідів та соціальних груп з метою більш повної реалізації потенціалу різнобічних людських можливостей.

Ж. Емоф наголошує на тому, що «Анімацією називають діяльність у середині або зовні групи, колективу, певного кола людей, що мають на меті розвиток стосунків та регуляцію суспільного життя за допомогою напів директивних методів».

Водночас, термін «аніматор» охоплює різні концепції і характеризується неоднозначно. Приміром, в Італії, Іспанії та Франції фахівців анімаційної сфери називають соціокультурними аніматорами, в Німеччині – педагогами вільного часу, в США – терапевтами-рекреаторами [4, с. 56].

Як актуальне та інноваційне соціокультурне явище в європейських країнах, анімація отримала поштовх до новітніх досліджень у ХХІ ст.

Наприклад, у роботах Т. Валленіус (Фінляндія) увага приділяється стимулюванню соціальної активності молоді засобами анімації, залучення її до волонтерської діяльності Червоного Хреста.

М. Фот, професор Квінслендського технологічного університету (Австралія), пропонує нівелювати інформаційну нерівність, просувати творчий підхід до існування

особистості в світі знань методами соціокультурної анімації із застосуванням комп'ютерних технологій.

Розуміння оновленого змісту анімації сприяє позиція А. Фрейє, який у контексті неформальної та народної освіти («Педагогіка пригнічених») зазначає: «анімація» – не стільки процес навчання учасників, скільки діалогічного спілкування між ними, це практика, яка дозволяє вільним та мислячим людям впливати на суспільство, процес підвищення свідомості учасників з метою перетворення реальності, створення виховних ситуацій на основі життєвого досвіду [2, с. 130].

Так, у дослідженнях А. Аджіної «Переваги та недоліки анімаційних технологій в освіті та навчанні» наголошено, що сучасні викладачі завжди шукають чогось нового та інноваційного, особливо в навчанні молодого покоління. Дослідниця акцентує увагу на тому факті, що дорослим, як і дітям, подобається навчатися, розважаючись, так вони більш схильні до навчання та засвоюють матеріал набагато краще.

З основних характеристик анімаційних технологій в умовах початкової освіти дослідниця виділяє такі: 1) навички інтерактивної роботи та безпосередня можливість покращення навчального процесу; 2) інтерактивність у всіх її різновидах; 3) залучення всіх учнів навчального процесу та їх активну участь; 4) гнучкість та безпеку подання навчального матеріалу; 5) мотивацію учнів до пізнавальної діяльності; 6) усунування розладів та непорозумінь серед учасників навчального процесу; 7) практичність занять і різноплановість видів навчальних робіт; 8) послідовність навчання – від найпростішого до найскладнішого; 9) безпосередній зв'язок учня з учителем та однокласниками; 10) залучення до навчально-пізнавальної роботи та утримання уваги на виконанні завдання, проєкту тощо [1, с. 251].

Головна мета педагогічної анімації – формування у молодших школярів матеріальних та духовних цінностей. Реалізація цієї мети повинна мати цікавий, конкретний, яскравий матеріал наочно-образного характеру.

Такі форми анімаційного дозвілля, як ігрові програми, масові свята та інші – сприятлива сфера для здобувачів початкової освіти. Учні оцінюють себе, орієнтуючись на соціально прийнятні критерії та еталони, оскільки самосвідомість соціальна за своєю суттю і неможлива поза процесом спілкування.

За останні роки використання педагогічної анімації усе більше завойовує симпатії педагогів, які прагнуть широко і різнобічно вводити гру або її елементи в повсякденне життя учнів.

Педагогічна цінність анімації полягає в тому, що набуті молодшими школярами вміння, якості та навички повторюються і удосконалюються в нових, швидко змінних умовах сьогодення [3, с. 29].

Нова українська школа інтегрувала у собі європейський досвід використання анімації в освітній сфері, що передбачає зокрема:

- 1) подальше поглиблення специфіки анімаційної ідеї, усвідомлення її змісту в нових соціокультурних умовах;
- 2) розгалуження суб'єктів педагогічної анімації,
- 3) територіальне поширення анімаційного досвіду в умовах нашої країни;
- 4) розширення напрямів використання анімаційної діяльності в закладах освіти;
- 5) узгодження з новим інформаційним середовищем через використання новітніх анімаційних технологій,

б) усталення соціально-виховного напрямку учнів початкової школи на основі інтеграції соціально-педагогічної парадигми та анімаційної практики.

Список використаних джерел

1. Горбенко Г. В. Іващенко В. Л. Нетреба М. М. Анімаційні технології: експериментальна модель навчання у вищій школі. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2020. №29. С. 250–262.
2. Максимовська Н. Система анімаційної соціально-педагогічної діяльності: інноваційний вимір. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2017. № 5. С. 121–131.
3. Сидорук А. В., Бондар К. А. Шкільна анімація як засіб соціального виховання учнівської молоді. *Вісник Запорізького національного університету*. Серія Педагогічні науки : зб. наук. ст. Запоріжжя : Запорізький національний університет. 2015. № 1 (24). С. 28–34.
4. Marina De Rossi. *Didattica dell'animazione: Contesti, metodi, tecniche*. Roma: Carocci editore, 2014. 213 p.

Піцкова Анастасія Юріївна,

здобувач другого (магістерського) рівня
вищої освіти педагогічного факультету

Рівненського державного гуманітарного університету

Науковий керівник: Бісовецька Людмила Андріївна,

кандидат філологічних наук, доцент,

м. Рівне

РОЗВИТОК АКЦЕНТУАЦІЙНИХ УМІНЬ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЧИТАННЯ

Сучасна Нова українська школа (НУШ) покликана формувати гармонійно розвинуту особистість. Важливим компонентом цього складного і багатогранного процесу є мовленнєвий розвиток дитини, оскільки від вільного володіння словом значною мірою залежить загальний розвиток людини, формування її світогляду, вміння налагоджувати стосунки з іншими людьми, самореалізація в суспільстві.

Розвиток культури мовлення і спілкування – це виховання навичок літературного спілкування, пропагування і засвоєння літературних норм у слововживанні, граматичному оформленні мовлення, у вимові та наголошуванні, неприйняття спотвореної мови або «суржику». Протягом навчання здобувачі освіти повинні засвоїти вироблені суспільством правила мовленнєвої комунікації та виражальні можливості мовних одиниць усіх рівнів. Великий запас виражальних засобів української мови, яким володіє мовець, допоможе йому знайти ті, що можуть забезпечити адекватне відтворення змісту думки й ефективну реалізацію задуму. Визначаючи такі особливості розвитку мовної особистості, важливо приділяти увагу ролі виражальних засобів у мовленнєвих уміннях і навичках учнів.

Сьогодні проблема розвитку культури мовлення привертає увагу багатьох сучасних учених. Концептуальні основи мовленнєвої підготовки окреслені О. Біляєвим, М. Вашуленком, О. Горошкіною, С. Єрмоленко, В. Задорожним, Р. Зорівчак, М. Пентилюк, О. Пономарівим, В. Плахотником, Л. Симоненковою, Л. Скуратівським, Л. Струганець та іншими [2, с. 120]. В останні десятиліття проблемі формування та розвитку мовленнєвої компетенції учнів основної школи присвячено чимало досліджень мовознавців та

лінгводидактів (Н. Бабич, Д. Ганич, Л. Мацько, В. Мельничайко, К. Плиско, Л. Федоренко та ін.), вчителів-практиків (Г. Дідук, Л. Мирончук, М. Петруся, З. Темченко та ін.). Дослідження місця та ролі виражальних засобів, які забезпечують виразність мовлення, знайшли своє відображення у працях Н. Бабич, В. Ковальова, І. Кочан, М. Крупи та ін.

У початковій школі формування культури спілкування здійснюється у процесі вивчення всіх розділів мовного курсу шляхом збагачення, уточнення й активізації словникового запасу школярів, формування вміння правильно наголошувати слова під час вимови, поєднувати їх одне з одним, дотримуватися нормативних граматичних форм, доречного вживання виражальних засобів мови, формул мовленнєвого етикету.

Вирішення проблеми формування акцентуаційних умінь та навичок у межах орфоепічного матеріалу є предметом дослідження учених-педагогів і вчителів на всіх етапах розвитку школи.

Навчальні освітні програми для молодших класів НУШ висвітлюють основні напрями формування компетентностей у здобувачів освіти. Формування навички виразного читання у дітей молодшого шкільного віку неможливе без розвитку акцентуаційних умінь, в яких важливу роль відіграє наголос. У Енциклопедії сучасної України визначено, що «наголос – це виділення фонетичними засобами одного зі складів у словах чи інших мовленнєвих одиницях (синтагмах, фразах). У зв'язку з цим склади поділяють на наголошені й ненаголошені (прийнято вважати, що односкладові слова не мають наголосів). Наголошення забезпечує розрізнення значень слів, їхніх граматичних форм та розуміння змісту мовленнєвого потоку в цілому» [4]. Український наголос – силовий (підсилення голосу виділяє наголошений склад), вільний (може припадати на будь-який склад), рухомий (у різних формах одного слова можуть бути наголошені різні склади), виконує диференційну функцію (*за́мок – замо́к, му́ка – мука́*).

Загалом в усному чи писемному мовленні ми вживаємо слова, словосполучення, а інколи й цілі речення, які є логічними й емоційними центрами і які повинні бути якось виділені, інакше зміст того, про що говоримо і читаємо, може бути зрозумілий неправильно чи не зовсім правильно. Цьому і слугує логічний наголос (один із найважливіших засобів інтонаційно-звукової виразності). Разом з іншими засобами звукової виразності правильно зроблені логічні наголоси допомагають тому, хто говорить чи читає, найбільш чітко і яскраво виразити думку, сприяють активному сприйманню мови.

На думку В. Винницького, у сучасній українській літературній мові існують єдині акцентуаційні норми, які склалися передусім на базі середньонаддніпрянських говорів, але значний вплив на процес формування наголосу мали й південно-західні говори. Акцентні норми мають суспільний характер, тобто дотримання і зміцнення норм наголошування слів є обов'язковим для всіх мовців [1, с. 10]. До складних випадків наголошення належать такі слова, як-от: *адже́, віпадо́к, вірши́, діало́г, завда́ння, за́гадка, запита́ння, кіломе́тр, кропива́, одина́дцять* тощо.

Важливою умовою розвитку акцентуаційних умінь учнів початкових класів у процесі оволодіння культурою мовлення є добір ефективних методів навчання й форм організації навчальної діяльності. Компетентісно орієнтоване навчання української мови вимагає застосування таких методів, які передбачають активну діяльність учнів. До них належать:

- продуктивні (вивчений мовний матеріал застосовується в мовленнєвій практиці);
- евристичні або частково-пошукові (окремі елементи нових знань учень знаходить завдяки розв'язанню пізнавальних завдань);

- проблемні (учень усвідомлює проблему й знаходить шляхи її вирішення);
- інтерактивні (активна взаємодія всіх учнів, під час якої кожний школяр осмислює свою діяльність, відчуває свою успішність («Мозковий штурм», «Навчаючи – вчуся», «Ажурна пилка», «Аналіз ситуацій (кейс-метод)», «Дерево рішень», «Мікрофон», «Карусель» тощо)) [5, с. 367].

За допомогою використання таких методів на уроках української мови, учні опановують зазначені вміння, поступово просуваючись від простіших до складніших, встановлюючи між ними зв'язки. Успішність оволодіння вміннями будувати зв'язне висловлювання залежатиме від систематичності і системності роботи над ними.

Отже, культура мовлення кожної людини формується ще з дитинства та розвивається, в подальшому, в школі. Саме тут закладаються основи вивчення слів, їх значення, вживання, вимова та правопис. Значне місце в цій системі посідає правильне наголошування слів та їх форм, адже наголос – це один із важливих елементів мовної культури людини.

Список використаних джерел

1. Винницький В. М. Українська акцентна система: становлення, розвиток. Львів: Біблос, 2002. 578 с.
2. Кетова О. В. Методика розвитку мовлення учнів початкової школи у навчально-мовленнєвій діяльності у контексті культурно-мовних цінностей. *Україна, українська мова – світ XXI століття у діалозі культурно-мовних, морально-громадянських цінностей особистості та педагогічних систем* : зб. статей за матеріалами Дванадцятій Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Київ, 25 жовт. 2019 р. Київ : Педагогічна думка, 2019. С. 120–131.
3. Костолович Т. В. Формування акцентуаційних норм у навчанні усного мовлення учнів початкових класів. *Проблеми лінгвістичної семантики: IV Міжнародна науково-практична інтернет-конференція (21 листопада 2019 року)*. Збірник матеріалів. Рівне : РДГУ, 2019. С. 99–101.
4. Наголос. *Енциклопедія сучасної України*. Т. 22. URL: <https://esu.com.ua/article-71473> (дата звернення: 23.04.2024 р.).
5. Підлужна Г. Компетентнісний підхід до розвитку комунікативних умінь молодших школярів на уроках української мови. *Педагогічна освіта : теорія і практика*. 2019. № 26. С. 363–368.

Семеген Віталіна Віталіївна,

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
факультету педагогіки, психології та соціальної роботи

Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

Науковий керівник: Дідух Віталія Віталіївна,

кандидат педагогічних наук (PhD), асистент,

м. Чернівці

СУТНІСНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У КОНТЕКСТІ ВИМОГ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Сучасні дослідники та практики активно обговорюють дослідницьку роботу як один з ключових методів впровадження компетентнісного підходу у навчанні молодших школярів відповідно до принципів Нової української школи. Цей підхід передбачає формування в учнів комплексу ключових навичок, що базується на їхньому особистому досвіді. Поняття компетентності охоплює мотиваційний, етичний, соціальний та поведінковий аспекти, а

також досягнення в навчанні (знання та навички), цінності та звички. Цей комплекс ключових компетенцій формується шляхом адаптації соціального досвіду, вбудованого в зміст початкової освіти: у сфері предметних та міжпредметних знань («Я знаю»), у сфері предметних та міжпредметних вмінь та навичок («Я вмію»), у сфері творчості («Я створюю»), у сфері емоцій («Я відчуваю»).

Головна мета організації дослідницької діяльності учнів – розвиток їх пізнавальної активності. Поставлена мета досягається шляхом вирішення таких завдань: розвиток логічного мислення, творчих і комунікативних навичок, уміння узагальнювати та систематизувати інформацію, розвиток спостережливості та уваги, а також навичок роботи з художньою та науковою літературою.

Результати дослідницької діяльності визначаються не тільки рівнем знань і вмінь учнів, а й залежать від мотивації, інтелекту, волі, рівня інтересів і нахилів, а також високої працездатності. Дослідницька діяльність залежить від того, наскільки особистість сприймає ситуацію як проблему: внутрішня потреба в знаннях, яких бракує, перетворює ситуацію на проблему.

Коли відсутня пізнавальна мотивація, пов'язана з діяльністю, зникає і самостійність у пошуку та вирішенні проблеми [15, с. 25–29].

Основною вимогою до змісту дослідницької діяльності учнів є комплексний підхід до навчання, який забезпечує найвищу ефективність при поєднанні різних тем і сторін навчання. Завдяки дослідницькій діяльності учні набувають не тільки нових знань, а й емоційного досвіду, практичних навичок роботи, аналізують свої дії, що сприяє розвитку їх рефлексивних навичок.

Учням пропонується продемонструвати те, що вони знають різними способами. Постійно перевіряти, чим займаються студенти, спілкуватися з ними, регулярно збирати їх роботи та анкети, уважно стежити за коментарями до питань, що ставляться на індивідуальних і групових заняттях, задавати багато питань, обмірковувати отримані відповіді.

Найпродуктивнішим є наслідування інтересів учня. Учитель може попросити кожну дитину скласти список того, що її цікавить і про що вона хотіла б дізнатися більше, а потім вибрати тему зі списку, яку вона хоче вивчити, і пояснити, чому вона вибрала її і чого конкретно хоче вчити. Деяким учням це буде нелегко зробити, тому завдання вчителя – допомогти їм визначитися зі сферою власних інтересів.

С. Білоус зазначає, що «при організації дослідницької діяльності молодших школярів можливо використовувати такі різновиди тем дослідження:

- фантастичні (теми, орієнтовані на розробку неіснуючих об'єктів і явищ);
- теоретичні (теми, орієнтовані на роботу з вивчення і узагальнення фактів, матеріалів, що містяться в різних джерелах);
- емпіричні (теми, які передбачають проведення власних експериментів» [2, с. 25–29].

Формулювання цікавої, оригінальної теми для дослідження без плагіату може бути захоплюючим завданням. Зазначимо кілька рекомендацій щодо вибору теми:

1. Звертайте увагу на особисті інтереси дитини. Почніть з того, що цікавить саму дитину. Можливо, це буде тема про її улюбленого автора, спортивну команду або історичну подію.

2. Врахуйте пізнавальні можливості. Оберіть тему, яка дозволить дитині вивчати щось нове та цікаве. Це може бути дослідження процесу приготування популярної страви, вивчення поведінки тварин чи аналіз рослинного світу в їх регіоні.

3. Використовуйте різноманітні джерела інформації. Залучіть різноманітні джерела для отримання інформації, такі як книги, інтернет, експерименти, спостереження та інтерв'ю. Це дозволить дітям підходити до теми з різних точок зору та збагатити їх дослідницький досвід.

4. Залучіть учнів до процесу вибору теми. Дайте дітям можливість самостійно вибирати тему для дослідження, а потім обговоріть їх вибір разом. Це сприятиме їхній мотивації та зацікавленості у процесі.

5. Підтримуйте оригінальність і творчість. Надайте дітям свободу виразити свої думки та ідеї. Заохочуйте дітей шукати унікальні рішення проблем.

Важливим засобом мислення є висновок або умовивід. Для формування первинних навичок і формування вміння складати прості аналогії можна використовувати такі вправи: назвати, на що вони схожі: візерунки на килимі, контури дерев за вікном, мінерали, сузір'я тощо. Дослідницька діяльність учнів – це суттєво відрізняється від навчальної, в якій сутність діяльності визначається логікою розгортання змісту освіти. Натомість дослідницька діяльність пов'язана з вирішенням учнями творчої, дослідницької діяльності.

Використовуючи експрес-дослідження на уроках «Я досліджую світ» у початкових класах, слід вчити учнів ставити запитання, звертаючи увагу на те, що запитання мають стосуватися об'єктивної дійсності, а не ґрунтуватися на наявних фактах; експрес-дослідження слід починати з постановки проблемного питання або вирішення проблемної задачі. Також доцільно враховувати різноманіття запитань: запитання, спрямовані на формулювання висновків, передачу інформації, її пояснення, а також запитання, які спонукають учнів висувати гіпотези та перевіряти свої знання. Основною метою дослідницької діяльності в школі є розвиток учнівських навичок та зацікавленості у вивченні нового. На початковому етапі, наприклад, у перший клас, це досягається за допомогою експрес-досліджень, спрямованих на формування загальних когнітивних вмінь, таких як аналіз, синтез і порівняння. Діти отримують уявлення про різні аспекти дослідження, проводять спостереження та участь у міні-проєктах.

Учні поступово переходять до більш складних завдань на прикладі 4 класу, де вони вивчають структуру експрес-досліджень та розвивають навички аргументації та презентації своїх результатів.

Важливо, щоб учитель підтримував інтерес учнів до дослідницької роботи, створюючи сприятливу атмосферу для творчості та підтримуючи їх у прагненні до власних відкриттів. Значна увага має надаватися індивідуальному підходу до кожного учня, щоб розвивати його дослідницькі здібності та стимулювати активність участі в навчальному процесі.

Список використаних джерел

1. Балашова С., Безпалько Л. Формування дослідницьких здібностей у процесі контролю знань та умінь молодших школярів. *Початкова школа*. 2005. №4. С. 8–12.
2. Білоус С. Ю. Як розвинути в учня якості дослідника, або методика дослідницьких ланцюжків. Харків: «Основа», 2004. 160 с.

3. Головань М., Яценко В. Сутність та зміст поняття «дослідницька компетентність». *Теорія та методика навчання фундаментальних дисциплін у вищій школі: збірник наукових праць*. Кривий Ріг: Видавничий відділ НМетАУ. 2012.
4. Кухмай Н. Організація дослідницької діяльності учнів в початкових класах. *Початкова школа*. 2010. №3. С. 62–64.
5. Мироненко Л. Формування навичок дослідницької діяльності учнів. *Майстерня вчителя: Додаток до газети: «Джерело»*. 2013. №1. С. 2–3.

Ткачук Марія Ростиславівна,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
педагогічного факультету
Рівненського державного гуманітарного університету
Науковий керівник: Бісовецька Людмила Андріївна,
кандидат філологічних наук, доцент,
м. Рівне

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВИХ УМІНЬ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЧИТАННЯ

Однією із найважливіших компетентностей, що стрімко розвивається в наш час у просторі Нової української школи (НУШ), є комунікативна. Вона спрямована на всебічний розвиток дитини, адже уміння зв'язно висловлювати свої думки потрібно кожному, незалежно від сфери діяльності. Володіння словом дає можливість ділитися знаннями, власними думками та враженнями з людьми, відстоювати свої переконання, уникати непорозумінь.

У процесі формування особистості молодшого школяра відбувається оволодіння мовою і мовленням як важливим засобом пізнання, спілкування, виховання та розвитку. Крім цього, саме через мовлення відбувається самовираження та самоствердження дитини в сучасному суспільстві. Тому на сьогодні проблема мовно-літературної освіти молодших школярів в умовах НУШ є досить актуальною.

Дослідженню проблеми особливостей формування мовленнєвих умінь присвятили свої праці В. Бадер, А. Богуш, Н. Гавриш, Т. Коршун, Л. Мацько, Л. Скурагівський, О. Хорошковська й інші. Лінгводидактичні засади методики розвитку зв'язного мовлення розробляли М. Вашуленко, Л. Величко, І. Синиця, тощо. Різні підходи до проблеми формування комунікативної компетентності дітей молодшого шкільного віку запропоновано в дослідженнях Л. Варзацької, М. Вашуленка, С. Дорошенка, М. Наумчук, К. Пономарьової, О. Савченко й інших науковців. Дослідженням ефективності інтеграційного навчання у процесі формування мовленнєвих умінь займалися учені О. Біляєв, М. Вашуленко, І. Кучеренко, М. Пентилюк та інші.

Для дослідників різних наукових дисциплін мова є універсальним феноменом, що описується як вид або тип знакової системи. У словнику С. Гончаренка [1, с. 142] зазначено, що мова – це система символів, що використовується людиною для спілкування, мислення, нагромадження і збереження суспільно-історичного досвіду людства, передачі його наступним поколінням.

Щодо мовлення, то науковці відзначають основні аспекти протиставлення мови і мовлення як соціального та індивідуального, як потенційного і реалізованого, як стійкого і динамічного. Іншими словами, мова – це загальне поняття, а мовлення – це спосіб користування мовою. Як зазначає В. Федієнко [3, с. 34], мовлення – процес добору і використання засобів мови для спілкування з іншими членами певного мовного колективу. Мовлення є формою існування живої мови, у мовленні мова функціонує і в процесі функціонування перебуває в постійному розвитку. Мова і мовлення взаємно й нерозривно пов'язані між собою. Мова щодо мовлення – явище загальне, вона належить усім, хто нею користується. Мовлення ж часткове, окреме, індивідуальне щодо мови.

Для розвитку мовленнєвих навичок з урахуванням всіх вікових особливостей дітей молодшої шкільної ланки, згідно із Законом України «Про освіту» та Державним стандартом початкової освіти, розроблено типові освітні програми під керівництвом О. Савченко та під керівництвом Р. Шияна. Питання особливостей формування мовленнєвих умінь учнів початкових класів у процесі реалізації змістової лінії «Взаємодіємо усно за змістом прослуханого» проаналізовано за Типовою освітньою програмою, розробленою під керівництвом О. Савченко [2, с. 17].

У Типовій освітній програмі (3–4 класи) мовно-літературну освітню галузь структуровано через впровадження навчальних предметів «Українська мова», «Літературне читання». Основною метою представлених змістових ліній є розвиток особистості молодшого школяра засобами різних видів читацької діяльності; формування читацької, комунікативної та інших ключових компетентностей; збагачення емоційно-ціннісного, естетичного, соціального та пізнавального досвіду; розвиток образного, критичного і логічного мислення та літературно-творчих здібностей; формування готовності до вивчення української та зарубіжної літератури в освітньому закладі II ступеня.

Засобами особистісно зорієнтованої розвивальної читацької та комунікативної діяльності дітей молодшого шкільного віку здійснюється реалізація змістової лінії програми «Взаємодіємо усно за змістом прослуханого». Зазначена змістова лінія спрямована на формування в учнів умінь сприймати, аналізувати, інтерпретувати й оцінювати усну інформацію та використовувати її в різних комунікативних ситуаціях, спілкуватися з іншими людьми в діалогічній і формі заради досягнення певних життєвих цілей.

Для дітей, які навчаються у 4-их класах НУШ, передбачено такий зміст навчання відповідно до змістової лінії програми «Взаємодіємо усно за змістом прослуханого»:

1. Сприймання – розуміння усної інформації.
2. Аналіз та інтерпретація почутого: розвиток умінь відтворювати зміст усного повідомлення; колективне обговорення усної інформації, доповнення її, обґрунтування власної думки.
3. Формування умінь висловлювати оцінювальні судження: висловлення власної думки про факти, події у сприйнятому на слух тексті; розвиток умінь висловлювати оцінні судження щодо змісту прослуханого тексту.
4. Практичне оволодіння діалогічною формою мовлення, етикетними нормами культури спілкування [2, с. 27].

Очікуваними результатами навчання здобувачів освіти після проходження змістової лінії є вміння критично сприймати усну інформацію, аналізувати її та уточнювати; відтворювати зміст усного повідомлення відповідно до мети; аргументовано доповнювати відповіді однокласників після прочитаного, обстоювати власну позицію; брати участь у

розігруванні діалогу, створенні діалогу на задану тему; дотримуватись норм культури спілкування під час дискусії.

Для досягнення позитивних результатів на уроках української мови та читання вчителі користуються такими основними методами, засобами та прийомами формування мовленнєвих умінь, як ігри (сюжетно-рольові, дидактичні, рухливі, словесні, театралізовані, ігри мовленнєвої спрямованості, ігри-інсценівки, ігри-драматизації тощо); бесіди, розповіді, відповіді на запитання; читання творів художньої літератури з подальшим обговоренням змісту (прочитаного, прослуханого); метод проєктів; складання історій за допомогою сюжетних малюнків, карток, ілюстрацій; створення мовленнєвих та проблемних ситуацій; накопичення матеріалу для мовлення під час екскурсій, походів, ігор, спостережень тощо; організація різних видів діяльності, які створюють потребу у спілкуванні (виготовлення лепбуків, проєктів, ліплення, конструювання, використання конструкторів LEGO); складання казок, історій, оповідань, екскурсій-огляди; перегляд діафільмів, кінофільмів, мультфільмів, мультимедійних презентацій з подальшим обговоренням; розігрування телепередач, театралізація, імпровізація (казок, оповідань, діалогів, уривків тощо); словесне малювання тощо.

Мовленнєва діяльність має важливе значення для розвитку інтелекту та самосвідомості молодшого школяра, вона ефективно впливає на розвиток таких важливих якостей особистості, як: комунікабельність, ініціативність, креативність, компетентність. Якщо у дитини добре розвинене мовлення, то вона чітко та ясно мислить, вміє встановлювати контакт з тими, хто її оточує, ініціювати власні ідеї, брати участь у різних видах діяльності. Здатність почути, сприйняти і відтворити певну інформацію, прочитати і зрозуміти текст, висловити власну думку, створити зв'язні висловлювання на основі певного тексту – це мовленнєві уміння учнів, які, беззаперечно, є основою усіх інших видів діяльності.

Список використаних джерел

1. Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 376 с.
2. Типові освітні програми для закладів загальної середньої освіти: 1–2 та 3–4 класи. Київ : Видавництво «Світоч», 2019. 336 с.
3. Федієнко В., Уварова Т. Мовлення дитини. Київ: Школа, 2019. 64 с.

РОЗДІЛ II

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТЕХНОЛОГІЧНОСТІ МЕТОДИК НАВЧАННЯ ІНТЕГРОВАНИХ КУРСІВ І ДИСЦИПЛІН ОСВІТНІХ ГАЛУЗЕЙ

МОВНО-ЛІТЕРАТУРНА ОСВІТНЯ ГАЛУЗЬ

Баб'як Іванна Михайлівна,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
факультету педагогічної освіти
Львівського національного університету імені Івана Франка

Корнійчук Юлія Романівна,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
факультету педагогічної освіти
Львівського національного університету імені Івана Франка

Науковий керівник: Подановська Галина Володимирівна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
м. Львів

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ РІЗНОМАНІТНИХ ЗАСТОСУНКІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ

Кожного дня зростає потреба використання гаджетів. Мобільні технології все щільніше вплітаються у життя кожної людини: соціальні мережі, новини, спілкування, допоміжні програми та багато чого іншого, без чого деякі не можуть прожити навіть дня. Всі прагнуть до зручності та мобільності, і навчання не є виключенням.

За останні роки в Україні, відбулося багато змін у сфері навчання та праці, соціальні проблеми пандемії доповнилися проблемами війни, яка консолідувала навколо України багато країн і народів. У результаті сфера освіти зіткнулася з новими викликами на національному та глобальному рівнях [1, с. 35].

У XXI столітті, мобільні телефони стали невід'ємним девайсом сьогодення. Важко уявити дитину без смартфона, адже сучасні діти проводять більшу частину свого часу за ним. Однак, гаджети не приносили б стільки користі школярам, без спеціальних програм, таких як мобільні додатки. Їх роль в освіті зростає, а основною причиною цього є можливості, які вони дають: спільна робота учнів над завданнями під час уроку і в позаурочній діяльності, спілкування, співпраця та творчість, отримання знань з медіаграмотності та оволодінням технологіями.

Важливим аспектом мобільного навчання є можливість навчатися незалежно від місця і часу, забезпечуючи неперервність і гнучкість в освітньому процесі.

Основною причиною використання телефонів у початковій школі є потреба у підвищенні результатів навчання та мотивації сучасних дітей на уроках української мови, тому що епоха цифрового суспільства вимагає докорінної зміни освітнього середовища.

Проблему мобільного навчання в Україні досліджували В. Биков, І. Голіцина, Т. Калуга, В. Куклев, С. Семеріков, О. Тихомирова та інші. Науковці вважають, що використання мобільних засобів в освітньому процесі сприяє подоланню комунікативного бар'єру, формуванню навичок дослідницької діяльності, підвищенню мотивації до оволодіння життєвими компетентностями, розвитку мислення.

Існує достатня кількість мобільних додатків, які можна використовувати для навчання української мови в початковій школі, зокрема «Вивчаю – не чекаю», «Кобза», «Solovij», «ЙОЙ», «Laika», «Літералі», «Р.І.Д.» та багато інших. За їхньою допомогою учитель має можливість швидко оцінити знання та вміння, надаючи миттєвий зворотній зв'язок.

Різноманітні онлайн додатки та застосунки пропонують інтерактивність та роблять навчання української мови веселим та захоплюючим. Це в свою чергу підвищує інтерес до навчання та дає змогу краще засвоїти новий матеріал за короткий час. Багато додатків пропонують учням початкової школи завдання, ігри та вправи, які допомагають дітям вивчити нові слова та фрази українською мовою а також практикуватися у письмі – це може допомогти їм розширити свій словниковий запас та краще розуміти мову. Такі додатки доступні на різних пристроях, таких як смартфони, планшети та комп'ютери. Це робить їх зручними для використання в будь-якому місці та в будь-який час [2, с. 46–52].

Завдяки іграм, вікторинам та іншим інтерактивним елементам, діти можуть активно взаємодіяти з навчальним матеріалом, що робить його більш захоплюючим та сприяє кращому засвоєнню. На відміну від пасивного читання або слухання уроків, інтерактивні додатки стимулюють різні ділянки мозку, що покращує пам'ять та концентрацію уваги. Застосунки часто використовують яскраві зображення, відео, анімації та 3D-моделі, які роблять інформацію більш зрозумілою та цікавою. Красива візуалізація сприяє кращому запам'ятовуванню інформації, адже учні схильні краще обробляти та зберігати в пам'яті візуальні образи, ніж текст [3, с. 74].

Отже, використання різноманітних застосунків на уроках української мови у початкових класах сприяє ефективному навчанню та розвитку мовленнєвих компетентностей учнів. Цей підхід створює умови для індивідуалізації навчання, забезпечує різноманітність у сприйнятті та засвоєнні матеріалу, а також підвищує мотивацію здобувачів початкової освіти до активної участі у процесі вивчення мови.

Список використаних джерел

1. Кулімова Ю. Використання веб-технологій у процесі психолого-педагогічної підготовки майбутніх учителів початкової школи. *Електронне наукове фахове видання «Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету»*, 2020. (8). С. 35–38. URL: <https://doi.org/10.28925/2414-0325.2020.8.5> (дата звернення: 29.03.2024).
2. Соколова Н. В. Розвиток творчого мислення школярів на уроках української мови засобом використання онлайн-застосунків у 3 класі: кваліфікаційна (магістерська) / науковий керівник – канд. пед. наук, доцент Олена Анатоліївна Павлик. Кривий Ріг, 2022. С. 46–52. URL: <https://elibrary.kdpu.edu.ua/bitstream/123456789/6871/1/%d0%9a%d0%b2%d0%b0%d0%bb%d1%96%d1%84%d1%96%d0%ba%d0%b0%d1%86%d1%96%d0%b8cc%86%d0%bd%d0%b0%20%d1%80%d0%be%d0%b1%d0%be%d1%82%d0%b0%20%d0%a1%d0%be%d0%ba%d0%be%d0%b%d0%be%d0%b2%d0%b0%20%d0%9d%d0%b0%d0%b4%d1%96%d1%8f%20.pdf> (дата звернення: 29.03.2024).
3. Чайка В., Шишак А. Інформаційно-цифрові вміння учнів початкової школи: сутність, види, змістові характеристики. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Сер. Педагогіка*. Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2023. № 1. С. 72–75. DOI : 10.25128/2415-3605.23.1.9.

Вівдіч Вероніка Євгенівна,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
факультету педагогічної освіти
Львівського національного університету імені Івана Франка
Труш Юлія Михайлівна,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
факультету педагогічної освіти
Львівського національного університету імені Івана Франка
Науковий керівник: Подановська Галина Володимирівна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
м. Львів

НАУКОВІ ОСНОВИ МЕТОДИКИ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Проблема розвитку мовлення учнів початкових класів є актуальною протягом великого періоду часу, оскільки мовлення є одним із ключових аспектів розвитку дитини. Для ефективного формування навичок мовленнєвих навичок варто вивчати наукові підходи до розвитку мовлення здобувачів початкової освіти, а також досліджувати методики, які сприятимуть розвитку висловлювання, слухання, читання та письма учнів. Під час розвитку мовлення дитина набуває першу ключову компетентність нової української школи, а саме спілкування державною (рідною, в разі відмінності) мовою, а також набуває інші необхідні компетентності для подальшого здобуття освіти, до прикладу: комунікативну, навчання протягом життя тощо [4].

На сьогоднішній день опираючись на ситуацію в країні розвиток мовлення набуває ще більшого значення, оскільки розвиток мовлення з малих літ є фундаментом для процвітання і зміцнення мови та нації. У сучасному суспільстві все частіше зустрічаються діти з порушеним мовленням. Саме, тому у школах важливо відповідально поставитись до цього, починаючи із початкової освіти.

Термін «розвиток мовлення» з'явився на межі XIX-XX століття. О. В. Чупріна вважає XX століття – століттям методики розвитку мовлення [3, с. 170–173]. Аналізуючи науково-методичну літературу, можна дійти до висновку, що мовлення – це розмова між двома людьми за допомогою мови або ж по-іншому можна сказати, що це мовна діяльність людини, яка сприяє розвитку мислення тощо. Отже, мова, мислення та мовлення – взаємопов'язані компоненти, які доповнюють один одного та не можуть існувати роздільно.

Науковці [2; 3] виділяють такі види мовлення: внутрішнє, зовнішнє, слухання, говоріння, читання, письмо.

При складанні речень або ж розповідей за картинками, темами, прочитаним, при усному переказі прочитаного, при розгорнутій відповіді на запитання і т. д. в учнів розвивається зв'язне мовлення.

О. В. Чупріна описує такі три групи методів розвитку мовлення:

1. Комунікативний метод опирається на комунікативній функції мови, а саме на її завдання бути засобом комунікації та самовираження. Педагогу варто мотивувати учнів

висловлювати власні думки, працювати з інформацією, збагачувати словниковий запас, вірно використовувати вивчені поняття та правила тощо.

2. Імітативні методи базуються на засвоєнні мови шляхом наслідування, тобто слово передається з роду в рід. Літературний твір є зразком для наслідування. Цей метод є підготовчим до навчання інших методів розвитку мовлення. При використанні цього методу учні можуть виконувати таку діяльність, як переказувати та писати перекази, формулювати правила, моделювати зразки тексту, аналізувати та узагальнювати тексти.

3. Метод конструювання тексту опирається на закономірності, що нові вміння та навички формуються на уже отриманій теоретичній інформації із вивчених розділів мовознавства. Здобувачі початкової освіти виконують словникову роботу, роботу над словосполученнями та реченнями, логічну роботу, вправи з теорії тексту тощо [3, с. 170–173].

Ці групи методів взаємопов'язані між собою та формують базу для розвитку мовлення учнів.

Розвиток мовлення у дітей молодшого шкільного віку має відбуватись на таких рівнях:

1. На граматичному рівні учні засвоюють такі граматичні форми: числові форми іменників, дієслів, прикметників; відмінкові закінчення іменників та прикметників; особові та родові форми дієслова; родові форми прикметників; видові категорії дієслів.

2. Лексичний рівень полягає в тому, що діти накопичують в пам'яті значну кількість слів з усвідомленням їхнього значення та вміють активно використовувати свій власний словниковий запас, щоб доречно та швидко будувати речення та тексти. Тому вчителю потрібно розвивати мовлення учнів на лексичному рівні за напрямками збагачення словника, уточнення цього словника, тобто поглиблювати розуміння відомих їх слів, активізувати словник – використовувати у повсякденному житті, у конкретних текстах, у реченнях велику кількість слів, та вилучати нелітературні слова, які часто використовують діти, виправляти неправильне вимовляння слів.

3. На фонетичному рівні учні вчаться розділяти мовний потік за ритмом та інтонацією; виконувати аналіз звукового складу слова; виділяти та узагальнювати постійні та корисні ознаки фонем; розрізняти та запам'ятовувати слова за їхнім фонемним складом; упізнавати слова у мовленні оточуючих; встановлювати зв'язок між словом та відповідним предметом або ж явищем, яке воно позначає [1, с. 25–27].

Отже, розвиток мовлення з малих літ є вкрай важливим для людей, народу та країни, адже він набуває особливого значення в усіх сферах діяльності людини. При коректному застосуванні педагогом необхідних методів та прийомів, а також урахуванні індивідуальних та вікових особливостей вихованця, можна успішно досягнути високого рівня розвитку мовлення. Правильне формування мовлення дітей дозволяє побудувати ефективний освітній процес, спрямований на розвиток всебічно та гармонійно розвиненої особистості учня.

Список використаних джерел

1. Ляшик А. О. Особливості мовленнєвого розвитку дітей молодшого шкільного віку. *Нова українська школа в дії: актуальні проблеми методик навчання та стратегії розвитку*. 2021. С. 25–27. URL: https://rshu.edu.ua/images/nauka/nush_apmntsr_2021_znp.pdf (дата звернення: 15.04.2024).

2. Методика навчання української мови в початковій школі : навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів / За наук. ред. М. С. Вашуленка. Київ: Літера ЛТД, 2011. 364 с.
3. Чупріна О. В. Методи розвитку зв'язного мовлення на уроках української мови в початковій школі. *Науковий вісник Мукачівського державного університету: серія «Педагогіка та психологія»*. Випуск 2 (8) ' 2018. С. 170–173.
4. Шибун Н. С. Розвиток усного мовлення учнів на уроках у початкових класах. *Інновації у роботі вчителя початкових класів: виклики і реалії НУШ*. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції 14 квітня 2020р. м. Львів. Центр Прогресивної освіти «Генезум». URL: <https://genezum.org/library/rozvytok-usnogo-movlennya-uchniv-na-urokah-u-pochatkovykh-klasah> (дата звернення: 15.04.2024).

Д'якова Олена Володимирівна,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
психолого-педагогічного факультету
Криворізького державного педагогічного університету
Науковий керівник: Кравцова Інна Адамівна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
м. Кривий Ріг

РОЛЬ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ХУДОЖНІХ ТВОРІВ НА УРОКАХ СЛОВЕСНОСТІ ЯК ЗАСОБУ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЕВО-ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

У сучасному суспільстві конкурентоспроможною є особистість, яка здатна креативно мислити, виявляти ініціативу, конструктивно комунікувати зі світом. Саме тому основним завданням Нової української школи є виявлення та розвиток здібностей і талантів учнів, їх творчого потенціалу. Ключову роль у формуванні креативної особистості, здатної до конструктивної взаємодії з оточуючими, відіграє початкова ланка освіти, оскільки тут дитина долучається до систематичного й цілеспрямованого здобуття та накопичення досвіду творчої діяльності.

У Державному стандарті початкової освіти визначено роль кожної освітньої галузі в розвитку творчого потенціалу школярів. Так, метою мовно-літературної галузі є розвиток мовленнєво-творчих здібностей молодших школярів, що передбачає, зокрема, формування у здобувачів освіти здатності до сприйняття, аналізу, інтерпретації та критичної оцінки інформації в текстах різних видів [1, с. 4].

У науковій літературі проблема розвитку мовленнєво-творчих здібностей була предметом багатьох наукових досліджень, а саме: Н. Бібік, А. Богуш, М. Вашуленка, Н. Гавриш, О. Мельничайко, Т. Піроженко, М. Плющ, О. Савченко та ін. Особливості сприйняття та інтерпретації текстів дітьми молодшого шкільного віку висвітлювали в своїх працях В. Мартиненко, Н. Медведева. Слід зазначити, що хоча методика розвитку мовленнєво-творчих здібностей молодших школярів досить ґрунтовно розроблена, однак, бракує методів і прийомів, які б ефективно формували здатність учнів до інтерпретації текстів художніх творів. Разом із тим, інтерпретація відіграє ключову роль у набутті учнями

досвіду творчої діяльності, оскільки сприяє розумінню авторського задуму художнього тексту, художніх засобів його втілення.

Розкриємо роль інтерпретації в системі роботи з розвитку мовленнєво-творчих здібностей учнів початкових класів.

Інтерпретація художнього тексту є складним процесом, сутність якого полягає в тлумаченні змісту та форми твору в їх єдності та підпорядкованості авторському задуму. Як зауважує В. Мартиненко, молодші школярі, сприймаючи твір, роз'єднують текст на окремі компоненти (епізоди сюжету, вчинки персонажів тощо) [2, с. 3]. Подолати ці недоліки сприймання художніх творів, обумовлені віковими особливостями здобувачів освіти, учитель може шляхом формування інтерпретаційної діяльності школярів за допомогою текстоцентричних технологій. Таким чином, учні вчаться поєднувати дві логічні операції – аналіз і синтез, що є необхідним підґрунтям для розвитку мовленнєво-творчих здібностей школярів.

Інтерпретація тексту має на меті передовсім розкриття авторського задуму, що передбачає формування вміння в учнів визначати тему висловлювання, знаходити в тексті ключові слова, відповідати на запитання за змістом прочитаного. У результаті школярі набувають уявлень про такі ознаки тексту, як: цілісність, зв'язність, авторська мета. Формування повних відповідей на питання за змістом прочитаного стимулюють мовленнєву активність учнів, сприяють формуванню вміння будувати власні висловлювання.

Робота над текстом твору передбачає тлумачення незрозумілих слів, уточнення конотативного значення емоційно-оцінної лексики, яка виражає ставлення автора до зображуваних подій, використовується для характеристики персонажів. Одним із прийомів пояснення семантичних відтінків слів є побудова синонімічних рядів, уточнення значення слова в тлумачному словнику. У результаті такої копійної роботи поповнюється словниковий запас учнів, розвивається в них мовне чуття, школярі вчаться влучно висловлювати власні думки.

Інтерпретаційна діяльність поглиблює естетичні переживання учнів від прочитаного, бо сприяє розкриттю краси слова через аналіз художніх засобів виразності. Досліджуючи способи розкриття авторського задуму через добір слів із певним конотативним значенням, учитель формує в школярів уважне ставлення до слова, сприяє усвідомленню учнями способів увиразнення власної думки. Вони отримують зразки того, як можна яскраво й точно донести свою думку до оточуючих.

Одним із прийомів інтерпретації тексту є завдання на зіставлення інформації, поданої в творі, з досвідом учня. В. Мартиненко зауважує, що під час інтерпретації твору діти молодшого шкільного віку спираються передовсім на свій життєвий досвід, що часто призводить до викривлення розуміння авторського задуму [2, с. 4]. Тому завдання, які спонукають учнів зіставляти власні уявлення та інформацію, подану в тексті, сприяють збагаченню їх життєвого досвіду, розвитку здатності аналізувати та зіставляти інформацію, робити узагальнення, створюють умови для формування словесно-поняттєвого мислення молодших школярів, стимулюють їх до висловлювання власної думки, до міркувань, осмислення свого ставлення до прочитаного.

Отже, інтерпретаційна діяльність сприяє усвідомленню учнями основ архітекtonіки тексту, збагачує їх словниковий запас, розвиває аналітико-синтетичні здібності, мовне чуття, уважне ставлення до слова, мотивує до створення власних висловлювань, що зрештою створює необхідні передумови для розвитку їх мовленнєво-творчих здібностей.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт початкової освіти [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://surl.li/cyweq>
2. Мартиненко В. Аналіз труднощів сприймання художніх творів молодшими школярами. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/32307723.pdf> (дата звернення 28.02.2024)

Кравчишин Анна Романівна,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
педагогічного факультету
Львівського національного університету імені Івана Франка
Кізима Юліанна Андріївна,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
педагогічного факультету
Львівського національного університету імені Івана Франка
Науковий керівник: Подановська Галина Володимирівна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
м. Львів

МЕТОДИКА РОБОТИ НАД ПЕРЕКАЗАМИ У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ

Однією з найважливіших складових характеристик дитячої особистості є її мовленнєвий розвиток. Про рівень загального мовленнєвого розвитку учня-першокласника, його успіхи в навчанні судять з того, як він опанував елементи грамоти – навчився читати і писати. Інші ж види вмінь, які в сукупності з читанням і письмом становлять справжню основу навчальної діяльності школяра не тільки в початковій, а й в основній та старшій школі, залишаються поза належною увагою. До них ми зараховуємо насамперед уміння правильно, виразно, культурно висловлюватися і спілкуватися, тобто монологічне і діалогічне мовлення.

Основа методики навчання грамоти згідно з Державним стандартом початкової освіти полягає в доборі таких методичних прийомів, які враховували б особливості дитячого сприйняття, уваги, пам'яті, мислення, сприяли б їхньому всебічному розвитку [1].

У результаті має виробитися свідоме ставлення до власних усних і писемних висловлювань, прагнення уникати помилок, дотримання етики мовлення. Робота над досягненням цієї мети починається на спеціально відведених уроках і продовжується в процесі вивчення всіх тем і розділів програми на заняттях з розвитку зв'язного мовлення.

Основними видами роботи над розвитком зв'язного мовлення учнів початкових класів є перекази. Перекази навчають учнів логічно і зв'язно викладати думки, сприяють збагаченню лексичного запасу, закріпленню граматичних знань, правописних навичок, розвивають усне та писемне мовлення.

Для того щоб ефективно формувати в учнів уміння переказувати прослуханий чи прочитаний текст, необхідно знати різновиди переказів і специфіку роботи над ними.

Передбачається проводити перекази за текстами різного типу мовлення: текст-опис, текст-розповідь, текст-міркування. Види текстів для переказів різноманітні. У початкових класах перекази класифікуються так:

1. *За способом виконання:* усні та письмові;
2. *За обсягом і змістом початкового тексту:* детальні, стислі, вибіркові, творчі;

3. За ступенем участі учнів у передачі змісту: колективні, напівсамостійні, самостійні;

4. За типом мовлення: описи, розповіді, міркування.

Тексти для переказів добираються з урахуванням вікових особливостей учнів. До уваги береться складність змісту, доступність лексики, граматичної будови і стилістики, здатність нести певну виховну мету, обсяг тексту [2, с. 230].

Детальний переказ передбачає передачу змісту прослуханого чи прочитаного близько до тексту зі збереженням його лексичних особливостей. Для детальних переказів добираємо невеликі за розміром, цікаві і пізнавальні, з чіткою сюжетною лінією тексти.

Результативність формування в школярів умінь будувати докладний переказ тексту значною мірою залежить від вміння вчителя правильно спланувати роботу учнів: попередня бесіда, читання вчителем тексту, аналіз змісту тексту, будова прочитаного тексту, складання плану, аналіз мови, словникова робота, усне складання фрагментів тексту, орфографічна робота.

Стислий переказ передбачає навчити учнів висловлювати свої думки та почуття стисло, лаконічно, чітко. Такий текст учні читають самостійно. Доцільно разом з планом записати кілька речень.

Творчий переказ передбачає не лише відтворення змісту прочитаного, а й виконання певних завдань творчого характеру: переказ зі зміною особи; переказ від імені героя; переказ із творчим доповненням до тексту; переказ із введенням уривку; переказ зі зміною обставин подій; доповнення переказу шляхом поширення речень, добору прикметників, однорідних членів речення; відновлення деформованого тексту; переказ зі зміною часових форм дієслова; поширений переказ за поданим коротким сюжетом тощо [2, с. 233].

Обговорення написаних переказів – важливий компонент навчання. Має бути аналіз робіт, виявлення позитивних якостей та недоліків, редагування. Таке повторне повернення до тексту – важливий крок до розвитку усного та писемного мовлення.

Різноманітні види переказів служать підвищенню мовленнєвої культури учнів, ускладненню синтаксичного ладу мовлення, зростанню самостійності школярів при складанні «своїх» текстів.

Отже, цінність переказу як прийому розвитку зв'язного мовлення полягає в тому, що він збагачує й активізує словниковий запас школярів, формує вміння доречно використовувати виражальні засоби мови, виробляє правописні навички. Дослівне відтворення прослуханого чи прочитаного тексту сприяє зосередженню уваги, розвитку пам'яті й мислення.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт початкової освіти від 24 липня 2019 р. № 688. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення: 21.04.2024).
2. Методика навчання української мови в початковій школі : навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів / За наук. ред. М. С. Вашуленка. Київ : Літера ЛТД, 2011. 364 с.

Мазепа Наталія Миколаївна,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
педагогічного факультету
Рівненського державного гуманітарного університету
Науковий керівник: Лук'яник Людмила Василівна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
м. Рівне

ЗБАГАЧЕННЯ ЛЕКСИЧНОГО ЗАПАСУ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЗАСОБАМИ НАРОДОЗНАВСТВА

Найважливішим засобом національного виховання є опанування українською мовою, що забезпечує не тільки комфортне існування молодої людини в суспільстві, але й дозволяє виробити систему національно зумовлених уявлень, пізнавати національний характер, визначити мовний тип особистості. Відтак, вивчення українознавчої і народознавчої лексики набуває в цих умовах вирішального значення, стає основною формою світоглядних переконань фахівців початкової освіти. Важливий складник мовної особистості – ґрунтовний лексичний запас, збагачення, уточнення й активізація якого має відбуватися протягом усього навчання в школі. Особливу увагу потрібно приділити учням початкової школи, оскільки вік молодших школярів є найбільш сприятливим для формування мовної особистості. Кожен урок української мови має бути спрямований на збагачення, активізацію та уточнення словника школярів.

Проблема словникової роботи з дітьми дошкільного та молодшого шкільного віку досліджувалась багатьма вченими, а саме: А. Богуш, Л. Калмикова, Л. Колунова, В. Коник, К. Крутій та ін.

Відносно обмеженість лексичного запасу дітей, що приходять до школи, пояснюють кількома причинами:

- 1) коло знань та уявлень про суспільне життя, природу в дітей ще вузьке;
- 2) нерідко за словами, що вживають діти шести-семирічного віку, немає точних уявлень і понять;
- 3) словник учнів ще не впорядкований і не систематизований; діти, уживаючи слова, не бачать подібності і відмінності між багатьма подібними, але не тотожними словами;
- 4) словник школярів розвинутий однобічно: у ньому більше конкретних, загальноживаних слів;
- 5) мовлення учнів початкових класів нерідко характеризується емоційною безбарвністю, невиразністю, повторенням тих самих слів [1].

За час навчання в початковій школі лексичний запас дітей збільшується вдвічі, а то й утричі. Окрім того, разом із кількісним поповненням, збагачується словник і якісними змінами. Вони стосуються уточнення значень слів, засвоєння їх смислових відтінків, розуміння явищ синонімії, антонімії, багатозначності слів, уживання фразеологізмів тощо [2].

Особливу увагу варто приділяти розвитку словникового запасу учнів, використовуючи для цього словникову роботу на кожному уроці української мови та літературного читання. Словникова робота в початковій школі – це планомірне розширення лексичного запасу дітей за рахунок незнайомих або важких для них слів. Відомо, що розширення словника молодших

школярів відбувається одночасно з ознайомленням їх з навколишньою дійсністю, з вихованням бережливого ставлення до природи. Роботу доцільно розпочинати з першого дня перебування дитини в школі, надаючи при цьому перевагу доборові навчального матеріалу, практичній мовленнєвій спрямованості змісту уроку, врахуванню особливостей словникового складу в учнів та його обсягу.

Важливим народознавчим засобом збагачення лексичного запасу учнів є цілеспрямована робота вчителя, який використовує твори художньої літератури, спеціально розроблені лексичні вправи, інтерактивні технології навчання, дидактичні ігри, засоби народознавства.

Збагачення словникового запасу учнів є дуже важливим аспектом у навчанні молодших школярів. Адже від мовлення, від того, як дитина вміє взаємодіяти з іншими, залежить усе її подальше життя. Народознавство відіграє у цьому провідну роль. Подальше дослідження теми збагачення лексичного запасу учнів початкової школи засобами народознавства потребує з'ясування ефективних методів і прийомів цієї роботи в умовах НУШ, доцільності використання тих чи інших засобів народознавства на певних етапах уроків української мови та літературного читання в початковій школі [3].

Пригадаймо, як у давнину виховували і навчали дітей. За важкою роботою не було зайвої хвилини часу, щоб довго та докладно пояснювати правила поведінки. Тут на допомогу приходили маленькі прислів'я та приказки, ті ж правила, але подані з гумором, з долею іронії, до того ж мелодійні, які легко запам'ятовувалися. Вечорами вже сама молодь, збираючись, обмінювалась дотепними жартами, урізноманітнюючи ними розповіді, ігри. Та й зараз важко уявити собі хоч один підручник української мови або літературного читання без прислів'їв і приказок. У цих витворах мистецтва прихована не лише мудрість, вивірена сотнями поколінь, багатовікові роздуми і спостереження, піклування про людей та взаємини між ними, а й чарівна милозвучність української мови.

Прикро те, що хоча в навчальних посібниках і відведено чимало місця цим творам-мініатюрам, та часто-густо вони просто нехтуються вчителем, він обмежується одним запитанням: «Що означає це прислів'я?» (чи приказка). Ось тут і виникає суперечність, коли, з одного боку, існує незліченна кількість прислів'їв, а з іншого – діти мало обізнані як із жанром усної народної творчості, так і з його зразками. І нерідко наприкінці 2 класу учні не можуть пояснити зміст багатьох прислів'їв і приказок.

Щоправда, такою ситуацією гріх не скористатися для розвитку дитячої фантазії, але все-таки на початку 1 класу, коли школярі ще не ознайомлені зі специфікою жанру, вони кожне прислів'я сприймають буквально. І скільки б учитель не говорив: «Під лежачий камінь вода не тече», учні дивитимуться на нього здивованими очима. Водночас таке нерозуміння породжує бажання розібратися, розв'язати проблему. Варто спробувати складати разом із дітьми казки, оповідання, різні фантастичні твори, нісенітничі, виходячи з тексту прислів'їв та приказок. Тут будуть доречними і створені дітьми малюнки, ілюстрації до прислів'їв чи приказок.

У мовленнєву практику першокласників термін «прислів'я» традиційно вводиться після читання спеціально дібраної або вміщеної у підручнику казки (оповідання): «Сім лозин», «Кіт і Пес», «Котик і Півник». Далі вчитель підсумовує: – Так буває і в житті людей ... В такому випадку так і говорять: «Щасливо там жити, де вміють дружити». («Друг пізнається в біді» тощо). Подібний вислів, що узагальнює схожі ситуації в житті, називають прислів'ям. Прислів'я – це народна мудрість.

Але можна спробувати ввести в активний обіг поняття «прислів'я» й інакше. Наприклад, враховуючи попередній життєвий досвід дітей, записати на дошці кілька речень, серед яких будуть і давно відомі прислів'я: «Друг пізнається в біді», «Лише того можна назвати своїм справжнім товаришем, хто в горі буде поруч»[4].

Як бачимо, серед перелічених речень є і прислів'я, і їхні тлумачення, що полегшують учням з'ясувати суть цього жанру.

Отже, народознавчий підхід у процесі вивчення української мови відіграє важливу роль, оскільки поживає процес навчання, сприяє збагаченню мислення та мовлення учнів початкових класів, підвищенню їх національної самосвідомості.

Список використаних джерел

1. Вашуленко М. С. Українська мова і мовлення в початковій школі : методичний посібник. Київ : Видавничий дім «Освіта», 2018. 400 с.
2. Висоцька О. В. Формування національних цінностей в учнів початкових класів засобами народознавства. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/12378/1/%D0%92%D0%B8%D1%81%D0%BE%D1%86%D1%8C%D0%BA%D0%B0..pdf> (дата звернення: 30.04.2024).
3. Весела абетка. Скоромовки. URL: <http://abetka.ukrlife.org/skoromov.html> (дата звернення: 30.04.2024).
4. Мовна особистість та різні підходи до її вивчення. Сайт для вчителів-словесників. URL: <http://mova.ippo.kubg.edu.ua/movna-osobystist>(дата звернення: 01.05.2024).

Новохатська Анна Сергіївна

здобувач першого (бакалаврського) рівня
вищої освіти психолого-педагогічного факультету
Криворізького державного педагогічного університету
Науковий керівник: Кравцова Інна Адамівна
кандидат педагогічних наук, доцент
м. Кривий Ріг

ЛІТЕРАТУРНА КАЗКА НА УРОКАХ СЛОВЕСНОСТІ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Сучасне суспільство ставить перед освітою вимогу не лише формування когнітивних навичок, а й розвитку емоційного інтелекту у дітей. Емоційний інтелект, або емоційна грамотність, є невід'ємною складовою успіху та здоров'я у будь-якій сфері життя. Саме тому вивчення літературних казок на уроках словесності стає надзвичайно актуальним, адже дозволяє не лише поглибити розумовий розвиток дітей, а й активно сприяє розвитку їхньої емоційної компетентності. Літературні казки є відмінним засобом передачі емоцій, вчать розуміти власні почуття та емпатії до інших. Казки, наповнені мораллю та символікою, викликають у дітей широкий спектр емоцій: від радості до суму, від співчуття до захвату. Через переживання героїв казок діти вчать розрізняти правильне від неправильного, розвивають свою етичну свідомість та вміння виражати свої власні почуття. Безумовно, вивчення літературних казок на уроках словесності сприяє формуванню емоційного інтелекту у дітей, що є важливою передумовою для їхнього успіху та гармонійного розвитку у майбутньому. Відчуття емпатії, здатність адекватно виражати власні почуття та розуміти

почуття інших – це ключові навички, які формуються в процесі вивчення казок та сприяють формуванню емоційно стійкої та соціально компетентної особистості.

Варто також відзначити, що літературні казки є прекрасним інструментом для виховання моральних цінностей у дітей. Через пригоди героїв казок діти засвоюють такі важливі поняття, як дружба, відданість, справедливість та толерантність. Вони навчаються розрізняти добро та зло, розвивають бажання допомагати іншим та брати на себе відповідальність за свої дії. Крім того, літературні казки створюють безпечний простір для вираження власних емоцій та думок. Вони дозволяють дітям відчувати себе комфортно під час обговорення складних тем і проблем, адже вони можуть ідентифікуватися з героями казки та висловлювати свої переживання через їхні дії та вчинки.

Вивчення літературних казок на уроках словесності є не лише засобом розвитку мовленнєвих навичок та літературної культури, але й потужним інструментом для формування емоційного інтелекту у дітей. Це формування має величезне значення для їхнього повноцінного розвитку як особистостей, здатних до адаптації у сучасному світі, де вміння розуміти та керувати власними емоціями є надзвичайно важливим.

Вивчення літературних казок на уроках словесності як ефективного засобу розвитку емоційного інтелекту у дітей має важливе значення. Казки не лише розширюють словниковий запас та літературні знання учнів, але й активно сприяють їхньому емоційному розвитку. Через аналіз та обговорення казок діти вчаться розрізняти та виражати свої почуття, розвивають емпатію та моральні цінності.

Аналіз сучасних, українських досліджень засвідчує, що окреслена нами проблема знайшла належне віддзеркалення у науковому дискурсі. Зокрема, в контексті цієї теми варто згадати таких вчених як: О. Барнич, Н. Бібік, О. Гончарук, С. Дерев'яноко, Т. Жалко, Н. Жук, О. Ісаєву, Т. Котик, І. Кравченко, О. Мельник, Ю. Михайленко, В. Свободу, О. Смола, та інших [3, с. 55].

Літературна казка на уроках словесності є потужним інструментом для розвитку емоційного інтелекту у дітей. Під час вивчення казок, діти занурюються у фантастичні світи, де кожен герой і подія викликає певні емоції [1, с. 15]. Цей досвід допомагає дітям розпізнавати, розуміти та виражати свої власні почуття. Літературні казки містять широкий спектр емоційних ситуацій, від радості та веселощів до суму та тривоги. Через переживання героїв казок, діти вчаться співчуттю, розрізняти емоції та реагувати на них адекватно [2, с. 40]. Крім того, обговорення емоційних аспектів казок на уроках словесності стимулює в дітей внутрішній діалог, допомагаючи їм зрозуміти, чому вони відчують ті чи інші емоції у певних ситуаціях. Вивчення казок також сприяє розвитку емпатії. Під час читання про пригоди героїв, діти стають свідками їхніх радощів та труднощів [3, с. 51]. Цей досвід допомагає їм почувати себе взаємопов'язаними з іншими людьми, розуміти їхні почуття та переживання. Не менш важливою є роль казок у вихованні моральних цінностей та розвитку моральної свідомості у дітей. Багато казок мають моральний підтекст, який спонукає дітей до роздумів про правильне та неправильне. Через аналіз дій героїв казок, діти вчаться визначати моральні принципи та цінності, які керують їх власними діями.

Отже, літературна казка на уроках словесності є важливим засобом для розвитку емоційного інтелекту у дітей. Вона сприяє розвитку їхньої емпатії, моральної свідомості та здатності виражати та розуміти власні емоції [4, с. 129]. Крім того, вивчення літературних казок на уроках словесності розвиває у дітей креативне мислення та уяву. Вони відчують себе частиною фантастичного світу, де можливо все, і це спонукає їх до розширення меж

свого власного уявлення та творчих зусиль. Подорожі у казкові країни стимулюють дітей до творчого напруження, допомагаючи їм розвивати власну унікальну перспективу та уявлення про світ.

Важливою складовою вивчення казок є також можливість обговорення та аналізу різних аспектів сюжету, персонажів та моральних висновків. Це сприяє розвитку критичного мислення у дітей, навчаючи їх аналізувати та оцінювати події, а також робити висновки з отриманого досвіду.

Крім того, вивчення літературних казок сприяє формуванню в дітей навичок спілкування та соціальної компетентності. Під час обговорення казок на уроках, діти вчаться висловлювати свої думки, слухати інших, дотримуватися правил ввічливості та співпраці. Вони навчаються розв'язувати конфлікти та знаходити компроміси, що є важливими навичками для побудови взаємовідносин у колективі та у подальшому житті.

Саме казки можуть бути використані в якості засобу психологічної підтримки та вирішення проблемних ситуацій у дитячому середовищі. Вони допомагають дітям заспокоїтися, знайти відповіді на свої питання, а також зрозуміти, що вони не самі зі своїми переживаннями та проблемами [5]. Можемо відзначити, літературна казка на уроках словесності є не лише засобом розвитку мовленнєвих навичок та літературної культури, але й потужним інструментом для формування різноманітних аспектів особистості дитини. Вона сприяє розвитку емоційного інтелекту, креативного мислення, емпатії, моральних цінностей, соціальної компетентності та навичок вирішення конфліктів. Тому варто активно використовувати казки на уроках словесності, щоб забезпечити всебічний та гармонійний розвиток дітей.

З врахуванням сучасних тенденцій у педагогічній практиці, важливо враховувати інтерактивні методи вивчення літературних казок, як дієвого засобу розвитку емоційного інтелекту молодших школярів. Зокрема, чинна діюча програма, розроблена під керівництвом О. Савченко, рекомендує використовувати під час вивчення літературних казок рольові ігри, драматизації, театралізації, створення колективних творчих проєктів на основі художніх текстів. Це дозволяє молодшим школярам більш активно залучатися до освітнього процесу, розвивати емоційний інтелект [6, с. 86].

Наукові дослідження підтверджують, що казки стимулюють розуміння та вираження емоцій, розвивають емпатію, креативне мислення, моральні цінності та соціальні навички. Важливим і ефективним засобом розвитку емоційного інтелекту у дітей. Вивчення літературних казок на уроках словесності є важливим та ефективним засобом розвитку емоційного інтелекту молодших школярів. Отже, літературна казка на уроках словесності є не лише засобом навчання, але й важливим інструментом формування особистості молодшого школяра, сприяє розвитку його емоційного інтелекту.

Список використаних джерел

1. Головченко Т. В. Розвиток емоційного інтелекту молодших школярів через вивчення літературних казок. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка*. Серія: Педагогічні науки, 2017. С. 15–20.
2. Курбатова Г. І. Використання літературних казок як засобу розвитку емоційного інтелекту молодших школярів. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія: Психологічні науки, розділ 2, 2017. С. 40–43.
3. Мельник О. Підготовка вчителів початкових класів до формування емоційного інтелекту учнів. *Початкова школа*. 2019. № 11. С. 51–55.

4. Мельник О. В. Розвиток емоційного інтелекту молодших школярів. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. Т. 1. 2020. №73. С.128–133.
5. Петренко Т. Сучасні техніки крос-культурної комунікації в освітньому процесі. *Інноваційна педагогіка*. Випуск 55. Том 3. 2023. С. 109–112. DOI [https:// doi.org/10.32782/2663-6085/2023/55.3.22](https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/55.3.22)
6. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи. Київ: Грамота, 2012. 86 с.

Прокопчук Аліна Борисівна,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
педагогічного факультету
Рівненського державного гуманітарного університету
Науковий керівник: Костолович Тетяна Василівна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
м. Рівне

ФОРМУВАННЯ ГРАМАТИЧНОЇ ПРАВИЛЬНОСТІ МОВЛЕННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

У вчителя початкових класів є дві основні мети: введення учнів у світ мови та пояснення її важливості для суспільства, а також навчання їх повсякденно вирішувати практичні завдання, такі як дотримання норм літературної мови, поповнення словникового запасу та розвиток навичок грамотного висловлювання власних думок. Для успішного виконання цих завдань учитель повинен вміло поєднувати теоретичні знання з практичними вправами під час навчання української мови [2].

Важливе значення для засвоєння учнями граматичних норм української мови має спеціальна система вправ і завдань. Корисними для третьокласників у процесі вивчення прикметника, на нашу думку, будуть такі вправи:

1. Скласти словосполучення за моделлю «числівник 2, 3 чи 4 + прикметник + іменник»: дві благородні троянди, чотири величезні гори, три веселі дівчини.

2. Скласти словосполучення і речення з певними граматичними формами чи синтаксичними конструкціями:

а) у формі відповіді на питання, наприклад: *Які умовні знаки регулюють рух на дорогах? (дорожні знаки); Як можна охарактеризувати людину, яка володіє значними матеріальними цінностями? (заможна, багата людина); Як називається багатство, створене не людиною, а природою? (природне багатство);*

б) шляхом заміни прикметника його синонімом: *сердечний прийом (дружній прийом); згуртований клас (дружній клас); слово літера однакове (тотожне) за значенням зі словом (буква);*

в) за логічним питанням від прикметника до залежного від нього іменника чи займенника: *властивий (кому?), притаманний (кому?); характерний (для кого?), подібний (до кого?), схожий (на кого?);*

г) виконання вправ. Наприклад, таких: *Які з наведених виразів містять порушення синтаксичних норм вживання прикметників?*

а) *Добре ім'я краще багатства.*

- б) *Любов сильніша смерті.*
- в) *Золото дорожче за мідь.*
- г) *Злий чоловік страшніший вовка.*
- д) *Петро молодший від брата.*

3. Вільний диктант: текст, насичений помилками, читається повністю чи частинами, а учні передають письмово його зміст так, як запам'ятали, і підкреслюють прикметники.

4. Редагування. Матеріалом для виконання завдання такого типу може бути картотека мовних і стилістичних помилок, взятих з творчих робіт учнів. Наприклад: знайдіть у запропонованих висловах помилки, викликані неправильним вживанням прикметників. Виправте їх та усно обґрунтуйте виправлення [1].

Відбір вправ для оволодіння нормами вживання прикметників здійснюється на основі принципу єдності граматичної теорії з мовленнєвою практикою. Завдання будуються на матеріалі, який допомагає учням засвоїти теоретичні відомості про правильне вживання прикметників, а також перетворює отримані знання в навички та уміння. Процес переходу від знань до навичок зазвичай включає послідовний набір етапів: постановка проблеми; спостереження за використанням прикметників у готовому тексті; ознайомлення з лінгвістичною природою типових граматичних помилок; побудова мовних конструкцій за зразком або моделлю; створення словосполучень та речень; виконання вільного диктанту; розв'язання тестових завдань. Кожне завдання входить в підготовчу роботу до конкретного комунікативного висловлення. Останнім етапом такого процесу є навчально-мовленнєва ситуація, така як діалог, переказ з творчим завданням або написання твору.

Отже, використання системи вправ під час вивчення прикметників дозволить вчителю краще розібратися в відхиленнях від літературних норм у мовленні школярів. Це також надасть змогу привчити школярів замислюватися над вибором мовних одиниць для побудови власних висловлювань, що сприятиме формуванню граматичної правильності їх мовлення.

Список використаних джерел

1. Вашуленко М. С., Васильківська, Дубовик С. П. Українська мова та читання: підручник для 3 кл. закладів загальної середньої освіти (у 2-х ч.). Ч.1. Київ: Освіта, 2020. 160 с.
2. Типові освітні програми для закладів загальної середньої освіти: 1–2 та 3–4 класи. Київ: Світоч, 2019. 336 с.

Сокол Наталія Валеріївна,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
педагогічного факультету
Рівненського державного гуманітарного університету
Науковий керівник: Бісовецька Людмила Андріївна,
кандидат філологічних наук, доцент,
м. Рівне

ОВОЛОДІННЯ ПРИЙОМАМИ РОБОТИ З ДИТЯЧОЮ КНИЖКОЮ ЗДОБУВАЧАМИ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Читання є найважливішим способом засвоєння базової інформації, специфічною формою комунікативно-пізнавальної діяльності особистості, одним із основних чинників її

саморозвитку, тому ефективність читання визначається рівнем сформованості читацької компетентності як пріоритетного компонента загальноосвітньої підготовки школярів.

Поняття «читацька компетентність» поєднує такі характеристики читацької діяльності особистості: технічну (сформованість навички читання); когнітивну (пізнавальна діяльність учнів, сприймання та інтерпретація текстів); комунікативну (діалогічна взаємодія: автор – текст, автор – читач, читач – текст); ціннісну (оцінні судження, ставлення до прочитаного).

Науковці Я. Андреева, А. Вітченко, О. Ісаєва, В. Мартиненко, О. Савченко, Е. Соломка, Г. Токмань, Н. Чепелева, О. Шкловська, В. Шуляр, А. Фасоля, Т. Яценко та ін. визначають читацьку компетентність як інтегровану особистісну якість, що формується й розвивається у системі різних шкільних навчальних предметів і вдосконалюється впродовж життя.

Відповідно до Типової освітньої програми, розробленої під керівництвом О. Савченко [4], змістова лінія «Оволодіваємо прийомами роботи з дитячою книжкою» передбачає формування і розвиток в учнів прийомів розрізнення дитячих книжок за жанрово-тематичними ознаками, типом видання (книжка-твір, книжка-збірка, довідник, словник і т. ін.); прогнозування орієнтовного змісту книжки (твору) з опорою на її ілюстративний та довідково-інформаційний апарат; прийомів самостійного вибору книжок з використанням інформаційних ресурсів дитячої бібліотеки; умінь зв'язно висловлювати власні емоційно-оцінні враження щодо змісту прочитаного, складати короткий відгук на прочитану книжку та ін.

Очікувані результати навчання здобувачів освіти 3 класу, згідно з Типовою освітньою програмою, такі, як-от: учень практично розрізняє дитячі книги з текстами різних видів, називає основні теми дитячого читання; самостійно розглядає та прогнозує орієнтовний зміст незнайомої книжки з опорою на ключові слова, ілюстративний та довідково-інформаційний апарат; пояснює, які дитячі книжки найбільше подобається читати; формулює свій читацький запит у бібліотеці; самостійно здійснює вибір дитячих книжок відповідно до власних читацьких інтересів; користується під час вибору книжок, різними інформаційними ресурсами дитячої бібліотеки (самостійно та з допомогою дорослого); висловлює емоційно-оцінні враження про прочитану книжку; складає короткий відгук на прочитану книжку (усно, з допомогою вчителя).

Зміст навчання охоплює розрізнення дитячих книжок, які містять різножанрові, різнотематичні художні твори, науково-пізнавальні тексти, довідкову літературу, дитячу періодику; прогнозування орієнтовного змісту дитячої книжки з опорою на ключові слова, структурні елементи книжки, опрацьовані в попередніх класах, а також на анотацію, відомості про письменника, заголовки розділів (наприклад, в повісті-казці); вербалізація своїх припущень у короткому зв'язному висловленні; формування умінь усно оформляти свій читацький запит за таким алгоритмом: автор, назва книжки, енциклопедії; тема читання; усвідомлений вибір дитячої книжки (книжок) з числа запропонованих бібліотекарем; вибір потрібної книжки у відкритому фонді бібліотеки (із застосуванням знання алфавіту); користування різнотематичними книжковими виставками, рекламними плакатами, Інтернет-ресурсами бібліотеки; розвиток умінь висловлювати власні враження щодо прочитаної книжки: ділитися з однолітками, дорослими думками, що саме найбільше сподобалося; переконливо пояснювати, чому цю книжку варто прочитати, чим вона цікава, які емоції

викликала, які події, описані в книжці, нагадали ситуації із власного життєвого досвіду та ін.; навчання складати короткий відгук на прочитану книжку за алгоритмом.

Дослідники Л. Дубровська, В. Дубровський та В. Король [3, с. 20] зазначають, що основними умовами для розвитку читацького інтересу в молодших школярів є виникнення потреби в читанні (самостійному, ініціативному) за допомогою використання різноманітних форм урочної та позакласної діяльності; розвиток читацької компетентності (необхідні знання, уміння і навички, що дозволяють дитині вільно орієнтуватися в розмаїтті книг, бібліографічну грамотність, позитивне ставлення до читання) учнів через організацію літературних ігор, творчих конкурсів, занять з елементами театралізації; стимулювання творчості дітей.

Як критерії читацького інтересу розглядаються такі: активна пізнавальна спрямованість дитини на той чи інший предмет або явище дійсності (зокрема, читання дитячої літератури); позитивне емоційно забарвлене ставлення до читання; творчі прояви в привабливій для дитини діяльності. Відповідно, показниками читацького інтересу молодших школярів є позитивне ставлення до самої читацької діяльності («люблю читати»); зацікавленість конкретними книгами («хочу ці книги»); захоплення самим процесом читання («не можу відірватися від книги»); прагнення поділитися з іншими радістю від спілкування з книгою («хочу, щоб інші про цю книгу дізналися»).

Організована вчителем правильна читацька діяльність здобувача освіти, підкреслює Г. Волошина [2, с. 64], призводить до формування його читацької самостійності. Це значить, що він усвідомлює свої духовні запити й потреби. Учень впевнений, що ці потреби можна й необхідно задовольняти. Зокрема, читання книг допоможе йому пізнати світ через потрібну книгу; школяр усвідомлює, що саме йому в світі книг потрібно; він переконаний, що світ книг широкий і різноманітний; і найголовніше – книга спроможна задовольнити всі його запити; здобувач освіти уміє знайти серед книг ту, яка йому наразі потрібна, прочитати її, сприйняти й усвідомити її зміст, тему й ідею на певному рівні розвитку його читацької самостійності. Звичка користуватися опосередкованою текстовою комунікацією призводить до того, що учень звертається до книги не тоді, коли його спонукають до читання, а тоді, коли в нього виникає потреба спілкування з відомими й невідомими персонажами книг, коли виникає інтерес до образного художнього слова, яке здатне викликати нові почуття й емоції.

Зазначимо, що дитина відрізняється від дорослої людини тим, що вона буде читати лише той літературний твір, який їй подобається. Отже, щоб викликати потребу в неї читати книгу, учителеві варто зацікавити дитину нею, допомогти переконатися в тому, що саме ця книга готова «розмовляти» з нею й від цього школяр отримає радість і користь від уміння читати та від уміння спілкуватися з персонажами. Якщо вчитель зуміє правильно організувати роботу, то бажання самостійно ознайомитися з книжкою, обов'язково прийде до кожної дитини.

Самостійне читання, тобто добровільне, індивідуальне, – це читання учнів без безпосередньої допомоги вчителя чи бібліотекаря, батьків, друзів, звернення до кола доступних книг.

У роботі з книгою, як наголошує Т. Білявська [1, с. 75], важливим є поєднання таких трьох аспектів:

- розширення читацького кругозору (постійно дізнаватися про нові книги);
- розуміння й виконання правил користування книгами;

– вдосконалення самостійної читацької діяльності, швидкості й точності орієнтування в доступному колі читання.

Форми керівництва позакласним читанням різноманітні. Це – урок и позакласного читання, індивідуальна робота з окремими учнями або групами учнів, масова позакласна робота учнів у зв'язку з читанням (підготовка ранків, вікторин, конкурсів на краще читання творів, інсценізацій книжок, книжкових виставок); пропаганда читання у сім'ях учнів.

Здобувачам освіти можна порадишити прочитати твори Зірки Мензатюк «Ангел Золоте волосся», «Таємниця козацької шаблі», «Писанка», «Три дні старого року», Галини Вдовиченко «Ліга непарних шкарпеток» «Чорна-чорна курка», «36 і 6 котів», «Мишкові миші», Оксани Луцевської «Дивні химерики, або Таємниця старовинної скриньки», Сашка Дерманського «Царство Яблукарство», «Маляка – принцеса Драконії», «Чудове чудовисько», «Пригоди вужа Ониська» тощо.

Список використаних джерел

1. Білявська Т. М. Методика навчання літературного читання: Навчально-методичний посібник. Миколаїв : СПД Румянцева, 2017. 109 с.
2. Волошина Г. Формування читацької самостійності молодших школярів засобами дитячої художньої книжки. *Проблеми підготовки сучасного вчителя: збірник наукових праць*. 2023. Вип. 1(27). С. 61–67.
3. Дубровська Л. О., Дубровський В. Л., Король В. С. Психолого-педагогічні особливості читацьких інтересів молодших школярів. *Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Психолого-педагогічні науки*. 2018. № 2. С. 17–22.
4. Типові освітні програми для закладів загальної середньої освіти: 1–2 та 3–4 класи. Київ : Видавництво «Світоч», 2019. 336 с.

Супрунюк Юлія Вікторівна,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
педагогічного факультету
Рівненського державного гуманітарного університету
Науковий керівник: Сосюк Анна Володимирівна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
м. Рівне

ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВИХ ВПРАВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Одна з актуальних проблем сучасної методики початкового навчання – це застосування ігрових елементів з метою створення ситуації успіху, розвитку критичного мислення, мовлення, пам'яті, уваги в молодших школярів. Саме використання ігрових вправ на уроках української мови в початковій школі є засобом активізації результативної діяльності учнів та формування їх творчої особистості. Низка цікавих завдань та ігрових матеріалів, комбінування їх дає можливість урізноманітнювати навчання, розвивати мислення й мовлення, будити ініціативу, бажання осягати мовні тонкощі [2, с. 102].

Відомо, що діти міркують образами. Мовленнєві ж поняття, особливо граматичні, вирізняються абстрагованістю. Звідси зрозумілі причини тих труднощів, які постають перед учнями під час засвоєння мовного матеріалу. Учитель має наблизити ці абстракції до

дитячих уявлень про навколишнє, пропустити через життєвий досвід школярів, наповнити конкретними образами, тобто створити умови та розвину ігрову компетентність учнів.

Ігрова компетентність – це сформованість у дітей ігрових дій, ініціативність, їхня самостійність в ігровій діяльності; творче відображення реальних і казкових ситуацій; ініціювання і розгортання ігрового задуму й сюжету гри; вміння об'єднуватись з однолітками на основі ігрового задуму, рольової взаємодії, особистих уподобань; дотримання норм та етикету спілкування [3, с. 304].

Мовленнєво-ігрова компетентність – це комплексна характеристика особистості, полікомпонентний утвір, чинниками якого виступають діалогічна, монологічна, когнітивно-мовленнєва, виразно-емоційна, оцінно-етична, театральна-ігрова та ігрова компетенції [1, с. 27].

Педагогічні ігри, що застосовуються на уроках, як зазначають В. Химинець і М. Кірик, можна класифікувати за кількома критеріями: за характером педагогічного процесу (навчальні; пізнавальні; репродуктивні, продуктивні; комунікативні тощо) та за характером ігрової методики (предметні; сюжетні; ролеві; ділові; імітаційні; драматизації тощо [4, с. 133–134].

Використання ігрових методів на уроках об'єднує навчальний процес спільним змістом, послідовністю їх проведення, методикою організації.

Ігри з мови використовуються на всіх етапах уроку. За їхньою допомогою можна перевірити, як учні засвоїли вивчене, полегшити розуміння нового матеріалу, його закріплення. Зміст матеріалу цікавих вправ та ігор з мови залежить від завдань уроків і знань учнів.

Основою дидактичних ігор є навчальні проблеми, навколо яких формуються нові знання та вміння учнів. Основні методики ігор закладені в їх структурі, в якій можна виділити три основних етапи: 1) підготовчий етап – підготовка ігрових завдань, правил, ролей, створення методичних рекомендацій учасникам гри; 2) етап проведення – вибір методу ігрової діяльності, виявлення і корекція завдань і правил, виступи учасників; 3) етап аналізу та узагальнення результатів – сприймання гри з боку учасників, опис складних ситуацій, в які потрапили учні, їхній аналіз і рефлексія, оцінка і самооцінка діяльності, висновки.

За допомогою вправ, побудованих на рольовій грі, вчитель може розвивати всі види мовленнєвої діяльності учнів, насамперед усне мовлення, яке є провідним видом мовленнєвої діяльності на початковому етапі навчання. Рольова гра сприяє тому, що мовлення учнів стає змістовнішим, аргументованим, складнішим за структурою. Наведемо приклад рольової гри. Одного разу до дітей прийшов Чарівник. Він повідомив про те, що може великі предмети перетворювати в маленькі. Діти називали слова, а Чарівник додавав до них суфікси -ик-, -ок-. Саша сказав: «Стіл». Чарівник додав суфікс -ик-. Отримали – *столік*. Марійка назвала слово: «Гриб», Чарівник додав -ок-. Вийшло – *грибок*. Хочете стати чарівником і перетворювати великі предмети в маленькі? Тоді додайте до поданих слів або суфікс -ик-, або суфікс -ок-. Запишіть ці слова, виділіть в них суфікс (*олівець, сад, будинок, хвіст, ключ, корабель, ліс, пень*). Розкажіть сусідові по парті, чого навчив вас Чарівник.

Такі вправи не є «розважальним додатком» до методики навчання, а є одним із способів розуміння матеріалу. Вони дають можливість повторювати виучуваний матеріал у нових зв'язках, з нової позиції, в іншому порядку, ніж він поданий у підручниках. Крім того, ігрові вправи дозволяють по-новому вирішувати проблему контролю і самоконтролю,

оскільки «маскують» навчальне завдання. І тут насамперед висувається мотивація іншого плану, ніж при простому переписуванні завдання тексту із підручника. Виконуючи ігрові вправи, учень повинен шляхом перебору різних варіантів вирішити певне завдання, а це розвиває його розумові здібності.

Більшість педагогів у своїй роботі враховують дуже важливу психологічну особливість дитини: учень, захоплений грою, не помічає, що навчається – пізнає нове, запам'ятовує, повторює, орієнтується в різних ситуаціях, узагальнює, робить висновки. Якщо спочатку школяр зацікавлюється лише грою, то дуже швидко його починає цікавити навчальний матеріал, пов'язаний з нею. У дитини виникає проблема вивчити, зрозуміти, запам'ятати мовний матеріал, тобто вона просто починає готуватись до гри з метою не програти.

Використання ігрових вправ та завдань у процесі навчання робить недоречною авторитарну позицію вчителя в спілкуванні з дітьми. Адже, щоб зацікавити дітей ігровою діяльністю, внести у навчання ситуації несподіванки, вільного вибору, яскраві емоції, педагог сам повинен стати учасником гри.

Крім того, ігрові вправи допомагають учневі зняти психофізіологічне напруження, підняти його творчу активність, пробудити увагу. Вони розвивають увагу, відновлюють сили. Якщо вправи виконуються весело, то і засвоєння проходить краще і легше. В ігровій діяльності інформація запам'ятовується мимовільно, тому що в грі присутній головний фактор навчання – активність учня.

Отже, мовні ігри можна розглядати як ефективний метод формування фонетичних, лексичних та граматичних навичок, а також як засіб практики використання мови на різних етапах її вивчення.

Список використаних джерел

1. Богуш А. М., Луцан Н. І. Мовленнєво-ігрова діяльність дошкільників: мовленнєві ігри, ситуації, вправи. Навчально-методичний посібник К.: Видавничий Дім «Слово», 2008. 256 с.
2. Савченко О., Шлемко М., Коверсун Н. Підвищення інтересу до вивчення філологічних дисциплін у здобувачів фахової передвищої освіти засобом ігрових технологій. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип 39, том 3, 2021. С.98–102.
3. Федорова М. А. Особливості розвитку ігрової компетентності дитини у контексті наступності між дошкільною освітою і початковою школою. Система підготовки майбутніх фахівців у контексті становлення Нової української школи : монографія. Житомир: Вид. О. О. Євенок, 2019. С. 300–314.
4. Химинець В., Кірик М. Інновації в початковій школі. Тернопіль : Мандрівець, 2010. 312 с.

Шиндерук Катерина Петрівна,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
педагогічного факультету
Рівненського державного гуманітарного університету
Науковий керівник: Шевчук Тамара Борисівна,
кандидат філологічних наук, доцент,
м. Рівне

ВПРАВИ ІЗ ФРАЗЕОЛОГІЗМАМИ НА УРОЦІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЧИТАННЯ ЯК ДІЄВИЙ ЗАСІБ ЗБАГАЧЕННЯ АКТИВНОГО СЛОВНИКА МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Результативним способом збагачення активного словника здобувачів початкової освіти є методично вмотивоване, систематичне та вміле використання фразеологізмів у процесі уроків української мови та читання. Сьогодні, коли практичне оволодіння рідною мовою визначено ключовою компетентністю учня початкових класів (про що вказано у Державному стандарті початкової освіти), вагомим значення набуває проблема ефективного добору вправ для дослідження теоретичних відомостей уроку. Їх роль не зводиться до закріплення матеріалу уроку, до розпізнавання й аналізу мовних фактів. Усе частіше вчителі застосовують вправи для синтезу відомостей, набутих учнями на різних уроках; для систематизації широких, комплексних теоретичних питань; збагачення лексичного запасу молодших школярів у процесі оволодіння початковими елементами морфології, синтаксису, орфографії тощо, тобто для вивчення рідної мови в різних аспектах – у процесі формування правильного мовлення, вироблення уміння аналізувати тексти, удосконалювати стиль усних і письмових висловлювань учнів тощо [3].

Важливо, щоб учитель добре орієнтувався, які бувають типи і види вправ, у чому полягає їх навчальний ефект, бо тільки в такому разі він зможе на кожному конкретному етапі освітнього процесу обирати ті форми роботи, що забезпечать поступове, але неухильне поглиблення знань і підвищення мовної вправності учнів [4].

Як засвідчили спостереження на педагогічній практиці, під час уживання фразеологізмів учні допускають мовні та мовленнєві помилки, а це вказує на те, що, плануючи систему вправ для виконання школярами на уроці, необхідно виокремлювати два їх види – мовні та мовленнєві. Ми охарактеризуємо тільки мовленнєві вправи, що відповідає завданням нашого дослідження.

Основна мета мовленнєвих вправ – відтворення мовного явища в мовленні, розуміння на слух, тренування спонтанного вживання вивчених явищ, без усвідомлення їх суті на момент мовлення [3]. Вправи, спрямовані на практичне засвоєння фразеологічних одиниць (лексичний рівень мови), передбачають розвиток мовлення учнів, формування пізнавального інтересу як до вивчення фразеологізмів, так і до оволодіння українською мовою загалом.

Ураховуючи специфіку початкової школи щодо вивчення фразеологічних одиниць, а також характер фразеологічних вмінь і навичок, які учитель формує в здобувачів початкової освіти, дидакти виділяють умовно два комплекси вправ: а) вправи, мета яких формувати навички сприйняття фразеологічних одиниць під час аудіювання та читання; б) формування навичок вживання фразеологічних одиниць в усному та письмовому мовленні, навичок ситуативно-спрямованого вживання фразеологічних одиниць [1]. У науково-методичній

літературі є й інша класифікація: вправи поділяються на фразеолого-лексичні, фразеолого-граматичні, фразеолого-стилістичні [6].

Сприйняття фразеологічних одиниць у процесі читання та аудіювання – це складна дія, яка передбачає не тільки сприймання, але й розуміння почутого чи прочитаного. Цей комплекс включає такі різновиди вправ:

- а) пояснення значення підкреслених стійких словосполучень;
- б) запам'ятовування і вживання фразеологізму як одного слова;
- в) заміна виділених словосполучень близькими за значенням (використовуючи довідку);
- г) заповнення пропусків відповідними словосполученнями;
- д) знаходження відмінностей у значеннях підкреслених словосполучень;
- ж) вживання словосполучень як фразеологізмів і як вільних сполучено слів;
- з) виявлення відмінностей у близьких за структурою фразеологізмах;
- к) відшукування у тексті фразеологічних одиниць;
- л) вправи з використанням фразеологічних словників [4].

Призначення другого комплексу – формування навичок вживання фразеологічних одиниць в усному й письмовому мовленні; навичок ситуативно спрямованого вживання фразеологічних одиниць. Сюди належать вправи на відпрацювання вживання фразеологічних одиниць спочатку у вузькому контексті, а потім – у складі речень з використанням на початковому етапі опор – запитань, які допоможуть зорієнтуватися учням у визначенні ситуації мовлення [5].

Особливе місце в цьому комплексі займають такі різновиди вправ :

- а) на знаходження фразеологізмів у тексті та розрізнення фразеологічних словосполучень від таких, що мають вільні компоненти;
- б) на визначення лексичного значення фразеологічних одиниць;
- в) на добір синонімів та антонімів до поданих фразеологізмів;
- г) на дослідження джерела походження фразеологізмів;
- д) на використання тлумачних та фразеологічних словників;
- ж) на застосування гри;
- з) вправи у формі тестових завдань;
- к) на вживання фразеологічних одиниць у мовленні молодших школярів [1].

На педагогічній практиці, застосовуючи у процесі вивчення мовних тем на уроках української мови та читання фразеолого-лексичні вправи, прагнули проілюструвати виучуване лексичне явище, з'ясувати його сутність, водночас активізувати і збагатити фразеологічний запас учнів, виховувати увагу до слова і фразеологізмів, їх значення, розвивати мислення.

Фразеолого-граматичні вправи слугували ілюстрацією виучуваної граматичної теми (загальне значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль, основні способи творення, правопис тощо).

Фразеолого-стилістичними вправами сприяли засвоєнню стилістичних ознак тих чи інших фразеологічних одиниць, приналежності їх до певного стилю мовлення, навчали правильно вживати фразеологізми у мовленні відповідно до мети і характеру висловлювання.

Отже, оскільки основні труднощі розуміння і вживання фразеологічних одиниць мають семантичний характер, то вважаємо, що вкраплення в уроки української мови та

читання описаних вище комплексів вправ сприятиме збагаченню активного словника молодших школярів фразеологізмами, точному розумінню різних відтінків значення висловів, привчатиме учнів вдумуватися у їх зміст, семантично правильно будувати речення; стимулюватиме активну пізнавальну діяльність молодших школярів, формуватиме та закріплюватиме в них інтелектуальні уміння, підвищуватиме комунікативну компетентність.

Список використаних джерел

1. Барицький В. Г. Елементи фразеології у навчанні української мови. *Початкова школа*. 2013. № 11. С. 18–22.
2. Дубовик С. Г., Кучер І. С. Організаційно-методичні основи засвоєння фразеології на уроках української мови в початковій школі. *Молодий вчений*, № 9 (109). 2022. С. 77–74.
3. Ляхова Т., Белошапка І. Фразеологічний матеріал у початковій школі. *Початкова школа*, № 3. 2017. С. 28–34.
4. Русакова О. Ознайомлення молодших школярів із фразеологічним багатством рідної мови (за матеріалами експериментального дослідження). *Наукові записки*. Серія: педагогіка. 2017. № 1. С. 18–24.
5. Третьякова Н. Ситуативна форма вивчення фразеології. *Початкова школа*, № 7. 2011. С. 59.
6. Ужченко В. Д. Фразеологія сучасної української мови: навч. Посібник. Київ: Знання, 2007. 494 с.

ІНТЕГРОВАНІЙ КУРС «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

Войтович Ліля Миколаївна,

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти

педагогічного факультету

Рівненського державного гуманітарного університету

Науковий керівник: Лук'яник Людмила Василівна,

кандидат педагогічних наук, доцент,

м. Рівне

ЗАСТОСУВАННЯ СИТУАЦІЙНИХ ЗАВДАНЬ У СТРУКТУРІ УРОКІВ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

Формування комунікативної компетентності сучасних школярів вимагає урізноманітнення форм організації навчальної діяльності. При цьому перевага надається тим, які створюють таку мовленнєву ситуацію, коли кожен учень має можливість висловитись, проявити себе в комунікативному процесі. Сучасні освітні парадигми акцентують увагу на активній участі учнів у навчальному процесі, розвитку творчої активності та критичного мислення.

Одним із способів досягнення цієї мети є включення в структуру уроків «Я досліджую світ» контекстуальних завдань, спрямованих на розвиток критичного мислення та проблемного навчання.

У тезах розглядається сутність ситуаційних завдань та їх застосування в структурі уроків «Я досліджую світ».

Окремим аспектам використання ситуаційних завдань на уроках мови присвячені праці багатьох вітчизняних лінгводидактів, зокрема Н. Голуб, Л. Глазової, О. Горошкіної, Т. Донченко, С. Омельчука, Л. Шевцової, Г. Шелехової. Вчені розглядають ситуаційні вправи і завдання як засіб формування вмінь та навичок монологічного і діалогічного мовлення, визначають їх дидактичну сутність, місце в системі завдань уроку мови, методика їх використання.

Ситуаційні завдання – це завдання, які створюють реальні або гіпотетичні ситуації, у яких учні повинні застосувати свої знання, уміння та навички, щоб знайти правильні рішення; активізують пізнавальні процеси учнів, сприяють аналізу, узагальненню та синтезу інформації, розвивають навички співпраці, спілкування та роботи в команді.

Ситуаційні завдання сприяють підвищенню рівня культури мовного спілкування, дають змогу дотримуватися мовних та етичних норм, а також правил мовної поведінки; викликають потребу, бажання говорити, сприяють усвідомленню того, з якою метою учень вступає в спілкування.

У психолого-педагогічній літературі під терміном «ситуаційне завдання» найчастіше розуміють інтелектуальні завдання, що містять запитання або мету діяльності, умови виконання діяльності та деякі вимоги до їх виконання. Це методичний прийом, що включає сукупність умов, спрямованих на вирішення практично значущої ситуації з метою формування компонентів змісту освіти [1].

У процесі використання ситуаційних вправ вирішуються проблеми міжособистісного характеру: учні вчаться відстоювати власну позицію, висловлювати свою думку, навіть, якщо вона відрізняється від загальноприйнятої, об'єктивно оцінювати судження однокласників, у процесі обговорення змінювати точку зору, йти на компроміс. Це закладає основи для успішної соціалізації особистості в майбутньому.

Педагогічний потенціал ситуаційних завдань очевидний:

1) активність учнів, яка є невимушеною, тобто діти виконують певні дії, які вимагаються, за власним бажанням, що ґрунтуються на внутрішній мотивації;

2) є просторово-часовий контекст: «минуле – сьогодні – майбутнє», коли є набутий у минулому досвід, який можна використати, засвоєний новий матеріал та модель майбутньої діяльності;

3) існує чітке розуміння місця дітей у занятті та їх соціальної ролі (учні є суб'єктами, а не об'єктами навчання), що визначають процес та результати навчання.

Як і будь-який метод, ситуаційні завдання виконують певні функції, а саме:

– навчальну або тренувальну, що передбачає набуття та вдосконалення знань та навичок;

– соціальну, яка спрямована на отримання соціального досвіду у продуктивному вирішенні запропонованої ситуації в ході її розв'язання і взаємодії з іншими учасниками спілкування;

– методичну, суть якої виявляється у розробці, забезпеченні структурного ускладнення предметних та міжпредметних зв'язків;

– рефлексивну, у якій відбувається аналіз власних ідей та запланованих дій учня щодо вирішення ситуації;

– гносеологічну, що спрямована на виявлення механізмів, прийомів і методів пізнання та розвиток власного пізнавального стилю учіння.

Основними принципами методики застосування ситуаційних завдань є проблемне навчання, взаємодія учнів у групах, розвиток критичного мислення та самостійності.

Ситуаційні завдання можна використовувати на різних етапах уроку «Я досліджую світ».

Актуалізація опорних знань. Використання ситуаційних завдань на початку уроку активізує попередні знання учнів, зацікавлює їх темою уроку. Учитель може поставити перед учнями ситуаційні задачі, пов'язані з темою уроку, і запропонувати розв'язати їх у групах.

Основна частина уроку. Контекстні завдання можна використовувати для вивчення нового матеріалу або вирішення проблемних ситуацій. Студенти можуть працювати в групах або парах, щоб проаналізувати ситуацію та обговорити можливі рішення та способи їх вирішення.

Вивчення нового матеріалу. Ситуаційні завдання дозволяють учням закріпити й узагальнити отримані знання. Наприклад, запропонувати студентам використати знання, отримані на уроці, для вирішення конкретної проблемної ситуації. За підсумковим ситуаційним завданням можна оцінити рівень засвоєння учнями матеріалу та розвитку критичного мислення.

Учні можуть аналізувати ситуації та робити висновки самостійно або в групах. Крім того, при використанні ситуаційних завдань важливо враховувати індивідуальні особливості учнів. Деяким учням може знадобитися додаткова підтримка чи пояснення, щоб успішно виконати завдання. У цих випадках вчителі повинні проявляти терпимість і розуміння та допомагати кожному учневі досягти успіху.

Важливо, що успішне застосування ситуаційних завдань у структурі уроку «Я досліджую світ» потребує гнучкості та креативності з боку вчителя.

Ще однією перевагою використання ситуаційних завдань у структурі уроку «Я досліджую світ» є те, що це може полегшити інтеграцію різних дисциплін. Наприклад, учням можна давати завдання, які поєднують елементи математики, мови чи науки, щоб розв'язати певну ситуацію чи проблему. Такий підхід спонукає учнів мислити комплексно та розвиває навички застосування знань у різноманітних ситуаціях.

Крім того, використання ситуаційних завдань у методиці «Я досліджую світ» сприяє створенню атмосфери співпраці та взаємодії між учнями. Спільне вирішення проблем сприяє розвитку комунікації, лідерства та навичок роботи в команді, які важливі для подальшого успіху учнів.

Заключну роль у використанні ситуаційних завдань у структурі уроку «Я досліджую світ» відіграє роль учителя як організатора та супроводжувачого освітнього процесу.

Учитель має контролювати процес виконання завдання, надавати необхідну підтримку, добирати завдання відповідно до рівня підготовки учнів і мети уроку.

Завдяки ситуаційним завданням учні мають можливість розвивати співпрацю, спілкування, творче мислення та аналітичні здібності.

Тому використання ситуаційних завдань у структурі уроків «Я досліджую світ» створює стимулююче та розвивальне навчальне середовище, яке сприяє розвитку критичного мислення, творчості та соціальних навичок учнів початкових класів.

Вдалий добір навчального матеріалу з урахуванням орієнтації в життєвих ситуаціях дає змогу визначити мотивацію до подальшої самоосвіти та навчити учнів застосовувати набуті знання на практиці.

Список використаних джерел

1. Єрмаков І. Г., Пузіков Д. О. Життєві компетенції особистості. Практично зорієнтований посібник. Донецьк: Каштан, 2017. 241 с.
2. Єрмоленко С. Формування комунікативної компетенції у лінгводидактиці. *Українська мова та література*. 2019. № 40. С. 3–8.
3. Пономарьова К. І. Формування комунікативної компетентності молодших школярів у процесі навчання української мови: методичний посібник. Київ: Конві прінт, 2020. 88 с.
4. Фролова В. Стимулювання креативності учнів засобами інтерактивних технологій. *Початкове навчання та виховання*. № 31–32. 2021. С. 9–18.
5. Ярчук Н. Роль ситуативно-творчих завдань. *Українська мова і література в школі*. 2019. №2. С. 54.

Гринишин Андріана Іванівна,

здобувач ступеня «фаховий молодший бакалавр»

Чортківського гуманітарно-педагогічного фахового коледжу

імені Олександра Барвінського

Науковий керівник: Синишин Леся Віталіївна,

викладач вищої кваліфікаційної категорії, викладач-методист,

м. Чортків

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ УРОКІВ ВИВЧЕННЯ ІНФОРМАТИЧНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ В РАМКАХ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

Сьогодні інформаційні технології увійшли в усі сфери нашого життя, і освіта не є винятком. Інформаційні технології дозволяють формувати цілісний світогляд, комунікативні навички та розвивати особистісні якості учнів, що є найвищими пріоритетами освіти.

Вчителі сьогодні покликані вирішувати важливу проблему підготовки молоді до життя в інформаційному суспільстві. Сьогодні навичкам роботи з комп'ютером діти вчать раніше, ніж письму та читанню. Це вимагає формування міцних базових знань у сфері інформатизації суспільства та вміння шукати і використовувати необхідну інформацію. Сьогодні урок продовжує залишатися важливою формою організації навчальної діяльності учнів, у тому числі учнів початкових класів. Ця форма навчання має низку переваг, які роблять її ефективною в набутті ключових компетентностей. Однак викладання інформатики характеризується активним використанням комп'ютерної техніки та великим обсягом практичних робіт.

Формування всіх ключових компетентностей (у тому числі інформаційно-комунікаційних), визначених Державним стандартом початкової освіти, є безперервним процесом. І цей процес за своєю суттю є інтегрованим, оскільки багатовимірний і багатофункціональний характер навчання гарантує розвиток різних ключових компетентностей. У початковій школі це відбувається на уроках інформатики, які є складовою інтегрованого курсу «Я досліджую світ».

Таким чином, запровадження Державного стандарту породжує пошук нових шляхів розвитку ключових компетентностей молодшого школяра, оптимальної організації

освітнього середовища, методів та інструментів проведення інтегрованих уроків. У тезах розглянуто питання, які складають суть та актуальність даної теми.

Нове покоління Альфа, діти міленіалів, є найрізноманітнішим поколінням у всьому світі, і те покоління, в якому технології – це просто розширення їхньої власної свідомості та ідентичності, а соціальні медіа – це спосіб життя.

З огляду на особливості дітей покоління альфа, потрібно вкладати в процес виховання нові елементи. Набагато важливіше зробити акцент на розвиток загальних навичок (так званих *soft skills*), щоб при виборі будь-якого фаху дитина могла швидко засвоїти їх. До переліку цих умінь входять: цифрові та комунікативні навички; робота з інформацією; самостійність; навчання підростаючого покоління повинно носити індивідуальний характер; варто заохочувати підприємницькі нахили.

На цьому етапі реформування початкової освіти запропоновані зміни потребують дуже бережного підходу, зважування переваг і ризиків. Для того, щоб зрозуміти концепцію змін, зокрема «інтегрованого навчання», важливо пояснити, його суть та принципи реалізації.

Інтеграція – це процес взаємодії, об'єднання, взаємовпливу, взаємопроникнення, взаємозближення, відновлення єдності двох або більшої кількості систем, результатом якого є утворення нової цілісної системи, що набуває нових властивостей та взаємозв'язків між оновленими елементами системи.[1, с. 54]

Інтеграція (*від латинського integratio*) – це доповнення, відбудова цілого (*integer-ціле*), поєднання окремих частин чи елементів у єдине ціле, структурно упорядковану систему. [2, с. 22]

Автори концепції Нової української школи (НУШ) при тлумаченні поняття «інтеграція» посилаються на американського педагога Дж. Гіббоне та інших, які трактують інтеграцію як поєднання частини систем; природне протиставлення поняттю «диференціація», процес взаємопроникнення, ущільнення, уніфікації знання, який проявляється через єдність з протилежним йому процесом розчленування, розмежування, диференціації.

Інтеграція у шкільному навчанні реалізується як у межах окремого навчального предмета, так і між різними навчальними дисциплінами. Коли вчитель встановлює зв'язки між блоками навчальної інформації (або окремими темами) в межах кожного предмета, він здійснює міжпредметну інтеграцію. Це також називається послідовною інтеграцією, і її можна порівняти з ниткою, на яку теми нанизуються, як намистинки, у певному логічному порядку. Так створюється когерентне намисто. У процесі послідовної внутрішньопредметної інтеграції вчитель має створити умови для того, щоб учні не лише засвоїли теми, а й зрозуміли зв'язки між ними. Якщо вчитель встановлює зв'язки між окремими предметами, він здійснює міжпредметну інтеграцію.

Оскільки сучасна освіта є предметно-орієнтованою, акцент робиться на внутрішньопредметній інтеграції. Перехід початкової освіти на якісно новий рівень – це фактично перехід від внутрішньопредметної інтеграції до міжпредметної. Інтегроване навчання – це, по суті, реалізація міжпредметної інтеграції змісту навчання.

Отже, інтегроване навчання в предметно-орієнтованому освітньому середовищі – це цілісна і взаємопов'язана послідовність дій вчителя та учня, спрямована на інтеграцію матеріалу з різних навчальних дисциплін (предметів) з метою формування цілісної картини світу учня.

Інтегроване навчання дає змогу вчителю та учням «виходити» за межі окремого навчального предмету (окремої освітньої галузі) та сприяє формуванню в дітей цілісної картини світу. Учні зможуть краще зрозуміти сутність об'єкта чи явища в контекстах різних навчальних предметів та сформуванню цілісне уявлення про них; глибше зрозуміти ключові ідеї з огляду на їх аналіз із різних точок зору; краще оцінити, як використати набуті ідеї та навички в життєвих ситуаціях; системно мислити.

У початковій школі доцільно проводити уроки з інтеграцією змісту освітніх галузей, в основу яких покладена міжпредметна інтеграція, яка відображена в освітніх програмах. НУШ пропонує два варіанти освітніх програм: вузька інтеграція – 3 години за редакцією О. Савченко, (інтегруються чотири освітні галузі – громадянська, історична, природнича та здоров'язбережувальна), та широка – 7 годин за редакцією Р. Шияна, (інтегруються сім освітніх галузей – мовно-літературна, математична, природнича, технологічна, інформатична, соціальна і здоров'язбережувальна, громадянська та історична). Вивчення інформатичної освітньої галузі в початковій школі відбувається в рамках інтегрованого курсу «Я досліджую світ», що є абсолютно новим у роботі початкової ланки освіти.

Тому, розробка навчально-методичного та дидактичного забезпечення уроків інформатики в початковій школі має бути спрямована на визначення шляхів організації освітнього процесу, вмотивованої самостійної роботи учнів з інформаційними технологіями, що забезпечить набуття інформаційно-комунікаційних навичок.

Уроки інформатики в початковій школі відрізняються від інших уроків тим, що на них комп'ютер, який є не тільки засобом навчально-пізнавальної діяльності, що сприяє засвоєнню будь-якого матеріалу, а й об'єктом вивчення (компоненти та їх функції, програмне забезпечення тощо). Тому особливістю викладання інформатики є наявність значних переваг у практичній роботі з комп'ютерною технікою. Головною особливістю вивчення інформатичної освітньої галузі є те, що уроки інформатики в початковій школі інтегровані в курс «Я досліджую світ» і проходять у комп'ютерному класі. Кожен урок інформатики проходить у формі відкриттів, які супроводжують і визначають його етапи та види роботи: на уроці учні планують, читають, експериментують, працюють з пристроями, обговорюють, фантазують та майструють, презентують.

Будь-який урок має свій зміст і свою структуру. Загально-дидактична структура уроку характеризується такими компонентами:

- 1) актуалізацією попередніх знань і способів дій;
- 2) формуванням нових знань і способів дій;
- 3) застосуваннями знань, тобто формуванням умінь [3, с. 48].

Умовою успіху розвитку критичного мислення є висока пізнавальна активність учнів. Навчальний матеріал стає предметом активних розумових і практичних дій. Тому кожен урок потрібно будувати так, щоб підтримувати в учнів стійкий інтерес, навчальну активність, бажання творити і пізнавати. Застосовувати ігрові технології, проблемне навчання, комунікативні технології, інтерактивні методи навчання.

Як випливає з викладеного, засади впровадження інтегрованих курсів у початковій школі залишають для вчителя можливість зважити свої сили, знання, вміння, проявити творчість. Водночас постають ризики, на які вказує О. Савченко в методичних рекомендаціях: «При цьому застерігаємо, що інтегроване навчання при невмілому поєднанні елементів навчальної програми в початковій школі може негативно позначитися на якості освіти...» [2, с. 38].

Незважаючи на суперечності в теорії та практиці початкової освіти, ідея інтеграції набуває все більшої підтримки серед науковців та практиків. Причиною уваги до інтегрованого навчання є необхідність усунути перевантаження дітей, зменшити кількість навчальних годин на тиждень і приділити більше часу розвиваючим, виховним та прикладним предметам.

Список використаних джерел

1. Бібік Н. М. Нова українська школа: poradnik dla vchitelja. Київ: Літера ЛТД, 2019. 208 с.
2. Кірик М., Данилова Л. Нова українська школа: організація діяльності учнів початкових класів закладів загальної середньої освіти: навч.-метод. посіб. Львів: Світ, 2019. 136 с.
3. Синишин Л. В. Методика навчання інформатики в початковій школі. Навчально-методичний посібник. Чортків, 2019. 76 с.
4. <https://nuschool.eu/lessons/informatics/competence/7.html> Нова українська школа: методика навчання інформатики у 1–4 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу, Олег Суховірський (20.04.2024).

Зварич Наталія Василівна,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
факультету педагогіки, психології та соціальної роботи
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
Науковий керівник: Дідух Віталія Віталіївна,
кандидат педагогічних наук (PhD), асистент,
м. Чернівці

РОЛЬ ПРИРОДНИЧИХ СПОСТЕРЕЖЕНЬ У ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Природні спостереження відіграють надзвичайно важливу роль у розвитку учнів початкової школи. Вони сприяють не лише поглибленню знань учнів з природничих наук, а й розвитку їхніх спостережливості, аналітичних та творчих здібностей, а також формуванню в них екологічної свідомості та комунікативних навичок. Такий підхід до навчання не лише зробить процес навчання цікавішим та захоплюючим, але й допоможе учням краще розуміти світ навколо себе.

Мета природничого напрямку полягає у розвитку здатності учнів до практичних занять природознавством шляхом усвідомлення інноваційних систем знань про природу, використання методів навчально-пізнавальної діяльності та формування ціннісних орієнтацій у різних сферах життєдіяльності та охорони природи [4, с. 14].

Спостереження розглядається як метод збору інформації, що полягає у безпосередньому, цілеспрямованому та систематичному сприйнятті та реєстрації соціальних і психологічних явищ у природних або лабораторних умовах.

Поняття «спостереження» може мати три різних значення, залежно від того, як його визначають окремі вчені: як діяльність, метод і прийом.

Байбара Т., зазначає, що: «Спостереження; – це безпосереднє, цілеспрямоване сприйняття предметів і явищ навколишнього світу всіма органами чуття. Об'єкти та явища можна спостерігати як у самій природі, так і в кімнатах, спеціально обладнаних кабінетах

тощо. Спостереження можуть проводитися безпосередньо, або з використанням технічних засобів і методів реєстрації даних (фото, аудіо- та відеотехніка, карти спостереження)» [1, с. 57].

Учні мають можливість здійснювати спостереження самостійно або під керівництвом вчителя. Конкретність та мета спостереження визначаються вчителем і залежать від різних чинників, таких як кліматичні умови регіону, сезон тощо.

Спостереження є основним джерелом пізнання навколишнього світу і створює підґрунтя для психологічних операцій. Таким чином, метод спостереження виступає важливим засобом розвитку когнітивних процесів у дітей.

Важливою вимогою до спостереження є його конкретність і систематичність, яку організовує вчитель. Це може включати екскурсії та практичні роботи з природничих наук. Однак для повноцінного формування природничих знань в учнів необхідно проводити спостереження не лише під час уроків, а й в позаурочний час, навіть разом з батьками [1].

Спостереження сприяють розвитку у дітей різноманітних навичок, таких як (див. рисунок 1.1):

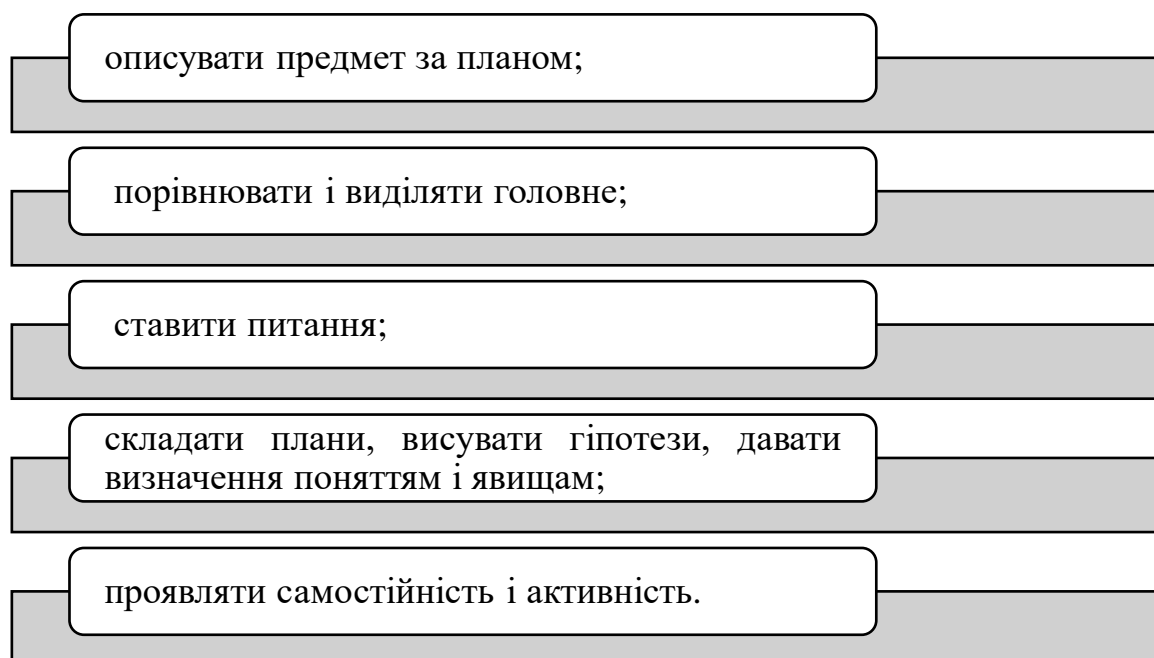

Рис. 1.1 – Значення спостереження

Бути спостережливим – це вміти уважно сприймати світ навколо, слухати, бачити і реагувати на навколишні події. Цей навик формується через систематичну практику, яку проводить як вчитель, так і учень, і вимагає постійного нагадування та тренувань. Через цей процес дитина навчається зосереджуватися на тому, що їй необхідно сприймати (бачити, чути, відчувати) для досягнення своїх цілей. Екскурсії, які входять до навчальних програм з природознавства, є важливим засобом навчання, оскільки вони допомагають дітям сприймати красу природи, спостерігати за нею і вивчати властивості предметів і явищ.

Основна мета спостережень полягає у формуванні нових знань, переважно через безпосереднє спостереження за природними об'єктами і явищами. На екскурсіях учні мають можливість не лише спостерігати, а й класифікувати об'єкти за різними ознаками під керівництвом учителя.

Спостережливість, за словами К. Ушинського, є основою для розвитку здібностей до самостійного мислення. Щоб це досягти, дітям спочатку варто навчитися розрізняти та класифікувати символи перед ними, порівнювати предмети за різними ознаками.

Отже, спостереження у початковій школі – це ключовий елемент освітнього процесу, що допомагає розвивати у дітей навички самостійного мислення та навчання через дослідження. Це важливий крок у формуванні їхнього розуміння світу і розвитку психічних процесів.

Список використаних джерел

1. Байбара Т. М. Методика навчання природознавства в початкових класах: навчальний посібник. Київ: Веселка, 2008. 334 с.
2. Гільберг Т. Навчально-дослідницька діяльність на уроках природознавства. *Учитель початкової школи*. 2014. № 7–8. С. 15–17.
3. Гільберт Т. Г., Тарнавська С. С, Павич Н. М. Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 1–2 кл. закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу: навч.-метод. посіб. Київ: Генеза, 2019. 256 с.
4. Луцик Д. В., Стахів Л. Г. Методика викладання природознавства. Дрогобич: Редакційно-видавничий відділ ДДПУ імені Івана Франка, 2007. 117 с.
5. Падун Н. О. Навчально-дослідна діяльність як засіб формування дослідницьких умінь учнів. *Наукові записки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя. Серія «Психолого-педагогічні науки»*. № 1. 2012. С. 90–93.

Мікуліч Вікторія Сергіївна,

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
педагогічного факультету
Рівненського державного гуманітарного університету
Науковий керівник: Лук'яник Людмила Василівна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
м. Рівне

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ТА ІСТОРИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ НА УРОКАХ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

Державний стандарт початкової загальної освіти ґрунтується на загальнолюдських цінностях та принципах науковості, полікультурності, світського характеру освіти, системності, інтегративності, єдності навчання і виховання на засадах гуманізму, демократії, громадянської свідомості, взаємоповаги між націями і народами в інтересах людини, родини, суспільства, держави. Згідно з Концепцією НУШ, Державним стандартом освітній процес базується на особистісно зорієнтованому та компетентнісному підходах, що зумовлює чітке визначення результативної складової засвоєння змісту початкової загальної освіти.

Історична та громадянська компетентності як ключові мають міждисциплінарний характер, інтегруються за допомогою всіх освітніх галузей і спрямовуються на соціалізацію особистості, набуття громадянських навичок співжиття і співпраці у суспільстві, дотримання соціальних норм.

Формування історичної та громадянської компетентностей на уроках «Я досліджую світ» – це ширша концепція національної освіти, яка також зосереджена на формуванні громадянських навичок, а також спроможності в майбутньому бути свідомими громадянами своєї країни.

Безпосередньо категорію історичної та громадянської компетентності, її сутність, структуру та складники аналізували у своїх працях такі вчені, як К. Баханов, Н. Бібік, О. Пометун, О. Сухомлинська та ін., проблему подальшого розвитку громадянської освіти як спеціалізованої галузі освіти щодо формування громадянської компетентності – Р. Арцішевський, Т. Бакка, П. Вербицька, Т. Ладиченко, С. Позняк, К. Чорна. та ін., громадянську свідомість – М. Боришевський, Т. Яблонська, громадянські якості – М. Рудь, громадянські цінності – Л. Крицька, громадянську культуру – В. Іванчук, громадянськість – Л. Корінна, Н. Косарева, сутність та структуру поняття громадянської компетентності та шляхи її формування.

Аналізуючи підручники «Я досліджую світ», можна зробити висновки, що тексти, подані в них, допомагають прищепити любов до рідної мови, землі, виховують гуманне ставлення до людей, любов до Батьківщини, формують поняття вірності, героїзму, патріотизму, хоробрості.

Традиційними стали уроки, присвячені вихованню в учнів любові до Батьківщини, рідного краю, рідної мови, національної символіки. Так, проводячи урок-подорож «Україна – наш спільний дім» ставимо метою доповнити і поглибити знання дітей про нашу Батьківщину; формувати уявлення про Україну як суверенну державу з давньою історією, багатою культурною спадщиною; розвивати в учнів творче мислення, уяву, комунікабельність, уміння працювати в команді; створювати умови для розширення пізнавальних інтересів у процесі практичного застосування знань; збагачувати активний словниковий запас учнів; виховувати бажання піклуватися про суспільство, країну, навколишнє середовище.

Громадянська компетентність є одним із важливих елементів сучасної освіти. До неї належать розуміння основних принципів права, здатність критично мислити, здатність співпрацювати та взаємодіяти в громаді, а також готовність брати активну участь у суспільному житті. На уроках «Я досліджую світ» учні вивчають історію своєї країни, конституційні принципи, права та обов'язки її громадян [5].

Історична компетентність полягає у визнанні та розумінні історичного досвіду людства та його впливу на сьогодення та майбутнє. Ця компетентність допомагає учням аналізувати минулі події, розуміти причинно-наслідкові зв'язки та визначати важливі моменти в історії та їхній вплив на сучасну реальність. На уроках «ЯДС» відстежуються не тільки переконливі факти, а й розглядаються історичні події в контексті їх впливу на сучасне життя [1].

Метою громадянської та історичної освітньої галузі для загальної середньої освіти є створення умов для формування в учня / учениці власної ідентичності та готовності до змін через усвідомлення своїх прав і свобод, осмислення зв'язків між історією і теперішнім життям; плекання активної громадянської позиції на засадах демократії та поваги до прав людини, набуття досвіду співжиття за демократичними процедурами. Відповідно до окресленої мети, головними завданнями громадянської та історичної освіти у початковій школі є:

- здобуття знань про сучасність і минуле своєї родини, місцевої громади, Батьківщини, людства, формування відповідного віковим можливостям розуміння змісту пам'ятних для себе та для громадян України подій;
- утвердження власної гідності, формування цінності свободи і прав людини, усвідомлення своєї належності до родини, місцевої та шкільної громад, українського народу, вироблення відповідального ставлення до власної діяльності та діяльності інших;
- формування умінь орієнтуватися в історичному часі та соціальному просторі, знаходити та опрацьовувати доступну для себе суспільну інформацію, пояснювати її зміст та передавати породжені нею враження і думки;
- удосконалення набутих дітьми в дошкільному віці позитивних моделей поведінки у громадських місцях та опанування нових, пов'язаних із діяльністю школяра / школярки;
- розвиток здатності обстоювати власну думку та приймати інших, вирізняти вияви нерівності, несправедливості та дискримінації;
- створення умов для набуття успішного досвіду конструктивної взаємодії та громадянської поведінки [6].

Для формування ідентичності та громадянської компетентності учнів програма пропонує опановувати потрібні для цього знання, вміння та навички громадянської поведінки та виховувати громадянські чесноти в межах таких змістових ліній: «Я – Людина», «Я серед людей», «Моя культурна спадщина», «Моя шкільна і місцева громади», «Ми – громадяни України. Ми – європейці».

Змістова лінія «Я – Людина» передбачає залучення учня / учениці до опрацювання та використання для самоідентифікації елементарної інформації про людину як унікальну у Всесвіті істоту, яка творить себе як особистість, формує свій характер і розвиває цінні якості у процесі пізнавальної і трудової діяльності. Навчання в межах цієї змістової лінії сприяє самопізнанню учнів, усвідомленню власних потреб, уподобань, здібностей та інтересів, заохочує обирати цілі особистісного зростання (бути відповідальним, чесним тощо), допомагає утверджувати гідність та неповторність будь-якої людини.

Змістова лінія «Я серед людей» забезпечує усвідомлення ролі зв'язків, які існують між людьми, значення рідні, друзів, приятелів, спільнот, із якими дитина себе ідентифікує. Навчання в межах цієї змістової лінії сприяє набуттю досвіду громадянської поведінки та свідомому виборі норм і моделей поведінки, часто за певними взірцями.

Змістова лінія «Моя культурна спадщина» дає змогу учнівству усвідомити вкоріненість у національну, а також рідну за етнічним походженням культуру, власну належність до європейської цивілізації. Учні / учениці отримують можливість дослідити місцеві пам'ятки, пізнати традиції та минуле своєї родини, рідної етнічної групи, нації. Навчання в межах цієї змістової лінії сприяє розумінню значущості та різноманітності культурних надбань людства, формуванню умінь пізнавати минуле.

Змістова лінія «Моя шкільна і місцева громади» забезпечує розуміння учнем / ученицею базових норм шкільного та місцевого громадського життя, дає йому / їй змогу посилено долучатися до їх відтворення та модернізації. Пізнання шкільних і місцевих традицій, ознайомлення з громадянськими вчинками земляків, діяльністю шкільної адміністрації, місцевих органів влади та добровільних асоціацій, зорієнтованих на громадські справи, сприяє набуттю учнями первинного досвіду громадянської дії, демократичної поведінки та конструктивної взаємодії. Навчання в межах цієї змістової лінії забезпечує

вироблення вмінь висловлювати та обстоювати свою думку та приймати інших, висувати власні ініціативи, планувати й організовувати посильні для дітей молодшого шкільного віку громадські справи.

Змістова лінія «Ми – громадяни України. Ми – європейці» дає учневі / учениці елементарні уявлення про національну символіку та державні атрибути України, націю (народ), державу, політику, владу, ключові події в історії України, підводить до прийняття демократичних цінностей та ідей євроатлантичної інтеграції Батьківщини. У межах цієї змістової лінії на прикладі відомих історичних постатей та національних героїв школярі усвідомлюють цінності патріотизму, активної громадянської позиції, самоповаги та ін.

Змістові лінії громадянської та історичної освітньої галузі у початковій школі мають бути реалізовані оптимальними для кожного елементу змісту та навчальної цілі інтерактивними методами, із використанням інформаційних технологій [6].

Формування громадянсько-історичних навичок на уроках «Я досліджую світ» є важливою частиною сучасної освіти. Ці заняття дають учням не тільки знання, а й навички, необхідні для активної участі в суспільному житті та розуміння значення історії в сьогоденні.

Запровадження сучасних методів і підходів на уроках «Я досліджую світ» сприятиме вихованню громадян, здатних приймати свідомі рішення та брати активну участь у розбудові демократичної держави. Використання цих теоретичних основ на уроках «Я досліджую світ» допоможе побудувати глибокий і цілеспрямований освітній процес, спрямований на розвиток громадянської та історичної компетентностей, необхідних для успішного функціонування в сучасному суспільстві.

Список використаних джерел

1. Виховання громадянина-патріота в умовах реалізації завдань концепції «Нова українська школа»: зб. матер. Всеукр. наук.-практ. конференції, присвяченої 145-й річниці від дня народження Г. Ващенка, 15.03.2023 / уклад. О.Е. Жосан. Кропивницький: КЗ «КОППО імені Василя Сухомлинського», 2023. 286 с.
2. Давидюк М. С. Формування громадянської компетентності молодших школярів засобами візуалізації на уроках «Я досліджую світ» у початковій школі. *Актуальні проблеми оптимізації освітнього процесу національної школи в умовах воєнного часу: інклюзивне навчання, інновації освітніх галузей Державного стандарту початкової освіти*: Збірник тез виступів учасників Регіонального науково-методичного семінару (м. Рівне, 19 травня 2022 року) / за ред. О. О. Красовської, О. А. Хом'як. ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука». Рівне: МEGУ імені академіка Степана Дем'янчука, 2022. С. 34–37.
3. Дмитренко К. А. Звичайні форми роботи – новий підхід: розвиваємо ключові компетентності: метод. посіб. / К. А. Дмитренко, М. В. Коновалова, О. П. Семиволос, С. В. Бекетова. Харків: ВГ «Основа», 2018. 119 с.
4. Кошелєв О. Л., Грицай С. М., Інноваційні технології навчання молодших школярів у контексті реформи початкової освіти. *Молодий вчений*. № 9.2 (49.2), вересень, 2017 р. С. 5–15.
5. Мохнюк Р. Теоретичні засади формування громадянської компетентності учнівської молоді. *Управління школою*. 2018. № 8 (92). С. 5–7.
6. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Шияна Р. Б. 3–4 клас https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4_klas/2022/08/15/Typova_osvitnya_prohrama.1-4/Typova_osvitnya_prohrama.3-4.Shyuan.pdf

Ольшевська Єва Віталіївна,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
педагогічного факультету
Рівненського державного гуманітарного університету
Науковий керівник: Костолович Тетяна Василівна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
м. Рівне

ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

Важливість формування цінностей здорового способу життя молодших школярів обумовлена їхньою спрямованістю на подальший життєвий шлях, навчальні можливості, стиль навчальної діяльності, моделі поведінки учнів, розуміння себе як члена культурного суспільства, а здоров'я як компонента загальної культури людини. Окрім того, у молодшому шкільному віці закладається майбутній потенціал здоров'я, тому перші роки навчання є базовими для формування усіх ключових компетентностей, зокрема здоров'язбережувальної компетентності учня.

У сучасній психолого-педагогічній літературі представлено чимало досліджень, присвячених здоров'язбережувальній компетентності. Так, здоров'язбережувальну компетентність більшість науковців розуміють як рівень знань, умінь та навичок щодо збереження та зміцнення здоров'я, ведення та оцінку власного здорового способу життя.

Здоров'язберігаюча компетентність прописана у Концепції Нової української школи [3], Державному стандарті початкової освіти [1] і передбачає дбайливе ставлення до власного здоров'я та здоров'я інших людей, застосування в умовах конкретної ситуації сукупність здоров'язбережувальних компетенцій. Компетентність поєднує в собі уявлення про здоров'я, здоровий спосіб життя, безпечну поведінку, взаємозв'язок організму людини з природним, техногенним та соціальним оточенням, усвідомлення здоров'я як життєвої цінності людини, які визначають комплекс навичок і вмінь, необхідних для удосконалення фізичної, соціальної, психічної та духовної складових здоров'я [1].

Враховуючи те, що в молодшого школяра навчальна діяльність є провідною, то формування його життєвої компетентності відбувається, перш за все, в освітньому процесі. Навчальний курс «Я досліджую світ» [5] відіграє важливу роль в особистісному розвитку молодшого школяра та формуванні здоров'язбережувальної компетентності. Пропонований зміст програми спрямований на обговорення з дітьми проблем, пов'язаних з безпекою життя, зміцненням власного здоров'я, активним відпочинком.

Ми передбачаємо, що засвоєння спеціальних знань та вмінь основ збереження життя та зміцнення здоров'я буде успішним при використанні здоров'язбережувальних технологій у процесі навчання.

Здоров'язбережувальні технології розглядаються як сукупність прийомів, форм і методів організації навчання школярів, спрямованих на зміцнення та відтворення здоров'я, на формування у школярів компетентного ставлення до власного здоров'я [2].

На основі аналізу класифікацій здоров'язбережувальних технологій [4] можна виокремити:

1) *здоров'язберігаючі технології*, що створюють безпечні умови для перебування, навчання і праці в школі та дозволяють раціонально організувати виховний процес з урахуванням вікових, статевих, індивідуальних особливостей дитини та гігієнічних норм;

2) *оздоровчі технології*, спрямовані на вирішення завдань щодо зміцнення фізичного здоров'я школярів, підвищення потенціалу здоров'я. Види оздоровчих технологій:

- *інноваційні гімнастики* (дихальна, художня, звукова, імунна, масаж, гідроаеробіка, психогімнастика);

- *профілактично-лікувальні технології* (фітотерапія, ароматерапія, вітамінотерапія);

- *технології терапевтичного спрямування* (піскова-, казко-, сміхо-, арт-, кольоро-, музико-, лялько-, ігрова та танцювальна терапія, релаксація);

3) *технології навчання здоров'ю* передбачають гігієнічне навчання, формування життєвих навичок, а саме: керування власними емоціями, вирішення конфліктів тощо; профілактику травматизму, зловживання психоактивними речовинами, статеве виховання;

4) *технології виховання культури здоров'я* спрямовані на виховання в учнів особистісних якостей, які сприяють збереженню та зміцненню здоров'я, посилюють мотивацію до здорового способу життя, відповідальності за особисте здоров'я.

На нашу думку, саме здоров'язбережувальні технології дозволяють зробити цікавим й захоплюючим процес навчання на уроках «Я досліджую світ», допоможуть активізувати увагу молодших школярів, підвищити інтерес до предмета, набути відповідних навичок, зрозуміти та засвоїти нове і задовольнити інтелектуальні та емоційні потреби учнів.

Використання технологій сприяють виникненню мотиваційної спрямованості до здоров'язбережувальної діяльності та рухової активності, засвоєння теоретичних знань і практичних умінь, а саме:

- *пізнавальної* (пізнання себе, навколишнього світу, людини як частини природи і суспільства, своїх можливостей, усвідомлення здорової і безпечної поведінки, здорового способу життя, взаємозв'язків людини і природи, відповідальної діяльності);

- *розвивальної* (розвиток уваги, мислення, мовлення, вміння висловлювати та пояснювати думки, вміння генерувати нові ідеї, бути ініціативним, здійснювати самоаналіз, мотивація до успіху);

- *виховної* (толерантне ставлення до різноманітності світу людей, культур, звичаїв, розуміння залежності стану довкілля від поведінки людей, турбота про здоров'я, раціональне харчування, санітарно-гігієнічний режим праці та відпочинку, рухова активність, взаємодопомога і підтримка, самостійність, власна позиція);

- *соціальної* (залучення до соціальних ролей (учень, член сім'ї, громади), стандарти поведінки в сім'ї, в школі, в громадських місцях, ефективне спілкування, емпатія, розв'язання конфліктів, протистояння негативним соціальним впливам).

Зазначені мотиви та вміння охоплюють сфери взаємодії людини з природою та суспільством без нанесення шкоди власному здоров'ю та здоров'ю оточуючих, розвивають творчий потенціал, формують культуру здорового способу життя.

Отже, реалізація здоров'язбережувальних ідей сучасного уроку має істотний потенціал для розвитку та становлення особистості молодшого школяра, формування позитивної мотивації на здоровий спосіб життя, усвідомлення значення гуманістичних потреб, мотивів, цілей як провідних у майбутній життєдіяльності.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт початкової загальної освіти. Постанова Кабінету Міністрів України від 24 липня 2019 р. № 688 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF>
2. Грицай Ю. О. Використання здоров'язберігаючих технологій в навчальній діяльності школярів: навчальний посібник. Миколаїв: МДУ ім. В. О. Сухомлинського, 2012. 181 с.
3. Концепція Нової української школи. URL: [https:// mon.gov. ua/storage/ app/media /zagalna% 20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf](https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf)
4. Смирнов Н. К. Здоров'язберігаючі освітні технології та психологія здоров'я. Харків: Просвіта, 2006. 264 с.
5. Типова освітня програма для закладів загальної середньої освіти. URL: [https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2022/08/15/ Typova. osvitnya.prohrama.1-4/Typova.osvitnya.prohrama.3-4. Savchenko.pdf](https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2022/08/15/Typova.osvitnya.prohrama.1-4/Typova.osvitnya.prohrama.3-4.Savchenko.pdf)

МИСТЕЦЬКА ОСВІТНЯ ГАЛУЗЬ

Кузьмич Марія Федорівна,

здобувач ступеня «фаховий молодший бакалавр»

ВСП «Сарненський педагогічний фаховий коледж

Рівненського державного гуманітарного університету»

Науковий керівник: Тарасюк Вікторія Василівна

викладач образотворчого мистецтва з методикою викладання,

м. Сарни

ФОРМУВАННЯ У ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ОБРАЗОТВОРЧИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ПІД ЧАС ОЗНАЙОМЛЕННЯ З НАТЮРМОРТОМ НА УРОКАХ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «МИСТЕЦТВО»

Тема натюрморту має надзвичайну актуальність та важливість у вивченні у початковій школі з кількох причин, які сприяють розвитку творчого мислення, сприйняття світу та розвитку художніх навичок у здобувачів початкової освіти.

По-перше, натюрморт – це не технічна вправа для художників, а й спосіб вираження світогляду та ідентичності. Він допомагає розвивати у здобувачів освіти спостережливість та уважність. Вони вивчають різні предмети, їх форму, кольори, текстури, розташування в просторі, що сприяє розвитку їхньої здатності розрізняти деталі та аналізувати їх. Відтворюючи реальні предмети або їх образи, вони передають бачення навколишнього світу, свої почуття та емоції. Таким чином, натюрморт стає засобом комунікації.

По-друге, натюрморт вчить здобувачів освіти спілкуватися мовою мистецтва. Ми вчимо дітей описувати та розуміти художні образи, вживати спеціалізовану термінологію, що розширює їхні словникові запаси та розвиває мовлення.

По-третє, натюрморт сприяє розвитку творчого потенціалу здобувачів освіти. Вони вільно експериментують з формами, кольорами, композиціями, виражають свої власні ідеї та почуття через малювання чи компоновання натюрморту.

Крім того, вивчення натюрморту в початковій школі сприяє розвитку моторики рук та координації рухів. Здобувачі освіти вчаться володіти олівцем або пензлем, керувати лініями та формами, що є важливим для їхнього пізнавального розвитку.

Натюрморт також може бути використаний як інструмент для вивчення інших предметів, таких як математика, «Я досліджую світ» та інші. Здобувачі освіти можуть досліджувати властивості різних матеріалів та предметів, їх історію та значення у різних культурах.

Тема натюрморту в початковій школі має велику важливість і актуальність, оскільки вона сприяє розвитку різних аспектів особистості здобувачів освіти, таких як спостережливість, творчість, мовлення, моторика та пізнавальні здібності. Вона не лише розширює знання дітей про мистецтво, а й розвиває їхні креативні здібності та важливі навички для подальшого успіху у навчанні та житті.

Окремі педагоги-ентузіасти намагалися працювати в цьому напрямку, але педагогічні дослідження в галузі художнього розвитку здобувачів початкової освіти належної підтримки не знайшли. Ситуація радикально міняється, образотворче мистецтво як предмет гуманітарно-естетичного циклу, в сучасній педагогічній науці все частіше стає об'єктом переосмислення і експериментального вивчення.

Науково-методичні дослідження показують, що у початкових класах значними кольоротворчими можливостями володіє виконання натюрморту. На уроках образотворчого мистецтва виконується значна кількість натюрмортів, які переважно розфарбовуються акварельними фарбами. Проте послідовної систематизованої розробки даної проблеми немає. Таким чином, значимість натюрморту як однієї з найважливіших проблем образотворчого мистецтва, що має значний вплив на розвиток кольорового бачення та навичок образотворчої діяльності, відсутність дослідження специфіки навчання школярів основам колористики дають підставу вважати тему даного дослідження актуальною.

Для прикладу, під час педагогічної практики, проводячи урок на тему «Мистецтво крізь віки», спостерігала як здобувачі освіти сприймають дану інформацію про натюрморт, який їхній емоційний стан під час сприймання інформації, а також аналізу картини під назвою «Натюрморт з срібним глеком і тортом» Віллем Клас Хеда. При аналізі картини виникали незначні труднощі такі як нерозуміння орієнтації предметів у просторі. Мали змогу з дітьми виконати натюрморт «Фруктова тарілка».

Зробивши аналіз робіт ми визначили, що деяких учнів це заспокоює, деяким учням це приносить задоволення, а деяким навпаки не подобається через те, що в дітей виникали труднощі при малюванні фігур фруктів, вони хотіли намалювати фрукти не самостійно, а за допомогою допоміжних засобів. Деякі учні виявили інтерес до натюрморту і сказали, що вони бажали б малювати натюрморт на гуртку, який вони відвідують.

Ми реалізовували одну із змістових ліній «Сприймання та інтерпретація творів мистецтва» аналізували, сприймали та інтерпретували твори художників Пабло Пікассо, Вінсента Ван Гога, Поля Сезанна, які зображували натюрморт. Змістова лінія сприйняття та інтерпретації твору на уроках образотворчого мистецтва включає в себе послідовні кроки. По-перше, здобувачі освіти аналізують основні елементи твору, такі як колір, форма, композиція та техніка. Потім вони досліджують контекст та історію створення твору, щоб краще зрозуміти мотивації та ідеї художника.

Далі здобувачі освіти розглядають різні можливі тлумачення та інтерпретації твору, обговорюють їх з вчителем та один з одним. Це може включати аналіз символіки, настрою, та впливу на глядача. Нарешті, здобувачі освіти висловлюють власні думки та почуття стосовно твору, а також намагаються знайти особисте значення в художній роботі. Цей процес допомагає розвивати критичне мислення, творчий підхід та емоційну інтелігентність.

Цікавою методикою, яку використовують в НУШ на уроці образотворчого мистецтва, є «Мистецький марафон». Здобувачі освіти отримують завдання створити малюнок чи картину на певну тему протягом обмеженого часу, наприклад, 15–20 хвилин. Це стимулює їх креативність, швидкість прийняття рішень та розвиває навички швидкого малювання. Після закінчення часу можна обговорити результати та порівняти різноманітність підходів учнів.

Отже, узагальнюючи, можна зробити висновки, що твори живопису є вагомим засобом естетичного виховання здобувачі освіти. Змістові орієнтири естетичного виховання учнів 1–4 класів охоплюють: розуміння краси в творах живопису різноманітного змісту, елементарне тлумачення змісту живописних творів, емоційне сприймання творів живопису, розвиток нахилів до художньої творчості (сприймання і творення мистецтва) та інше.

Натюрморт – жанр образотворчого мистецтва, який присвячений зображенню оточуючих людину речей, розміщених, як правило, в реальному побутовому середовищі і композиційно організованих в єдину групу. Спеціальна організація мотиву (постановка) – один з основних компонентів образної системи жанру натюрморту. Натюрморт може виступати як один з жанрів станкового живопису, як самостійний твір мистецтва, але може бути і складовою частиною композиції жанрової картини, портрета-картини, і, отже, виконує значну роль в розкритті смислового змісту твору, є важливим засобом характеристики художнього образу.

Отже, зображення натюрморту як навчального завдання для здобувачів освіти важко переоцінити. Він дає можливість вивчити основні положення реалістичного малюнка, сприяє розвитку творчих здібностей того, хто малює. У процесі вивчення натюрморту як жанру образотворчого мистецтва здобувачі освіти початкової школи отримують можливість розкрити свій творчий потенціал та розвинути образотворчі компетентності. Ознайомлення з цим жанром дозволяє дітям не лише сприймати мистецтво, але й самостійно творити, використовуючи різноманітні техніки та виражаючи свої емоції та почуття через образи.

Отож, у процесі формування образотворчих компетентностей здобувачів освіти засвоюють різні аспекти мистецтва, такі як колір, форма, композиція, світло та тінь. Вони навчаються сприймати й інтерпретувати образи, розвивати власну творчість та виражати свої думки та почуття через мистецтво.

Дослідження натюрморту сприяє розвитку у дітей уваги, спостережливості та креативного мислення. Ми навчасмо бачити красу у найпростіших речах навколишнього світу та відтворювати її на папері чи полотні.

Список використаних джерел

1. Масол, Г. Мистецтво: Підручник для 2 класу загальноосвітніх навчальних закладів. Київ: Генеза, 2020. 113 с.
2. Масол Л. М. Художньо-педагогічні технології в основній школі: єдність навчання і виховання. Харків: Друкарня Мадрид, 2015. 178 с.
3. Масол Л. М., Гайдамака О. В., Кузьменко Г. В., Лемешева Н. А. Мистецтво (інтегрований курс). Київ: Світоч, 2015. 192 с.

Уштик Іванна Вікторівна,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
педагогічного факультету
Рівненського державного гуманітарного університету
Науковий керівник: Сорочинська Тетяна Адамівна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
м. Рівне

ФОРМУВАННЯ У ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ СИСТЕМИ ЕСТЕТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ, ЗДАТНОСТІ ДО САМОВИРАЖЕННЯ ТА КОМУНІКАЦІЇ

Мистецтво як вища форма естетичного ставлення людини до світу завжди було потужним прийомом становлення творчої особистості. Краса і мистецтво пробуджують естетичну чутливість дитини, формують вміння художньо осмислювати навколишню дійсність, сприяють розвиткові системи естетичних цінностей, кращих людських якостей, а отже, формують духовно-моральний світ особистості. Водночас мистецтво є ефективним засобом комунікації та самовираження дитини, оскільки в процесі творчої діяльності відбувається обмін думками та ідеями. Тому важлива роль у змісті початкової освіти відводиться саме мистецтву та організації творчої діяльності учнів.

У сучасній українській школі мистецька освіта базується на засадах особистісно зорієнтованого навчання, компетентнісного підходу, що зазначено в основних документах, які регламентують освіту – державних стандартах, програмах, підручниках, методичних рекомендаціях. Національний стандарт початкової освіти, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. (№ 87), складається з базової навчальної програми загальної освіти, загальної характеристики незмінної та змінної складових змісту та рівнів загальноосвітньої початкової освіти та загальнодержавних вимог до рівня загальноосвітньої підготовки здобувачів освіти [1]. Відповідно до Державного стандарту початкової освіти освітні програми з мистецтва складаються за принципом інтеграції різних його видів. Мистецька освітня галузь реалізовується як через інтегрований курс «Мистецтво», так і через окремі предмети «Образотворче мистецтво», «Музичне мистецтво».

Пріоритетними напрямками мистецької освітньої галузі Державного стандарту початкової освіти нової української школи є такі:

1. Розвиток у здобувачів початкової освіти художньо-образного, асоціативного мислення в процесі художньо-творчої діяльності засобами образотворчого, музичного та інших видів мистецтва.

2. Знання різних видів мистецтва, інтерпретація художніх образів, формування чуттєвого відношення до навколишньої дійсності, ціннісного ставлення до мистецтва.

3. Проходження процесу самопізнання (як початкового етапу самовиховання особистості, вивчення нею своїх властивостей, системи цінностей, особливостей процесів пізнання, як от: відчуття, сприймання, пам'яті, уваги, мислення, мовлення тощо) через художньо-творчу діяльність та мистецтво [4].

У пояснювальній записці інтегрованого курсу «Мистецтво» типової освітньої програми Р. Б. Шияна метою навчання мистецтва в початковій школі є формування

культурної та інших компетентностей здобувачів освіти; формування цінностей у процесі пізнання мистецтва та художньо-творчого самовираження в особистому та суспільному житті; плекання пошани до національної і світової мистецької спадщини. Реалізація окресленої мети та завдань здійснюється за змістовими лініями: «Художньо-практична діяльність», «Сприймання та інтерпретація мистецтва», «Комунікація через мистецтво» [4].

Предмет нашого дослідження – реалізація у початковій школі змістової лінії «Комунікація через мистецтво», яка націлена на соціалізацію здобувачів освіти через мистецтво, усвідомлення ними свого «Я» (своїх мистецьких можливостей). Ця змістова лінія передбачає формування в учнів умінь презентувати себе і свої досягнення, критично їх оцінювати, взаємодіяти з іншими через мистецтво [там само].

Практична діяльність учнів на уроках мистецтва репрезентує дві взаємопов'язані складові – сприймання (аналіз-інтерпретація) і творення мистецтва. Поступове і системне набуття учнями художнього досвіду здійснюється у тісному їх взаємозв'язку [3]. Наголосимо на тому, що творча діяльність здобувачів освіти, коли вони активно сприймають художні образи (на першому етапі), творять їх самостійно (або у взаємодії з іншими), виявляють власну позицію, здійснюють творчий відбір художніх засобів, ефективно впливає на розвиток їхньої емоційної сфери (у тому числі емоційного інтелекту), сприяє формуванню художньо-образного, критичного, інших видів мислення, виховує художню потребу тощо. На другому етапі навчання у дітей активно розвивається мислення, пам'ять, увага, уява. Важливим завданням вчителя початкових класів є підтримка і активний розвиток умінь та навичок учнів в галузі мистецтва.

Отже, у процесі вивчення інтегрованого курсу «Мистецтво» в початковій школі здобувачі освіти отримують специфічні знання, накопичують досвід спілкування, формують художній смак, ідеали та естетичні почуття, пробуджують інтерес до творів мистецтва. Сучасному вчителю варто пам'ятати, що цілісність уроку буде досягнуто лише завдяки єдності всіх складових, оскільки в основу побудови уроку мають бути покладені не різні види діяльності, а різні грані мистецтва як цілісного явища. Це дозволить збагатити урок ефективними методами та формами роботи, внести певні контрасти для підтримки уваги учнів, створити атмосферу творчої зацікавленості, взаємоповаги та комунікації.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт початкової освіти. Міністерство освіти і науки України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення 19.03.2024).
2. Красовська О. О. Образотворче мистецтво з методикою викладання у початковій школі: навч.-метод. посібник. Рівне. 2020. 186 с.
3. Особливості реалізації типової освітньої програми, розробленої під керівництвом О. Я. Савченко, у 4 класі. URL: [file:///C:/Users/stanislove/Downloads/Lyst MON 22.09.2021 1 9-482 metod rekom 21 22-15-39.pdf](file:///C:/Users/stanislove/Downloads/Lyst%20MON%2022.09.2021%201%209-482%20metod%20rekom%2021%2022-15-39.pdf) (дата звернення 25.03.2024).
4. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Шияна Р. Б. (затверджена Наказом Міністерства освіти і науки України від 12.08.2022 № 743-22), С. 61–67.

РОЗДІЛ III

ФАХОВА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У КОНТЕКСТІ РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТИ

Лук'яник Людмила Василівна,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри теорії і методик початкової освіти
Рівненського державного гуманітарного університету,
м. Рівне

МОВЛЕННСВО-РИТОРИЧНІ ВМІННЯ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

У сучасному світі розвиток людства, підвищення його творчої активності багато в чому залежить від якості освіти. Гуманізація, гуманітаризація та демократизація початкової, середньої та вищої школи передбачає формування й розвиток освіченої, творчої особистості з високим рівнем духовності та культури. У сучасному динамічному та мінливому світі, де комунікація є ключовим елементом успіху, ораторські та риторичні навички є надзвичайно важливими для майбутніх учителів початкової школи.

Перед майбутніми вчителями стоїть важливе завдання не лише передавати знання своїм учням, а й виховувати їх як відповідальних, творчих та ефективних комунікабельних особистостей.

Тому розвиток лінгвістичних та риторичних навичок стає пріоритетним завданням майбутніх учителів початкових класів.

Більшість дослідників розуміє риторичну діяльність як мисленнєво-мовленнєву, спрямовану на створення переконуючого й дієвого слова з метою взаємодії з аудиторією, особистістю та позитивного впливу на неї. Отже, риторичну діяльність пов'язують з публічним мовленням. У наукових працях провідних українських риториків розроблено основні питання теорії й практики переконуючої комунікації на рівні вимог сучасності. Так, дослідження І. Зязюна, А. Капської, Л. Мацько, О. Мороза, М. Пилинського, Л. Савенкової, Г. Сагач, Н. Тарасевич висвітлюють проблеми формування професійної, а саме мовленнєво-комунікативної культури педагогів сучасності. У висвітленні означеної проблеми цінними для нашого дослідження є наукові праці Н. Голуб, О. Волкова, Л. Мацько, О. Мацько, Г. Сагач, І. Шведова, О. Юніної та ін., у яких фундаментально обґрунтовано теоретичні засади риторики як науки та закони ефективності риторичної діяльності.

Навички усної риторики включають використання лінгвістичних засобів для чіткого й логічного вираження ідей, ефективного впливу на аудиторію та досягнення комунікаційних цілей. Це включає в себе вміння використовувати та демонструвати здатність говорити переконливо перед іншими.

Аналізуючи жанри педагогічного мовлення, які класифікувала Н. Голуб за комплексними ознаками, ми опишемо такі, якими має володіти кожен учитель початкової школи: автобіографія, аналіз роботи, анкета, анотація, афіша, афоризми, бесіда, вибачення, виступ на батьківських зборах, на педраді, на методичному об'єднанні вчителів початкової школи, виховна година та захід, відмова, відповідь, вміла подяка, втішання, дискусія, діалог,

доброзичливе звертання, довідник, доповідь, доручення, екскурсія, замітка, заперечення, записи, записка, зауваження, захист, заява, звіт, згода, зізнання, знайомство, інструктаж, інструкція, казка, коментар, комплімент, конспект уроку, консультація, лекція, лист, настанова, огляд, оголошення, оповідання, оцінювання, педагогічний щоденник, переказ, побажання, повідомлення, подяка, поздоровлення, попередження, порада, портрет, похвала, пояснення, представлення, привітання, пропозиція, прохання, прощання, реферат, рецензія, розписка, словник, слово, співчуття, схвалення, телефонна розмова, характеристика [3].

Майбутнім учителям початкової школи ці навички потрібні не лише для керування класом, а й для взаємодії з колегами, батьками та адміністрацією школи.

Учитель початкової школи повинен ретельно готуватися до засідання педради, методичного об'єднання вчителів початкової школи, батьківських зборів. Основною формою професійного спілкування на означених засіданнях і зборах є полілог. Тому вчитель початкової школи у своїй професійній діяльності повинен враховувати такі вимоги: високий професіоналізм, рівень ерудиції, який дає змогу забезпечити інтегративне викладання матеріалу, рівень психолого-педагогічної підготовки, загальну культуру.

Основний мовленнєвий закон – вираження думки в дійовій словесній формі. Він становить собою систему комунікативних якостей мовлення (правильність, виразність, ясність, точність, ємкість, стислість, доцільність). Щоб мовлення стало дієвим, воно повинно бути й виразним. Л. Соловець засоби виразності поділяє на:

- засоби художньої образності (порівняння, епітети, метафори...);
- фонетичні засоби (інтонація, тембр голосу, темп мовлення, дикція);
- лексичні засоби (синоніми, омоніми, антоніми, полісемія);
- синтаксичні фігури (звертання, риторичне запитання, інверсія, градація, повтор, період);
- фразеологізми (зрощення, єдності, сполучення, прислів'я, приказки, афоризми, крилаті слова та вислови), якщо, звичайно, вони вживаються суб'єктом усвідомлено та доцільно, оживляючи, а не спотворюючи мовлення» [6, с. 9].

Розвиток мовних і риторичних навичок у процесі навчання. Освітні програми для майбутніх учителів початкових класів мають передбачати систематичну підготовку і практику розвитку мовних і риторичних навичок. Це включає в себе такі аспекти, як навчання діалогу, публічні виступи, підготовку презентації та обговорення.

Крім того, студенти можуть мати можливість брати участь у групових дискусіях, розв'язувати конфлікти та проблеми спілкування.

Застосування навичок усної риторики на практиці. Майбутні вчителі початкової школи повинні вміти ефективно спілкуватися з учнями та створювати атмосферу, сприятливу для навчання та розвитку. Вони також повинні вміти пояснювати складні поняття простим і зрозумілим способом, використовуючи різні методи навчання. Крім того, вчителі повинні володіти навичками керування класом, емпатією та розумінням потреб кожного учня.

Інтеграція мовно-риторичних навичок у практику викладання. Для того, щоб ефективно інтегрувати мовно-риторичні навички в практику викладання, майбутні вчителі початкової школи потребують відповідної підготовки та підтримки. Навчання повинно включати не тільки теоретичні основи комунікації та риторики, а й практичні вправи, які допоможуть студентам набути необхідних навичок.

Одним із способів розвитку мовних і риторичних навичок є використання методу проєктної діяльності. Студентам надається розробка та проведення уроків із використанням різноманітних комунікаційних стратегій. Це дасть їм практичний досвід спілкування з дітьми, колегами та батьками.

Крім того, важливо заохочувати студентів розвиватися в комунікативній сфері. Цього можна досягти шляхом організації семінарів, навчальних курсів та майстер-класів із вивчення дискурсивної риторики та ораторського мистецтва. Такі заходи дозволяють студентам не тільки покращити свої навички, а й підготувати їх до викликів реального освітнього середовища.

Наприклад, рольові ігри, дебати та вправи для розвитку емпатії та навичок міркування можуть бути корисними інструментами для практичного навчання. Це дозволяє майбутнім учителям початкових класів відчувати себе активними учасниками освітнього процесу та отримати практичний досвід діалогу та спілкування з різними цільовими групами.

Мовленнєвий компонент риторичних умінь, який спрямований на формування мовленнєвої компетентності студентів, включає три складові: оволодіння технікою мовлення (голос, фонаційне дихання, дикція, темп мовлення, інтонація), удосконалення якостей мовлення (голос, фонаційне дихання, дикція, темп мовлення, інтонація) та розвиток мовленнєвої виразності (тропи, стилістичні фігури, крилаті вислови, комічне). Саме ці чинники публічного мовлення, на нашу думку, роблять його переконливим, ефективним, впливовим, дієвим, а отже – риторичним.

У професійній діяльності майбутніх учителів початкових класів важливу роль відіграють мовні та риторичні навички. Розвиток цих навичок є важливим завданням на курсах підвищення кваліфікації вчителів, оскільки сприяє оптимізації якості вищої освіти, а також підвищує загальний рівень професійної компетентності вчителів.

Розуміння та врахування цього питання допоможе забезпечити молодому поколінню якісну освіту. Забезпечення належної підготовки, педагогічного супроводу та розвитку мовних і риторичних навичок майбутніх учителів початкових класів сприятиме підвищенню їх професійної компетентності та покращенню навчального процесу в цілому.

Список використаних джерел

1. Антоненко-Давидович Б. Як ми говоримо. Київ: Центр навчальної літератури, 2019, 284 с.
2. Вандишев В. М. Риторика у філософсько-комунікативному вимірі. Київ: Кондор, 2017, 492 с.
3. Голуб Н.Б. Ідеал сучасного вчителя: мовно-риторичний аспект [Електронний ресурс]. Режим доступу: eprints.zu.edu.ua/1603/1/25.pdf
4. Кунч З. Риторичний практикум, Львів: Львівська політехніка, 2018, 212 с.
5. Олійник О. Сучасна ділова риторика. : навч. посібник, Київ: Кондор, 2018, 166 с.
6. Риторика: навч. – метод. посібник / укл. Лариса Мафтин. Чернівці: Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2020. 344 с.

Сосюк Анна Володимирівна,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри теорії і методик початкової освіти
Рівненського державного гуманітарного університету,
м. Рівне

ФОРМУВАННЯ ПРИРОДНИЧИХ ДОСЛІДНИЦЬКИХ УМІНЬ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

На сучасному етапі розвитку українського суспільства до початкової школи висуваються вимоги, які пов'язані із формуванням нової системи знань, умінь та навичок. Також необхідно сприяти набуттю досвіду самостійної діяльності та особистої відповідальності учнів початкової школи.

Під час формування компетентностей навчальні заняття плануються так, щоб їх зміст сприяв набуттю учнями навичок самостійного пошуку відповідей на запитання, котрі перед ними поставлені. Для цього їм необхідно аналізувати факти, здійснювати узагальнення та дійти до логічних висновків. Означені вміння становлять основу компетентнісного підходу у навчанні.

Для формування природничих дослідницьких умінь школярів важливо використовувати педагогічні технології навчання, завдяки яким створюються умови для розвитку досвіду діяльності: учень переважно весь свій час працює самостійно і вчиться планувати, організовувати, самостійно контролювати та оцінювати свої дії та діяльність в цілому. У вирішенні цих завдань провідне місце належить дослідницькій діяльності, оскільки саме вона: формує активну, самостійну та ініціативну позицію учнів; розвиває загальнонавчальні вміння і навички, а саме: дослідницькі, рефлексивні та самооцінювальні; формує не просто вміння, а компетентності – вміння, які пов'язані із досвідом їх застосування у практичній діяльності; формує вміння орієнтуватися в інформаційних джерелах; здійснює інтеграцію з різних галузей наук; розвиває вміння критично мислити; забезпечує реалізацію принципу зв'язку навчання з життям.

У процесі формування дослідницьких умінь учителям необхідно керуватися визначеною метою дослідження, яке має бути систематизованим; сприяти творчому та психологічно комфортному середовищу спільної праці учнів; у ході організації дослідження необхідно враховувати вік та індивідуальні можливості учнів.

Згідно з Державним стандартом початкової загальної освіти та освітньою програмою інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у процесі навчання перевага має надаватися практичній роботі, демонстраційним та лабораторним дослідом, експериментам, спостереженням за змінами у природі, моделюванню та екологічному прогнозуванню, розв'язанню ситуативних та проблемних завдань, навчальним проектам.

Для успішного формування природничих дослідницьких умінь потрібно добирати найбільш прийнятні методики для стимуляції творчого процесу, вибір яких визначатиметься такими критеріями: простота та доступність в розумінні, можливість засвоєння знань за обмеженого часу, високою продуктивністю активізації та мотивації дослідницької діяльності учнів.

Важливим також є послідовне ускладнення методик проведення дослідницької діяльності, що можливе за умови застосування певних прийомів. Наприклад, прийом часових обмежень, що базується на основі врахувань істотного впливу часу, як фактору, на розумову діяльність; прийом раптових заборон (заборона користуватися довідковою літературою); прийом нових варіацій (вимога до учнів виконати вправу по-іншому); прийом інформаційного дефіциту (поставлене завдання із певною проблематикою пропонується з неповною кількістю даних, необхідних для його розв'язання); прийом інформаційного перенасичення (внесення до умови проблемного завдання зайвих відомостей). Важливим чинником є визначення пріоритетних умов реалізації процесу формування природничих дослідницьких умінь учнів початкових класів.

Сьогодні особливого значення набуває здатність учня функціонувати в інформаційно насиченому суспільстві, постійно розширювати свої інтереси. Формування дослідницьких умінь здійснюється засобами технологічного інструментарію: інтернет-ресурсів, онлайн-освітніх середовищ, інформаційно-комунікативних технологій, програмних педагогічних засобів навчального призначення, що сприяють розвитку ключових компетентностей (прогностичних, візуалізаційних, риторичних, мотиваційних, когнітивних, проектувальних).

Учитель, що йде в ногу з часом, психологічно та технічно готовий використовувати інформаційні технології у навчанні інтегрованого курсу «Я досліджую світ». Будь-який етап уроку можна оживити впровадженням сучасних технічних засобів. Розглянемо основні з них.

ІКТ можна розглядати як засіб доступу до навчальної інформації, які забезпечують можливості пошуку, підбору та роботи з джерелом інформації, у тому числі в мережі Інтернет, а також засіб доставки та збереження інформації.

Одним з результатів навчання і виховання учнів початкових класів повинна стати готовність до оволодіння сучасними комп'ютерними технологіями і формування вміння актуалізувати отриману з їхньою допомогою інформацію для подальшої самоосвіти і саморозвитку.

Інформаційні технології можуть зробити процес навчання більш цікавим, таким, що відповідає реаліям сьогодення, надаючи певну інформацію в потрібний час. Основне завдання полягає в тому, щоб цікавість не заважала власне навчальним цілям. Більшість розробок у сфері ІКТ присвячено електронним навчальним посібникам. Вчителі, які на уроках застосовують електронні навчальні матеріали, демонструють низку позитивних тенденцій, а саме: зменшення кількості дидактичних труднощів в учнів; підвищення активності та ініціативності школярів; позитивну динаміку мотивації навчання; формування навички використання нових інформаційних технологій для самоосвіти школярів.

Завдяки використанню ІКТ навчальне середовище можна «прикрасити» відео, звуком, анімацією, розвиваючими комп'ютерними іграми, онлайн освітніми технологіями, що зрозуміло та цікаво для сучасних учнів. Усе це здійснює значний вплив на емоційну сферу школярів, сприяючи підвищенню пізнавальної активності, інтересу до предмета та навчання, активізації навчальної діяльності учнів, що робить навчання результативним. Тим більше, що учні вже готові до роботи з ІКТ: вони знають, що таке комп'ютер, у більшості випадків уміють ним користуватися, у них відсутній психологічний бар'єр.

Впроваджуючи ІКТ на певному етапі уроку, є можливість застосовувати такі методи:

- *пояснювально-ілюстративний метод*, який передбачає використання ілюстрацій, таблиць, малюнків, схем у супроводі розповіді вчителя. Допомагає у цьому програма

презентацій Power Point, яка сприяє розвитку пізнавальної активності учнів, передачі додаткової цікавої інформації, забезпечення принципу наочності.

- *метод контролю*, зокрема тестування, як метод швидкого виявлення рівня знань, умінь та навичок учнів на різних етапах навчального процесу.

- *практичний метод*, який забезпечується використанням графічних програм, зокрема графічний редактор Paint, що сприяє розвитку творчих здібностей, мислення, підвищує інтерес школярів до предметів.

- *проблемно-пошуковий метод* використовується на етапах повідомлення теми та мети уроку, мотивації навчальної діяльності, сприймання нового матеріалу з використанням відео програм, що створює проблемну ситуацію, сприяє зацікавленню учнів та розвитку їхнього мислення і мовлення;

- *репродуктивний метод* сприяє ефективному використанню відеопрограм. Наприклад, вчитель може запропонувати переглянути уривок із мультфільму і переказати, що було спочатку або відтворити, що трапиться далі.

- *ігрові методи*, які є багатоплановими, що сприяє виробленню певної навички. З огляду на це виокремлюють ігри-вправи, ігрові дискусії, ігрові ситуації, рольові та ділові навчальні ігри, комп'ютерні ділові ігри.

Використання дослідницького методу у ході пізнання навколишнього світу має велике значення, оскільки реалізує пошукову діяльність учнів, яка спрямована на творчий розвиток особистості учня, допомагає зібрати достовірні конкретно-образні уявлення про навколишній світ та фактичні знання, що є опорою для їх подальшого усвідомлення, накопичення, з'ясування причинно-наслідкових зв'язків у середовищі дітей.

У процесі впровадження дослідницького методу учні початкових класів оволодівають практичними вміннями та навичками, визначають особливості предметів і об'єктів довкілля за їхніми ознаками і властивостями.

Важливе значення у формуванні дослідницьких умінь учнів належить і практико-орієнтованим проектам, які передбачають вивчення природи рідного краю, проблем, пов'язаних з навколишньою природою, формують в учнів емоційно-ціннісне ставлення до природи.

Реалізуючи інформаційні проекти – розповіді в самій різноманітній формі – усній, письмовій, підготовці презентаційних матеріалів тощо, у школярів формують способи самоорганізації навчальної діяльності, вміння роботи з інформацією (пошук необхідної інформації в довідкових виданнях, в тому числі на електронних носіях, у мережі Internet), комунікативні та комунікаційні уміння та навички.

Проектну діяльність необхідно спрямовувати не стільки на поглиблення знань учнів з певного питання, скільки на набуття досвіду самостійного виконання завдань, уміння формулювати задачі і ставити запитання, працювати в команді, знаходити нестандартні і оригінальні рішення проблеми, розкрити свій індивідуальний потенціал, проявити творчість.

Отже, можна визначити, що процес формування природничих дослідницьких умінь учнів початкових класів у ході вивчення інтегрованого курсу «Я досліджую світ» неможливий без створення належних методичних умов для перебігу дослідження учнів. Ефективним є той урок, де досягається поставлена мета та вирішується проблемне запитання. Для реалізації поставленого запитання, щоб сформулювати природничі дослідницькі вміння, вчитель використовує такі методи як спостереження, дослід та експеримент.

Список використаних джерел

1. Благінін В. М. Пізнавальна самостійність у системі чинників активізації навчального процесу. *Наукові записки НДУ ім. М.Гоголя. Психолого-педагогічні науки*, 2011. Вип. 2. С. 52–54.
2. Гільберг Т., Сак Т. Навчально-дослідницька діяльність на уроках природознавства. *Учитель початкової школи*, 2014. Вип. 7–8. С. 15–17.
3. Савченко О. Я. Навчальне середовище як чинник стимулювання дослідницької діяльності молодших школярів. *Наукові записки Малої академії наук України*, 2012. Вип. 1. С. 41–49.
4. Фішман І. Сума методів. *Психологія і суспільство*, 2009. Вип. 2. С. 37–53.

Анфіногенова Вікторія Віталіївна,

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
психолого-педагогічного факультету

Криворізького державного педагогічного університету

Науковий керівник: Кравцова Інна Адамівна,

кандидат педагогічних наук, доцент,

м. Кривий Ріг

УСНА НАРОДНА ТВОРЧІСТЬ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ СЛОВЕСНОСТІ

Питання формування національної свідомості молодших школярів було актуальним завжди у нашій країні, в нашій державі. Сьогодні, коли ворог напав на нашу землю у нашій країні відбувається військовий час і ця тема стає однією із найголовніших. В умовах НУШ вчителі початкових класів формують в учнів любов до своєї країни, виховують повагу до державних та народних символів, навчають розумінню українських звичаїв, традицій. Питанням формування національної свідомості вчені займаються вже багато років. Серед сучасників, що досліджують дане питання є І. Бех, І. Зязюн, В. Кремень, В. Кульчицький, Н. Ничкало, О. Пометун, М. Сметанський, М. Фіцула [3, с. 3].

Вивчення усної народної творчості на уроках словесності в початкових школах сприяє формуванню в учнів добра, працелюбності, щирості. В молодших школярів закладається фундамент любові до рідного краю, його звичаїв, традицій. Учні зацікавлені в тому, щоб дізнатися про минуле власної країни, як раніше жили українці і порівнювати із сьогоденням, пізнавати культуру та особливості українського народу. За допомогою вивчення усної народної творчості змінюється мислення та свідомість молодших школярів, розвивається правильне та чітке мовлення, збагачується словниковий запас. Також виховуються моральні якості учнів, формуються людські цінності та чесноти, зміцнюється уявлення про добро та зло, чесність та справедливість, що є такими важливими якостями для сучасного громадянина України. Також молодші школярі переймають усі чесноти нашого українського народу, стають такими ж сильними, сміливими, незламними.

Усна народна творчість, що вивчається на уроках словесності в початковій школі допоможе повернути культурні звичаї та традиції, що багато років намагалися знищити наші вороги і намагалися заборонити нам культурно розвиватися. Але наша сильна країна нездоланна і навіть через заборони, ми не втратили свою самобутність та індивідуальність. І тепер ми можемо доносити сучасному поколінню дітей, що на даний момент навчаються в

початкових класах те, як важливо не забувати усну творчість нашого українського народу, що довгий проміжок часу передається із покоління в покоління, плекати її та поважати. Читаючи про красу природи України, про її колорит, традиції, солов'їну мову, силу та мужність українського народу, його наполегливість та незламність, учні молодших класів вчать бути такими ж сильними та незламними, стояти до останнього за свою країну, любити її та поважати, прагнути до світлого майбутнього та створювати його. Усна народна творчість є величезним джерелом знань про культуру, історію, звичаї та традиції рідного народу.

Важливим критерієм під час вивчення усної народної творчості на уроках словесності в початкових класах є те, що фольклорні твори повинні бути зрозумілими та доступними для учнів, підкріплені наочністю, молодші школярі вивчаючи твори усної народної творчості зіставляють їх з власним життєвим досвідом. Найуживанішим видом усної народної творчості на уроках в початкових класах є прислів'я та приказки. Вчителі початкових класів застосовують їх не тільки на уроках словесності, а й під час проведення уроків з інших навчальних предметів. Через короткі речення прислів'я та приказки навчають, виховують молодших школярів. Учні вчать добру, працелюбності, розумінню природних явищ, схваленню добрих вчинків та засудженню поганих та іншим необхідним якостям та навичкам, що є надзвичайно важливими для українців. Згідно з програмою НУШ, усна народна творчість застосовується у інтеграції при вивченні багатьох тем. Фольклор застосовується не тільки на уроках, а й під час проведення позакласних, виховних, святкових заходів, що також сприяє залученню учнів до народності, патріотизму у повсякденному житті.

Першокласники вже мають певне уявлення про власну ідентичність, народність. Народні казки мають великий вплив на молодших школярів, оскільки через взаємостосунки у казках між тваринами, вигаданими персонажами або людьми учні можуть переносити їх вчинки у реальне життя, співвідносити із собою і таким чином вчитися людським чеснотам. Для молодших школярів важливо не лише читати твори усної народної творчості, а й розуміти їх зміст, вміти пояснювати їх значення, доповнювати малі фольклорні жанри, створювати самостійно та аналізувати великі фольклорні жанри, висловлювати своє ставлення до негативних та позитивних персонажів [2, с. 180].

За допомогою різноманітних методів та прийомів навчання, нових технологій вчителі початкових класів старанно передають власні знання з усної народної творчості учням, зацікавлюють їх та мотивують до подальшого самостійного ознайомлення з іншим фольклором [1, с. 62]. Вивчення молодшими школярами усної народної творчості може відбуватися через читання та переказування народних творів, інсценування казок, народних пісень, байок, відгадування та створення загадок, вивчення прислів'їв та приказок, розучування скоромовок, створення власних творів на основі народної творчості, ознайомлення з їх значенням та важливістю.

Важливо пам'ятати, що учні початкових класів – це покоління, яке росте, щоб принести зміни у майбутнє нашої країни. Тому формування в молодших школярів національної свідомості є важливим питанням сьогодення, яке необхідно досягнути у повній мірі для того, щоб наша країна мала тільки позитивні зміни, росла та розвивалася і залишалася такою ж сильною та незламною, завдяки нам – патріотам, свідомим громадянам. Для того, щоб наша країна перемогла ворога і на нашій сильній, квітучій землі росло покоління мужніх, незламних, стійких людей.

Список використаних джерел:

1. Данилюк Т. Усна народна творчість Прикарпаття як чинник національно-патріотичного виховання молодших школярів, Івано-Франківськ, 2019, С. 60–64. Режим доступу: <http://surf.li/sgrdp>
2. Кобилецька Л. Фольклор як чинник формування художньо-мовленнєвої компетентності здобувачів дошкільної та початкової освіти, Львів, 2021, С.177–181. Режим доступу: <https://pedagogy.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/03/28.pdf>
3. Санкович М. В. Парадигма національно-патріотичного виховання у ЗЗСО в умовах російсько-української війни, 2022, С.10 Режим доступу: <https://naurok.com.ua/naukovo-doslidnicka-robotu-zzso-v-umovah-rosiysko-ukra-nsko-viyni-2014-2022-rr-paradigma-nacionalno-patriotichnogo-vihovannya-359283.html>

Бабич Анастасія Антонівна,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
психолого-педагогічного факультету
Криворізького державного педагогічного університету
Науковий керівник: Кравцова Інна Адамівна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
м. Кривий Ріг

**ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ НА
УРОКАХ СЛОВЕСНОСТІ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ
МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ**

Протягом останніх десятиліть проблема розвитку критичного мислення стала однією з центральних тем для досліджень як у зарубіжних, так і у вітчизняних наукових та педагогічних колах, вчені, такі як І. Большакова, О. Варзацька, М. Вашуленко, О. Савченко, Л. Білецька, М. Козир, Л. Колток, Н. Мелекесцева, М. Ліоненко та інші, активно вивчають та висвітлюють цю проблему у своїх наукових роботах [5, с. 115–116]. Їхні дослідження є актуальними та відповідають сучасним вимогам у галузі розвитку критичного мислення молодших школярів.

У наукових працях таких вчених як: К. Баханов, І. Бондарук, О. Пометун, Л. Пироженко, І. Сущенко, С. Терно та інших, обґрунтовано необхідність розвитку критичного мислення у молодших школярів та визначено основні напрями його розвитку. Вони підкреслюють важливість цього навчання для формування компетентного та адаптивного покоління, здатного аналізувати інформацію, приймати обґрунтовані рішення та розв'язувати проблеми [3, с. 381].

Свої дослідження питанню впровадження інтерактивних технологій у навчальний процес присвятили такі вчені, як О. Єльнікова, Г. Кoberник, О. Кoberник, О. Комар, Т. Кравченко, М. Крайня, Г. Кривчикова, В. Мельник, Н. Побірченко та інші [6, с. 100].

Сучасні реалії вимагають від молодших школярів володіння не лише базовими знаннями та вміннями, а й умінням критично мислити. Критичне мислення – це здатність аналізувати інформацію, робити висновки та приймати обґрунтовані рішення. Воно є важливим компонентом успішної життєдіяльності людини в сучасному світі.

Згідно з О. Пометун, критичне мислення – це унікальний когнітивний процес, який включає в себе інтеграцію аналізу, синтезу та раціонального оцінювання інформації. Це

здатність ідентифікувати проблеми, з'ясовувати їхнє походження, передбачати результати, формулювати гіпотези, генерувати ідеї та ефективно відстоювати свою точку зору, використовуючи фактичні докази та логічне вимірювання, що зрештою закінчилося обдуманим процесом прийняття рішень [4, с. 68].

За словами М. Грабовської, критичне мислення – це система суджень, що допомагає розглядати події, доходити висновків, оцінювати події, аналізувати їх. Чіткого алгоритму дії вчителя щодо формування критичного мислення учнів немає. Проте можна створити спеціальні умови, щоб заохочувати та надихати дітей до критичного мислення [1, с. 47].

У наукових дослідженнях розвиток критичного мислення традиційно асоціюється з проблемним навчанням. Проблемне навчання означає організацію навчального процесу, що передбачає створення у свідомості учнів під керівництвом викладача проблемних ситуацій та активної самостійної діяльності учнів для їх вирішення. Це сприяє творчому освоєнню знань, умінь, навичок та розвитку розумових здібностей.

У педагогічній літературі існує думка, що критичне мислення дуже близьке до логічного і системного, але його слід розрізняти від творчого мислення. Важко провести чітку межу між цими видами мислення. Критичне мислення, яке є оціночним, рефлексивним і відкритим, не приймає догм та розвивається за допомогою накладання нової інформації на життєвий особистісний досвід, може виступати як вихідна точка для творчого мислення. Творче мислення, в свою чергу, не передбачає оціночності, але генерує нові ідеї, виходячи за межі життєвого досвіду, зовнішніх норм і правил.

Інтерактивні технології навчання є ефективним способом розвитку критичного мислення молодших школярів. Вони дозволяють створювати умови для активного пізнання, сприяють розвитку творчого мислення та критичного ставлення до інформації. Відповідають вимогам Нової української школи, яка ставить за мету формування в учнів ключових компетентностей, зокрема компетентності критичного мислення.

І. Дівакова стверджує, що інтерактивна модель навчання – це спеціальна форма організації пізнавальної діяльності, мета якої – створити сприятливі й комфортні умови навчання, за яких кожен учень відчуватиме свою успішність, інтелектуальну спроможність [2, с. 10].

Інтерактивні технології навчання є більш цікавими та захоплюючими для учнів, ніж традиційні методи навчання. Вони дозволяють учням активно взаємодіяти з навчальним матеріалом, що сприяє підвищенню їхньої зацікавленості та мотивації до навчання. Наприклад, інтерактивні вправи та завдання можуть бути подані у вигляді гри, конкурсу, вікторини тощо. Це допомагає залучити увагу учнів і зробити навчання більш цікавим та захоплюючим.

Вони сприяють розвитку творчих та критичних навичок учнів. Вони дозволяють учням самостійно мислити, аналізувати інформацію, робити висновки та приймати рішення. Наприклад, інтерактивні вправи та завдання можуть бути спрямовані на розвиток творчих навичок учнів, наприклад, на написання власного твору, створення мультимедійної презентації тощо.

Також інтерактивні технології навчання можуть бути спрямовані на розвиток критичних навичок учнів, наприклад, на аналіз різних точок зору, перевірку достовірності інформації тощо.

Інтерактивні технології навчання дозволяють забезпечити індивідуалізоване навчання учнів. Вони дозволяють вчителю адаптувати навчальний матеріал до індивідуальних потреб

кожного учня. Наприклад, інтерактивні вправи та завдання можуть бути адаптовані до рівня підготовки учнів. Це дозволяє учням працювати на рівні своїх можливостей і досягати успіху в навчанні.

Сприяють активному взаємодії між учнями. Вони дозволяють учням співпрацювати один з одним, обмінюватися інформацією та ідеями. Наприклад, інтерактивні вправи та завдання можуть бути спрямовані на групову роботу учнів, наприклад, на проведення дискусії, створення спільного проекту тощо.

Також інтерактивні технології навчання можуть бути спрямовані на розвиток комунікативних навичок учнів, наприклад, на проведення інтерв'ю, створення відеороликів тощо.

Використання цифрових інструментів може бути чудовим способом зацікавити учнів у навчанні та допомогти їм розвивати свої навички письма, мовлення та уяви.

Віртуальні екскурсії можуть бути чудовим способом вивчення культурних аспектів певного періоду чи автора. Вони дозволяють учням подорожувати в часі та просторі, щоб краще зрозуміти контекст, у якому творилася література:

– Подорожі до літературних місць. Наприклад, учні можуть відвідати віртуальний тур по будинку Лесі Українки у Колодяжному, щоб дізнатися більше про її життя та творчість.

– Вивчення історичних періодів. Наприклад, учні можуть відвідати віртуальний тур по Запорізькій Січі, де зародилося козацтво, щоб дізнатися більше про звичаї та традиції цього періоду.

– Вивчення культур різних країн та міст. Наприклад, учні можуть відвідати віртуальний тур по Києву, щоб дізнатися більше про культуру та традиції столиці.

– Цифрові інструменти дозволяють учням взаємодіяти з інформацією та матеріалами у більш захоплюючий і змістовний спосіб:

– Використання інтерактивних карт (учні можуть використовувати інтерактивну карту, щоб дізнатися більше про місце, про яке йдеться в тексті, що читається).

– Використання інтерактивних музеїв (учні можуть використовувати інтерактивний музей, щоб дізнатися більше про життя та творчість відомих письменників).

– Використання інтерактивних відео (учні можуть переглянути навчальне відео, де кожна буква алфавіту «оживає» та «розповідає» про себе або переглянути анімаційний фільм за мотивами казки, що читається).

Отже, сприяти активному навчанню молодших школярів, вчитель початкових класів повинен коректно використовувати методи, прийоми та технології, що сприяють розвитку критичного мислення, оскільки лише правильне технологічне застосування цих вищезазначених технологій дозволить сформувати у молодших школярів культуру критичного мислення.

Питання ефективності використання інтерактивних технологій для розвитку критичного мислення у молодших школярів є важливим і потребує подальшого дослідження як з теоретичного, так і з практичного погляду.

Список використаних джерел

1. Грабовська М., Козир М. Уміння доводити власну думку в процесі розвитку критичного мислення молодших школярів. Педагогічна освіта: Теорія і практика. Психологія. Педагогіка, 2019. 31. С. 46–53.
2. Інтерактивні технології навчання у початкових класах / Авт.-упор. І. І. Дівакова. Тернопіль: Мандрівець, 2018. 180 с.
3. Мелекесцева Н. Розвиток критичного мислення молодших школярів засобами сучасної української дитячої літератури. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2019. Вип. 27. С. 380–386.
4. Колток Л., Білецька Л. Критичне мислення молодших школярів як психолого-педагогічний феномен. *Молодь і ринок*. 2019. № 9. С. 66–70.
5. Оліяр М. Розвиток критичного мислення молодших школярів у процесі вивчення предметів мовно-літературної освітньої галузі. *Освітні обрії*. 2022. № 54 (1). С. 114–118.
6. Сьомак О. В., Ройко Л. Л. Використання інтерактивних технологій навчання на уроках у початковій школі. *Математика. Інформаційні технології. Освіта*. 2021. С. 100–105.

Верхломчук Богдана Валеріївна,

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
педагогічного факультету

Рівненського державного гуманітарного університету

Науковий керівник: Суржук Тетяна Борисівна,

кандидат педагогічних наук, доцент,

м. Рівне

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ НА МАТЕРІАЛІ МЕДІАТЕКСТІВ

Для життя людина має виявляти спроможність використовувати функціональні та діяльнісні якості своїх освітніх результатів. Ідеться не тільки про наявність у неї накопичених знань і вмінь, а й про мотиваційну, ціннісну, соціальну, поведінкову складові. У зв'язку з цим освітні результати здобувачів (учнів початкових класів) визначаються з урахуванням компетентнісного підходу до навчання, в основу якого покладено ключові компетентності.

Особистість можна уявити як сукупність компетентностей, якими розкриваються її здатності включитися в діяльність, тобто результати освіти розглядаються не як обсяг опанованою здобувачем інформації, а як здатність його діяти у різних проблемних ситуаціях.

Дослідники К. Дмитренко, В. Коновалова, О. Семиволос, С. Бекетова [3, с. 6] вказують, що взірць сучасного навчання – особистість із гнучким розумом, зі швидкою реакцією на все нове, з ідеальними комунікативними здібностями.

Експеримент, проведений О. Войцеховською [2], підтверджує залежність розвитку комунікативних здібностей учнів початкових класів від особистісних особливостей, таких як самооцінка та тривожність.

М. Новак [4] включає складову «комунікативні здібності» у визначення комунікативної компетентності – сумарної властивості культурної особистості, що містить комунікативні здібності, знання, вміння і навички, чуттєвий і соціальний досвід у сфері ділового, наукового, професійного, побутового спілкування.

Формування комунікативних здібностей учнів початкових класів (уміння обмінюватися інформацією) відбувається на уроках мовно-літературної освітньої галузі в процесі набуття ними комунікаційних умінь.

Метою вивчення української мови та літератури [8, с. 6] є формування комунікативної, читацької компетентностей; розвиток особистості здобувачів освіти засобами різних видів мовленнєвої діяльності; здатності спілкуватися українською мовою; збагачення емоційно-чуттєвого досвіду, розвиток мовленнєво-творчих здібностей тощо.

Розуміння поняття «комунікативна компетентність» [6, с. 5] пов'язано з виділенням і тлумаченням таких категорій, як «комунікація» та «комунікаційні вміння».

Під комунікацією розуміємо здатність спілкуватися. Комунікація [6, с. 5] – процес обміну інформацією (фактами, ідеями, поглядами, емоціями тощо) між двома або більше особами, спілкування за допомогою вербальних і невербальних засобів з метою передавання та одержання інформації, взаємодії учасників спілкування сприйняття та пізнання людьми одне одного.

За К. Пономарьовою [6, с. 6] комунікаційні вміння – це здатність встановлювати і підтримувати контакти з іншими людьми, використовуючи власні здібності, необхідні для ефективної комунікативної дії в ситуаціях міжособистісного спілкування. Складовими комунікаційних умінь вважаються мовленнєві, перцептивні (вміння сприймати), інтерактивні (вміння взаємодіяти) вміння. Їх виявляють учні у власному діалогічному та монологічному мовленні; дотриманні норм культури спілкування; роботі в групі, колективі; оволодінні різними соціальними ролями тощо. Комунікаційні вміння людина використовує та відпрацьовує упродовж життя в різноманітних ситуаціях, з різними людьми, перебуваючи в різних станах.

Змістовими лініями «Взаємодіємо усно», «Взаємодіємо письмово», «Досліджуємо медіа», «Читаємо» Типових освітніх програм початкової школи передбачається формування в учнів початкових класів мовленнєвих умінь – аудіювання, говоріння, читання, письма.

Важливо зазначити, що знання мови, правил, за якими формуються правильні мовні конструкції та повідомлення; навички використання мови в конкретному контексті й ситуації спілкування – це теоретична основа для формування комунікаційних умінь учнів.

Базуючись на визначенні компетентності вільного володіння державною мовою [8, с. 4]: уміння усно і письмово висловлювати свої думки, почуття, чітко та аргументовано пояснювати факти, любов до читання, усвідомлення ролі мови для ефективного спілкування та культурного самовираження, готовність вживати українську мову як рідну в різних життєвих ситуаціях тощо, робимо висновок – компетентність включає в себе складові, що утворюють інтегровану єдність мовних знань, мовленнєвих умінь, умінь читання та спілкування, особистісних якостей, почуттів, здатностей дотримуватися соціокультурних норм.

Отже, вміння використовувати всі види мовленнєвої діяльності; здатність спілкуватися; мовленнєво-творчі здібності, які визначено в меті вивчення української мови та літератури, знаходяться у взаємозалежності в процесі формування комунікативної компетентності учнів початкових класів.

Принциповим завданням учителя у формуванні комунікативної компетентності учнів С. Чос вважає [9] створення таких умов навчання, за яких учні набувають умінь, що відповідають високому рівню спілкування. Серед умов, виділених автором, такі: покращення мотивації до оволодіння умінням спілкування учнями; покращення психологічної атмосфери

в класі; формування в учнів мислення, мовлення, уваги за допомогою нестандартних форм роботи.

Використання медіатекстів на уроках мовно-літературної освітньої галузі сприятиме реалізації зазначених умов. Н. Бондаренко [1] зазначає, що зміст медіатекстів виходить за рамки традиційних текстів, поєднуючи медійні та вербальні одиниці. Роботу з медіатекстами дослідники В. Андрієвська, Н. Олефіренко, Л. Остапенко [5] розглядають як ключовий етап у формуванні медіаграмотності учнів початкових класів.

З урахуванням потреб методичного забезпечення навчального процесу І. Старагіна визначає медіатекст [7, с. 27] як текст, який є доступним читачам / глядачам / слухачам через сучасні медіа (газети, журнали, реклама, радіо, телебачення, телефон, інтернет тощо).

Серед ознак медіатексту, які учні початкових класів зможуть виявити в процесі дослідження реального матеріалу, найважливішими є такі: доступність для широкого кола читачів / глядачів / слухачів; поєднання різноманітних засобів візуалізації змісту, застосування звукових ефектів; виготовлення, тиражування та зберігання за допомогою технічних (зокрема цифрових) пристроїв.

К. Пономарьова [6, с. 74] зазначає, що у процесі навчання молодших школярів української мови робота з медіа здійснюється за трьома напрямками. А саме: використання медіапродуктів для розвитку різних видів мовленнєвої діяльності; дослідження медіатекстів; створення простих медіапродуктів.

Наше дослідження пов'язане з формуванням в учнів початкових класів аудіативних умінь у процесі слухання аудіальних медіа (звукозаписів), читацьких умінь під час використання візуальних медіа (книжок, журналів, газет), складання розповідей, описів, есе, міркувань за візуальними медіапродуктами (малюнком, світлиною, картиною, коміксами).

Прикладами вправ на формування комунікативної компетентності учнів початкових класів на матеріалі медіатекстів можуть бути такі: «Мета створення інформації», «Створюємо класну дошку повідомлень», «Досліджую електронний журнал», «Відповіді на запитання після перегляду відео репортажу», «Читання інфографіки з виділенням фактів і суджень», «Пошук інформації для створення власного музею», «Створюємо буктрейлер».

Робота з медіатекстами може бути використана для формування комунікативної компетентності учнів за умов добору та виконання учнями доцільних вправ і завдань, пов'язаних з формуванням умінь сприймати і розуміти прочитане; висловлювати й аргументувати власні думки щодо проблеми; критично аналізувати інформацію; використовувати інформацію медіатекстів для збагачення досвіду мовленнєвої діяльності, спілкування; створювати прості медіатексти.

Список використаних джерел

1. Бондаренко Н. Медіатекст як ресурс осучаснення й збагачення змісту підручника української мови. *Проблеми сучасного підручника*. 2021. Вип. 27. С. 15–25.
2. Войцеховська О. В. Формування комунікативних здібностей молодших школярів *Проблеми сучасної психології*. 2012. Випуск 18. С. 107–115.
3. Дмитренко К. А., Коновалова М. В., Семиволос О. П., Бекетова С. В. Звичайні форми роботи – новий підхід: розвиваємо ключові компетентності: методичний посібник. Харків: «Основа», 2019. 119 с.
4. Новак М. В. Теоретичні основи формування комунікативної компетентності молодших школярів. *Початкова школа*. 2014. № 2. С. 56–58.

5. Остапенко Л. П., Андрієвська В. М., Олефіренко Н. В. Робота з медіатекстами як ключовий етап у формуванні медіаграмотності учнів початкової школи. *Open educational e-environment of modern University*. 2022. № 13. с. 104–113.
6. Пономарьова К. І. Формування комунікативної компетентності молодших школярів у процесі навчання української мови. Київ : КОНВІ ПРІНТ, 2020. 88 с.
7. Старагіна І. П., Терещенко В. М., Панченков А. О. Нова українська школа: розвиток читацької компетентності в учнів початкової школи в системі інтегрованого навчання: навчально-методичний посібник. Харків : Соняшник, 2020. 176 с.
8. Типові освітні програми для закл. загальної середньої освіти: 1–2 та 3–4 класи. Київ: Видавництво «Світоч», 2019. 336 с.
9. Чос С. Г. Нестандартні форми розвитку комунікативної компетентності учнів початкових класів НУШ. *«Молодий вчений»*. № 9 (97), вересень, 2021. С. 24–27.

Гулько Галина Володимирівна,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
педагогічного факультету
Рівненського державного гуманітарного університету
Науковий керівник: Суржук Тетяна Борисівна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
м. Рівне

ЧИТАННЯ З РОЗУМІННЯМ ЯК СПІЛЬНЕ УМІННЯ ОВОЛОДІННЯ КЛЮЧОВИМИ ТА ПРЕДМЕТНИМИ КОМПЕТЕНТНОСТЯМИ УЧНЯМИ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

За Державним стандартом початкової освіти [5, с. 4–6] читацькі уміння є необхідними для оволодіння учнями початкових класів всіма ключовими та предметними компетентностями.

Варто зазначити, що аналіз освітніх документів про початкову освіту засвідчив відсутність чіткого визначення поняття «читання з розумінням», яке зазначене в переліку наскрізних умінь.

Дослідники І. Старагіна, В. Терещенко, А. Панченко [4] вважають, що частково подолати цю проблему можна, якщо звернутися до Державного стандарту базової середньої освіти, де в п. 9 «*читання з розумінням*» [1] тлумачиться як «здатність до емоційного, інтелектуального, естетичного сприймання і усвідомлення прочитаного, розуміння інформації, записаної (переданої) у різний спосіб або відтвореної технічними пристроями, що охоплює, зокрема, уміння виявляти приховану і очевидну інформацію, висловлювати припущення, доводити надійність аргументів, підкріплюючи власні висновки фактами та цитатами з тексту, висловлювати ідеї, пов'язані з розумінням тексту після його аналізу і добору контраргументів».

На думку Ю. Малієнко [3], уміння, спільні для всіх ключових компетентностей, які функціонально інтегрують предмети/курси усіх шкільних галузей, є важливим механізмом подолання освітніх утрат, необхідні для ефективної реалізації освітнього процесу – це наскрізні вміння, характеристиками яких є: -поліфункціональність (освітній концепт і ресурс підручникотворення); -універсальність (актуальність для загальноосвітньої школи, вишів і професійної діяльності людей); -зовнішня і внутрішня інтеграція.

Достатньо суттєвий компетентнісний потенціал щодо формування читання з розумінням як наскрізного вміння, спільного для всіх ключових компетентностей, закладено у вивченні предметів мовно-літературної освітньої галузі. Читання з розумінням художніх текстів, текстів, які не належать до художніх, різноманітних медіатекстів, інструктивних текстів тощо є необхідним інструментом виконання вимог до обов'язкових освітніх результатів, що визначаються з урахуванням компетентнісного підходу до навчання.

У зв'язку з цим можна дослідити необхідність використання наскрізного вміння учнів читати з розумінням для реалізації визначених у Типових освітніх програмах завдань шкільних освітніх галузей.

Наприклад, у процесі оволодіння математичною компетентністю [5, с. 126] учням необхідно виявляти такі читацькі вміння: читати багатоцифрові числа; читати і записувати дробі; читати і записувати математичні твердження, використовуючи буквену символіку; представляти проблемну ситуацію різними способами (перетворює почуту, побачену, прочитану інформацію різними способами у схему, таблицю, схематичний рисунок); опрацьовувати тексти математичного змісту, сюжетних задач; читати та розуміти зміст прямих і обернених задач різних типів, які виникають із повсякденних життєвих ситуацій, що містять групи пов'язаних між собою величин (на пропорційне відношення, пропорційне ділення, на знаходження невідомих за двома різницями, на спільну роботу та ін.); читати, описувати і складати маршрути для подорожей, використовуючи математичну лексику, знаки, пов'язані з напрямом і поворотом; читати, знаходити, аналізувати, порівнювати інформацію, подану в таблицях, графіках, на схемах, діаграмах; використовувати інформацію, яка представлена у різних формах, для відповіді на запитання, які виходять за межі безпосереднього зчитування даних.

У процесі оволодіння компетентністю у галузі природничих наук та екології [5, с. 134] учням необхідно використовувати такі вміння читання з розумінням: самостійно добирати та поширювати необхідну інформацію природничого змісту; порівнювати інформацію природничого змісту з відомих та запропонованих джерел; перевіряти достовірність інформації природничого змісту; застосовувати предметні моделі, малюнки, схеми, графіки, тексти для пояснення явищ і об'єктів природи; готувати повідомлення/презентації і представляти їх; читати (тлумачити) план і карту; добирати докази правильності суджень з опорою на наукові тексти; визначати важливість того, що читає і вивчає про довкілля; читати і розповідати про винаходи та винахідників, пояснювати вплив їхніх ідей на повсякденне життя та збереження довкілля.

У процесі оволодіння компетентністю у галузі технологій [5, с. 140] учням необхідно виявляти такі вміння читання з розумінням: читати, розуміти та аналізувати графічні зображення схем, дотримуватися їх у процесі роботи (використання технологічних карт, графічних зображень, малюнків); самостійно використовувати довідкові посібники (книжки з ілюстраціями до творів, набори малюнків тощо); прочитати, зрозуміти та самостійно дотримуватися безпечних прийомів праці.

Використання читацьких умінь для оволодіння громадянською та історичною компетентностями [5, с. 165] полягає у тому, що учні знаходять інформацію про дитинство, дозвілля попередніх поколінь, презентують здобуту інформацію; на прикладі текстів/медіатекстів та власного досвіду відстоюють власну думку; характеризують книжкових персонажів та героїв фільмів за їхніми моральними якостями; добирають джерела для створення родинного дерева та знаходять потрібну інформацію; досліджують

інформацію про важливі звичаї та свята, пам'ятні дати; читають, обмірковують раніше встановлені правила у громадському просторі та, за потреби, створюють нові/додаткові правила; збирають інформацію про походження географічних назв рідного краю з різних джерел; ставлять запитання дорослим і одноліткам щодо інформації, яка викликає сумнів або є незрозумілою; порівнюють різні відомості, на підставі інформації, зібраної з різних джерел, пропонують власні висновки; добирають і перевіряють дані на користь своєї версії; наводять приклади неправдивої інформації, аналізують наслідки її поширення; добирають джерела для створення презентацій про культурну подію; шукають й опрацьовують інформацію про пам'ятки культури рідної місцевості/України; знаходять потрібну інформацію про винахідників, діячів культури і мистецтва відповідно до власних зацікавлень; обирають приклади з текстів/медіатекстів, що ілюструють відповідальність людини за власне рішення; добирають (з різних джерел) і представляють загальні відомості про Україну; досліджують (на основі текстів різних видів) традиції і звичаї свого регіону, порівнюють їх із традиціями інших регіонів України, з європейськими традиціями; використовують засоби мистецтва (вірш, інсценізація) для вираження свого ставлення до історичної події / постаті; визначають у текстах ситуації, у яких ідеться про порушення прав людини, зокрема і прав дитини; знаходять інформацію про інші країни Європи та світу, порівнюють їх з Україною за наданим планом або самостійно.

Аналіз обов'язкових результатів навчання здобувачів освіти з означених освітніх галузей дає підстави для висновку про те, що формування наскрізного вміння читання з розумінням впливає на становлення ключових і предметних компетентностей в учнів початкових класів.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт базової середньої освіти. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyakipitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoyiserednoyi-osviti-i300920-898> (дата звернення: 15.03.2024).
2. Концепція Нової української школи. URL: <https://oplatforma.com.ua/article/2372-ad-fontes-pro-kontseptsyu-novo-ukrainsko-shkoli> (дата звернення: 15.03.2024).
3. Малієнко Ю. Наскрізне вміння – концепт державного стандарту базової середньої освіти і ресурс підручникотворення. *Проблеми сучасного підручника*, (30),2023. С.66–73. <https://ipvid.org.ua/index.php/psp/article/view/674> (дата звернення: 20.02.2024).
4. Старагіна І., Терещенко В., Панченко А. Нова українська школа: розвиток читацької компетентності в учнів початкової школи в системі інтегрованого навчання. URL: https://nuschool.eu/lessons/literature/competence/2.html#google_vignette (дата звернення: 20.03.2024).
5. Типові освітні програми для закл. загальної середньої освітиб 1–2 та 3–4 класи. Київ : Видавництво «Світоч», 2019. 336 с.

Зінькевич Вікторія Вікторівна,
здобувач ступеня «фаховий молодший бакалавр»
ВСП «Сарненський педагогічний фаховий коледж
Рівненського державного гуманітарного університету»
Науковий керівник: Костюкевич Людмила Валентинівна,
викладач вищої кваліфікаційної категорії,
викладач-методист,
м. Сарни

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕГРОВАНОЇ ОСВІТНЬОЇ СИСТЕМИ А. ЦИМБАЛАРУ «СВІТ ЧЕКАЄ КРИЛАТИХ» У РОБОТІ З УЧНЯМИ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Особливе місце в інтелектуальному, фізичному та соціальному розвитку дитини належить початковій освіті. Відповідно ключове завдання Нової української школи полягає в тому, щоб створити умови для розкриття школярем власного потенціалу, допомогти йому в оволодінні компетентностями, що забезпечать дієву інтеграцію в соціокультурний простір.

Одним із шляхів створення особистісно-орієнтованого середовища в початковій школі є застосування інтегрованої освітньої системи «Світ чекає крилатих».

Систему розробили фахівці з багаторічним досвідом роботи в початковій ланці освіти та працівники ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти». До авторської команди входять: Н. Пархоменко, І. Бондар, О. Завалій, Н. Козачище, Ю. Шумейко, О. Сухаревська, І. Сагідолдіна, О. Калашникова, В. Кондратова, О. Агеєва, Н. Котелянець. Науковим керівником інтегрованої освітньої системи для початкової школи є головний науковий співробітник відділу інновацій та стратегій розвитку освіти Інституту педагогіки НАПН України, доктор педагогічних наук А. Цимбалару. Ця система навчання розроблена за сприяння Інституту педагогіки Національної академії педагогічних наук України, науково-організаційний супровід її реалізації здійснював його директор О. Тупозов. Проєкт «Світ чекає крилатих» апробований в межах Всеукраїнського експерименту і команда її розробників має авторське право на реалізацію інтегрованої освітньої системи для початкової школи та її дидактико-методичного забезпечення.

До основних особливостей та цілей проєкту її розробники відносять:

- здоров'язбережувальне навчання;
- інтерактивне навчання на засадах діяльнісного підходу;
- інноваційне навчально-методичне забезпечення освітнього процесу;
- партнерські відносини з батьками [1].

В чому ж інноваційність та цінність даного освітнього проєкту?

По-перше, наявність цілісного, якісного, сучасного комплексу дидактико-методичного забезпечення роботи команди вчителів, що включає:

- авторські інтегровані дворівневі (базовий та розширений рівні) навчальні програми, що спрямовані як на забезпечення певного рівня знань, умінь і навичок, так і на розвиток уваги, пам'яті, логічного і креативного мислення молодших школярів;

- авторську розробку календарно-тематичного плану занять і плану виховної роботи, що забезпечує узгодження навчального й виховного процесів шляхом визначення тижневих соціокультурних тем, що наближені до життя дитини;

- інноваційний навчальний посібник-журнал, який виконує функції підручника і робочого зошита та містить завдання з усіх предметів;
- методичний коментар щодо організації занять;
- мультимедійний супровід до навчального матеріалу;
- індивідуальну скриньку (бокс) з набором різних дидактичних засобів для освоєння письма, лічби, геометричних фігур і т. д. [1].

Одним з важливих аргументів на користь проєкту «Світ чекає крилатих» є також 3-D інтеграція освітнього процесу: на рівні навчальних програм; на рівні планів (календарного і виховної роботи); на рівні навчального забезпечення.

До особливостей системи А. Цимбалару варто віднести і зменшення кількості навчальних предметів до шести, що забезпечується шляхом інтеграції змісту та зняттям його дублювання. За рахунок цього збільшується час на опанування рідної та англійської мов, математики й природознавства.

До переваг варто віднести і те, що найважливішим результатом навчання, як розробники, так і вчителі-практики, що застосовують інтегровану освітню систему А. Цимбалару вважають формування в молодших школярів вміння, навчаючись самому, навчати інших. Система функціонує так, що діти навчають казкових лаксиків тим знанням, які самі отримали на заняттях.

Зміст навчання за програмою «Світ чекає крилатих» передбачає наступність і перспективність дошкільної та початкової освіти, взаємозв'язок між цілями та результатами навчання, діяльнісний підхід, що сприяє підвищенню практичної спрямованості змісту освіти та забезпечує новий рівень процесу визначення результатів навчання. Значну увагу розробники інтегрованої освітньої системи «Світ чекає крилатих» приділяють проєктній діяльності школярів.

Так, упродовж тижня «Досліджуємо світ тварин» першокласники працюватимуть над наступними навчальними проєктами: «Казки, прислів'я, скоромовки, вірші, оповідання, дитячі пісеньки, загадки про тварин», «Мій хатній улюбленець»; другокласники: «Голоси тварин», «Тварини-чемпіони», «Тварини у творах мистецтва», «Тварини з прикріпленим способом життя (губка, поліп (корал), актинія)»; третьокласники: «Тварини на рушниках і вишиванках», «Хто харчується нектаром?», «Яку людину називають жайворонком, а яку совою і чому?», «За які риси й чому людину можуть називати хамелеоном». Така системна робота допомагає учням оволодіти дослідницькими вміннями, вчить працювати з різними джерелами, привчає до публічних виступів, адже результати проєктної діяльності кожен учень чи група учнів обов'язково презентують на уроках.

Ще однією цікавою формою роботи з дітьми вчителі початкової школи, які працюють за програмою «Світ чекає крилатих» вважають толоку. Її організують для «крилатиків» як зібрання учнів, на якому обговорюються важливі для дітей проблеми.

Традиційно проводяться два типи толок: щоденні і тижневі.

Тижневі – у понеділок і п'ятницю, тобто ними розпочинається і завершується робочий тиждень. Під час понеділкової толоки учні 1–2 класів дізнаються, а учні 3–4 класів спільно з вчителем формулюють тему нового тижня. Також вони за змістом посібників-журналів визначають, що робитимуть впродовж наступних п'яти днів, чого навчатимуть лаксиків, які креативні проєкти реалізовуватимуть.

Відповідно щоденні ранкові толоки – це короткі збори класу, на яких діти з учителем планують те, що будуть робити впродовж дня. Толокою закінчується і навчальний день, адже

після останнього уроку діти обговорюють те, чи вдалося їм зробити все заплановане, що у них вийшло, а що – ні. Учитель та учні дякують одне одному за роботу, добрі вчинки та досягнення.

Підсумкова п'ятнична толока проводиться як святкове підбиття підсумків тижневої роботи. Вона включає в себе не лише обговорення досягнутих результатів, але й спільне виконання учнями одного-двох куплетів пісні, декламацію вірша і т.п. [3].

Ще однією інновацією проєкту «Світ чекає крилатих» є власна система оцінювання навчальних досягнень учнів. Вона має на меті виявлення динаміки розвитку якісних показників результатів навчання дитини відносно неї самої. Для цього в освітній програмі чітко визначені терміни і поняття, які має доцільно застосовувати дитина (без їх визначення), передбачені системи вправ із програмованою помилкою, узагальнені презентації опанованого матеріалу як опису за пропонованою структурою для кожного предмету. Науковці вважають, що це створює умови для усунення психологічного тиску, сприяє опануванню учнями способами самоконтролю, самооцінювання й самокорекції, формуванню їх рефлексивної позиції, мотивації на досягнення успіху в особистісному зростанні [1].

Система оцінювання базується на припущенні, що учень навчається для того, аби потім навчати інших людей (батьків, однокласників, казкових персонажів – лаксиків).

Вона складається з кількох елементів:

- оцінювання самим учнем своєї готовності навчати інших після виконання ним завдань із теми;
- оцінювання готовності учня навчати інших, висловлена вчителем;
- селфі-аудит (перед вивченням нової теми учень виконує тест і бачить, як багато він ще не знає з цієї теми).

Завдяки селфі-аудиту дитина вчиться адекватно оцінити якість власної роботи, у неї формується вміння правильно визначити рівень своєї компетентності, а ще такі важливі людські риси, як: самостійність, чесність, відповідальність, наполегливість та ін.. [1].

Ще однією перевагою є те, що система дозволяє організувати навчання в русі, адже системно застосовуються здоров'язберігаючі технології: ігри різної інтенсивності, хвилини релаксації, квести для адаптаційного періоду «Шкільний старт», ранкові зарядки – нейробіки, тематичні заняття фізичної культури. Особливий підхід за системою А. Цимбалару прослідковується й до організації фізкультхвилинки. За програмою «Світ чекає крилатих», загальна тижнева тривалість фізкультхвилинки становить одну годину. Їх учитель проводить кілька разів на день посеред занять. При цьому розробники інтегрованої освітньої системи вимагають, щоб педагоги обов'язково проводили фізкультхвилини передбачені програмою і описані в посібниках-журналах [2].

Освітній проєкт «Світ чекає крилатих» передбачає також створення умов для реалізації вимог педагогіки партнерства. Для цього є спеціальна батьківська сторінка в журналі-тижневику, на якій учитель записує повідомлення батькам. А ще системою передбачена участь батьків у заняттях, квестах, святах, тематичних зустрічах, їх залучення до проведення онлайн-вебінарів та тренінгів.

А ще і дітям, і батькам подобається те, що учні молодшого шкільного віку не носять важкий шкільний ранець з підручниками, адже вони користуються інноваційним тематичним щотижневим журналом, який містить матеріали з усіх предметів. Тобто, замість 4–5 підручників у них в рюкзаку лежить лише один журнал.

До переваг системи варто віднести і те, що вона не передбачає проведення спеціального конкурсного відбору, адже науковцями передбачено створення відповідних умов для всіх охочих. Продумано також організацію дистанційного та сімейного навчання.

Ще однією особливістю системи А. Цимбалару є функціонування внутрішнього порталу (закритої соціальної мережі) для спілкування учасників проєкту. На сайті проєкту «Світ чекає крилатих» на кожен навчальний тиждень є рекомендації про основні завдання, які учні будуть вирішувати впродовж тижня, про основні види діяльності дітей в школі та вдома, про те, що повинні зробити батьки, щоб школярі могли легко включитися в освітній процес, а також пізнавальна інформація про особливості навчання та виховання учнів молодшого шкільного віку. Таким чином, аналіз інформації, розміщеної на сайті освітнього проєкту А. Цимбалару, дає уявлення як про особливості взаємодії з батьками учнів, так і про специфіку організації освітнього процесу в цілому.

Важливим також є те що, діти, які працювали за Освітньою програмою «Світ чекає крилатих», мають можливість продовжити навчання у 5–9 класах, адже її логічним продовженням є інноваційна освітня система «Ліга крилатих», яка стартувала в 5 класах у 2021–2022 навчальному році.

Авторська інтегрована освітня система А. Цимбалару має усі необхідні дозволи й ліцензії, зокрема на здійснення курсової підготовки вчителів до роботи з нею. Таким чином, створюючи умови для професійного саморозвитку вчителів, підвищення рівня їх педагогічної майстерності.

Основним засобом щодо організації процесу навчання за системою А. Цимбалару є посібник-журнал, який одночасно виконує функції і підручника, і робочого зошита. Діти, працюючи з ним, читають тексти, розв'язують цікаві завдання, малюють. Щотижня учень отримує новий посібник-журнал, а заповнений зберігає, адже пізніше вчитель даватиме завдання повторити якусь тему й називатиме номер зошита, за допомогою якого можна легко і зручно пригадати необхідний матеріал.

Отже, Всеукраїнський проєкт «Світ чекає крилатих» є інноваційною освітньою системою, для якої характерний цілісний, сучасний комплекс дидактико-методичного забезпечення; зменшення кількості навчальних предметів до шести; застосування здоров'язбережувальних технологій; 3-D інтеграція освітнього процесу на рівні планів та навчального забезпечення; створення умов для реалізації педагогіки партнерства, що забезпечується залученням батьків до освітнього процесу.

Список використаних джерел

1. «Світ Чекає Крилатих». Сайт Освітньої системи А. Цимбалару. URL: <https://svitchekaiekrylatykh.com/новини/пояснювальна-записку-і-навчальний-план> (дата звернення: 21.01.2023).
2. Фізкультхвилинки: яку користь дають дітям усього п'ять хвилин незвичайних вправ. «Світ Чекає Крилатих». Сайт Освітньої системи А. Цимбалару. URL: <https://svitchekaiekrylatykh.com/новини/фізкультхвилинка> (дата звернення: 03.03.2024).
3. Що таке толока в освітній системі «Світ чекає крилатих»: пояснення для батьків. «Світ Чекає Крилатих». Сайт Освітньої системи А. Цимбалару. URL: <https://svitchekaiekrylatykh.com/новини/толока> (дата звернення: 03.03.2024).

Лазарець Юлія Олександрівна,
здобувач ступеня «фаховий молодший бакалавр»
ВСП «Сарненський педагогічний фаховий коледж
Рівненського державного гуманітарного університету»
спеціальності 013 Початкова освіта
Науковий керівник: Щедріна Марина Миколаївна,
викладач педагогіки та фахових методик початкової освіти, методист
м. Сарни

РЕАЛІЗАЦІЯ ЗАВДАНЬ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ «ПРИРОДНИЧА» В ІНТЕГРОВАНОМУ КУРСІ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

Сучасні освітні реформи в Україні акцентують увагу на переході від знаннєво-орієнтованого до компетентнісного підходу в навчанні. Державний стандарт початкової освіти [4] зорієнтований на формування не лише знань, умінь і навичок, а й компетентностей як динамічного набору освітніх досягнень, моделей поведінки та особистісних якостей учнів, які в майбутньому дадуть можливість їм стати успішними. Це стосується й інтегрованого курсу «Я досліджую світ», який покликаний формувати у молодших школярів цілісний образ світу, а також ключові та предметні компетентності.

Можна виділити основні **шляхи реалізації компетентнісного підходу:**

1. Використання інтерактивних методів навчання: проєктна діяльність, дослідницькі завдання, рольові ігри, дискусії, мозкові штурми, використання ІКТ.

2. Формування ключових компетентностей: спілкування, уміння вчитися, математична грамотність, природничо-наукова грамотність, технологічна грамотність, інформаційно-цифрова грамотність, соціальна та громадянська компетентність, обізнаність та самовираження у сфері культури.

3. Зв'язок з життям: використання реальних життєвих ситуацій як контексту для навчання, застосування знань та навичок, отриманих на уроках, у повсякденному житті, проведення екскурсій, досліджень, проєктів, пов'язаних з довкіллям.

4. Оцінювання результатів навчання: використання різних методів оцінювання, як-от: спостереження, самооцінювання, взаємооцінювання, портфолію та оцінювання не лише знань, а й умінь, навичок, ставлення [1].

Перед закладом освіти постали нові завдання: створення навчального середовища, яке мотивує учнів самостійно здобувати знання, аналізувати, систематизувати отриману інформацію, швидко орієнтуватися в інформаційному просторі; створення умов, що сприяють розвитку ключових компетентностей учнів та знижують їхнє перевантаження.

Як вже було зазначено, компетентнісний підхід передбачає зосередження не на запам'ятовуванні фактів, а на розвитку вміння використовувати знання та навички для вирішення реальних проблем. У контексті курсу «Я досліджую світ» це означає, що учні повинні не просто знати про природу, людину та суспільство, а й вміти досліджувати, аналізувати інформацію, робити висновки, спілкуватися, співпрацювати та творити [3].

Виділимо основні ідеї такого підходу:

1. Проблемно-орієнтоване навчання. Можна здійснювати дослідження середовища (клімат, ландшафт, тваринний та рослинний світ); проводити спостереження, вимірювати показники (температура, вологість тощо) та аналізувати дані для розуміння впливу людини

на довкілля. Цікавим стане також вивчення проблем місцевості. Наприклад, відсутність зелених зон, незручності для пішоходів чи забруднення довкілля тощо.

2. Розвиток критичного мислення забезпечується шляхом аналізу інформації у різних джерелах та визначення достовірності та значущості кожного джерела. Ефективним буде порівняння точок зору щодо актуальних суспільних питань (наприклад, екологічні аспекти вирощування продуктів харчування) та аргументування своєї позиції. Можна запропонувати учням здійснити аналіз причинно-наслідкових зв'язків (наприклад, зміна клімату на планеті) з подальшими висновками та шляхами вирішення проблеми.

3. Комунікативні навички. Учні можуть спілкуватися та дискутувати про різні погляди на важливі екологічні питання під час групової роботи або дискусії. В процесі підготовки та презентації досліджень на різні теми природничого спрямування розвиваються і навички публічного виступу.

4. Розвиток творчих здібностей при вивченні предмету «Я досліджую світ» може відбуватися через створення проєктів (макети екологічно чистого міста, створення презентацій або відеороликів). Ефективно розвивати творчість здобувачів освіти шляхом асоціювання, наприклад, створення колажів, поезій або малюнків, що відображають їх уявлення про певну тему. Учні можуть виконувати ролі різних персонажів у вигаданій ситуації, що сприяє розвитку уяви.

5. Самостійність і відповідальність учнів реалізується через самостійні дослідження, виконання проєктів на вибір та їх захист, аналіз та самооцінку.

6. Розвиток пізнавальної активності у предметі «Я досліджую світ» може бути досягнутий через застосування методів, які стимулюють дослідницький підхід та активну участь учнів у процесі навчання.

Сучасні освітні методики допомагають реалізувати формування ключових компетентностей учнів через використання різноманітних технологій навчання. Опираючись на досвід роботи Тетяни Олександрівни Лазарець, вчительки початкових класів Тинненського ліцею, можемо зробити висновок, що важлива роль відводиться особистісно орієнтованим технологіям, які ставлять у центр усієї шкільної освітньої системи особистість дитини, забезпечують комфортні, безконфліктні й безпечні умови її розвитку та реалізації її природного потенціалу.

Дедалі більшого застосування набуває кейс-метод – техніка навчання, що використовує опис реальних економічних, соціальних, побутових чи інших проблемних ситуацій (від англ. case – «випадок»). Застосування в освітній діяльності проблемних ситуацій та організація активної самостійної діяльності учнів щодо їх вирішення сприяють творчому оволодінню знаннями, вміннями, навичками, розвитку розумових здібностей.

Упроваджуючи технологію диференційованого навчання, вчителі створюють різнорівневі завдання, дидактичні матеріали, що відрізняються за змістом, обсягом, складністю, методами і прийомами виконання, а також використовуються для діагностики результатів навчання. Широкого використання набувають дослідницькі методи навчання, що дають можливість учням самостійно поповнювати свої знання, глибоко вникати в досліджувану проблему і шукати шляхи її вирішення.

Важлива роль належить технології використання ігрових методів: рольових, ділових та інших видів навчальних ігор. Гра – вид діяльності, що притаманний і дітям, і дорослим, він використовується в освітньому процесі давно, однак важливим є застосування такого аспекту цієї діяльності, який сприяє появі мимовільного інтересу до пізнання основ наук [2].

В освітньому процесі необхідно використовувати можливості інформаційних технологій, що дозволяє підняти процес навчання на якісно новий рівень та підвищує ефективність засвоєння матеріалу.

Отже, реалізація компетентнісного підходу під час вивчення інтегрованого курсу «Я досліджую світ» дозволяє ефективно розвивати учнівські здібності та навички, що необхідні у сучасному світі. Інтеграція знань, активна участь учнів в освітньому процесі та орієнтація на розвиток практичних навичок – ключові аспекти успішного впровадження цього підходу.

Список використаних джерел

1. Бібік Н. М. Компетентнісний підхід: рефлексивний аналіз застосування. *Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи* : Бібліотека з освітньої політики. Київ : «К.І.С.», 2004. С. 47–52.
2. Воронцова Т. В. Методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 1–2 кл. закладів ЗСО: навчально-методичний посібник. Київ : Видавництво «Алатон», 2019. 128 с.
3. Гільберг Т. М. Методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ». Київ : «Генеза», 2019. 256 с.
4. Державний стандарт початкової освіти. URL: <http://surl.li/wqqd> (дата звернення: 05.04.2024р.)

Мельничук Надія Володимирівна,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
педагогічного факультету
Рівненського державного гуманітарного університету
Науковий керівник: Суржук Тетяна Борисівна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
м. Рівне

ХАРАКТЕРИСТИКА РІВНІВ СФОРМОВАНOSTІ ВМІННЯ КРИТИЧНО ОЦІНЮВАТИ ІНФОРМАЦІЮ З ПРОЧИТАНИХ ТЕКСТІВ В УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

На сьогодні ключовим завданням освіти є забезпечення оптимальних умов для всебічного та гармонійного розвитку особистості дитини у процесі реалізації компетентнісного підходу. Освітній процес у початковій школі спрямований на формування у дітей важливих компетентностей, серед яких такі: здатність приймати нестандартні рішення під час вирішення навчальних завдань, висловлювати власну думку та відстоювати її. Формуванням зазначених умінь передбачається розвиток в учнів критичного та системного мислення.

У Державному стандарті початкової освіти [3] визначено перелік ключових компетентностей, на формування яких спрямований освітній процес у початковій школі. Спільними для усіх компетентностей є наскрізні вміння, серед яких: вміння читати з розумінням, здатність висловлювати власну думку в усній та письмовій формі, критичне і системне мислення, вміння об'єктивно обґрунтовувати власну позицію, здатність здійснювати самоконтроль над емоціями, вміння оцінювати ризики та здійснювати пошук шляхів із метою вирішення проблем, здатність налагоджувати комунікацію з різними людьми у процесі спільної діяльності.

Більшість наскрізних умінь формується у молодших школярів у процесі опанування мовно-літературної освітньої галузі. Її мета – формування комунікативної та читацької компетентностей, розвиток мовленнєвої діяльності учнів, формування уміння спілкуватися українською мовою.

Одним із важливих завдань формування комунікативної та читацької компетентностей є розвиток уміння здійснювати критичний аналіз текстів різних видів. І. Старагіна [2] зазначає, що на сьогодні не існує уніфікованої класифікації текстів. Дослідниця зазначає, що в науковій та методичній літературі немає уніфікованої типології текстів (у широкому розумінні цього поняття) [2, с. 18]. Натомість окреслює найбільш значущі категорійні ознаки текстових матеріалів, які мають враховуватися у процесі використання читання як засобу формування критичного та системного мислення. Серед них такі: за метою читання (художні та інформаційні); за способом реалізації категорії інформативності (тексти констатувального типу і тексти аргументувального типу); за жанровою специфікою (байка, балада, біографія, веснянка, вірш, гра, загадка, казка, коліскова, колядка, комікс, легенда, лічилка, міф, оповідання (новела), переказ, п'єса, пісня, повість, приказка, примовка, прислів'я, притча, скоромовка, спотиканка, стаття, усмішка, чистомовка, щедрівка, лист, автобіографія, дума, гімн та деякі інші); за джерелом (ресурсом) їх походження (одиночні та множинні тексти); за формою організації подання інформації (цілісні та перервані тексти, а також проміжний різновид – змішані тексти); в паперовому та цифровому форматах; статичні та динамічні; текст і медіатекст.

Вимоги до результатів навчання учнів початкових класів щодо критичного оцінювання інформації текстів різних видів узагальнено у Наказі Міністерства освіти і науки України № 1146 «Про затвердження методичних рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання учнів третіх і четвертих класів Нової української школи» [1]. Відповідно до вимог, результатом формування вміння критично оцінювати текст є здатність сприймати, аналізувати, інтерпретувати та оцінювати текст.

Сформованість вміння критично оцінювати текст може бути визначена за наступними рівнями: початковий, середній, достатній та високий.

Початковий рівень. Школяр фрагментарно відтворює інформацію, яку сприйняв з обкладинки, ілюстрацій до тексту, інтонацій педагога. В учня спостерігаються труднощі під час розпізнавання тих чи тих елементів тексту. Він може висловити власну думку з допомогою дорослої людини, але відчуває труднощі за необхідності її уточнення чи аргументації. Не завжди може встановити зв'язок між елементами тексту – заголовком і анотацією, заголовком та ілюстрацією тощо. Дитина припускається помилок під час відтворення змісту прочитаного. Може плутати головні та другорядні елементи. У процесі виконання завдань, які передбачають розуміння сутності тексту, потребує додаткової допомоги з боку педагога. Може робити ситуативні висновки, які не завжди відповідають змісту прочитаного. Учень може описати емоційний стан персонажів тексту з опорними словами, проте потребує додаткового уточнення або інструкції. Змінює текст на основі запропонованого шаблону. У разі виконання завдань з помилками не виявляє їх і не виправляє. Відчуває труднощі з цілісним сприйняттям тексту.

Середній рівень. Учень правильно аналізує інформацію про текст з обкладинки та ілюстрацій до нього, може прогнозувати зміст, але потребує додаткової допомоги педагога. Розуміння тексту – загальне. Може концентрувати увагу на головних деталях, ігноруючи роль другорядних. Зміст прочитаного відтворює у загальних рисах. Після допомоги вчителя

має здатність поглибити власне розуміння прочитаного. Потребує підтримки з боку педагога у формі навідних запитань або демонстрації додаткової наочності до тексту. Формує власні висновки за запропонованим шаблоном, проте внесення уточнень викликає значні складнощі навіть з допомогою вчителя. Може відчувати труднощі у розрізненні власних суджень і тих висновків, які наявні у тексті. Знаходить відповідності між змістом прочитаного з власним досвідом, проте потребує допомоги у формі навідних запитань. Може фрагментарно змінювати зміст прочитаного та створювати текст за іншим змістом. Під час створення власного тексту використовує стандартні рішення.

Достатній рівень. Учень початкових класів під час критичного аналізу тексту враховує інформацію на обкладинці. У процесі прогнозування змісту тексту може встановити зв'язок із наявною інформацією. Наводить приклади зі свого досвіду, аргументуючи власну думку щодо змісту тексту. За необхідності вносить уточнення у розповідь щодо прогнозування змісту тексту. Завдання, які передбачають розуміння тексту, виконує з незначною допомогою педагога. Якщо у процесі критичного аналізу тексту учень припускається помилок, то може самостійно їх виправити. Здатний піддавати сумніву окремі факти і судження, висловлювати власне ставлення до них з підтримкою вчителя, добирати прості аргументи та частково доводити їх достовірність. Самостійно встановлює зв'язки між персонажами тексту. Влучно використовує засоби художньої виразності з метою характеристики емоційного стану персонажу. Здатний до часткового аналізу, класифікації та узагальнення змісту тексту. Під час створення тексту з іншим змістом експериментує з прочитаними. Може встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, вносити уточнення до продуктів власної творчості.

Високий рівень. Учень початкових класів самостійно аналізує інформацію, що подається на обкладинці до тексту, в ілюстраціях, анотації тощо. Прогнозування змісту тексту із врахуванням наявної інформації труднощів не викликає. Учень вдало пов'язує окремі елементи в цілісну картину. Під час висловлення власної думки добирає ефективні аргументи, розкриває їх сутність, наводячи приклади зі свого досвіду. Самостійно виконує завдання на розуміння сенсу прочитаного. Може аналізувати помилки, яких припустився та виправляти їх без допомоги вчителя. Визначає особливості факторів, які зумовили виникнення помилки під час аналізу. Демонструє високий рівень розуміння тексту. Піддає сумніву факти та у разі виникнення необхідності перевірки їх достовірності, самостійно знаходить оптимальні джерела. Персонажів розрізняє, зв'язки між ними встановлює самостійно. Висловлює власне ставлення до змісту творів, літературних персонажів та образів. Вдало наводить аргументи, доводячи достовірність власних думок, покладаючись на свій досвід. Самостійно аналізує, класифікує та здійснює узагальнення інформації з тексту. Може змінювати сюжет без допомоги вчителя, створювати власний художній твір.

Отже, формування умінь в учнів початкових класів критично оцінювати інформацію з прочитаних текстів передбачає розвиток здатності сприймати текст в усній та письмовій формі, аналізувати його, узагальнювати інформацію, прогнозувати зміст тексту за заголовком та ілюстраціями до нього, створювати власні тексти на основі прочитаного із використанням стандартних та нестандартних способів.

Список використаних джерел

1. Наказ МОН № 1146 від 16.09.2020 року «Про затвердження методичних рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання учнів третіх і четвертих класів Нової української школи». URL: https://ru.osvita.ua/legislation/Ser_osv/76726/ (дата звернення: 19.04.2024).
2. Старагіна І. П., Терещенко В. М., Панченков А. О. Нова українська школа: розвиток читацької компетентності в учнів початкової школи в системі інтегрованого навчання : навчально-методичний посібник. Харків : Соняшник, 2020. 176 с.
3. Типові освітні програми для закл. загальної середньої освіти 1–2 та 3–4 класи. Київ : Видавництво «Світоч», 2019. 336 с.

Михайлова Марія Сергіївна,
здобувач ступеня «фаховий молодший бакалавр»
ВСП «Сарненський педагогічний фаховий коледж
Рівненського державного гуманітарного університету»
Науковий керівник: Годунко Людмила Володимирівна,
кандидат педагогічних наук, викладач-методист,
м. Сарни

РОЛЬ АВТЕНТИЧНИХ ПІСЕНЬ У ФОРМУВАННІ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

У сучасному світі іноземна мова тотожна слову успіх. Англійською мовою розмовляють в 51 країні світу близько 1 мільярда людей, 410 мільйонів є носіями англійської мови і вважають її рідною. Людина, яка знає іноземну мову має високі перспективи в кар'єрі, розширюючи зв'язки з іноземцями, подорожуючи світом, одержуючи доступ до книг і статей світового значення, які представлені тільки мовою оригіналу, тобто – англійською. Тому важливо підготувати молоде покоління до комунікації. В нашому випадку за допомогою пісні, яка є супутником культурного розвитку, виконує не лише естетичну, але й освітню функцію, формуючи соціокультурну компетентність учнів.

У віці 6–11 років у дитини особливо активно закладаються психолінгвістичні основи володіння іноземними мовами, які є підвалинами подальшого формування іншомовних фонетичних, лексичних, граматичних та орфографічних навичок, а також розвитку вмінь аудіювання, говоріння, читання й письма у межах програмових вимог [5, с. 5].

У початковій школі вчитель застосовує різні форми, методи, прийоми та засоби на уроці іноземної мови. Адже саме їх різноманітність робить його ефективним, динамічним, пізнавальним та цікавим [2].

Для того щоб зробити навчання насиченим, використовують пісенний матеріал. Пісня – найбільш проста та розповсюджена форма вокальної музики, що об'єднує поетичний текст з нескладною мелодією, що легко запам'ятовується [3].

Навіть примітивні заняття музикою здатні покращувати інтелектуальні здібності, посилювати концентрацію, надавати позитивний вплив на імунну систему і загальне самопочуття. Все це допомагає дитині гармонійно розвиватися. Музика має сильний вплив на мозок і на організм, тому що в її основі – ритмічна структура. А в організмі людини є багато систем, які ритмічно працюють – серце, дихальні та мозкові хвилі. Люди співали

завжди – колискові, обрядові, релігійні пісні. І коли вони роблять щось разом – це допомагає їм у прямому сенсі вийти на одну хвилину. Через певний час у всіх учасників синхронізуються коливання мозку. Це означає, що люди добре починають взаємодіяти і розуміти одне одного. Тому пісня – потужний об'єднувачий інструмент.

Мозок здатний передбачати. Саме тому більшості людей подобається популярна музика. Коли мозок вловлює закономірність, активуються певні зони, де виділяється нейромедіатор дофамін і ми відчуваємо буквально задоволення [6].

Пісню можна вивчати на різних етапах уроку англійської мови, зокрема:

- 1) для фонетичної зарядки на початковому етапі уроку;
- 2) на етапах введення і закріплення лексичного та граматичного матеріалу;
- 3) на будь-якому етапі уроку, як стимул, для розвитку мовленнєвих навичок і вмінь;
- 4) як релаксація в середині або в кінці уроку, тобто як фізична

хвилинка [7].

Варто виділити три етапи методики роботи над піснею:

1. Етап перед прослуховуванням пісні (Pre-listening).
2. Безпосереднє прослуховування пісні (While-listening).
3. Етап після прослуховування пісні (After-listening) [2].

Про пісенний матеріал можна сказати багато цікавого, але слід виокремити основні дев'ять причин ефективного використання пісні у своєму класі:

A regular rhythm (регулярний ритм):

Пісні мають регулярний ритм, майже повторювані та інтуїтивно зрозумілі. Це чудовий спосіб навчити дітей англійській вимові та інтонації, не набридаючи їм.

Catchy (частота відтворення):

Хороша пісня чи приспів можуть залишатися в наших вухах і спогадах на весь день. Це означає, що коли діти вивчають нову пісню, вони вивчають і практикують мову, навіть не усвідомлюючи цього.

Language in context (мова в контексті):

Пісні забезпечують дітям чіткий контекст для використання мови, яку вони вивчають, і заохочують дітей застосовувати та використовувати мову в інших контекстах.

Confidence – building (зміцнення довіри):

Пісні – чудовий спосіб змусити сором'язливих дітей говорити на уроці. Співаючи або промовляючи пісню разом у класі, ці діти беруть участь у розмовній діяльності, не відчуваючи невпевненості перед класом. Коли ви попросите їх співати або промовляти текст пісні самостійно, вони зможуть робити це сміливіше, тому що вони тренувалися разом з іншими. В результаті їхня впевненість і мотивація зростають.

Memory and concentration (пам'ять і концентрація):

Ми вже підкреслювали, що пісні повторюються у свідомості, дозволяючи дітям відтворювати у голові англійську мову знову і знову, поки вони не зможуть співати або проговорювати пісні самостійно. Це природне повторення дозволяє дітям розвивати пам'ять і навички концентрації.

Introducing ending a topic (початок і кінець теми):

Оскільки пісні веселі, це чудовий спосіб розпочати або завершити тему. Часто їх можна легко пов'язати з історією чи будь-якою іншою діяльністю, яку ви виконаєте на уроці. Таким чином пісні стають незамінним доповненням до вправ підручника.

Mixed abilities (можливості змішування):

Ми всі викладаємо в багатоцільових класах, і діти мають різні рівні та темпи навчання. Багато дітей навчаються краще, коли бачать і чують мову, якої ми їх навчаємо. Для багатьох молодших школярів також важливо додати елемент руху.

Variety of skills (різні навички):

Пісні дозволяють дітям відпрацьовувати різні навички в рамках однієї діяльності. В учнів розвиваються навички слухання, коли вони вперше чують і вивчають пісню. Навчаючись цьому, вони автоматично покращать свої розмовні навички. Ви можете легко розвинути навички письма, попросивши дитину списати коротке речення чи текст з вивченої пісні.

Fun (весело):

Можливо, найголовнішою причиною використання пісень у класі є те, що вони веселі. Чому б не послухати пісню, щоб розважити дітей протягом останніх двох хвилин уроку [4].

Оскільки метою навчання іноземної мови є не лише набування знань, формування певних навичок і вмій, але й засвоєння учнями відомостей про країну та її середовище, пізнання цінностей іншої для них національної культури, при визначенні змісту навчання безперечно постає питання культурного компоненту. Важливу допомогу в цьому відношенні, поряд із загальною інформацією про країну, може надати використання культурної та духовної спадщини цієї країни, зокрема кращі зразки пісенної автентичної творчості.

Пісні, як один з жанрів музичної творчості народу, завдяки наявності вербального тексту, можуть точно й образно відобразити різні сторони соціального життя країни, мова якої вивчається. Через пісні розкриваються душа народу, його культура, і вчитель виступає як посередник у процесі пізнання учнями цієї культури, як коментатор, як стимулятор їх пізнавальної активності [1].

Отже, використання автентичних пісень на уроках англійської мови у початковій школі є важливим кроком у формуванні соціокультурної компетентності молодших школярів. Ця методика допомагає учням краще розуміти англомовні культурні відомості, поглиблює їхні знання про англомовний світ і сприяє поглибленню мовних навичок. Крім того, використання музики стимулює інтерес до навчання, розвиває музичне слухання та сприяє збагаченню словникового запасу.

Список використаних джерел

1. Автентичні пісні у викладанні англійської мови як засіб розвитку мовленнєвої компетенції учнів. Освітній проект «На Урок» для вчителів. URL: <https://naurok.com.ua/avtenticni-pisni-u-vikladanni-angliysko-movi-yak-zasib-rozvitku-movlennevo-kompetenci-uchniv-164623.html> (дата звернення: 30.03.2024).
2. Беспала М. І. Застосування пісень на уроках англійської мови в початковій школі. Вісник психології і соціальної педагогіки. Вебсайт. URL: <http://surl.li/sbzud> (дата звернення: 30.03.2024).
3. Використання пісенного матеріалу на уроках англійської мови в початкових класах. Освітній проект «На Урок» для вчителів. Вебсайт. URL: <http://surl.li/rumrn> (дата звернення: 30.03.2024).
4. Карпюк О. Д. Нова українська школа: методика навчання англійської мови у 1-2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу. Тернопіль: «Видавництво Астон», 2020. 160 с.
5. Котенко О. В., Соломаха А. В. Методика навчання іноземних мов у початковій школі. Київ, 2013. С. 5
6. Навчання через музику: чому вона має бути не тільки на окремих уроках. Нова українська школа | Веб-ресурс НУШ. URL: <http://surl.li/aldvt> (дата звернення: 30.03.2024).
7. Презентація «Використання автентичних матеріалів на уроках англійської мови». Освітній проект «На Урок» для вчителів. URL: <https://naurok.com.ua/prezentaciya->

vikoristannya-avtentichnih-materialiv-na-urokah-angliysko-movi-119378.html (дата звернення: 02.04.2024).

Сливчук Тетяна Василівна,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
факультету педагогіки, психології та соціальної роботи
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
Науковий керівник: Бигар Ганна Павлівна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
м. Чернівці

ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Проблема недостатньої грамотності у питаннях здоров'язбереження є надзвичайно актуальною у сучасному світі. У сучасному суспільстві здоров'я та якість життя людини розглядаються як найвищі цінності. Одне з важливих та актуальних завдань країни – збереження та підсилення здоров'я дітей. Сучасна освітня система ставить перед собою мету виховання здорової особистості, яка відповідально ставиться до свого здоров'я та здоров'я інших, дотримується здорового способу життя та сприяє його формуванню серед молодого покоління.

Важливість здоров'язбережувальної освіти стає очевидною, оскільки вона відіграє ключову роль у загальному процесі навчання. З одного боку, вона допомагає усвідомити власний фізичний стан та відповідальність за своє здоров'я. З іншого боку, здоров'язберігаюча освіта сприяє усвідомленню індивідуальності кожної особистості, її унікальності як природної, так і соціально зумовленої. Застосування здоров'язбережувальних технологій у навчанні в цьому відношенні відіграє ключову роль.

Здоров'язбережувальні технології – це система педагогічних та навчальних прийомів, методів та засобів, спрямованих на створення сприятливого психологічного середовища для навчання, що сприяє формуванню здорової та компетентної особистості [2, с. 32].

Впровадження здоров'язберігаючих технологій у навчальний процес закладу загальної середньої освіти сприяє створенню оптимальних умов для фізичного та духовного розвитку учнів і одночасно сприяє підвищенню рівня їхнього індивідуального здоров'я і навчальних досягнень.

Аналіз класифікацій існуючих здоров'язберігаючих технологій, проведений О. Ващенком, розподіляє їх на наступні типи [1, с. 340]:

1. *Здоров'язберігаючі технології* застосовуються для створення безпечних умов перебування, навчання та праці в школі. Вони орієнтовані на раціональну організацію виховного процесу, враховуючи різні фізичні та психологічні потреби учнів і гігієнічні норми.

2. *Оздоровчі технології* використовуються з метою покращення здоров'я учнів. Сюди включаються різноманітні форми фізичної активності, фізіотерапія, загартування та інші оздоровчі методи.

3. *Технології навчання здоров'ю* призначаються для формування вмінь дотримуватися правил особистої гігієни, запобігати травмам, зловживанню психоактивних речовин. Вони реалізуються через введення відповідних тем у навчальні предмети та організацію додаткових освітніх заходів.

4. *Виховання культури здоров'я* спрямоване на розвиток особистісних якостей, що сприяють збереженню та зміцненню здоров'я та усвідомленню його важливості. Вони також сприяють формуванню мотивації до здорового способу життя та відповідальності за власне здоров'я.

Інтеграція здоров'язбережувальних технологій у освітній процес є ключовим етапом у забезпеченні здорового розвитку учнів молодшого шкільного віку. Цей підхід передбачає впровадження принципів здорового способу життя у всі сфери навчання та навчального середовища, дозволяючи учням здобувати навички, необхідні для досягнення та підтримки фізичного, психологічного та соціального благополуччя. Переваги інтеграції здоров'язбережувальних технологій включають:

- Сприяння гармонійному розвитку учнів, враховуючи їхні фізичні, психологічні та соціальні потреби.
- Надання учням практичних навичок, які можуть бути використані у повсякденному житті, сприяючи формуванню здорового способу життя.
- Забезпечення психологічного комфорту учнів та підтримки їхнього емоційного стану.
- Спонування учнів до аналізу та оцінки різних аспектів свого здоров'я та способу життя, що сприяє розвитку критичного мислення.
- Позитивний вплив на процес навчання.
- Формування ціннісних орієнтацій на здоровий спосіб життя [3, с. 547].

Сучасні вчителі повинні володіти знаннями та використовувати здоров'язберігаючі технології для того, щоб в початковій школі створювати уроки, спрямовані на збереження та підтримку здоров'я учнів молодшого шкільного віку. Вони мають створювати мотивацію до здорового способу життя та формувати культуру здоров'я серед своїх молодших школярів. Співпраця з учнями, їх батьками, медичними працівниками та всіма, хто цікавиться дбанням про здоров'я дітей, є необхідною. Використання зазначених технологій під час навчання дозволить бачити здорових та щасливих дітей, які гармонійно розвиваються, мають високий рівень працездатності та здатні подолати будь-які виклики.

Отже, здоров'язбережувальні технології є системою заходів, спрямованих на створення безпечного та сприятливого середовища для повноцінної участі учнів початкових класів в освітньому процесі. Ці технології орієнтовані на збереження та зміцнення здоров'я дитини і є основною системою навчання, спрямованою на взаємодію вчителя та учнів. Вони передбачають послідовну систему активних дій усіх учасників освітнього процесу, спрямованих на створення здоров'язбережувального середовища, що сприяє розвитку таких життєвих навичок, що сприяють збереженню та зміцненню здоров'я, а також на утвердження здорового способу життя та розвиток духовної, психічної, фізичної та соціально здорової особистості дитини.

Список використаних джерел

1. Ващенко О. Виховання у школярів здорового способу життя. Психолого-педагогічні основи гуманізації виховання і навчання: Зб.наук. праць. Рівне: Тетіс. 2010. С. 340–341.

2. Гончаренко М. С., Лупаренко С. Є. Поняття «валеопедагогіка» та «педагогічна валеологія» у психолого-педагогічній літературі. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології: науковий журнал. 2010. № 3(5). С. 30–38.
3. Кирилович О. Ф. Здоров'язбережувальні технології в освітньому процесі початкової школи. Вісник науки та освіти. 2023. № 8 (14). С. 542–550.

Тимошицька Вероніка Володимирівна,
здобувач ступеня «фаховий молодший бакалавр»
ВСП «Сарненський педагогічний фаховий коледж
Рівненського державного гуманітарного університету»
Науковий керівник: Вознюк Вікторія Анатоліївна
викладач математики та інформатики,
м. Сарни

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

Інновація як процес означає часткову або масштабну зміну стану системи і відповідну діяльність людини. Інновація як результат передбачає процес створення нового, що має конкретну назву «новація».

Сьогодні основне завдання Нової української школи полягає в тому, щоб прищепити вміння, які дозволять молодшим школярам самостійно здобувати інформацію та активно, творчо її використовувати. Необхідними стають не самі знання, а знання про те, як та де їх знайти та застосувати. Важливими є вміння шукати потрібну інформацію з різних джерел, аналізувати, інтерпретувати, узагальнювати, оцінювати її.

Використовувати цінну інформацію чи створювати новий продукт на основі узагальненої інформації – і те, й інше – результати діяльності, а діяльність – це вирішення конкретних завдань. Тому й з'явилась потреба у діяльнісному підході до навчання, ідея якого полягає в тому, що нові знання передаються здобувачам початкової освіти не в готовому вигляді, а вони «відкривають» їх самостійно в процесі індивідуально-дослідницької діяльності.

Завдання вчителя полягає в тому, щоб організувати таку дослідницьку роботу молодших школярів, щоб вони самі вийшли на ключову проблему уроку. Тому при підготовці до уроків інформатики як майбутній вчитель постійно шукає щось нове та цікаве. При актуалізації знань доцільно використовувати розгадку ребусів або гру «Знайди слово» серед перемішаних літер в квадраті. Це розвиває в школярів цікавість до нових знань та пошук інформації. Для викладу нового матеріалу, застосовуємо проекти, запропонувавши учням ключове слово, знаходимо асоціації з іншими, вже відомими для них словами. Використовуємо інтеграцію, де залучаються знання, результати аналізу, поняття з інших наук, інших навчальних предметів. Так засвоюється попередній матеріал та систематизується вивчене з теми. Дієвими також є міжпредметні зв'язки, які передбачають включення в урок запитань і завдань із матеріалу інших навчальних предметів, що мають допоміжне значення для вивчення певної теми.

Наприклад, в другому класі, при вивченні розділу «Моя цифрова творчість», розглядаємо алгоритм посадки дерева та квітів, повторюючи матеріал з української мови про спонукальні та питальні речення. В цьому разі на уроці інформатики маю справу з міжпредметними зв'язками уроків української мови та природознавства.

Модернізація системи освіти дає нам більше можливостей як майбутнім педагогам, вчить нас постійно розвиватися і спонукає до критичного та творчого мислення. Кожний розділ інтегрованого курсу «Я досліджую світ» з галузі інформатична не обмежує нас у використанні однієї програми, а дає можливість використовувати різне програмне забезпечення, спираючись на рівень знань учнів та бажання працювати на уроці. Тому на кожному уроці пропонуємо виконувати практичну роботу в декількох попередньо вивчених програмах. Учень сам за бажанням обирає програму, в якій буде працювати. Здебільшого школярі, дивлячись одне на одного, застосовують свої вміння в однакових застосунках. Але є і такі, які прагнуть до нового, креативного, дослідницького процесу, тому обирають малознайому програму і пробують працювати в ній. Такі школярі готові до пошуку, аналізу, систематизації інформації. Це дає хороші результати, і з кожним наступним уроком вони вдосконалюють свої вміння та навички. І найголовніше – таких учнів стає більше, це хороший показник як для нас, майбутніх вчителів, так і для здобувачів початкової освіти.

Сучасні інноваційні технології навчання є засобами впровадження освітніх інновацій. Серед них слід виділити такі, як-от: особистісно-орієнтовані, інтеграційні, колективної дії, інформаційні, дистанційні, творчо-креативні, модульно-розвивальні тощо. Вони мають стати основою для ефективної дидактико-методичної, психологічної, комунікативної взаємодії учнів і вчителя та прояви компетентних навичок. У цих технологіях особистість, тобто здобувач освіти, є головним суб'єктом, мета, а не засіб досягнення поставленої мети.

Підсумовуючи викладене, зазначимо – розвиток інноваційних процесів в освіті на сучасному етапі є об'єктивною закономірністю, що зумовлюється інтенсивним розвитком Нової української школи в дії: необхідністю підвищення рівня активності та відповідальності педагога за власну професійну діяльність, спрямовану на формування творчої особистості вихованця; поглиблення свого інноваційного потенціалу, готовності до сприйняття та активної діяльності у нових соціально-економічних умовах. При цьому з'ясовано, що сучасними пріоритетами освітянського інноваційного простору є духовність, компетентність та конкурентоздатність, а критеріями впровадження освітніх інновацій стає новизна, доцільність, забезпечення ресурсами та вплив на розвиток учня.

Список використаних джерел

1. Законодавство України. Про інноваційну діяльність. Верховна Рада України (документ 40- IV, чинний, поточна редакція – Редакція від 12.04.2022, підстава – 1714-IX). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text> (дата звернення: 12.05.2022 р.).
2. Інноваційні технології навчання: навч. посібн. для студ. вищих технічних навчальних закладів / наук. ред. Арістова А. В.; упорядн. словника Волобуєва С. В. Київ : НТУ, 2017. 172 с.
3. Кларін М. Інновації в навчанні. *Завуч*. 2000. № 23–24. С. 8.
4. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки. 20 с. URL: <https://yegorivkaschool.e-schools.info/pages/natsonalna-doktrina-rozvitku-osvti-na-2012-2021-roki> (дата звернення: 12.05.2022 р.).
5. Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи : Збірник наукових праць / В. М. Мадзігон (гол. ред.) та ін. Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2016. Вип. 1 (16). 134 с.

Хрокало Альона Іванівна,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
психолого-педагогічного факультету
Криворізького державного педагогічного університету
Науковий керівник: Кравцова Інна Адамівна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
м. Кривий Ріг

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНОГО КОНТЕНТУ ДЛЯ РОЗВИТКУ УЯВИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

З розвитком технологій у сучасному світі навчання стає більш ефективним та захопливим, особливо для молодших школярів. Використання інтерактивного контенту стає ключовим інструментом для стимулювання уяви та творчості дітей на початковому етапі навчання.

Потрібно проаналізувати, як сучасні технології допомагають розвивати уяву молодших школярів та як вони можуть бути впроваджені в освітній процес.

Уява – це відтворення у психіці людини предметів та явищ, які вона сприймала раніше, а також створення нових образів предметів та явищ, котрих раніше вона ніколи не сприймала [3, с. 271].

Уява – це ключовий елемент креативності та інноваційного мислення. Для молодших школярів розвинена уява сприяє кращому розумінню світу, підвищує мотивацію до навчання та розвиває критичне мислення. Інтерактивний контент допомагає стимулювати уяву дітей, пропонуючи їм можливість взаємодіяти з навчальним матеріалом у цікавий та захоплюючий спосіб.

На уроках словесності доцільно активно використовувати аудіовізуальні матеріали. Використання мультимедійних презентацій, відеороликів, аудіокниг та інших аудіовізуальних засобів може допомогти учням краще уявити собі сцени та персонажі, описані у літературних творах.

У сучасному освітньому середовищі використання технологій стає все більш невід'ємною частиною навчального процесу. Однією з найцікавіших та найперспективніших технологій для застосування в початковій школі є віртуальна реальність (VR) [2]. Використання VR на уроках словесності в початковій школі відкриває перед учнями незвичайні можливості для вивчення мови, розвитку літературної культури та стимулювання творчості.

Одні з найбільш ефективних методів вивчення словесності – це занурення у світ текстового матеріалу. Віртуальна реальність дозволяє створювати іммерсивні середовища, де учні можуть «зануритися» у текст та відчувати себе частиною його світу. Наприклад, використання VR дозволяє учням досліджувати віртуальні версії літературних творів таких, як-от: Зірка Мензатюк «Три дні старого року» або Поліна Придибайло «Про чарівні ножиці й дівчинку Емілію», інтерактивно взаємодіючи з персонажами та подіями.

Віртуальна реальність також відкриває нові можливості для створення креативних проєктів у межах уроків словесності. Учні можуть працювати над власними літературними творами, створюючи віртуальні світи та персонажі для своїх історій. Це сприяє розвитку

уяви та творчого мислення учнів, оскільки вони можуть вільно експериментувати з ідеями та концепціями.

Для багатьох учнів важко уявити собі світ, описаний у літературних творах, особливо якщо вони мають обмежений життєвий досвід. Використання VR дозволяє візуалізувати ці тексти і зробити їх більш доступними та зрозумілими для учнів. Наприклад, учні можуть досліджувати середовища та події, описані у класичних творах через віртуальні екскурсії та інтерактивні ігри.

Інтерактивні додатки та ігри – це ще один ефективний спосіб використання технологій для розвитку уяви молодших школярів. Ці додатки можуть включати в себе різноманітні головоломки, логічні завдання, творчі завдання та інші активності, які стимулюють творчість та креативне мислення. В своєму дослідженні широко використовуємо такі сервіси: LearningApps <https://learningapps.org/index.php>, Wordwall <https://wordwall.net/uk-ua>.

Для розвитку навичок читання та розуміння тексту дуже корисним інструментом є інтерактивні ігри. Ці ігри можуть включати в себе завдання на розпізнавання слів, вибір правильного значення слова, розповідання історій з використанням словника слів тощо. Вони розвивають не лише навички читання, але й розуміння прочитаного, лексичний запас та уяву. Ці інструменти допомагають створити захоплююче середовище, де діти можуть навчатися з задоволенням та розвивати свої мовні та літературні навички. Важливою є уважна підготовка вчителя та вибір відповідних додатків, щоб максимально використати потенціал цих інструментів для навчання.

Для проєктної діяльності учнів можна запропонувати створення мультимедійних проєктів. Діти люблять працювати з технічними засобами навчання. Задача учнів створити мультимедійні презентації, відео- або аудіооповіді до літературних творів може стимулювати їхню творчість та допомагати їм краще зрозуміти та уявити зміст тексту.

Віртуальна реальність – це не лише інструмент, але й джерело невичерпного натхнення та можливостей для розвитку мови та літературної культури у молодших школярів, розвитку їх уяви.

Загальний вплив сучасних технологій на розвиток уяви молодших школярів є надзвичайно позитивним. Від використання VR та AR до інтерактивних додатків та ігор, ці технології надають дітям можливість вільного та творчого виявлення своїх здібностей. Важливою задачею вчителів і батьків є забезпечення доступу до цих інструментів та підтримка дітей у їхньому креативному розвитку через використання сучасних технологій.

Список використаних джерел

1. Близнюк Т. Цифрові інструменти для онлайн і офлайн навчання: навчально-методичний посібник. Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2021. 64 с.
2. Віртуальна та доповнена реальність: як нові технології надихають вчитися. *Освіторія*. URL: <https://osvitoria.media/opinions/virtualna-ta-dopovnena-realnist-yakoyu-mozhe-buty-suchasna-osvita/> (дата звернення 15.04.2024).
3. Ястремська Н. В. Розвиток уяви учнів перших і других класів. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/24071/1/Yastremska.pdf> (дата звернення 15.04.2024).

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Алексєєнко Тетяна Федорівна, доктор педагогічних наук, професор, Інститут педагогіки НАПН України, м. Київ.

Андрійчук Валентина Вікторівна, завідувач лабораторії дошкільної та початкової освіти Рівненського ОППО, спеціаліст вищої кваліфікаційної категорії, вчитель-методист, сертифікований тренер НУШ, м. Рівне.

Анфіногорова Вікторія Віталіївна, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, Криворізький державний педагогічний університет, м. Кривий Ріг.

Баб'як Іванна Михайлівна, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів.

Бабич Анастасія Антонівна, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, Криворізький державний педагогічний університет, м. Кривий Ріг.

Барановська Олена Володимирівна, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник відділу початкової освіти імені О. Я. Савченко, Інститут педагогіки НАПН України, м. Київ.

Бібік Надія Михайлівна, доктор педагогічних наук, головний науковий співробітник відділу початкової освіти імені О. Я. Савченко, Інститут педагогіки НАПН України, м. Київ.

Бісовецька Людмила Андріївна, кандидат філологічних наук, доцент кафедри теорії і методик початкової освіти, Рівненський державний гуманітарний університет, м. Рівне.

Борух Софія Василівна, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти, Рівненський державний гуманітарний університет, м. Рівне.

Василевич Євгенія Олександрівна, здобувач ступеня «фаховий молодший бакалавр», Відокремлений структурний підрозділ «Сарненський педагогічний фаховий коледж Рівненського державного гуманітарного університету», м. Сарни.

Вашуленко Оксана Вікторівна, науковий співробітник відділу початкової освіти ім. О. Я. Савченко, Інститут педагогіки НАПН України, м. Київ.

Верхломчук Богдана Валеріївна, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти, Рівненський державний гуманітарний університет, м. Рівне.

Вихованець Ірина Володимирівна, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти, Рівненський державний гуманітарний університет, м. Рівне.

Вівдіч Вероніка Євгенівна, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів.

Владимирова Марина Олександрівна, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти, Херсонський державний університет, м. Херсон.

Войтович Ліля Миколаївна, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти, Рівненський державний гуманітарний університет, м. Рівне.

Гаврон Марія Ярославівна, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів.

Гринишин Андріана Іванівна, здобувач ступеня «фаховий молодший бакалавр», Чортківський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж імені Олександра Барвінського, м. Чортків.

Гулько Галина Володимирівна, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти, Рівненський державний гуманітарний університет, м. Рівне.

Д'якова Олена Володимирівна, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти, Криворізький державний педагогічний університет, м. Кривий Ріг.

Давидова Софія Сергіївна, здобувач ступеня «фаховий молодший бакалавр», КЗ «Нікопольський фаховий педагогічний коледж» ДОР», м. Нікополь.

Данилюк Оксана Климівна, кандидат філологічних наук, доцент кафедри теорії і методики початкової освіти, Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк.

Зварич Наталія Василівна, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, м. Чернівці.

Зінкевич Вікторія Вікторівна, здобувач ступеня «фаховий молодший бакалавр», Відокремлений структурний підрозділ «Сарненський педагогічний фаховий коледж Рівненського державного гуманітарного університету», м. Сарни.

Кабанець Анастасія Володимирівна, здобувач ступеня «фаховий молодший бакалавр», Відокремлений структурний підрозділ «Сарненський педагогічний фаховий коледж Рівненського державного гуманітарного університету», м. Сарни.

Кізима Юліанна Андріївна, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів.

Колодич Сніжана Іванівна, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти, Рівненський державний гуманітарний університет, м. Рівне.

Корінь Діна Віталіївна, здобувач ступеня «фаховий молодший бакалавр», Відокремлений структурний підрозділ «Сарненський педагогічний фаховий коледж Рівненського державного гуманітарного університету», м. Сарни.

Корнійчук Юлія Романівна, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів.

Костолович Тетяна Василівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії і методик початкової освіти, Рівненський державний гуманітарний університет, м. Рівне.

Кравчишин Анна Романівна, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів.

Кузьмич Марія Федорівна, здобувач ступеня «фаховий молодший бакалавр», Відокремлений структурний підрозділ «Сарненський педагогічний фаховий коледж Рівненського державного гуманітарного університету», м. Сарни.

Лавор Олена Анатоліївна, викладач вищої кваліфікаційної категорії, Відокремлений структурний підрозділ «Сарненський педагогічний фаховий коледж Рівненського державного гуманітарного університету», м. Сарни.

Лазарець Юлія Олександрівна, здобувач ступеня «фаховий молодший бакалавр», Відокремлений структурний підрозділ «Сарненський педагогічний фаховий коледж Рівненського державного гуманітарного університету», м. Сарни.

Левшунова Олена Олександрівна, викладач вищої кваліфікаційної категорії, викладач-методист, Відокремлений структурний підрозділ «Сарненський педагогічний фаховий коледж Рівненського державного гуманітарного університету», м. Сарни.

Листопад Наталія Петрівна, науковий співробітник відділу початкової освіти імені О.Я. Савченко, Інститут педагогіки НАПН України, м. Київ.

Ліпчевська Інна Леонідівна, доктор філософії з галузі знань 01 Освіта / Педагогіка, науковий співробітник відділу дидактики, науковий співробітник відділу початкової освіти імені О. Я. Савченко, Інститут педагогіки НАПН України, м. Київ.

Лоза Юлія Олегівна, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк.

Лук'яник Людмила Василівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії і методик початкової освіти, Рівненський державний гуманітарний університет, м. Рівне.

Мартинюк Тетяна Сергіївна, здобувач ступеня «фаховий молодший бакалавр», Відокремлений структурний підрозділ «Сарненський педагогічний фаховий коледж Рівненського державного гуманітарного університету», м. Сарни.

Мазепа Наталія Миколаївна, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти, Рівненський державний гуманітарний університет, м. Рівне.

Мартиненко Валентина Олександрівна, кандидат педагогічних наук, провідний науковий співробітник відділу початкової освіти імені О. Я. Савченко, Інститут педагогіки НАПН України, м. Київ.

Мельник Тетяна Іванівна, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів.

Мельникова Христина, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти, Кам'янець-Подільський національний університету імені Івана Огієнка, м. Кам'янець-Подільський.

Мельничук Надія Володимирівна, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти, Рівненський державний гуманітарний університет, м. Рівне.

Мервяк Олександр Романович, здобувач ступеня «фаховий молодший бакалавр», Чортківський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж імені Олександра Барвінського, м. Чортків.

Михайлова Марія Сергіївна, здобувач ступеня «фаховий молодший бакалавр», Відокремлений структурний підрозділ «Сарненський педагогічний фаховий коледж Рівненського державного гуманітарного університету», м. Сарни.

Михальська Катерина Григорівна, викладач вищої кваліфікаційної категорії, викладач-методист, Відокремлений структурний підрозділ «Сарненський педагогічний фаховий коледж Рівненського державного гуманітарного університету», м. Сарни.

Мікуліч Вікторія Сергіївна, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти, Рівненський державний гуманітарний університет, м. Рівне.

Мокич Ірина Григорівна, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти, Рівненський державний гуманітарний університет, м. Рівне.

Моніч Фаїна Петрівна, здобувач ступеня «фаховий молодший бакалавр», Відокремлений структурний підрозділ «Сарненський педагогічний фаховий коледж Рівненського державного гуманітарного університету», м. Сарни.

Москалюк Софія Олегівна, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, Криворізький державний педагогічний університет, м. Кривий Ріг.

Нестерчук Ірина Вікторівна, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти, Рівненський державний гуманітарний університет, м. Рівне.

Новохатська Анна Сергіївна, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, Криворізький державний педагогічний університет м. Кривий Ріг.

Ольшевська Єва Віталіївна, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти, Рівненський державний гуманітарний університет, м. Рівне.

Онопрієнко Оксана Володимирівна, доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник, завідувач відділу початкової освіти імені О. Я. Савченко, Інститут педагогіки НАПН України, м. Київ.

Павлова Тетяна Сергіївна, науковий співробітник відділу початкової освіти імені О. Я. Савченко, Інститут педагогіки НАПН України, Київ.

Петрук Оксана Миколаївна, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник відділу початкової освіти імені О. Я. Савченко, Інститут педагогіки НАПН України, м. Київ.

Петухова Любов Євгенівна, доктор педагогічних наук, професор, Херсонський державний університет, м. Херсон.

Піцкова Анастасія Юріївна, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти, Рівненський державний гуманітарний університет, м. Рівне.

Подановська Галина Володимирівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри початкової та дошкільної освіти, Львівський національний університету імені Івана Франка, м. Львів.

Поспєлова Олександра Олексіївна, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти, Херсонський державний університет, м. Херсон.

Прокопчук Аліна Борисівна, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти, Рівненський державний гуманітарний університет, м. Рівне.

Руденський Ростислав Євгенович, аспірант 3-го року навчання, асистент кафедри педагогіки і методики початкової та дошкільної освіти, Тернопільський національний педагогічний університет імені В. Гнатюка, м. Тернопіль.

Семеген Віталіна Віталіївна, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, м. Чернівці.

Синишин Леся Віталіївна, викладач вищої кваліфікаційної категорії, викладач-методист, Чортківський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж імені Олександра Барвінського, м. Чортків.

Сливчук Тетяна Василівна, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, Чернівецький національний університет імені Ю. Федьковича, м. Чернівці.

Сокол Наталія Валеріївна, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти, Рівненський державний гуманітарний університет, м. Рівне.

Сорочинська Тетяна Адамівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії і методик початкової освіти, Рівненський державний гуманітарний університет, м. Рівне.

Сосюк Анна Володимирівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії і методик початкової освіти, Рівненський державний гуманітарний університет, м. Рівне.

Супрунюк Юлія Вікторівна, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти, Рівненський державний гуманітарний університет, м. Рівне.

Суржук Тетяна Борисівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії і методик початкової освіти, Рівненський державний гуманітарний університет, м. Рівне.

Тимошицька Вероніка Володимирівна, здобувач ступеня «фаховий молодший бакалавр», Відокремлений структурний підрозділ «Сарненський педагогічний фаховий коледж Рівненського державного гуманітарного університету», м. Сарни.

Ткачук Марія Ростиславівна, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти, Рівненський державний гуманітарний університет, м. Рівне.

Труш Юлія Михайлівна здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів.

Уштик Іванна Вікторівна, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти, Рівненський державний гуманітарний університет, м. Рівне.

Хріник Євген Олександрович, доктор філософії, викладач інформаційних дисциплін, КЗ «Нікопольський фаховий педагогічний коледж» ДОР», м. Нікополь.

Хрокало Альона Іванівна, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, Криворізький державний педагогічний університет, м. Кривий Ріг.

Шиндерук Катерина Петрівна, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти, Рівненський державний гуманітарний університет, м. Рівне.

Шевчук Тамара Борисівна, кандидат філологічних наук, доцент кафедри теорії і методик початкової освіти, Рівненський державний гуманітарний університет, м. Рівне.

Шостак Анастасія Володимирівна, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти, Рівненський державний гуманітарний університет, м. Рівне.

Шульжук Наталія Василівна, кандидат філологічних наук, доцент кафедри стилістики та культури української мови, Рівненський державний гуманітарний університет, м. Рівне.

Яковишина Тетяна В'ячеславівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки початкової, інклюзивної та вищої освіти, Рівненський державний гуманітарний університет, м. Рівне.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	3
ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС В НУШ: ФОРМУЛА УСПІХУ (ПОРАДИ ВІД ФАХІВЦІВ)	6
Онопрієнко Оксана Володимирівна ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДЛЯ ДОЛАННЯ ВТРАТ У НАВЧАННІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ МАТЕМАТИКИ	6
Алексєєнко Тетяна Федорівна КОМПЛЕКСНИЙ ПІДХІД У РОЗРОБЛЕННІ ДІАГНОСТИЧНОГО ІНСТРУМЕНТАРІЮ ДОСЛІДЖЕННЯ НАВЧАЛЬНИХ ВТРАТ В УЧНІВ СЕРЕДНЬОЇ ШКОЛИ	8
Барановська Олена Володимирівна ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS ЯК ОСНОВИ ДЛЯ УСПІШНОГО НАВЧАННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ В УМОВАХ ОСВІТНИХ РОЗРИВІВ	10
Бібік Надія Михайлівна ОСОБЛИВОСТІ ПЕДАГОГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ НАВЧАЛЬНО- ПІЗНАВАЛЬНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ: ВІД ЗАЛЕЖНОСТІ ДО САМОСТІЙНОСТІ	13
Вашуленко Оксана Вікторівна ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ НА УРОКАХ ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ	15
Листопад Наталія Петрівна ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЧИСЛЮВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА ОСНОВІ МІЖПРЕДМЕТНИХ ЗВ'ЯЗКІВ	18
Ліпчевська Інна Леонідівна МІНІМІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНИХ ВТРАТ У ПОЧАТКОВІЙ ОСВІТІ: ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ УЧНІВ	21
Мартиненко Валентина Олександрівна ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ЧИТАЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУЧАСНИХ ШКОЛЯРІВ 3-4 КЛАСІВ	24
Павлова Тетяна Сергіївна ЕЛЕКТРОННИЙ ІНТЕРАКТИВНИЙ ПІДРУЧНИК ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ЗАСІБ НАВЧАННЯ	26
Петрук Оксана Миколаївна ВЕКТОРИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ НАВЧАЛЬНИХ ВТРАТ У ПОЧАТКОВІЙ І БАЗОВІЙ СЕРЕДНІЙ ОСВІТІ	29
НУШ – ПРОСТІР ОСВІТНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ (ПОРАДИ ВІД ФАХІВЦІВ)	31
Андрійчук Валентина Вікторівна ОЦІНЮВАННЯ В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ: РЕСУРС ДЛЯ РОЗВИТКУ	31
Бісовецька Людмила Андріївна, Шостак Анастасія Володимирівна ФОРМУВАННЯ ПОНЯТЬ ПРО ЗАЙМЕННИК ЯК ЧАСТИНУ МОВИ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	33

Данилюк Оксана Климівна	36
СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ ХУДОЖНЬОГО СЛОВА	
Костолович Тетяна Василівна, Мокич Ірина Григорівна	38
РЕАЛІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНІСНОГО ПІДХОДУ ДО НАВЧАННЯ МОВИ Й МОВЛЕННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	
Подановська Галина Володимирівна	40
ОСВІТНІЙ БУКТРЕЙЛЕР ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ ЧИТАННЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	
Сорочинська Тетяна Адамівна	43
ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО ВИКОРИСТАННЯ АРТТЕРАПЕВТИЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	
Шевчук Тамара Борисівна, Нестерчук Ірина Вікторівна	46
ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОГО МОВЛЕННЯ УЧНІВ 3-4 КЛАСІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЧИТАННЯ	
Шульжук Наталія Василівна	48
ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНО-ПРАГМАТИЧНИХ УМІНЬ В УЧНІВ МАН НА ЗАНЯТТЯХ ГУРТКА «УКРАЇНСЬКА МОВА»	
Яковишина Тетяна В'ячеславівна	51
КРЕАТИВНІСТЬ ЯК ОБ'ЄКТИВНА ПРОФЕСІЙНА НЕОБХІДНІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ	
ПОЧАТКОВА ШКОЛА – ОСВІТА ДЛЯ ЖИТТЯ (ПОРАДИ ВІД ФАХІВЦІВ)	54
Петухова Любов Євгенівна, Поспелова Олександра Олексіївна	54
РОЛЬ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В РОЗВИТКУ SOFT SKILLS: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ	
Лавор Олена Анатоліївна, Василевич Євгенія Олександрівна	57
«ЩОДЕННІ 3» ЯК ОДИН ІЗ ІНСТРУМЕНТІВ РЕАЛІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНІСНОГО ПІДХОДУ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ	
Левшунова Олена Олександрівна, Кабанець Анастасія Володимирівна	59
ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ КОМІКСІВ НА УРОКАХ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ	
Михальська Катерина Григорівна, Корінь Діна Віталіївна	62
ЗАСТОСУВАННЯ МОБІЛЬНОГО ДОДАТКУ КАНООТ ДЛЯ РОЗВИТКУ УМІНЬ РОЗВ'ЯЗУВАТИ РІВНЯННЯ В ТРЕТЬОМУ КЛАСІ	
Руденський Ростислав Євгенович	65
РОЗВИТОК НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ОСВІТНІХ НАСТІЛЬНИХ ІГОР	
Синишин Леся Віталіївна, Мервяк Олександр Романович	69
ВИКОРИСТАННЯ ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НА УРОКАХ ІНФОРМАТИКИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	

Суржук Тетяна Борисівна, Борух Софія Василівна	72
ВИКОРИСТАННЯ УЧНЯМИ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ МОВЛЕННЄВИХ УМІНЬ ЯК НАСКРІЗНИХ У ОВОЛОДІННІ НАВЧАЛЬНИМИ ПРЕДМЕТАМИ	
Хрнік Євген Олександрович, Давидова Софія Сергіївна	75
ПРОБЛЕМА ВПРОВАДЖЕННЯ ГЕЙМІФІКАЦІЇ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	
РОЗДІЛ І	78
ІННОВАЦІЙНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В СУЧАСНІЙ ПОЧАТКОВІЙ ОСВІТІ	
Вихованець Ірина Володимирівна	78
ФОРМУВАННЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ НА УРОКАХ МОВНО- ЛІТЕРАТУРНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ	
Владимирова Марина Олександрівна	80
РЕАЛІЗАЦІЯ ДОСВІДУ КРАЇН СВІТУ В СУЧАСНИХ ТЕНДЕНЦІЯХ ІНТЕГРОВАНОГО НАВЧАННЯ У ГАЛУЗІ МИСТЕЦТВА	
Колодич Сніжана Іванівна	83
ЗАСТОСУВАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ЕЙДЕТИКИ В СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	
Лоза Юлія Олегівна	85
ВИКОРИСТАННЯ ДИДАКТИЧНОЇ ГРИ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ	
Мартинюк Тетяна Сергіївна	87
МУЗИЧНО-ДИДАКТИЧНІ ІГРИ НА УРОКАХ МИСТЕЦТВА В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ	
Мельник Тетяна Іванівна, Гаврон Марія Ярославівна	89
ФОРМУВАННЯ ДІАЛОГІЧНИХ НАВИЧОК У ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ	
Мельникова Христина Русланівна	92
ФОРМУВАННЯ ЧИТАЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ 4 КЛАСУ НА ЗАСАДАХ ДІЯЛЬНІСНОГО ПІДХОДУ	
Моніч Фаїна Петрівна	94
ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	
Москалюк Софія Олегівна	97
ІНТЕГРАЦІЯ ЗАРУБІЖНОГО АНІМАЦІЙНОГО ДОСВІДУ В ПРОЦЕСІ ОСВІТНЬОЇ ПІДГОТОВКИ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ НУШ	
Піцкова Анастасія Юріївна	99
РОЗВИТОК АКЦЕНТУАЦІЙНИХ УМІНЬ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЧИТАННЯ	
Семеген Віталіна Віталіївна	101
СУТНІСНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У КОНТЕКСТІ ВИМОГ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ	
Ткачук Марія Ростиславівна	104
ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВИХ УМІНЬ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЧИТАННЯ	

РОЗДІЛ II	107
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТЕХНОЛОГІЧНОСТІ МЕТОДИК НАВЧАННЯ ІНТЕГРОВАНИХ КУРСІВ І ДИСЦИПЛІН ОСВІТНІХ ГАЛУЗЕЙ 1–4 КЛАСІВ	
МОВНО-ЛІТЕРАТУРНА ОСВІТНЯ ГАЛУЗЬ	107
Баб'як Іванна Михайлівна, Корнійчук Юлія Романівна	107
ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ РІЗНОМАНІТНИХ ЗАСТОСУНКІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ	
Вівдіч Вероніка Євгенівна, Труш Юлія Михайлівна	109
НАУКОВІ ОСНОВИ МЕТОДИКИ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ	
Д'якова Олена Володимирівна	111
РОЛЬ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ХУДОЖНІХ ТВОРІВ НА УРОКАХ СЛОВЕСНОСТІ ЯК ЗАСОБУ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЄВО-ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	
Кравчишин Анна Романівна, Кізима Юліанна Андріївна	113
МЕТОДИКА РОБОТИ НАД ПЕРЕКАЗАМИ У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ	
Мазепа Наталія Миколаївна	115
ЗБАГАЧЕННЯ ЛЕКСИЧНОГО ЗАПАСУ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЗАСОБАМИ НАРОДОЗНАВСТВА	
Новохатська Анна Сергіївна	117
ЛІТЕРАТУРНА КАЗКА НА УРОКАХ СЛОВЕСНОСТІ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ	
Прокопчук Аліна Борисівна	120
ФОРМУВАННЯ ГРАМАТИЧНОЇ ПРАВИЛЬНОСТІ МОВЛЕННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ	
Сокол Наталія Валеріївна	121
ОВОЛОДІННЯ ПРИЙОМАМИ РОБОТИ З ДИТЯЧОЮ КНИЖКОЮ ЗДОБУВАЧАМИ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ	
Супрунюк Юлія Вікторівна	124
ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВИХ ВПРАВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	
Шиндерук Катерина Петрівна	127
ВПРАВИ ІЗ ФРАЗЕОЛОГІЗМАМИ НА УРОЦІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЧИТАННЯ ЯК ДІЄВИЙ ЗАСІБ ЗБАГАЧЕННЯ АКТИВНОГО СЛОВНИКА МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	
ІНТЕГРОВАНІЙ КУРС «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»	129
Войтович Лілія Миколаївна	129
ЗАСТОСУВАННЯ СИТУАЦІЙНИХ ЗАВДАНЬ У СТРУКТУРІ УРОКІВ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»	
Гринишин Андріана Іванівна	132
ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ УРОКІВ ВИВЧЕННЯ ІНФОРМАТИЧНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ В РАМКАХ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»	

Зварич Наталія Василівна	135
РОЛЬ ПРИРОДНИЧИХ СПОСТЕРЕЖЕНЬ У ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	
Мікуліч Вікторія Сергіївна	137
ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ТА ІСТОРИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ НА УРОКАХ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»	
Ольшевська Єва Віталіївна	141
ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»	
МИСТЕЦЬКА ОСВІТНЯ ГАЛУЗЬ	
Кузьмич Марія Федорівна	143
ФОРМУВАННЯ У ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ОБРАЗОТВОРЧИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ПІД ЧАС ОЗНАЙОМЛЕННЯ З НАТЮРМОРТОМ НА УРОКАХ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «МИСТЕЦТВО»	
Уштик Іванна Вікторівна	146
ФОРМУВАННЯ У ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ СИСТЕМИ ЕСТЕТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ, ЗДАТНОСТІ ДО САМОВИРАЖЕННЯ ТА КОМУНІКАЦІЇ	
РОЗДІЛ III	
ФАХОВА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У КОНТЕКСТІ РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТИ	
Лук'яник Людмила Василівна	148
МОВЛЕННЄВО-РИТОРИЧНІ ВМІННЯ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ	
Сосюк Анна Володимирівна	151
ФОРМУВАННЯ ПРИРОДНИЧИХ ДОСЛІДНИЦЬКИХ УМІНЬ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	
Анфіногорова Вікторія Віталіївна	154
УСНА НАРОДНА ТВОРЧІСТЬ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ СЛОВЕСНОСТІ	
Бабич Анастасія Антонівна	156
ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ СЛОВЕСНОСТІ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	
Верхломчук Богдана Валеріївна	159
ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ НА МАТЕРІАЛІ МЕДІАТЕКСТІВ	
Гулько Галина Володимирівна	162
ЧИТАННЯ З РОЗУМІННЯМ ЯК СПІЛЬНЕ УМІННЯ ОВОЛОДІННЯ КЛЮЧОВИМИ ТА ПРЕДМЕТНИМИ КОМПЕТЕНТНОСТЯМИ УЧНЯМИ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ	
Зінькевич Вікторія Вікторівна	165
ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕГРОВАНОЇ ОСВІТНЬОЇ СИСТЕМИ А. ЦИМБАЛАРУ «СВІТ ЧЕКАЄ КРИЛАТИХ» У РОБОТІ З УЧНЯМИ	

МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ	
Лазарець Юлія Олександрівна	169
РЕАЛІЗАЦІЯ ЗАВДАНЬ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ «ПРИРОДНИЧА» В ІНТЕГРОВАНОМУ КУРСІ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»	
Мельничук Надія Володимирівна	171
ХАРАКТЕРИСТИКА РІВНІВ СФОРМОВАНОСТІ ВМІННЯ КРИТИЧНО ОЦІНЮВАТИ ІНФОРМАЦІЮ З ПРОЧИТАНИХ ТЕКСТІВ В УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ	
Михайлова Марія Сергіївна	174
РОЛЬ АВТЕНТИЧНИХ ПІСЕНЬ У ФОРМУВАННІ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	
Сливчук Тетяна Василівна	177
ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	
Тимошицька Вероніка Володимирівна	179
ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»	
Хрокало Альона Іванівна	181
СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНОГО КОНТЕНТУ ДЛЯ РОЗВИТКУ УЯВИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ	183

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ
ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ**

**Матеріали
IV Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції
(16 травня 2024 року)**

Дизайн та комп'ютерна верстка Ю. В. Остап'юк

**Підписано до друку 30.05.2024 р.
Формат 210x297/16. Myriad Pro, Times New Roman.
Тираж 100 пр.**

**Рівненський державний гуманітарний університет
вул. С. Бандери, 12, Рівне, Рівненська область, 33000**

ПЕДАГОГІЧНИЙ
ФАКУЛЬТЕТ